
**JEDNOTNÝ SYSTÉM NESPLNENIA
A PROSTRIEDKOV NÁPRAVY:
NÁVRH KONCEPCIE A PRAVIDIEL
(USTANOVENÍ) BUDÚCEJ
PRÁVNEJ ÚPRAVY**

JEDNOTNÝ SYSTÉM NESPLNENIA A PROSTRIEDKOV NÁPRAVY: NÁVRH KONCEPCIE A PRAVIDIEL (USTANOVENÍ) BUDÚCEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY

Monika Jurčová et al.

Vzor citovania:

CSACH, K., JURČOVÁ, M. Nesplnenie a prostriedky nápravy: všeobecne.
In: JURČOVÁ, M. et al. Jednotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy:
Návrh koncepcie a pravidiel (ustanovení) budúcej právnej úpravy. Praha:
Leges, 2018. 220 s. ISBN 978-80-7502-327-8.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Jurčová, Monika

Jednotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy : návrh koncepcie a pravidiel (ustanovení) budúcej právnej úpravy / Monika Jurčová et al. – Vydání první. – Praha : Leges, 2018.
– 220 stran. – (Teoretik)
ISBN 978-80-7502-327-8

347.4 * 347.44 * 347 * (437.6) * (048.8:082)

- závazkové právo
- závazkové právo – Slovensko
- smluvní právo – Slovensko
- soukromé právo – Slovensko
- kolektivní monografie

347 – Soukromé právo [16]

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2018 jako svou 528. publikaci.

Edice Teoretik

Vydání první

Návrh obálky Michaela Vydrová

Redakce Mgr. Mária Pavláková

Sazba Gradis

Tisk PBtisk, a. s., Příbram

www.knihyleges.cz

© Jozef Štefanko (ed.), 2018

© Kristián Csach, Marián Ďurana, Daniela Hlobíková, Milan Hlušák,
Milan Hulmák, Monika Jurčová, Peter Mészáros, Zuzana Nevolná,
Marianna Novotná, Josef Šilhán, Alexander Škrinár, Jozef Štefanko,
Veronika Trojčáková, 2018

ISBN 978-80-7502-327-8

Autori monografickej časti:

doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD., vedúca autorského kolektívu

kap. 1. – kap. 2. (v spoluautorstve s K. Csachom), kap. 4.

doc. JUDr. Kristián Csach, PhD. LL.M.

kap. 1. – kap. 2. (v spoluautorstve s M. Jurčovou), kap. 7.

JUDr. Milan Hlušák

kap. 3., kap. 5.2

Mgr. Peter Mészáros, PhD.

kap. 8.

JUDr. Zuzana Nevolná, PhD.

kap. 5. (okrem kap. 5.2), kap. 6.

doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

kap. 9.

Mgr. Veronika Trojčáková

kap. 10.

Autorský kolektív Návrhu:

doc. JUDr. Kristián Csach, PhD. LL.M.

JUDr. Milan Hlušák

doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

Mgr. Peter Mészáros, PhD.

JUDr. Zuzana Nevolná, PhD.

doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

JUDr. Alexander Škrinár, CSc.

Mgr. Jozef Štefanko, PhD., LL.M.

Mgr. Veronika Trojčáková

Spolupracujúci výskumníci:

JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M. (Tübingen)

doc. JUDr. Denisa Dulaková, PhD.

JUDr. Marián Ďurana, PhD.

prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

JUDr. Katarína Gešková, PhD.

Mgr. Daniela Hlobíková, PhD.

JUDr. Marek Maslák, PhD.

JUDr. Ing. Karin Raková, MBA

doc. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.

Oponenti Návrhu:

doc. JUDr. Milan Hulmák, Ph.D.

doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

Editor:

Mgr. Jozef Štefanko, PhD., LL.M.

Recenzenti:

doc. JUDr. Denisa Dulaková, PhD.

doc. JUDr. Milan Hulmák, Ph.D.

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution-Non-Commercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mien autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

Dielo vyšlo s finančnou podporou Ministerstva školstva SR a je publikované v rámci projektu VEGA č. 1/0094/15 „Porušenie zmluvných povinností a nesplnenie dlhu v súkromnom práve a ich následky – analýza a tvorba terminologickej a systematickej odôvodneného a jednotného systému nápravných prostriedkov pre zmluvné strany podnikateľov, nepodnikateľov aj spotrebiteľov.“

OBSAH

Zoznam skratiek	13
Predslov	16
I. NESPLNENIE A PROSTRIEDKY NÁPRAVY: VŠEOBECNE	19
1 Všeobecne o Návrhu ako výsledku vedeckého projektu	
a Návrhu právneho predpisu	21
Úvod	21
1.1 Návrh ako výsledok vedeckého výskumu	21
1.2 Vzorové legislatívne riešenia a komparatívny pohľad	25
1.3 Návrh z pohľadu minulého a súčasného súkromného práva v SR, Návrh a rekodifikácia súkromného práva	26
1.4 Interakcia Návrhu s ostatnými časťami právnej úpravy	27
1.5 Terminológia: Pojemové východiská Návrhu	28
a) Nesplnenie	28
b) Prostriedky nápravy	29
c) Zodpovednosť za nesplnenie	29
1.6 Štruktúra Návrhu	30
1.7 Rozsah uplatnenia Návrhu	30
1.8 Povaha pravidiel Návrhu	31
II. NÁVRH (TEORETICKÁ ČASŤ)	33
2 Všeobecné ustanovenia	35
2.1 Nesplnenie	35
2.2 Rozlišovanie medzi podstatným a nepodstatným nesplnením	35
2.3 Ospravedlnené a neospravedlnené nesplnenie	37
2.4 Zmluvná modifikácia zodpovednosti za nesplnenie	39
2.5 Prostriedky nápravy a ich vzájomný vzťah	41
2.6 Dodatočná lehota na plnenie – sistácia prostriedkov nápravy	43
3 Následky vadného plnenia	45
Úvod	45
3.1 Vadné plnenie	45

3.2	Za aké vady sa zodpovedá	46
3.3	Prostriedky nápravy	47
3.4	Vytknutie vady	49
3.5	Náprava vadného plnenia	50
3.6	Vrátenie vadného plnenia	51
4	Na ceste k právu na splnenie ako prostriedku nápravy	
	v slovenskom práve	53
	Úvod	53
4.1	Východiská a ciele	53
4.2	Vzory a modely	60
4.3	Od PECL k Návrhu	64
	4.3.1 Peňažné pohľadávky	66
	4.3.2 Nepeňažné pohľadávky	69
	4.3.3 Lehota na uplatnenie práva na splnenie	70
	Záver	72
5	Právo na úrok z omeškania	73
	Úvod – východiská a ciele	73
5.1	Navrhovaná právna úprava	75
5.2	Kumulácia úrokov počas omeškania	77
	Záver	84
6	Právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie	85
	Úvod – východiská a ciele	85
6.1	Navrhovaná právna úprava	86
	Záver	87
7	Zmluvná sankcia	88
7.1	Základné vymedzenie a účel právnej úpravy zmluvnej sankcie	89
7.2	Lokalizácia právnej úpravy v Návrhu	90
7.3	Popis navrhovanej úpravy	90
7.4	Vzťah úpravy zmluvnej sankcie a dispozitívnosti pravidiel o následkoch nesplnenia	91
7.5	Zmluvná sankcia vs. právo na zmluvnú sankciu	91
7.6	Zmluvná sankcia a zmluvná pokuta	92
7.7	Vzťah zmluvnej sankcie a náhrady škody	93
7.8	Zmluvná sankcia v spotrebiteľských vzťahoch	93
7.9	Právny následok: moderačné právo súdu	94

7.10 Kogentnosť alebo dispozitívnosť pravidiel o zmluvnej sankcii	95
Zhrnutie	97
8 Odstúpenie od zmluvy zmluvy ako prostriedok nápravy	98
8.1 Spotrebiteľský režim s obchodno alebo občiansko právnym odstúpením?	98
8.2 Vyporiadanie po odstúpení	101
9 Právo na náhradu škody	104
9.1 Základné teoretickoprávne a pojmovologické východiská inštitútov zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu	104
9.2 Status quo slovenskej civilnoprávnej úpravy zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu, reflektujúci ustanovenie § 420 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník ako východisko jednotného ponímania civilného deliktu, s dôrazom na historické konotácie	106
9.3 Styčné body a diferenciačné kritériá náhradoškových režimov zmluvnej a mimozmluvnej povahy	107
9.4 Prístupy k riešeniu postavenia (vzťahu) zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu všeobecne	109
9.5 Dôvody presunu k dichotomickému režimu	111
9.6 Všeobecné východiská navrhovanej úpravy náhrady škody ako prostriedku nápravy	117
9.7 Pojem škoda a rozsah jej náhrady	119
9.8 Náhrada škody ako prostriedok nápravy vs. iné prostriedky nápravy	122
9.9 Vzťah zmluvnej a mimozmluvnej náhrady škody v Návrhu	123
10 Vyporiadanie medzi stranami po odstúpení od zmluvy:	
K Návrhu právnej úpravy reštitúcie	125
10.1 Odstúpenie od zmluvy s ex nunc účinkom	127
10.2 Právo na vydanie plnenia a následky nemožnosti vrátenia plnenia (odpadnutia obohatenia)	128
10.3 Zhodnotenie plnenia, úžitky a náhrada nákladov	133

III. NÁVRH (ZNENIE USTANOVENÍ S KOMENTÁROM

A SÚVISIACOU LITERATÚROU)	137
NESPLNENIE A PROSTRIEDKY NÁPRAVY	139
Prvý oddiel Všeobecné ustanovenia	139
§ 1 Nesplnenie	139
§ 2 Podstatné nesplnenie	141
§ 3 Ospravedlnenie z dôvodu prekážky	142
§ 4 Zodpovednosť za nesplnenie	144
§ 5 Vylúčenie alebo obmedzenie zodpovednosti za nesplnenie dohodou	145
§ 6 Zábezpeka plnenia	146
§ 7 Prostriedky nápravy pre nesplnenie	147
§ 8 Prechod nebezpečenstva škody na veci	149
§ 9 Dodatočná lehota na splnenie	150
Druhý oddiel Vadné plnenie	151
Vytknutie vád	151
§ 10	151
§ 11	154
§ 12	154
§ 13 Uschovanie vadnej veci	155
Náprava vadného plnenia	155
§ 14	155
§ 15	156
§ 16	156
§ 17 Náklady nápravy	157
§ 18 Vrátenie vadného plnenia	157
Tretí oddiel Právo na splnenie	157
§ 19	158
§ 20 Nepeňažné dlhy	160
Štvrtý oddiel Právo odoprieť plnenie	163
§ 21	163
Piaty oddiel Právo na zľavu z ceny	167
§ 22	167
Šiesty oddiel Právo odstúpiť od zmluvy	168
§ 23 Podstatné nesplnenie	169
§ 24 Nepodstatné nesplnenie	170
§ 25 Zmluva plnená po častiach	171

§ 26 Očakávané nesplnenie	173
§ 27 Primeranosť dodatočnej lehoty	174
§ 28	175
Siedmy oddiel Právo na úrok z omeškania	176
§ 29	176
§ 30 Osobitné ustanovenia o úrokoch z omeškania vo vzťahu medzi podnikateľmi a medzi podnikateľom a obstarávateľom	177
§ 31	178
§ 32	178
Ôsmy oddiel Právo na paušálnu náhradu nákladov	181
§ 33	181
Deviaty oddiel Právo na náhradu škody	182
§ 34	182
§ 35	184
§ 36	185
§ 37	185
§ 38 Náhradná transakcia	186
§ 39	187
§ 40	188
INÉ SPÔSOBY ZÁNIKU ZÁVÄZKU	189
Odstúpenie od zmluvy	189
§ 1	189
Vyporiadanie po odstúpení od zmluvy	192
§ 2	192
§ 3	194
§ 4	195
§ 5	197
§ 6 Odstupné	197
IV. OPONENTÚRA PÔVODNÉHO ZNENIA NÁVRHU	199
1 Modelová pravidla nesplnění a prostředků nápravy – oponentura (Milan Hulmák)	201
Úvod	201
1.1 Koncepcie	202
1.2 Kumulace prostředků a jejich vyloučení	203
1.3 Definice podstatného porušení	204

1.4	Vyloučení odpovědnosti	204
1.5	Kogentnost	207
1.6	Další ustanovení Návrhu	208
	Závěr	211
2	Návrh koncepce a právní úpravy: „Nesplnění a prostředky nápravy“ (Josef Šilhán)	213

ZOZNAM SKRATIEK

BGB	nemecký Občiansky zákonník z r. 1896 (<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
BGBI	nemecká federálna zbierka zákonov (<i>Bundesgesetzblatt</i>)
BW	holandský Občiansky zákonník (všetky jeho knihy) (<i>Burgerlijk Wetboek</i>)
CESL	Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o spoločnom európskom kúpnom práve. KOM (2011) 635 v konečnom znení (11. 10. 2011)
CISG	Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru dojednaný vo Viedni 11. apríla 1980 (Oznámenie č. 160/1991 Zb.); v spojení s číselným označením vyjadruje odkaz na jeho určité ustanovenie
CSP	zákon č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok v znení nesk. predpisov
ČR	Česká republika
DCFR	Návrh spoločného referenčného rámca (<i>Draft Common Frame of Reference</i>); v spojení s číselným označením vyjadruje odkaz na jeho určité modelové pravidlo
EP	zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení nesk. predpisov
est. obl. z.	estónsky obligačný zákon z r. 2001 v znení nesk. predpisov (RT I 2001, 81, 487)
EÚ	Európska únia
k. c.	poľský Občiansky zákoník z r. 1964 v znení nesk. predpisov (<i>kodeks cywilny</i>)
N2015	Návrh paragrafového znenia nového Občianskeho zákonníka SR predložený v r. 2015 rekodifikačnou komisiou pod vedením A. Dulaka
N2018	Návrh zákona a Dôvodová správa k navrhovanej novele Občianskeho zákonníka predložený v r. 2018 rekodifikačnou komisiou pod vedením M. Števčeka

Návrh	Jednotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy v podobe Návrhu koncepcie a pravidiel (ustanovení) budúcej právnej úpravy
NOZ	nový Občiansky zákonník ČR (zák. č. 89/2012 Sb., občianský zákonník)
ObZ	zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení nesk. predpisov
OR	švajčiarsky zákon o obligačnom práve z r. 1881 v znení nesk. predpisov (<i>Obligationenrecht</i>)
OZ	zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení nesk. predpisov
PECL	Princípy európskeho zmluvného práva (<i>Principles of European Contract Law</i>); v spojení s číselným označením vyjadruje odkaz na ich určitý článok
R	Rozhodnutie alebo stanovisko uverejnené do roku 1992 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk unitárneho alebo federálneho najvyššieho súdu a od roku 1993 v Zbierke súdnych rozhodnutí alebo stanovísk Najvyššieho súdu Slovenskej republiky
SD EÚ	Súdny dvor Európskej únie
smernica proti oneskoreným platbám	smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách
SR	Slovenská republika
Ú. v. EÚ	Úradný vestník Európskej únie
UNIDROIT	Medzinárodný ústav pre zjednotenie súkromného práva so sídlom v Ríme (<i>L'institut international pour l'unification du droit privé</i>)
UPICC	Zásady medzinárodných obchodných zmlúv UNIDROIT (<i>UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts</i>) vo vydání z r. 2016 (ak nie je uvedené inak); v spojení s číselným označením vyjadruje odkaz na ich určitý článok
v. o. z.	rakúsky Všeobecný občiansky zákonník z r. 1811
Z. z.	Zbierka zákonov Slovenskej republiky (od 1. 1. 1993)
Zb.	Zbierka zákonov (do 31. 12. 1992)

ZOS zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

PREDSLOV

Predkladaná publikácia predstavuje zhmotnenie výsledkov riešenia štvorročného vedeckého projektu VEGA „Porušenie zmluvných povinností a nesplnenie dlhu v súkromnom práve a ich následky – analýza a tvorba terminologicky a systematicky odôvodneného a jednotného systému nápravných prostriedkov pre zmluvné strany podnikateľov, nepodnikateľov aj spotrebiteľov.“

Riešiteľský kolektív projektu sa v priebehu rokov 2015 – 2018 sústredil na postupné plnenie čiastkových cieľov projektu: 1. analýza súčasného právneho stavu a komparácia s cudzími a modelovými právnymi úpravami, 2. terminologický výskum a definovanie pojmov a východísk analýzy právnych následkov, 3. čiastková analýza jednotlivých právnych následkov nesplnenia dlhu a formulácia odporúčaní *de lege ferenda*, 4. základný výskum zameraný na tvorbu modelových pravidiel porušenia zmluvy/nesplnenia dlhu v monistickom modeli záväzkového práva v SR s vedecky podloženou argumentáciou pre každé pravidlo.

Nemožno nespomenúť, že tento výsledok by nebolo možno dosiahnuť bez predchádzajúceho zázemia a výsledkov získaných v projektoch VEGA MŠ SR a SAV č. 1/4574/07 „Európsky občiansky zákonník (ECC) – účasť základného právneho výskumu SR pri jeho tvorbe a využitie jeho riešení pri ďalšej europeizácii slovenského súkromného práva“ a 1/0665/10 „Europeizácia slovenského súkromného práva na pozadí kreovania európskeho zmluvného a deliktneho práva ako spoločného základu súkromného práva európskych právnych poriadkov“, ktoré sa zamerali na skúmanie interakcie a vplyvu európskeho súkromného práva na slovenské súkromné právo. Pre riešenie projektu a tvorbu tejto záverečnej publikácie boli rozhodujúce dve skutočnosti: jednak priebežná kontinuálna publikačná činnosť riešiteľov k tematike projektu a jednak časté pracovné stretnutia, semináre a konferencie. Jadro riešiteľského kolektívu je tvorené členmi Katedry občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity (KOOP PF TU). Kolektív sa v priebehu rokov obmieňal podľa subjektívnych možností dostupných osôb a objektívnych potrieb riešenia projektu. Riešiteľmi po celý čas projektu boli Monika Jurčová (vedúci riešiteľ), Marianna Novotná (zástupca vedúceho), Jozef Štefanko, Zuzana Nevolná, Alexander Škrinár. V priebehu riešenia sa postupne pripojili Denisa Dulakova, Marek Maslák, Kristián Csach, Peter Mészáros, Michal Turošík, Marián Ďurana, Stanislav Pribyl, Veronika Kleňová a odpojili Martina Uhliarová, Ľuboš Maxina a Róbert Dobrovodský. Na pro-

jekte priebežne participovali aj doktorandi Milan Hlušák, Veronika Trojčáková, Karin Raková, Daniela Hlobíková.

Publikácia je rozdelená do viacerých častí. Prvá a druhá časť predstavuje monografické spracovanie problematiky „*Jednotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy*“, ktoré obsahuje výsledky vedeckého skúmania projektu i analýzu týchto výsledkov od všeobecných otázok po rozbor konkrétnych prostriedkov nápravy a prvkov, ktoré s ohľadom na súčasnú právnu úpravu môžu byť v navrhovanej úprave prínosom. Tretia časť *Návrh koncepcie a pravidiel (ustanovení) budúcej právnej úpravy* je ťažiskovým naplnením cieľov projektu (najmä sub. 4), keďže predstavuje predloženie modelových pravidiel porušenia zmluvy/nesplnenia dlhu v monistickom modeli záväzkového práva v SR s vedecky podloženou argumentáciou pre každé pravidlo. Vedecký dialóg tvoril významnú časť riešenia projektu a v záverečnom štádiu riešenia boli výsledky projektu predložené v súlade s projektovým zámerom na zahraničnú vedeckú oponentúru kolegom z Českej republiky Josefovi Šilhánovi a Milanovi Hulmákovi. Z našej strany šlo o premyslený výber. Prvý menovaný je autorom publikácie „Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku“, druhý je hlavným autorom komentára nakladateľstva C. H. Beck v časti záväzkového práva. Ich fundované recenzné posudky sme sa rozhodli uverejniť (štvrtá časť publikácie), hoci treba upozorniť, že text posudkov už nemožno v čase vydania tejto publikácie stopercentne nadviazať na predložené modelové pravidlá nesplnenia v nej uverejnené. Dôvod je jednoduchý. Ako riešitelia projektu sme vo veľkej miere profitovali z pripomienok recenzentov a pripomienky k modelovým pravidlám sme zohľadnili a text pravidiel v niektorých pasážach zmenili.

Úlohou projektu bolo formulovať aj návrhy *de lege ferenda*. Tento cieľ sa aj vďaka členstvu alebo spolupráci niektorých riešiteľov s komisiou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky pre rekodifikáciu súkromného práva podarilo realizovať v podobe výsostne praktickej a aplikačnej. V prvom roku riešenia projektu sme spolupracovali s komisiou pod vedením Antona Dulaka a naše návrhy boli prevzaté do textov odovzdaných touto komisiou.¹ Následne sme pokračovali v spolupráci s komisiou pod vedením Mareka Števéčka a rozsiahla novelizácia záväzkového práva predstavená Ministerstvom spravodlivosti v októbri 2018 obsahuje právnu úpravu nesplnenia a jeho právnych následkov prevzatú

¹ Návrh paragrafového znenia nového Občianskeho zákonníka SR predložený v r. 2015 rekodifikačnou komisiou pod vedením A. Dulaka. Dostupné online napr. www.najpravo.sk/clanky/paragrafove-znenie-prvej-pracovnej-verzie-navrhu-noveho-obcianskeho-zakonnika.html (N2015) (30. 10. 2018).

z nášho projektu.² Menšie odchýlky medzi ministerským návrhom novelizácie a projektovými pravidlami existujú, zhodu sme nenašli napríklad v otázke kumulácie úrokov a úrokov z omeškania.

Na záver by sme radi poukázali na skutočnosť, že za prvé kroky na ceste k tomuto dielu považujeme možnosť (najmä spolu s doc. Novotnou) zúčastniť sa na prácach na Spoločnom referenčnom rámci,³ ktoré inicioval profesor Švidroň a preklad Princípov európskeho zmluvného práva z roku 2009,⁴ ktorý spolu s ním podporila profesorka Ovečková. Tieto práce boli do tej miery inšpiratívne, že v mnohom ovplyvnili naše ďalšie vedecké smerovanie a rozvinuli zahraničnú vedeckú spoluprácu, ktorá neustále pokračuje a rozvíja sa.

Otázkou zostáva ako naložiť s výsledkami tohto projektu a aké by malo byť jeho ďalšie vedecké pokračovanie. Z pohľadu aplikačnej praxe, ale aj za vedecky zaujímavé a dôležité by sme považovali skúmať ďalej prepojenie týchto všeobecných pravidiel záväzkového práva na osobitné zmluvné právo v snahe o maximálne zosúladenie s pravidlami jednotlivých pomenovaných zmluvných typov a sektorových zmlúv z práva EÚ.

*Monika Jurčová, vedúca riešiteľského kolektívu
Jozef Štefanko, zostaviteľ*

² Predkladaný Návrh zákona a Dôvodová správa k navrhovanej novele Občianskeho zákonníka. Dostupné online <http://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Aktuality-obcianskeho-zakonnika.aspx> (N2018) (30. 10. 2018).

³ Von BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.). *Principles, Definitions and Model rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition*. vol. 1 – 6. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009. 6563 p. ISBN 978-3-86653-098-0.

⁴ *Princípy európskeho zmluvného práva* (kol. prekladateľov). Bratislava: IURA EDITION, 2009. 368 s. ISBN 978-80-8078-301-3.

I.
NESPLNENIE A PROSTRIEDKY
NÁPRAVY: VŠEOBECNE

1 VŠEOBECNE O NÁVRHU AKO VÝSLEDKU VEDECKÉHO PROJEKTU A NÁVRHU PRÁVNEHO PREDPISU

Úvod

Nesplnenie zmluvných povinností, dlhov a následky nesplnenia sú v slovenskom súkromnom práve nielen upravené osobitne v jednotlivých kódexoch a zákonoch (OZ, ObZ, ZOS a iné osobitné zákony), ale navyše tieto úpravy pre občianske, obchodné a spotrebiteľské zmluvné vzťahy nie sú vo svojom vnútri založené na systematickom a konzistentnom prístupe. Vykazujú tak značné rozdiely a protichodnosti, ktoré právnú úpravu zneprehľadňujú a jej aplikáciu v denno-dennej praxi komplikujú. Aby toho nebolo málo, textácia právnej úpravy je vzhľadom na odlišnú dobu vzniku jednotlivých ustanovení a zdroj ich inšpirácie divergujúci. Preto sa míňa množstvo akademického atramentu a justičnej energie na hľadanie dôsledkov jazykových a formulačných rozdielov aj tam, kde sú tieto rozdiely náhodnosťami.

Cieľom Návrhu je preklenúť túto spleť právnych inštitútov a navrhnúť jednotný systém právnych následkov porušenia zmluvných (a sekundárne aj iných) povinností, ktorý by pokrýval zodpovednosť za vady, škodu aj omeškanie do jednotného logicky a formulačne konzistentného celku. Odstránenie vnútorných trení a konkurencií medzi jednotlivými právnymi následkami porušenia zmluvných povinností by mohlo napomôcť jednoduchšej aplikácii a prispieť k hodnotovej konzistentnosti tejto dôležitej oblasti súkromného práva.

1.1 Návrh ako výsledok vedeckého výskumu

Projekt VEGA s názvom „Porušenie zmluvných povinností a nesplnenie dlhu v súkromnom práve a ich následky – analýza a tvorba terminologicky a systematicky odôvodneného a jednotného systému nápravných prostriedkov pre zmluvné strany podnikateľov, nepodnikateľov aj spotrebiteľov“ vychádzal z ambície realizovať základný výskum na báze existujúcej slovenskej právnej úpravy, akademických modelových vzorov, európskeho práva, zahraničných právnych úprav, vedeckej a odbornej literatúry s cieľom definične a terminologicky ustáliť jed-

notný model porušenia zmluvných povinností/nesplnenia dlhov⁵ a ich právnych následkov,⁶ ktorý poskytne solídnu základňu inkorporácii eurolegislatívy tak, aby bola zabezpečená kompatibilita slovenskej úpravy so smerovaním európskeho súkromného práva. Funkčnosť modelu má mať priamy dopad na právnu istotu subjektov a vymožitelnosť práva. Sekundárnym výsledkom má byť prevencia negatívnych ekonomických javov ako neplnenie povinností a plátobná neschopnosť. Vybraní členovia riešiteľského kolektívu sa po celý čas riešenia projektu zúčastňovali rekodifikačných prác a prenos poznatkov z právnej vedy do praxe sa do určitej miery zabezpečuje aj týmto spôsobom, vrátane snahy o vzájomnú previazanosť návrhov.

V rámci formulácie jednotlivých zákonných ustanovení sme riešili mnohé dilemy.⁷ V poslednej fáze riešenia projektu bol Návrh predmetom odbornej oponentúry zahraničných expertov z oblasti záväzkového práva (doc. JUDr. Milan Hulmák, Ph.D., doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.), ktorí sa k základným

⁵ K používaniu pojmov porušenie/nesplnenie bližšie pozri JURČOVÁ, M., ŠTEFANKO, J. Porušenie povinnosti v zmluvnom práve. Terminologické otázky. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 10 – 26.

⁶ V celom texte sa jednotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy v podobe Návrhu koncepcie a pravidiel (ustanovení) budúcej právnej úpravy označuje ako „Návrh“.

⁷ V období, kedy do ukončenia projektu (2015 – 2018) zostávajú len štyri mesiace, možno uviesť, že predložené paragrafové znenie je výsledkom intenzívnej práce riešiteľského kolektívu uskutočnených početných konferencií a seminárov, ktorých odrazom je vydanie dvoch zborníkov:

ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, online, 212 s. ISBN 978-80-568-0026-3.

NEVOLNÁ, Z., HLOBÍKOVÁ, D. (eds). *Porušenie zmluvných povinností v súkromnom práve a jeho následky* [1. vyd.]. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2018. 189 s. ISBN 978-80-568-0104-8; a mnohých vedeckých článkov:

CSACH, K. Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie. In: XXVI. *Karlovarské právnické dny (zborník z konferencie)*. Karlovy Vary: Leges, 2018, s. 199 – 236. ISBN 978-80-7502-289-9.

DULAKOVÁ JAKUBEKOVÁ, D. Následky vadnosti právneho úkonu – sprostredkovateľskej zmluvy uzatvorenej medzi spotrebiteľom a realitnou kanceláriou mimo jej prevádzkových priestorov. In: BEJČEK, J., FIALA, J., KOUKAL, P., ŠILHÁN, J., VALDHANS, J. (eds). *Dny práva 2016 – Days of Law 2016. Část VIII. Právní jednání*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 75 – 86. ISBN 978-80-210-8559-6.

ĐURANA, M., TUROŠÍK, M. Nárok na primeranú zľavu ako následok vadného plnenia. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 47 – 59. ISBN 978-80-568-0026-3.

východiskám vyjadrili vo svojich oponentských posudkoch: „Nemyslím si, že by nutne zvolená koncepcie vedla ve svém výsledku k jiným řešením než samostat-

HLOBÍKOVÁ, D. Premlčanie úrokov z omeškania a zmluvnej pokuty. In: *SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA*, 2016, roč. 4, č. 1, s. 104 – 121. ISSN 1339-5467.

HLOBÍKOVÁ, D. Premlčanie úrokov z omeškania vo svetle návrhu nového Občianskeho zákonníka. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 74 – 92. ISBN 978-80-568-0026-3.

HLUŠÁK, M. Glosa k uzneseniu Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 Cdo 71/2016 z 24. 4. 2017 (bezodôvodné obohatenie a bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, ZSP 31/2017). In: *Súkromné právo*, 2018, roč. IV, č. 1, s. 38 – 41. ISSN 1339-8652.

HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Úroky a úroky z omeškania. In: *Súkromné právo*, 2018, roč. IV, č. 3, s. 117 – 125. ISSN 1339-8652.

JURČOVÁ, M. Fakultatívne výlety – otázky nad zodpovednosťou cestovnej kancelárie. In: *Súkromné právo*, 2015, roč. 1, č. 5, s. 2 – 10. ISSN 1339-8652.

JURČOVÁ, M. Nesplnenie – stav *de lege lata*. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 274 – 286. ISSN 0032-6984.

JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo ? In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds). *Právo, obchod, ekonomika V*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016, s. 175 – 196. ISBN 978-80-8152-394-6.

JURČOVÁ, M., ŠTEFANKO, J. Porušenie povinnosti v zmluvnom práve. Terminologické otázky. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 10 – 26. ISBN 978-80-568-0026-3.

MASLÁK, M. Nová právna úprava spotrebiteľského rozhodcovského konania. In: *Súkromné právo*, 2015, roč. 1, č. 3, s. 18 – 27. ISSN 1339-8652.

MASLÁK, M. Začiatok plynutia premlčacej doby v prípade, ak čas splnenia dlhu nie je medzi veriteľom a dlžníkom dohodnutý ani inak určený. In: *Súkromné právo*, 2015, roč. 1, č. 2, s. 8 – 15. ISSN 1339-8652.

MASLÁK, M. Náhrada škody pri porušení zmluvnej povinnosti v občianskoprávných a obchodnoprávných vzťahoch a možnosti zlúčenia právnej úpravy. In: *Justičná revue*, 2017, roč. 69, č. 4, s. 511 – 520. ISSN 1335-6461.

NEVOLNÁ, Z. Úroky z omeškania v obchodných vzťahoch vo svetle posledných právnych úprav. In: ČORBA, J. (ed). *Slovenské a české obchodné právo v roku 2015 – Vybrané problémy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 218 – 225. ISBN 978-80-8152-363-2.

NEVOLNÁ, Z. Úroky z omeškania a zmluvná pokuta v obchodných záväzkových vzťahoch a budúcnosť ich právnej úpravy. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 60 – 73. ISBN 978-80-568-0026-3.

NOVOTNÁ, M. Náhrada škody ako prostriedok nápravy vo vzťahu k povinnosti starostlivosti o veci hosťa v segmente poskytovania ubytovacích služieb v rámci zdieľanej ekonomiky – vymedzenie právneho základu zodpovednosti a zodpovedného subjektu. In: *Práca*

né *propracování jednotlivých následků nesplnění dluhu. Jeví se spíše jako lepší legislativně technické vyjádření, než věcně odlišné řešení (např. bez nutnosti široké analogie)“... (Hulmák) alebo „Obecně je nutné Návrh v tomto přivítat. Umožňuje přehlednější a vnitřně konzistentní úpravu následků nesplnění.“ (Hulmák) Oponent Šilhán uvádza: „Návrh se soustředí na komplexní legislativní zpracování problematiky porušení smluvních povinností a jeho právních následků. Vychází z integrovaného, širokého pojetí, které se snaží pojímat celou oblast jednotně a konzistentně. Platí to jak o samotném pojetí porušení smluvní povinnosti (v Návrhu nazýváno obecně nesplnění“, tedy včetně porušení vedlejších ochranných norem dle § 1 odst. 2), tak o jednotlivých právních následcích, se kterými se pracuje jako s „prostředky nápravy“. Jednotně se upravuje odpovědnost za nesplnění i jeho ospravedlnění. Je otevřena cesta ke smysluplné ucelené aplikaci a hodnotové konzistenci úpravy. Již v tomto uceleném systematickém pojetí je obrovská hodnota celého díla. Návrh je v tomto ohledu promyšlený, oproti stávajícímu stavu právní úpravy je jednoznačným krokem správným směrem – z hlediska systematickosti, vnitřní koherence, sepětí s poznatky současné právní vědy (k některým diskusním bodům zvolené varianty systému viz ovšem níže). Je též výrazně inspirovaný evropskými unifikačními projekty, což je výhodou jednak díky jejich vlastní vysoké odborné kvalitě, která se samozřejmě částečně přenáší i do zpracovaného Návrhu, jednak díky potenciálu budoucí vzájemné kompatibility.“ Zároveň však obaja oponenti vo svojich podrobných posudkoch indikovali aj tretie plochy, resp. problematické body a nastolili otázky, ktoré bolo vhodné do finálnej verzie Návrhu zodpovedať a zapracovať. O to sa riešiteľský kolektív pokúsil.*

4.0, *digitálna spoločnosť a pracovné právo*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v SR, 2018. s. 84 – 92. ISBN 978-80-89149-58-2.

PŘIBYL, S. Vybrané otázky právní odpovědnosti v katolické církvi. In: *Revue církevního práva*, 2017, roč. 23, č. 4, s. 11 – 25. ISSN 1211-1635.

RAKOVÁ, K. Prieskum ceny v zmluvách o spotrebiteľských úveroch. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 93 – 115. ISBN 978-80-568-0026-3.

ŠKRINÁR, A. Zodpovednosť za vady a zodpovednosť za omeškanie: Účinky prienikov v novej právnej úprave. In: ŠTEFANKO, J. (ed). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 27 – 46. ISBN 978-80-568-0026-3.

1.2 Vzorové legislatívne riešenia a komparatívny pohľad

Východiskom Návrhu bolo a aj zostalo založiť novú právu úpravu na jednotnom systéme nesplnenia⁸ a prostriedkov nápravy,⁹ ktorý je známy z modelových noriem CISG, Princípov obchodných zmlúv UNIDROIT – UPICC,¹⁰ PECL,¹¹ DCFR¹² alebo aj Návrhu CESL,¹³ ku ktorému sa priklonili aj v rámci reformy obligačného práva v Spolkovej republike Nemecko začiatkom tohto storočia,¹⁴ alebo veľmi nedávnej reformy obligačného práva vo Francúzsku.¹⁵ Ide o model, ktorý bol inšpiráciou pre maďarský občiansky zákonník, estónsky zákon o obligáciách¹⁶ a možno konštatovať, že nie je neznámy ani slovenskému právnikovi, pretože Obchodný zákonník, hoci len prostredníctvom omeškania veriteľa a dlžníka ako kategórií podstatného a nepodstatného porušenia zmluvy, je zalo-

⁸ K preferencii pojmu nesplnenie v porovnaní s pojmom porušenie povinnosti a k jednotnému systému prostriedkov nápravy pozri aj JANSEN, N., ZIMMERMANN, R. *Commentaries on European Contract Law*. Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 1077 – 1083.

⁹ JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds.). *Právo, obchod, ekonomika V*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016, s. 175 – 196. ISBN 978-80-8152-394-6.

¹⁰ <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016> (8. 9. 2018).

¹¹ Princípy európskeho zmluvného práva, <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/> (8. 9. 2018), *Princípy európskeho zmluvného práva* (kol. prekladateľov). Bratislava: IURA EDITION, 2009. 368 s. ISBN 978-80-8078-301-3.

¹² Návrh spoločného referenčného rámca, Draft Common Frame of Reference, pozri http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf (8. 9. 2018).

¹³ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o spoločnom európskom kúpnom práve, KOM (2011) 635 v konečnom znení (Common European Sales Law – CESL).

¹⁴ Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts vom 26. November 2001 (BGBl. I Seite 3138) geregelt Änderungen des Schuldrechts im Bürgerlichen Gesetzbuch (BGB).

¹⁵ Nariadenie 2016/131 z 10. februára 2016; pozri napríklad MEKKI, M. France The French Reform of Contract Law: The Art of Redoing Without Undoing. In: *Journal of Civil Law Studies*, 2017, roč. 10, č. 1, dostupné online <https://digitalcommons.law.lsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1202&context=jcls> (8. 9. 2018); CARTWRIGHT, J., WHITTAKER, S. *The Code Napoléon Rewritten: French Contract Law after the 2016 Reforms*, Hart Publishing, 2017 alebo monotematické číslo *European Contract Law Review* De Gruyter, 2017, ročník 13, č. 4.

¹⁶ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide> (8. 9. 2018), ďalej v texte „est. obl. z.“.

žený na podobných predpokladoch a zjednocujúcim režime.¹⁷ V určitej, ale len obmedzenej miere sa pretavil aj do nového českého Občianskeho zákonníka.

Nemožno skrývať, že ak sa inšpirácia hľadá v PECL, DCFR, BGB, estónskom obligáčnom zákone, hrozí vždy nebezpečenstvo neživých právnych transplantátov¹⁸ alebo, naopak, vytrhnutie jednotlivého ustanovenia z jedného a iného z ďalšieho predpisu, môže to byť na úkor konzistencie a vzájomnej previazanosti. Tomu sme sa snažili čeliť snahou o komplexné spracovanie právnej úpravy, ktoré by ponechávalo malý priestor pre komplementárnu právnu úpravu, ktorá by mohla byť potenciálne kolidujúca s Návrhom.¹⁹

1.3 Návrh z pohľadu minulého a súčasného súkromného práva v SR, Návrh a rekodifikácia súkromného práva

Riešitelia predpokladajú, že nový Občiansky zákonník (alebo významná reforma obligáčného práva, o ktorej sa momentálne uvažuje v Slovenskej republike)²⁰ má zlúčiť záväzkové právo z doterajšej obchodnoprávnej a občianskoprávnej úpravy. Porovnávaním efektivity právnej úpravy, ktorou rozumieme poskytovanie uspokojivých, t. j. spravodlivých a ekonomicky účinných riešení pri aplikácii právneho predpisu na skutkový stav, dlhodobo považujeme súčasný Obchodný zákonník za kvalitnejší právny predpis.²¹

¹⁷ To, samozrejme, platí len obmedzene. Obchodný zákonník okrem všeobecného režimu omeškania vyníma osobitnú úpravu zodpovednosti za vady v typovej úprave jednotlivých zmlúv a zodpovednosť za škodu ako iný právny následok s odlišnými predpokladmi. Naďalej tak panuje určitá viackolajnosť zodpovednostných režimov.

¹⁸ K tejto problematike DOLOBÁČ, M., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. (zost.). *Rezistencia vnútroštátneho práva a právne transplantáty*. Košice, UPJŠ, 2011, dostupné on-line <http://www.upjs.sk/pravnicka-fakulta/publikacie-zborniky-zverejnenia/> (8. 9. 2018).

¹⁹ K tomuto spôsobu používaniu zahraničných vzorov v legislatívnom procese a možnosti minimalizovať efekt transplantátov pozri CSACH, K. Comparative law making: a case study in Slovak company law. In: *Právny obzor*. Vol. 100, special issue (2017), s. 78 – 87.

²⁰ Pozri zápisnica zo zasadnutia rekodifikačnej komisie zo dňa 5. 9. 2017: „Komisia sa dohodne na najbližších krokoch – primárne upraviť všeobecnú časť záväzkov, identifikovať inštitúty, ktoré by sa mali z Obchodného zákonníka vyňať v prospech všeobecnej úpravy Občianskeho zákonníka, a teda odstrániť dualizmus (prípadne ďalšiu úpravu podľa záverov pracovných skupín).” Dostupné na <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-služby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx> (27. 8. 2018).

²¹ JURČOVÁ, M. Nesplnenie – stav de lege lata. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 274 – 286. ISSN 0032-6984. Okrem tejto analýzy možno poukázať na práce venované všeobecnej časti záväzkového práva, ako aj na známe výsledky rekodifikačných prác v Českej

1.4 Interakcia Návrhu s ostatnými časťami právnej úpravy

Ustanovenia o nesplnení by v rámci systematiky záväzkovej časti mali nadväzovať na splnenie a iné spôsoby zániku záväzkov. V Návrhu nazvanom Nesplnenie a prostriedky nápravy sa logicky koncentrujú najmä tie právne inštitúty, ktoré boli v minulosti späté so zodpovednosťou za vady a za omeškanie.²² Odchylné prvky náhrady škody spôsobenej nesplnením zmluvnej alebo obdobnej povinnosti upravujeme v rámci prostriedkov nápravy, keďže náhrada škody tradične patrí ku kľúčovým nápravným mechanizmom. Ustanovenia Občianskeho zákonníka o náhrade mimozmluvnej škody sa použijú len subsidiárne.²³ Vzhľadom na skutočnosť, že často nemožno jednoducho nadviazať na platné právo, ale porovnateľne nevhodné je nadväzovať na ešte len prebiehajúce rekodifikačné práce, sme v niektorých aspektoch presiahli rámec projektu, resp. siahli sme po legislatívnych návrhoch, ktoré momentálne už vyzerajú inak. Príkladom možno uviesť, že v texte pracujeme s § 139 Návrhu Občianskeho zákonníka z roku 2015 (N2015), ktorý zostal len na báze akademického dokumentu.

(1) Záväzok (Dlh) zanikne, ak sa veriteľovi plní riadne a včas.

(2) Plnenie je riadne, ak je v súlade so zmluvou, najmä ak má vec (služba) v čase plnenia vlastnosti vymienené alebo obvyklé, ak ju možno použiť podľa povahy a účelu zmluvy alebo podľa toho, čo si zmluvné strany dohodli, a ak vec nemá právne vady.

(3) Splnením nepeňažného dlhu je aj náprava vadného plnenia.

republike, kde podstatná časť kontraktácie a typových zmlúv bola prevzatá z Obchodného zákonníka.

²² Keďže sme sa vzdali pojmových, resp. inštitucionálnych konštrukcií zodpovednosti za vady a zodpovednosti za omeškanie, riešime dilemu, ktoré z ustanovení, ktoré túto materiu naplňali, nahrádza jednotný systém prostriedkov nápravy založený na zmienенých vzoroch a ktoré je treba transplantovať do tohto modelu. Je napríklad úplne zrejmé, že zodpovednosť za vady tak, ako je teraz v OZ upravená, prešla v nedávnom období vstupu do EÚ zbytočnými zmenami, keď sa ustanovenia smernice o niektorých aspektoch predaja spotrebného tovaru absolútne neodôvodnene premietli do všeobecných ustanovení, pritom sa mali týkať výlučne úzkej skupiny spotrebiteľských zmlúv. Na druhej strane na príklad už aj v DCFR sa v niektorých doplneniach v porovnaní s PECL aj na báze smernicovej a CISG inšpirácie dopĺňujú niektoré ustanovenia o potrebe vytknúť vady a o ich náprave.

²³ Návrh vychádza z predpokladu čiastočného oddelenia právnej úpravy zmluvnej a mimozmluvnej náhrady škody.

Nad rámec úzkeho vymedzenia výskumného zámeru vo vzťahu k nesplneniu a prostriedkom nápravy sme doplnili k Návrhu aj prílohy, ktoré priamo nespádajú pod systematiku právnej úpravy Nesplnenia a prostriedkov nápravy, ale pre ucelenosť riešenia sme považovali za nevyhnutné pripraviť Návrh paragrafového znenia **odstúpenia od zmluvy, vyporiadania po odstúpení od zmluvy**, ako aj režim zmluvnej sankcie.²⁴

1.5 Terminológia: Pojmové východiská Návrhu

Návrh prináša niekoľko zásadných odlišností, ktoré sú vyjadrené aj terminologicky. Považujeme za potrebné vysvetliť terminológiu ešte predtým, ako pristúpime k detailnému výkladu matérie. Nechceme totiž, aby čitateľ projektoval do textu Návrhu svoje predporozumenie použitých pojmov. Terminologicky dôležité sú tri základné pojmové stavebné kamene Návrhu: Nesplnenie – Prostriedky nápravy – Zodpovednosť za nesplnenie.

a) Nesplnenie

Základným východiskom ďalších úvah a rámcom *moda operandi* Návrhu je koncept jednotného modelu nesplnenia. Zvolený bol negatívny pojem nesplnenie, ktorý terminologicky pokrýva všetky skutkové podstaty nesplnenia, t. j. vadné plnenie, omeškané plnenie a neposkytnutie plnenia, samozrejme, vrátane porušenia vedľajších povinností. Z terminologického hľadiska sme uprednostnili pojem nesplnenie, keďže na základe výsledkov doterajšieho výskumu²⁵ sa nepreukázalo, že by sa v doterajšej slovenskej právnej úprave alebo právnej praxi zažilo diferencovanie pojmov porušenie ako nedodržanie širšieho komplexu povinností v právnom vzťahu, ktoré sa viaže na legitímne očakávania spojené

²⁴ Napriek tomu si uvedomujeme limity vymedzenej projektovej úlohy z toho dôvodu, bude pri využití tohto Návrhu treba zohľadňovať konzistencie a previazanosť Návrhu s inými ustanoveniami. Konkrétne Hulmák poukazuje na a) úpravu premlčania, napr. rozdielne premlčanie práva na splnenie a na náhradu škody, b) možnosť použitia aj na splnenie iných povinností ako dlhov zo záväzkov, c) vo väzbe na iné inštitúty, napr. možnosť naturálnej náhrady škody, liberačné dôvody, následky odstúpenia od zmluvy, d) v procesnej úprave napr. prekážka brániaca splneniu sa môže objaviť aj po vyhlásení rozsudku na plnenie.

²⁵ JURČOVÁ, M., ŠTEFANKO, J. Porušenie povinnosti v zmluvnom práve. In: ŠTEFANKO, J. (ed.). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. [online]. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2017, s. 10 – 26.

s existenciou zmluvy (ako napr. tzv. ochranné normy pri plnení záväzku)²⁶ v porovnaní s nesplnením ako užším pojmom zameraným výlučne na striktné dodržanie povinností vyplývajúcich z konkrétneho záväzku.

b) Prostriedky nápravy

Pojem prostriedkov nápravy sa v slovenskom právnom prostredí zrejme prvýkrát použil v slovenskom preklade PECL, kde bol zvolený ako slovenský preklad pojmu *remedies*.²⁷ Odvtedy sa tento pojem už v slovenskom právnom jazyku vyskytuje, o čom svedčí aj preklad pojmu „*remedies*“ v Návrhu nariadenia o spoločnom európskom kúpnom práve.²⁸ Tento pojem sme použili ako označenie základnej kategórie uplatniteľných právnych následkov.

Domnievame sa, že pojem prostriedky nápravy najlepšie vystihuje význam jednotlivých *remedies*, pretože tie primárne smerujú k náprave nedostatkov vadného plnenia a poskytnutiu inej náhrady (náhrada škody, úrok z omeškania) dotknutej strane. Je zrejmé, že odstúpenie od zmluvy z dôvodu nesplnenia samo osebe nie je prostriedkom nápravy *stricto sensu* (keďže sa ním nič *nenapráva*), ale na druhej strane umožňuje dotknutej strane zbaviť sa neželanej zmluvnej viazanosti a prípadne uzavrieť aj náhradný obchod. Tiež sme sa snažili pojmovo odlíšiť od pojmu nápravné opatrenia, ktoré zaviedol zákonodarcu v § 55c Obchodného zákonníka. Pojmom nápravné opatrenia zákon označuje rozhodnutia vo veci samej o niektorých nárokoch v oblasti ochrany obchodného tajomstva. Tento pojem a formulácia právnej úpravy indikuje viac procesnoprávne ako hmotnoprávne chápanie. Nami zvolené označenie označuje hmotnoprávne následky bez ohľadu na to, či sú procesnoprávne samostatne uplatniteľné. Nie sú preto (procesnými) opatreniami, ale prostriedkami.

c) Zodpovednosť za nesplnenie

Tretím zásadným pojmom, ktorý nie je samovysvetľujúci a v určitom smere sa odlišuje od jeho doterajšieho formulačného úzu, je pojem „zodpovednosť za ne-

²⁶ ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha, C. H. Beck, 2015, s. 34 a nasl.

²⁷ *Princípy európskeho zmluvného práva* (kol. prekladateľov). Bratislava: IURA EDITION, 2009. 368 s. ISBN 978-80-8078-301-3.

²⁸ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Spoločné európske kúpne právo na zjednodušenie cezhraničných transakcií na jednotnom trhu (KOM/2011/0636).

splnenie“. Zodpovednosť za nesplnenie je pojem, ktorý sa v značnej miere inšpiroje estónskym obligačným zákonom.²⁹ Návrh nepoužíva pojem zodpovednosť za nesplnenie ako všeobecného označenia právneho následku v zmysle: Keďže strana zodpovedá za nesplnenie, tak druhá strana má prostriedok nápravy,³⁰ ale ako základný režim právnych následkov: Strana zodpovedá za nesplnenie, ak nie je dôvod, ktorý by jej zodpovednosť vylučoval, pričom prostriedky nápravy má druhá strana vždy, ak strana za nesplnenie zodpovedá, ale niekedy aj vtedy, ak by strana za nesplnenie nezodpovedala. Jednoducho povedané prostriedok nápravy nie je vylúčený tým, že strana za nesplnenie nezodpovedá. Zákon alebo zmluva môže ustanoviť prípady, keď je určitý prostriedok nápravy k dispozícii strane bez ohľadu na zodpovednosť druhej strany za nesplnenie.

1.6 Štruktúra Návrhu

Návrh sa vnútorne člení na deväť oddielov: Prvý oddiel Všeobecné ustanovenia; Druhý oddiel Vadné plnenie; ďalších sedem oddielov je venovaných jednotlivým prostriedkom nápravy (Tretí oddiel Právo na splnenie, Štvrtý oddiel Právo odoprieť plnenie, Piaty oddiel Právo na zľavu z ceny, Šiesty oddiel Právo odstúpiť od zmluvy, Siedmy oddiel Právo na úrok z omeškania, Ôsmy oddiel Právo na paušálnu náhradu nákladov, Deviaty oddiel Právo na náhradu škody).

1.7 Rozsah uplatnenia Návrhu

Rovnako ako tvorcovia DCFR a iných projektov sme museli zohľadniť, že na rozdiel od CISG, PECL či UPICC nie sú pravidlá určené výlučne pre zmluvné vzťahy, ale pre záväzkové vzťahy z rôznych právnych dôvodov, nielen zmlúv. Napriek tomu sa nemožno úplne vyhnúť pojmu zmluva, zmluvné povinnosti. Takáto snaha by pôsobila násilne, neprirodzene a v konečnom výsledku by mohla byť kontraproduktívna.

²⁹ Napr. § 103 – § 105 est. obl. z.

³⁰ V terajšom myšlienkovom svete by sme povedali: ak strana zodpovedá, tak proti nej existuje nárok, ak však nezodpovedá, tak neexistuje.

1.8 Povaha pravidiel Návrhu

Navrhované pravidlá majú prevažne dispozitívnu povahu. Preferujeme vyvodenie kogentnosti ustanovenia z jeho povahy, v niektorých prípadoch na tento zámer tvorcov upozorňuje aj dôvodová správa (porovnaj § 5 ods. 3 Návrhu). V konečnom dôsledku bude podstatné, aká legislatívna metóda vymedzenia kogentnosti bude vlastná právnej úprave, do ktorej sa Návrh bude včleňovať.

V niektorých prípadoch, ak riešiteľský kolektív nedospel k zrejmej preferencii znenia ustanovenia, uvádza sa aj alternatívne znenie.

II.
NÁVRH
(TEORETICKÁ ČASŤ)

2 VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

2.1 Nesplnenie

V režime Návrhu je pojem nesplnenia chápaný negatívne ako nedostatok pri splnení a na takomto ponímaní je založená aj jeho definícia v Návrhu vyjadrená dvoma alternatívnymi zneniami, ktoré vo výsledku majú rovnaký význam.

Alt. 1: Nesplnením je vadné plnenie, omeškanie s plnením a ak sa neplní ani čiastočne/vôbec. Alt. 2: Ak niektorá zo strán neplní vôbec, plní vadne alebo je v omeškaní, nesplní (nesplnenie).

Jednotnosť Návrhu jednotného systému nesplnenia a prostriedkov nápravy pre nesplnenie má dva stupne uplatnenia. V prvom stupni sa jednotnosť nesplnenia prejavuje zlúčením jednotlivých skutkových podstat nesplnenia, t. j. vadné plnenie, omeškané plnenie, neposkytnutie plnenia sa spojili pod jednotný pojem, v druhom stupni sa zjednotenie prezentuje v jednotnom uplatňovaní prostriedkov nápravy pre nesplnenie.

Nesplnenie je definované v Návrhu široko, za nesplnenie sa považuje aj porušenie povinnosti brať ohľad na práva a oprávnené záujmy druhej strany (plniť povinnosti starostlivo, v dobrej viere, nespôsobiť škodu pri uplatňovaní práv a plnení povinností, dodržiavať obchodné tajomstvo atď.). Porušenie týchto tzv. vedľajších povinností sa tiež považuje za nesplnenie a ako také môže za naplnenia ustanovených predpokladov aktivovať uplatňovanie prostriedkov nápravy. V diskusii o otázke oponenta, či možno považovať za správne uvažovať nad prípustnosťou využitia všetkých prostriedkov nápravy pre nesplnenie aj vedľajších povinností, sme dospeli k presvedčeniu, že predpoklady využitia jednotlivých prostriedkov nápravy sú nastavené do tej miery flexibilne, ale zároveň aj reštriktívne, ak je to rozumné a potrebné, že nie je dôvodné tvoriť pre vedľajšie povinnosti osobitné pravidlá. Príkladom možno uviesť limity využitia práva na splnenie nepeňažného dlhu (§ 20 Návrhu).

2.2 Rozlišovanie medzi podstatným a nepodstatným nesplnením

Dostupnosť využitia prostriedkov nápravy pre stranu dotknutú nesplnením povinnosti druhou stranou záväzkovoprávneho vzťahu je založená najmä na dvoch

kritériách, ktoré si vyžaduje navrhovaný systém zadefinovať. Ide o určenie, či je nesplnenie podstatné alebo nepodstatné a o určenie, či neplniaca strana za nesplnenie zodpovedá alebo nie.

Podľa § 2 Návrhu nesplnenie je podstatné, ak:

- a) dôsledné dodržanie povinnosti je pre zmluvu rozhodujúce, alebo
- b) podstatne zbavuje dotknutú stranu toho, čo bola oprávnená očakávať podľa zmluvy, ibaže druhá strana takýto dôsledok nepredvídala a ani nemohla dôvodne predvídať, alebo
- c) je úmyselné a u dotknutej strany vzbudzuje dôvodné obavy, že sa nemôže spoliehať na budúce plnenie druhej strany.

Navrhované ustanovenie je založené na článku 8:103 PECL. Z toho dôvodu možno odkázať na PECL z hľadiska spôsobu výkladu tohto ustanovenia. Rozsah využiteľných prostriedkov nápravy pre dotknutú stranu bude v prvom kroku vždy determinovaný tým, či nesplnenie strany je alebo nie je podstatné. V porovnaní so súčasnou obchodnoprávnou úpravou³¹ možno konštatovať, že prvé dve alternatívne podmienky definície podstatného nesplnenia, sú v značnej miere konkretizáciou obchodnoprávnej úpravy a budú pokrývať v praxi skutkovo takmer zhodné situácie. V porovnaní s tým tretia alternatívna podmienka podstatného nesplnenia kladie dôraz na dobrú vieru. Reflektuje tým jej význam v súčasnom zmluvnom práve vo všetkých štádiách zmluvného vzťahu (predzmluvné štádium, uzatváranie zmluvy, splnenie, ako aj uplatňovanie prostriedkov nápravy).³² Existenciu tohto dôvodu (úmyselné nesplnenie stranou a dôvodné obavy z budúceho nesplnenia) bude, samozrejme, dotknutá strana uplatňujúca prostriedok nápravy zodpovedajúci podstatnému nesplneniu povinná preukázať. Nebude sa však vyžadovať súčasné naplnenie predpokladu ad a) alebo ad b), čiže aj nesplnenie menej závažnej povinnosti možno považovať za podstatné.

V konkrétnom prípade môže byť ťažké posúdiť, či je nesplnenie podstatné alebo nepodstatné. Pre riešenie takejto situácie ObZ ustanovoval vyvrátenelnú právnu domnienku, že v prípade pochybností porušenie zmluvy nie je podstat-

³¹ Podľa § 345 ods. 2 prvá veta ObZ: „Na účely tohto zákona je porušenie zmluvy podstatné, ak strana porušujúca zmluvu vedela v čase uzavretia zmluvy alebo v tomto čase bolo rozumné predvídať s prihliadnutím na účel zmluvy, ktorý vyplynul z jej obsahu alebo z okolností, za ktorých bola zmluva uzavretá, že druhá strana nebude mať záujem na plnení povinností pri takom porušení zmluvy.“

³² Pozri GRUNDMANN, S., SCHÄFER, M. The French and the German Reforms of Contract Law. In: *European Review of Contract Law*, 2017, vol. 13, č. 4, s. 459.

né. To, že porušenie zmluvy bolo podstatné, musela preukázať oprávnená strana (§ 345 ods. 2 ObZ). Hoci Návrh výslovne neobsahuje takéto ustanovenie, z povahy veci vyplýva, že v každom prípade využitia prostriedkov nápravy, ktoré sa vzťahujú k podstatnému nesplneniu, je strana uplatňujúca prostriedok nápravy povinná preukázať, že nesplnenie je podstatné. Strana dovolávajúca sa právnych následkov zvoleného prostriedku nápravy totiž musí preukázať naplnenie jeho predpokladov.

2.3 Ospravedlnené a neospravedlnené nesplnenie

Strana zodpovedá za nesplnenie, ibaže je nesplnenie ospravedlnené. Predpokladá sa, že nesplnenie nie je ospravedlnené (§ 4 ods. 1 Návrhu). Ako sme už uviedli pri predstavení pojmu „zodpovednosti za nesplnenie“, jeho účelom je poukázať na jednotnosť systému (v porovnaní s doterajším členením aj v rámci zmluvného práva na zodpovednosť za omeškanie, vady, škodu a bezdôvodné obohatenie), ako aj zvýrazniť možnosť odchýlok od základného režimu uplatňovania prostriedkov nápravy. Všeobecne v tomto režime platí, že ak je nesplnenie povinnej strany ospravedlnené z dôvodu prekážky, niektoré prostriedky nápravy sú vylúčené (právo na splnenie, právo na úroky z omeškania, právo na náhradu škody). Ide prevažne o povinnosti sekundárneho sankčného charakteru (s výnimkou práva na splnenie).

Najmä v zmluvnom práve sa však pravidelne vyskytnú situácie, kedy by uplatňovanie objektívnej zodpovednosti s možnosťou liberácie z dôvodu prekážky nebolo vhodným riešením. Napríklad pre účely zodpovednosti za nesplnenie darcu je spravodlivejšie ustanoviť zodpovednosť darcu len za zavinené nesplnenie, naopak, niektoré legislatívne úpravy môžu výnimočne vyžadovať prísnejšie ustanovenie kritérií zodpovednosti za nesplnenie a v niektorých prípadoch dokonca úplne vylúčiť možnosť liberácie z dôvodu prekážky.

Prekážka, ktorá zakladá ospravedlnenie strany, musí spĺňať určité predpoklady (§ 3 Návrhu ods. 1.2). Pojem prekážka zahŕňa každú udalosť (prírodná katastrofa, úradné zákazy, konanie tretích strán). Strana, ktorá sa dovoľáva ospravedlnenia neplnenia povinnosti, je povinná preukázať existenciu predpokladov:

- a) prekážka jej bráni v splnení povinnosti. Ak prekážka existovala už v čase uzavretia zmluvy, nie je vhodné postupovať podľa tohto ustanovenia,

pretože je zrejmé, že by sa mali uplatniť ustanovenia o uzavretí zmluvy v omyle.

- b) prekážka nastala nezávisle od neplniacej strany. Je vylúčené uplatňovať aj dôvody, ktoré vznikli z hospodárskych pomerov neplniacej strany, alebo sa vyskytli až v čase, kedy neplniaca strana bola v omeškaní, prekážka musí byť mimo sféry vplyvu dlžníka. Riziko svojich vlastných aktivít musí každá strana znášať sama. Poruchu zariadenia, aj keď je nepredvídateľná a neodvratiteľná, teda nemožno považovať za prekážku podľa tohto článku, a tak nie je potrebné ďalšie šetrenie, či porucha bola skutočne nepredvídateľná a jej dôsledky neodvratiteľné. To isté platí pre konanie osôb, za ktoré je dlžník zodpovedný, a obzvlášť pre konanie osôb, ktoré poveril splnením. Dlžník sa nemôže dovolávať porušenia subdodávateľa, ibaže ho nemohol ovplyvniť, napríklad preto, že neexistoval žiadny ďalší subdodávateľ, ktorého by mohol najat'; prekážka musí byť tiež mimo vplyvu subdodávateľa.
- c) neprekonateľná a neodvratiteľná. Táto požiadavka sa vzťahuje tak na prekážku samotnú, ako aj na jej následky (ak teroristický výbuch v priemysle zamedzí jedinou cestu k miestu splnenia, tak prekážkou je nemožnosť prechodu, ale pre ospravedlnenie treba preukázať aj to, že nemožno prekonať ani následky, t. j. nemožno uskutočniť transport na miesto splnenia alternatívnou trasou alebo dopravou).
- d) nepredvídateľná, t. j. nebolo možno rozumne predpokladať, že by neplniaca strana v čase vzniku záväzku alebo uzavretia zmluvy³³ túto prekážku predvídala alebo mohla predvídať.

Na margo formulácie dôvodov, ktoré zakladajú ospravedlnenie treba poukázať na zistenia *Rufnera*, že v tejto otázke je v konečnom dôsledku významným najmä spôsob aplikácie predmetného ustanovenia v aplikačnej súdnej praxi, pričom súdy dospievajú ku prekvapivo zhodným výsledkom napriek odchýlnym zneniam právnej úpravy.³⁴ Napriek takto indikovanej formulačnej voľnosti bola snaha nadviazať na znenie v Obchodnom zákonníku (§ 374 ObZ) a zachovať kontinuitu súdneho rozhodovania v tejto otázke. Ide pritom o tradičný inštitút *force majeure*.

³³ Zohľadnenie oboch alternatív aj s ohľadom na pripomienky oponenta Šilhána a znenie § 103 est. obl. z.

³⁴ RUFNER, T. In: JANSEN, N., ZIMMERMANN, R. *Commentaries on European Contract Law*. Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 1169 – 1177.

Ak ide iba o dočasnú prekážku, ospravedlnenie trvá iba do doby trvania prekážky.

Toto ustanovenie nie je relevantné v prípadoch, ak dotknutá strana z dôvodu podstatného nesplnenia využila právo ukončiť záväzkovoprávny vzťah odstúpením ešte skôr než pominula prekážka alebo jej následky (účinky).

Strana je povinná upovedomiť druhú stranu o prekážke, ktorá jej bráni v plnení a o dôsledkoch tejto prekážky akonáhle sa o nej dozvie alebo mala dozvedieť. Porušenie povinnosti upovedomiť druhú stranu o prekážke, ktorá jej bráni v plnení a o dôsledkoch tejto prekážky akonáhle sa o nej dozvie alebo mala dozvedieť, zakladá právo druhej strany na náhradu škody.

Návrh sa v znení § 4 ods. 3: „*Ak je prekážka, ktorá zakladá ospravedlnenie strany trvalá, povinnosť neplniacej strany plniť zaniká, súčasne zaniká aj vzájomná povinnosť dotknutej strany.*³⁵ *Strany sa navzájom vyporiadajú podľa ustanovení o vyporiadaní strán po odstúpení od zmluvy*“, inšpiruje čl. III-3.304 DCFR. Ak je prekážka trvalá, skôr či neskôr bude zakladať právo dotknutej strany odstúpiť od zmluvy, ale nie je praktické a účelné čakať, aby dotknutá strana ukončila vzťah odstúpením. Ak ide o trvale nemožné plnenie, je vhodné ustanoviť zánik záväzkovoprávneho vzťahu a odkázať na režim vyporiadania strán po zániku záväzku odstúpením.

V praxi, samozrejme, môžu nastať aj iné prípady nemožnosti plnenia, ktoré nebudú ospravedlňovať stranu z povinnosti plniť (napr. ak nemožnosť zavinila neplniaca strana priamo svojím vedomým konaním). V týchto prípadoch bude síce vylúčené právo na splnenie podľa ustanovení tretieho oddielu, ale keďže nepôjde o prekážku, ktorá zakladá ospravedlnenie, neplniaca strana bude zodpovedať za nesplnenie a bude povinná nahradiť škodu a ak pôjde o omeškanie s plnením peňažného záväzku, aj platiť úrok z omeškania.

2.4 Zmluvná modifikácia zodpovednosti za nesplnenie

Návrh zároveň zdôrazňuje prevažne dispozitívny charakter ustanovení o zodpovednosti za nesplnenie. Tvorcovia Návrhu si od počiatku uvedomovali, že ustanovenia § 4 odsekov 2 a 3, ktoré otvárajú možnosti odchylného nastave-

³⁵ K tejto otázke pozri aj CSACH, K. Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie. In: XXVI. Karlovarské právnické dny. Karlovy Vary: Leges, 2018, s. 199 – 236.

nia zodpovednosti za nesplnenie, nie je nevyhnutné včleniť do Návrhu.³⁶ Napriek tomu sa rozhodli výslovne upraviť možnosť modifikácie zodpovednosti za nesplnenie. Najmä v situácii zavádzania nového modelu nemožno podceňovať dôležitosť dispozitívnych ustanovení inštruktívneho charakteru z pohľadu aplikácie praxe.

Akonáhle dôjde k nesplneniu, strany môžu modifikovať dostupnosť a rozsah využitia prostriedkov nápravy dohodou, resp. možno sa jednostranne rozhodnúť neuplatniť prostriedok nápravy, ktorý je inak dostupný (nepožadovať splnenie, nepožadovať náhradu škody alebo úrok z omeškania, vzdať sa iného práva nadobudnutého ako následok nesplnenia). Pochybnosti by mohli vzniknúť, či je možno takúto dohodu obmedzujúcu zodpovednosť strany za nesplnenie uzavrieť skôr, než dôjde k nesplneniu, t. j. aj skôr než dotknutá strana má reálne možnosť zistiť, aké negatívne dopady nesie so sebou nesplnenie druhej strany (napríklad pri uzavretí zmluvy zakladajúcej práva a povinnosti strán). Ustanovenie § 5 ods. 1 v tejto situácii stranám umožňuje aj vopred sa dohodnúť na vylúčení alebo obmedzení zodpovednosti za nesplnenie. Ide pritom o potvrdenie všeobecného dispozitívneho charakteru zodpovednostného režimu. V rámci vymedzenia podmienok a rozsahu prípustnosti takejto dohody treba zohľadniť aj doteraz známe spôsoby obmedzenia zodpovednosti scudziteľa za vady prenechanej veci, ak sa vec prenechá, keď stojí a leží. S cieľom predchádzať zjavne nespravodlivým dojednaniám Návrh ustanovuje, že niektoré dohody o vylúčení alebo obmedzení sú neplatné. Pôjde o dohody, ktoré neodôvodnene v rozpore s dobrou vierou vylučujú alebo obmedzujú zodpovednosť, dohody, ktoré by zbavovali zodpovednosti v prípadoch úmyselného nesplnenia, alebo také dohody, ktoré umožňujú plniť dlh spôsobom podstatne odlišným od dôvodného očakávania druhej strany. Návrh sa v tejto časti inšpiruje § 106 estónskeho obligáčného zákona.³⁷ V situácii, keď by strany všeobecne vylúčili alebo obmedzili zodpovednosť za nesplnenie bez ohľadu na spôsob nesplnenia, dohodu treba vyhodnotiť ako neplatnú v tej časti, v ktorej odporuje obmedzeniam zmluvnej voľnosti podľa odseku 3 tohto ustanovenia, ktorý má kogentnú povahu.

³⁶ Žiada sa dodať, že obaja oponenti predniesli argumenty proti zaradeniu dotknutej úpravy do Návrhu.

³⁷ V skorších štádiách sme zvažovali znenie podľa vzoru čl. 8:109 PECL: Klauzula vylučujúca alebo obmedzujúca prostriedky nápravy. Prostriedky nápravy pre nesplnenie možno vylúčiť alebo obmedziť, ibaže by dovolanie sa ich vylúčenia alebo obmedzenia bolo v rozpore s dobrou vierou a poctivým konaním. Estónska inšpirácia prevážila.

2.5 Prostriedky nápravy a ich vzájomný vzťah

Jedným z kľúčových ustanovení všeobecnej časti je § 7 Návrhu, ktorý vymenúva zákonom dostupné prostriedky nápravy pre nesplnenie, ich vzájomný vzťah a základné predpoklady ich dostupnosti. Dostupnosť prostriedkov nápravy je právnym následkom naplnenia ustanovených predpokladov.

Pravidlá v § 7 majú dispozitívny charakter a strany si môžu dojednať aj iné prostriedky nápravy, musia pritom však zohľadňovať osobitné požiadavky kogentnej úpravy (najmä vo vzťahu k typovým zmluvám), všeobecné obmedzenia platnosti právnych úkonov a osobitne aj režim zmluvnej sankcie. Okrem toho v zásade nepredstavujú automatické následky nesplnenia, ale je na dotknutej strane, či prostriedok nápravy využije alebo nie. Prostriedkami nápravy pre nesplnenie sú:

- a) právo na splnenie,
- b) právo odoprieť plnenie,
- c) právo na zľavu z ceny,
- d) právo požadovať úrok z omeškania, ak ide o omeškanie s plnením peňažného dlhu,
- e) právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie,
- f) právo na náhradu škody a
- g) právo odstúpiť od zmluvy.

Treba rešpektovať vzájomné spolupôsobenie a nezlučiteľnosť jednotlivých prostriedkov nápravy. Ak strana nesplní svoju povinnosť (vrátane vedľajších povinností), druhá strana môže využiť ktorýkoľvek z prostriedkov nápravy jednotlivito alebo súčasne, ibaže by boli nezlučiteľné. Právo na náhradu škody nie je dotknuté uplatnením práva na akýkoľvek iný prostriedok nápravy.

Rozsah dostupných prostriedkov nápravy závisí od toho, či strana za nesplnenie zodpovedá alebo nie. Bez ohľadu na zodpovednosť strany za nesplnenie je dotknutá strana vždy oprávnená odoprieť plnenie, odstúpiť od zmluvy alebo požadovať zľavu z ceny.

Pre využitie prostriedkov nápravy platia určité základné pravidlá:

1. Prostriedky nápravy sa využívajú, ak dôjde k nesplneniu. V tomto zmysle ide o následné právne inštitúty – a v tomto zmysle sankčné. Výnimkou je možnosť odoprieť plnenie, ako aj právo odstúpiť od zmluvy, ktoré môžu byť aktívne aj pred nesplnením (očakávané nesplnenie).

2. Súčasne možno využiť tie prostriedky nápravy, ktoré nie sú nezlučiteľné. Nezlučiteľnosť buď vyplynie z povahy veci (nemožno zároveň trvať na spl-

není a odstúpiť od zmluvy), alebo je výslovne ustanovená (nemožno požadovať náhradu škody vo výške, v ktorej je krytá úrokmi z omeškania – pozri § 39 Návrhu).

Ak sú prostriedky nápravy nezlučiteľné, dotknutá strana si v niektorých prípadoch môže vybrať medzi viacerými dostupnými prostriedkami nápravy. V niektorých prípadoch je už táto voľba konečná a nemožno ju meniť (napr. ak strana prevezme plnenie, ktoré nezodpovedá zmluve, teda je vadné, a strana z toho dôvodu uplatnila právo na zľavu z ceny, nemôže požadovať aj náhradu škody za pokles hodnoty plnenia; právo na náhradu inej škody tým nie je dotknuté). Ak strana najprv uplatňuje právo na splnenie a neskôr sa dozvie, že povinná strana nesplní ani v dodatočnej lehote, strana môže zmeniť prostriedok nápravy a uplatniť právo odstúpiť od zmluvy.

3. Strane nepatrí prostriedok nápravy v rozsahu, v akom svojím vlastným konaním spôsobila nesplnenie druhej strany. Preto napríklad v prípade, ak omeškanie dlžníka je spôsobené nedostatkom súčinnosti veriteľa, bolo by v rozpore s dobrými mravmi a slušnosťou (a tiež s § 7 ods. 3 Návrhu) požadovať náhradu škody spôsobenú z tohto dôvodu.

4. Právo odoprieť plnenie, odstúpiť od zmluvy alebo požadovať zľavu z ceny je nezávislé od zodpovednosti strany za nesplnenie. To znamená, že hoci je pri povinnej strane splnená podmienka ospravedlňujúca stranu (súčasnou dikciou: okolnosť vylučujúca zodpovednosť), môže dotknutá strana predsa využiť uvedené prostriedky nápravy. Ostatné prostriedky nápravy sú dostupné, len ak strana za nesplnenie zodpovedá.

Na rozdiel od súčasného právneho stavu možno aj úroky z omeškania požadovať len v prípade, ak strana za nesplnenie zodpovedá. Dôvody sú zrejmé: a) tento režim uplatňuje aj smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách³⁸ [článok 3 bod 1 písm b)], b) nie je dôvod, aby náhrada škody a úrok z omeškania mali v tomto smere odchylné nastavené predpoklady zodpovednosti, c) pre účely peňažnej pohľadávky bude možnosť vylúčenia zodpovednosti neplniacej strany z dôvodu prekážky v porovnaní s nepeňažnými pohľadávkami veľmi zriedkavo uplatniteľná.

Návrh explicitne neupravuje režim dohodnutých následkov nesplnenia nad rámec výpočtu prostriedkov nápravy uvedeného v § 7 odsek 1. Do úvahy pripadá minimálne zmluvná pokuta, prepadnutie preddavku a podobne. Vychádza sa

³⁸ Ú. v. EÚ L 48, 23. 2. 2011, s. 1 – 10.

z predpokladu, že strany si dohodnú predpoklady využitia zmluvných prostriedkov nápravy a prípadnú možnosť naviazať ich využitie na inštitút zodpovednosti za nesplnenie. Ak si strany nedohodnú predpoklady využitia zmluvných prostriedkov nápravy, použijú sa na ne všeobecné ustanovenia tohto oddielu. Návrh predpokladá režim zmluvnej sankcie ako všeobecného referenčného modelu pre zmluvné prostriedky nápravy.³⁹

2.6 Dodatočná lehota na plnenie – systácia prostriedkov nápravy

Podľa § 9 Návrhu môže dotknutá strana oznámením druhej strane poskytnúť dodatočnú lehotu na plnenie. Počas dodatočnej lehoty môže dotknutá strana odoprieť plnenie svojich vzájomných povinností a požadovať náhradu škody a úroky z omeškania, nemôže však využiť žiadny iný prostriedok nápravy, ktorý je s daným režimom nezlučiteľný. Ak obdrží oznámenie druhej strany, že táto nebude plniť ani v dodatočnej lehote, alebo ak ani po uplynutí tejto lehoty nebolo uskutočnené riadne plnenie, môže dotknutá strana využiť ktorýkoľvek z dostupných prostriedkov nápravy.

Predmetné ustanovenie sa môže uplatniť tak v prípade podstatného, ako aj nepodstatného nesplnenia. Ak pôjde o podstatné nesplnenie, dotknutá strana sa napriek tomu môže rozhodnúť trvať na splnení a poskytnúť lehotu na splnenie, túto lehotu je však potrebné odlišovať od lehoty podľa § 9.⁴⁰ Ak je nesplnenie nepodstatné, uplatňuje sa § 24.⁴¹

Poskytnutie dodatočnej lehoty podľa § 9 treba odlíšiť od druhého oddielu Návrhu, ktorý rieši špecifické otázky nápravy už poskytnutého vadného plnenia. Poskytnutie dodatočnej lehoty dotknutou stranou je širším ustanovením z hľadiska možností jeho aplikácie, pretože sa dotýka všetkých prípadov nesplnenia, ale, samozrejme, uplatní sa najmä pre omeškané plnenie a neplnenie vô-

³⁹ K tomu pozri kap. 7.

⁴⁰ Pozri § 23 ods. 2 Návrhu: „Ak dotknutá strana oznámi neplniacej strane, že na splnení trvá, alebo ak nevyužije včas právo odstúpiť od zmluvy podľa odseku 1, je oprávnená odstúpiť od zmluvy len spôsobom ustanoveným pre nepodstatné nesplnenie; ak pre dodatočné plnenie určí lehotu, vzniká jej právo odstúpiť od zmluvy až po uplynutí tejto lehoty.“

⁴¹ Podľa uvedeného ustanovenia: „Dotknutá strana môže odstúpiť od zmluvy iba v prípade, že strana, ktorá nesplnila, nesplní svoju povinnosť ani v dodatočnej primeranej lehote, ktorú jej dotknutá strana na splnenie poskytla.“

bec, keďže pre vadné plnenie bude mať úprava v druhom oddieli prevažne prednosť pred všeobecnou úpravou komentovaného ustanovenia.

Predmetné pravidlo vyjadruje zásadu *favor contractus*, neplniaca zmluvná strana dostáva druhú šancu na plnení zmluvy. Dotknutá strana v tomto režime, ktorý sa aktivuje z jej vôle, má garantované právo odoprieť plnenie vzájomnej povinnosti počas dodatočnej lehoty. Neplniacej strane sa ponúka možnosť dodatočného splnenia povinnosti bez hrozby okamžitého ukončenia zmluvy počas plynutia dodatočnej lehoty. Napriek skutočnosti, že tieto pravidlá sú pravidlami hmotného práva, poskytnutie dodatočnej lehoty nemení splatnosť a dotknutá strana má právo požadovať náhradu škody a úroky z omeškania. Počas poskytnutej dodatočnej lehoty dotknutá strana nemôže žalovať na splnenie povinnosti, ibaže obdrží oznámenie druhej strany, že táto nebude plniť ani v dodatočnej lehote.

3 NÁSLEDKY VADNÉHO PLNENIA

Úvod

Zodpovednosť za vady je neoddeliteľnou súčasťou záväzkových vzťahov.⁴² Cieľom navrhovanej právnej úpravy je prispôsobenie tejto zodpovednosti zmenám, ktoré so sebou prináša jednak nové, systematickejšie usporiadanie následkov nesplnenia záväzku a jednak samotná rekodifikácia občianskeho práva, ktorej návrh sa pripravoval súčasne s návrhom úpravy následkov nesplnenia. Navrhované zmeny však nie sú len prejavom novej systematiky a dôsledkom úprav dotýkajúcich sa následkov nesplnenia, ale sú aj výsledkom určitého kompromisu medzi záujmami veriteľa a dlžníka. V neposlednom rade zohľadňujú aj niektoré európske unifikačné trendy. V ďalších riadkoch si všetky tieto zmeny bližšie ozrejníme a pokúsime sa zosumarizovať úvahy, ktoré stoja za výsledným znením Návrhu týkajúceho sa následkov vadného plnenia.

3.1 Vadné plnenie

Pri príprave Návrhu bolo v prvom rade potrebné zaujať postoj k otázke samotného vadného plnenia. Nesplnenie je totiž v Návrhu definované aj ako vadné plnenie (§ 1 ods. 1). Čo je to však vadné plnenie už časť Návrhu venovaná nesplneniu nedefinuje. Jeho vymedzenie bolo totiž nakoniec ponechané na časť N2018 týkajúcu sa splnenia. V jej rámci je vymedzené, aké požiadavky musí plnenie záväzku spĺňať (§ 714 N2018).⁴³ Nadväzujúc na toto vymedzenie je následne negatívnym spôsobom stanovené, že vadným plnením je také plnenie,

⁴² K teoretickému zdôvodneniu tejto zodpovednosti pozri KNAPP, V. *Předmět a systém československého socialistického práva občanského*. Praha: Československá akademie věd, 1959, 314 s.; ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za vady podle československého socialistického práva*. Praha: Univerzita Karlova, 1977, 279 s.; KIRSTOVÁ, K. *Zodpovednosť za vady*. In: *Zmluvný a zodpovednostný systém v súkromnom práve*. Bratislava: Nadácia Štefana Lubyho, Právnická fakulta UK, 1995, s. 68.

⁴³ „(1) Ak ide o odplatný záväzok zo zmluvy, plnenie musí mať vymienené, inak obvyklé vlastnosti. (2) Plnenie podľa odseku 1 musí byť zároveň vhodné na účel sledovaný veriteľom, ak tento účel bol alebo musel byť v čase uzavretia zmluvy dlžníkovi známy, inak na účel, na ktorý plnenie rovnakého druhu spravidla slúži na základe obdobných zmlúv. (3) V iných prípadoch musí byť plnenie, ktoré je určené podľa druhu, priemernej akosti.“

ktoré požiadavky podľa § 714 N2018 nespĺňa (§ 715). Zároveň sa vymedzuje, že za vadu sa považuje aj právna vada.

3.2 Za aké vady sa zodpovedá

Ďalšou dôležitou otázkou je, za aké vady sa zodpovedá. Odpoveď na ňu opäť poskytuje časť rekodifikačného Návrhu venovaná splneniu. Podľa § 715 ods. 2 N2018 možno voči dlžníkovi uplatniť práva z vadného plnenia len pre vady, ktoré malo plnenie v čase splnenia dlhu. Odsek 3 uvedeného ustanovenia však zakladá domnienku, že za vady, ktoré malo plnenie v čase splnenia dlhu, sa považujú aj vady, ktoré sa vyskytnú v lehote na vytknutie vád podľa § 10 Návrhu. Táto domnienka je však vyvrátiteľná.⁴⁴ Rovnako táto domnienka neplatí ani vtedy, ak by to odporovalo povahe plnenia. V takom prípade bude na veriteľovi, aby preukázal, že vada, ktorá sa prejavila až následne, skutočne existovala v čase splnenia dlhu.

V súvislosti s uvedeným si však treba uvedomiť, že i vtedy, ak tu vada bola už v čase plnenia dlhu, resp. ak sa domnieva, že v tom čase bola, ešte nemusí vzniknúť zodpovednosť za vady. Podľa § 11 Návrhu totiž platí, že ak ide o vadu nápadnú a zrejmú pri uzavretí zmluvy alebo vadu, ktorú možno pri uzavretí zmluvy zistiť z verejného zoznamu, veriteľ nemôže uplatňovať žiadne prostriedky nápravy, ibaže ho dlžník výslovne ubezpečil, že plnenie je bez tejto vady. Znamená to teda, že ak sám veriteľ nedbal o to, či má plnenie vady, potom si negatívne následky vád musí niesť sám.⁴⁵ Ak ale dlžník veriteľa ubezpečil, že vec takúto vadu nemá (čo môže vyjadriť aj všeobecne, že plnenie nemá žiadne vady), potom bude niesť zodpovednosť za vadu i napriek tomu, že si ju veriteľ mohol sám všimnúť. Svojím ubezpečením totiž vyvolal vo veriteľovi dôveru, že vec je bez vady a že nie je potrebné si ju riadne prezrieť.⁴⁶

⁴⁴ Pozri CZIRFUS, J. In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451 – § 880. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1751.

⁴⁵ Tamže, s. 1734.

⁴⁶ Porovnaj FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Veľký komentár. 2. diel. § 460 – § 880*. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 1420.

3.3 Prostriedky nápravy

Veľmi dôležitou otázkou, s ktorou sa pri koncipovaní Návrhu bolo potrebné vysporiadať, bolo zakomponovanie následkov vadného plnenia do všeobecného rámca následkov nesplnenia. S cieľom zjednodušiť a sprehladniť riešenie neboli jednotlivé prostriedky nápravy vadného plnenia osobitne normované priamo v diele týkajúcom sa vadného plnenia, len bolo všeobecne normované, že vadné plnenie so sebou prináša riziko použitia všetkých prostriedkov nápravy.

Osobitne vo vzťahu k vadnému plneniu bolo upravené len právo na splnenie. V ustanovení § 14 Návrhu bolo toto právo detailizované tak, že pokrýva právo požadovať opravu, výmenu alebo inú nápravu plnenia, ak požadovanú nápravu možno od dlžníka rozumne požadovať. Z uvedeného vyplýva, že Návrh nekonkretizuje, za akých podmienok možno jednotlivé formy práva na splnenia (t. j. právo na opravu, výmenu alebo inú nápravu) požadovať. To, ktorú formu možno použiť, závisí len od toho, čo je v kontexte konkrétneho prípadu a jeho okolností rozumné. Napríklad ak by bola vada len drobná a ľahko opraviteľná, postačí oprava, nie výmena. Ak sa však hoci len takáto drobná a ľahko opraviteľná vada vyskytuje opakovane, alebo sa vyskytuje vo väčšom množstve, rozumnejšie bude poskytnúť nové plnenie. Tým, že sa nestanovujú presné kritériá, kedy možno ktorú formu práva na splnenie využiť, sa právna úprava robí flexibilnejšou, umožňujúcou zohľadniť osobitosti prípadu.

Keďže však stále ide o právo na splnenie, Návrh deklaruje, že všeobecne platné podmienky, za ktorých možno právo na splnenie požadovať, platia aj v prípade vadného plnenia. Tieto podmienky sú tri:

- a) Podľa § 19 ods. 2 Návrhu je právo požadovať splnenie dlhu vylúčené v rozsahu, v akom sa plnenie stane nemožným alebo protiprávnym. Preto ani v prípade vadného plnenia nemôže veriteľ požadovať napr. výmenu, ak by takáto výmena možná nebola (napr. sa daná farba, ktorou mal byť vymaľovaný byt, už nepredáva).
- b) Právo požadovať na splnenie je vylúčené aj vtedy, ak by splnenie spôsobilo dlžníkovi vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v porovnaní s prospechom, ktorý by získal veriteľ [§ 20 ods. 1 písm. a) Návrhu]. V kontexte vadného plnenia môže ísť napríklad o situáciu, keď výmena plnenia síce možná je, ale jej zabezpečenie by bolo pre dlžníka neprimerane náročné, resp. nákladné (plnenie by bolo potrebné doviezť z veľkej diaľky, čo by bolo v porovnaní s hodnotou plnenia neekonomické).

- c) Ďalším prípadom, kedy nemožno požadovať splnenie dlhu, je prípad, ak plnenie pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy, alebo je závislé od osobného vzťahu [§ 20 ods. 1 písm. b) Návrhu]. Pôjde o prípad, ak napr. dlžník zomrel. V takom prípade jeho dedičia nebudú musieť vadné plnenie vymeniť ani opraviť.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje otázka, aké iné prostriedky nápravy môže veriteľ uplatniť popri práve na splnenie. Po vzore všeobecnej úpravy (§ 7 ods. 2 Návrhu) sa aj pri vadnom plnení normuje, že iné prostriedky nápravy veriteľ môže uplatniť, len ak sú zlučiteľné s nápravou (§ 16 ods. 3 Návrhu). V kontexte jednotlivých prostriedkov to znamená nasledujúce:

- a) Pokiaľ ide o právo veriteľa odoprieť svoje vlastné plnenie, ide o prostriedok nápravy nepochybne kompatibilný s právom na splnenie, čo nako- niec výslovne potvrdzuje aj § 16 ods. 3 Návrhu. Pri vadnom plnení tak môže veriteľ odoprieť plnenie svojho vzájomného dlhu (§ 21 Návrhu), a to až do času uskutočnenia nápravy vadného plnenia. Samozrejme, tak ako pri každom inom odopretí, aj pri vadnom plnení bude treba skúmať, či odopretie plnenia nie je v rozpore s dobrými mravmi. Ak by teda vada bola len nepatrná a odopretie plnenia by bolo neprimerané, v takom prí- pade toto právo nebude môcť veriteľ využiť.⁴⁷
- b) Právo na zľavu z ceny je upravené osobitne v § 22, z ktorého jasne vyplýva, že toto právo je s právom požadovať splnenie plne kompatibilné.
- c) Odstúpenie od zmluvy (§ 23 a nasl. Návrhu) je už per se nekompatibilné: ak veriteľ odstúpil od zmluvy, nemôže požadovať jej splnenie.
- d) Právo na úrok z omeškania (§ 29 a nasl. Návrhu) je pri vadnom plnení pojmovo vylúčené, keďže tu nejde o peňažný dlh.
- e) Z rovnakého dôvodu je pri vadnom plnení pojmovo vylúčené aj právo na paušálnu náhradu nákladov (§ 33 a nasl. Návrhu).
- f) Čo sa týka práva na náhradu škody (§ 34 a nasl. Návrhu), tú výslovne predpokladá aj § 16 ods. 3 Návrhu, podľa ktorého právo na náhradu škody a na zmluvné sankcie nie je dotknuté využitím iných prostriedkov nápra- vy. Tento záver si však vyžaduje niekoľko upresnení. Podľa § 20 ods. 2 Ná- vrhu právo na splnenie zanikne, akonáhle veriteľ uplatní právo na náhra- du škody namiesto práva na splnenie. To znamená, že ak veriteľ požaduje náhradu škody v rozsahu, ktorý mu má vykompenzovať samotné plnenie,

⁴⁷ K námietke *exceptio non adimpleti contractus* pozri CSACH, K. Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie. In: XXVI. Karlovarské právnické dny (zborník z konferencie). Karlovy Vary: Leges, 2018, s. 199 – 236.

potom nemôže požadovať aj opravu, výmenu či inú nápravu vadného plnenia a popritom aj plnú náhradu škody. Bol by totiž kompenzovaný dvakrát.⁴⁸ Iná situácia je však pri náhrade škody spôsobenej omeškaním. Takejto náhrady sa veriteľ bude môcť domáhať aj popri uplatnení práva na splnenie.⁴⁹

(Pokiaľ ide o detaily využitia jednotlivých prostriedkov nápravy, pre ďalší výklad odkazujeme na príslušnú časť venovanú takejto zľave.)

3.4 Vytknutie vady

Predpokladom súdneho uplatnenia nárokov vyplývajúcich z prostriedkov nápravy je vytknutie vady (§ 10 Návrhu). Ak vada nebola vytknutá, súd nemôže nárok priznať (§ 10 ods. 6 Návrhu). Vzhľadom na § 151 ods. 1 CSP však súd aj v takomto prípade nárok prizná, ak veriteľ uvedie, že vadu vytkol a dlžník toto jeho tvrdenie nevytkne.⁵⁰

Vytknutie vady je adresovaný právny úkon veriteľa voči dlžníkovi.⁵¹ Vadu v ňom možno vytknúť jej opisom alebo opisom toho, ako sa prejavuje (§ 10 ods. 2 Návrhu).

Pokiaľ ide o lehotu na vytknutie, tá je dvojaká:

- a) Subjektívna lehota je definovaná len všeobecne, ako primeraná lehota, pričom začína plynúť po tom, čo mal veriteľ možnosť plnenie prezrieť (§ 10 ods. 3 Návrhu). Či je lehota primeraná, bude závisieť od okolností konkrétneho prípadu. Na rozdiel od súčasného stavu však táto lehota nebude len lehotou poriadkovou.⁵² Ak ju veriteľ nestihne, jeho právo vy-

⁴⁸ Porovnaj CZIRFUS, J. In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451 – § 880. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1753; alebo MASLÁK, M. Náhrada škody pri porušení zmluvnej povinnosti v občianskoprávných a obchodnoprávných vzťahoch a možnosti zlúčenia právnej úpravy. In: *Justičná revue*, 2017, roč. 69, č. 4, s. 516.

⁴⁹ Pozri LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve. II. diel*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 193.

⁵⁰ Porovnaj TOMAŠOVIČ, M. In: ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MEŠTÁRKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 573 a nasl.

⁵¹ Pozri VOJČÍK, P. In: VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 682. Porovnaj aj LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve. II. diel*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 170.

⁵² Pozri VOJČÍK, P. In: VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 682.

tknúť vady zanikne, keďže ide o lehotu prekluzívnu. Uvedomujúc si však prípadné komplikácie spojené s dokazovaním primeranosti, bola ustanovená vyvrátiteľná domnienka, že primeranosť lehoty bola dodržaná (§ 10 ods. 5 Návrhu). Bude preto na dlžníkovi, aby preukázal, že primeraná nebola, a teda, že právo vytknúť vady zaniklo. V tejto súvislosti je ešte potrebné vysvetliť, aký je vzťah k lehote „bez zbytočného odkladu“, ktorá je podmienkou pre odstúpenie od zmluvy pre jej podstatné porušenie (§ 23 ods. 1 Návrhu). Vo väčšine prípadov sa bude primeraná lehota a lehota bez zbytočného odkladu prekrývať. Ak by sa však predsa len vyskytol prípad, že primeraná lehota bude dlhšia ako lehota bez zbytočného odkladu, potom bude potrebné vady vytknúť tak, aby bola dodržaná lehota bez zbytočného odkladu, pretože ju treba považovať za špeciálnu úpravu voči všeobecnej, primeranej lehote.

- b) Objektívna lehota je šesťmesačná a plynie od prevzatia plnenia (§ 10 ods. 3 Návrhu). V dvoch osobitných prípadoch je však táto lehota dlhšia. Dvojročná objektívna lehota platí v prípadoch, ak dlžník o vade vedel alebo musel vedieť [§ 10 ods. 4 písm. a) Návrhu]. Účelom je najmä sankcionovať dlžníka za to, že veriteľa neinformoval o vadách, o ktorých vedel alebo musel vedieť. Druhým prípadom dlhšej ako šesťmesačnej lehoty je záručná doba [§ 10 ods. 4 písm. b) Návrhu].

Ako už bolo uvedené, lehota na vytknutie vád je lehotou prekluzívnou; jej uplynutím právo vytknúť vadu zaniká. Neskoršie vytknutie vady je preto právne neúčinné. Na druhej strane treba zdôrazniť, že jej márnym uplynutím právo požadovať prostriedky nápravy nezaniká, zaniká len jeho súdna vymožiteľnosť. Bez včasného vytknutia vady tak bude len na veriteľovi, či sa rozhodne požadovaný prostriedok nápravy zrealizovať, napríklad či poskytne zľavu z ceny alebo vadné plnenie opraví. Pre vylúčenie pochybností bolo preto v § 10 ods. 6 *in fine* Návrhu zdôraznené, že následná náprava vadného plnenia uskutočnená dlžníkom alebo následné poskytnutie zľavy z ceny nepredstavuje bezdôvodné obohatenie.

3.5 Náprava vadného plnenia

Pokiaľ ide už o samotnú nápravu vadného plnenia opravou, výmenou alebo inak, po vzore európskych unifikačných tendencií bolo normované, kedy je veriteľ oprávnený vykonať túto nápravu sám bez súhlasu dlžníka a kedy také oprávnenie nemá.

Podľa § 15 Návrhu, ak čas plnenia ešte nenastal, dlžník môže nápravu vadného plnenia uskutočniť novým riadnym plnením. Veriteľ je v takomto prípade povinný výmenu umožniť, a to aj v prípade, ak by mala prebehnúť u veriteľa. Túto povinnosť veriteľ mať nebude len v prípadoch, ak by uplatnenie práva dlžníka vymeniť vadné plnenie bolo v rozpore s dobrými mravmi. Napríklad ak by takáto náprava už inštalovaného plnenia znamenala pre veriteľa neprimerané ťažkosti a nebolo by spravodlivé, aby tieto ťažkosti znášal. Taktiež veriteľ nebude musieť umožniť výmenu, ak by sa proces výmeny síce začal ešte pred splatnosťou, ale dokončený by bol až po nej (v takom prípade by sa postupovalo podľa § 16 Návrhu⁵³). Treba mať ale na pamäti, že § 15 Návrhu hovorí len o náprave formou nového riadneho plnenia.⁵⁴

Ak by však náprava mala nastať až po splatnosti, resp. ak by náprava mala spočívať v inom ako novom riadnom plnení, dlžník síce bude mať podobne ako v prvom prípade právo realizovať nápravu, ale toto jeho právo bude obmedzené podmienkami v § 16 Návrhu. Napríklad ak medzičasom veriteľ od zmluvy odstúpi alebo si namiesto práva na splnenie uplatní právo na náhradu škody, nemôže dlžník vadné plnenie napraviť. Podmienkou však je, aby dlžník o zámere vadu napraviť veriteľa informoval a ten v primeranej lehote nápravu neodmietol. Ak ju však v primeranej lehote odmietol a na tomto odmietnutí mal oprávnený záujem [§ 16 ods. 1 písm. c) Návrhu], potom nie je dlžník oprávnený vadu napraviť.⁵⁵

Uvedené riešenie vyplýva najmä z článkov III. – 3:202 až III. – 3:204 DCFR. Úprava v čl. 8:104 PECL bola pomerne strohá, preto sa za základ zvolila práve úprava DCFR, ktorá však bola v Návrhu zjednodušená, resp. zovšeobecnená. Prípady podľa čl. III. – 3:203 písm. a) a b) DCFR sú pritom subsumované pod podmienku zakotvenú v § 813 ods. 1 písm. a) Návrhu.

3.6 Vrátenie vadného plnenia

Poslednou vecou, ktorú chceme v súvislosti s nápravou vadného plnenia ozrejmiť, je otázka vrátenia plnenia. Podľa § 18 Návrhu, ak dlžník napravi vadné pl-

⁵³ Porovnaj von BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.). *Principles, Definitions and Model rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition*. vol. 1. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009, s. 813.

⁵⁴ Tamže.

⁵⁵ Tamže, s. 819.

nenie tak, že ho vymení za nové, môže od veriteľa požadovať vrátenie vadného plnenia. Na druhej strane, ak ho veriteľ vyzve, aby si prevzal vadné plnenie, je tak povinný urobiť. Ustanovenie jednak sleduje, aby na strane veriteľa nevzniklo bezdôvodné obohatenie (t. j. aby mu neostalo aj staré vadné plnenie, ako aj nové riadne) a jednak záujmy veriteľa, aby nemusel znášať napr. náklady likvidácie, resp. odvozu vadného plnenia. Toto ustanovenie preto zakladá nielen právo dlžníka, aby mu bolo pôvodne poskytnuté vadné plnenie vrátené, ale aj povinnosť toto plnenie prevziať. Treba však dodať, že toto právo, resp. povinnosť sa týka len plnenia, ktoré sa dá vrátiť. Ak plnenie spočívalo vo výkonoch, tak, samozrejme, dlžník toto právo ani povinnosť nemá.

4 NA CESTE K PRÁVU NA SPLNENIE AKO PROSTRIEDKU NÁPRAVY V SLOVENSKOM PRÁVE

Úvod

Jednotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy v podobe Návrhu koncepcie a pravidiel (ustanovení) budúcej právnej úpravy (ďalej najmä ako „Návrh“) so sebou priniesol aj zaradenie práva na splnenie *in specie* medzi prostriedky nápravy pre nesplnenie. Porozumenie koncepcie a pravidiel vyžaduje poznať: a) východiská a ciele Návrhu, b) podstatné vzory, ktoré ovplyvnili finálnu podobu Návrhu a c) zdôvodnenie Návrhu vrátane predstavenia myšlienkových a logických pochodov, ktoré viedli k prevzatíu, resp. neprevzatíu vzorových ustanovení.

V rámci prípravy finálnej podoby Návrhu sa v celej šírke preukázali ako obvykle najnebezpečnejšie preskoky medzi rôznymi vzormi a predlohami legislatívnych riešení, pretože každé ustanovenie každej legislatívnej predlohy je nevyhnutne naviazané na ďalšie riešenia v konkrétnom systéme pravidiel a vytrhnutie jednotlivého riešenia bez zohľadnenia jeho väzieb môže viesť k vytvoreniu nekonzistentného, nefungujúceho súboru pravidiel, ktoré navzájom nielenže nekorešpondujú, ale nie sú vôbec spôsobilé vzájomnej koexistencie. Napriek anticipovaným problémom pravdepodobne žiadny legislatívca nedokáže odolať uskutočňovaniu kombinácií vzorov a vlastných (niekedy) inovatívnych riešení konajúc v dobrej viere dosiahnutia maximálne možného uspokojivého výsledku, ktorý zohľadní potreby konkrétneho právneho poriadku a konkrétnej rozhodovacej praxe. Na príklade premeny práva na splnenie v Princípoch európskeho zmluvného práva do podoby, akú sme navrhli pre slovenský systém nesplnenia, poukážeme na proces premeny vzoru na projektovú podobu vnútroštátnej právnej úpravy.

4.1 Východiská a ciele

Vo vzťahu k právu na splneniu sme boli konfrontovaní so súčasnou situáciou v slovenskom práve. V prvom rade právo na splnenie nie je *de lege lata* považo-

vané za prostriedok nápravy, v druhom rade na Slovensku nie je tradičné pracovať s jednotným modelom nesplnenia. Nemožno síce tvrdiť, že jednotný model vyžaduje súčasné zaradenie práva na splnenie medzi prostriedky nápravy, ale na druhej strane, keďže existujúce modely⁵⁶ a právne úpravy⁵⁷ tieto inštitúty obvykle spájajú, nepovažovali sme v projekte za vhodné osvojiť si jedno a odmietnuť druhé.

Právo na splnenie, ktorým rozumieme právo veriteľa požadovať splnenie pôvodného dlhu dlžníkom,⁵⁸ nie je *de lege lata* v občianskom ani v obchodnom práve výslovne vyjadrené, ale považuje sa za „samozrejmé“ právo veriteľa, ktoré vyplýva z princípu viazanosti obligáciou a je vo svojej podstate vyjadrením princípu *pacta sunt servanda*. Kanda označuje prísne vymáhanie splnenia pôvodného záväzku ako zásadu reálneho plnenia, ktorá je typická pre systém, v ktorom veriteľ dostane plnenie striktné podľa zmluvy.⁵⁹ Pre kontinentálneho, resp. slovenského či českého právniká môže z toho dôvodu pôsobiť prekvapivo, že právo

⁵⁶ a) Princípy európskeho zmluvného práva. LANDO, O., BEALE, H. (ed.). *Principles of European Contract Law. Parts I and II*. The Hague: Kluwer Law International, 2000. LANDO, O., CLIVE, E., PRÜM, A., ZIMMERMANN, R. (ed.). *Principles of European Contract Law. Part III*. The Hague: Kluwer Law International, 2003. Princípy európskeho zmluvného práva, vrátane komentára, boli v slovenskom znení publikované v roku 2009 ako *Princípy európskeho zmluvného práva* (kol. prekladateľov). Bratislava: IURA EDITION, 2009. 368 s. ISBN 978-80-8078-301-3.

b) Princípy, definície a vzorové normy európskeho súkromného práva, Návrh spoločného referenčného rámca), pozri von BAR, Ch., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition*. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009 a s komentárom a komparatívnymi poznámkami ako von BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.). *Principles, Definitions and Model rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition*. vol. 1–6. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009.

c) Zásady medzinárodných obchodných zmlúv (UPICC), preklad staršej verzie publikovaný v slovenskom jazyku ako *Zásady medzinárodných obchodných zmlúv UNIDROIT*. Bratislava: IURA EDITION, 1996. Posledná verzia dostupná na: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>.

d) Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru (Convention on International Sale of Goods, CISG).

⁵⁷ Estónsky obligičný zákon, dostupné v anglickom jazyku na <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide> (5. 3. 2018).

⁵⁸ Dlhu v podobe *in natura* alebo *in specie*.

⁵⁹ KANDA, A. *Nesplnení záväzku a jeho právni následky*. Rozprawy čs. akademie věd, roč. 80, s. 6. Praha: Academia, 1970, s. 40.

na splnenie je v medzinárodných nástrojoch⁶⁰ a najmä v *common law* (*specific performance*) buď limitované, alebo sa dokonca považuje za výnimočný prostriedok nápravy, ak dôjde k porušeniu zmluvy (*common law*). Do akej miery je limitácia práva na splnenie *de lege ferenda* vhodná a ako k nej pristupovať, bolo predmetom skúmania, v rámci ktorého sme dospeli k viacerým súvislostiam a zisteniam. Návrh, v ktorom sme právo na splnenie zaradili ako prostriedok nápravy, je založený na predpokladoch overených v projekte:⁶¹

a) **Legislatívne vyjadrenie limitácie práva na splnenie môže byť uskutočnené v hmotnom alebo procesnom práve.**

Tento predpoklad sme vyhodnocovali aj vo vzťahu k efektívnosti vymáhateľnosti rôznych druhov plnení v exekučnom práve a dospeli sme k záveru, že najmä ak ide o vymáhanie nezastupiteľných plnení, ukladanie peňažných pokút nie je z hľadiska záujmu veriteľa, rýchlosti konania a vymožitelnosti pohľadávky vhodným modelom.

b) Pravdepodobne neexistuje jednoznačná odpoveď na otázku, či možno striktné uplatňovanie práva na splnenie považovať **za obmedzenie autonómie vôle** zaviazanej osoby, keďže okolnosti sa menia od vzniku záväzku po celý čas jeho trvania a situácia nikdy nie je pre strany nemenná a to, čo bolo primerané a vhodné, takým už byť nemusí alebo, naopak, či je uplatňovanie práva na splnenie v celej šírke **potvrdením autonómie vôle**, keďže obmedzenie subjektu vychádza zo zmluvného záväzku slobodne prevzatého touto osobou.

c) **Nemožnosť plnenia** je zásadným činiteľom pri posudzovaní existencie a trvania práva na splnenie, jeho nedostatkom je výrazná diferenciácia rôznych druhov nemožnosti plnenia, pričom z hľadiska pozície oprávneného subjektu je skúmanie vnútorných príčin nesplnenia nezaujímavé.

V tejto súvislosti sme hodnotili striktné nastavenie parametrov dodatočnej nemožnosti *de lege lata* v slovenskom práve v kontexte všeobecnej úpravy záväzkov. Na základe uskutočnenej komparácie možno konštatovať, že záväzkové právo nevyhnutne musí obsahovať inštitúty, ktoré sú spôsobilé vyvážiť striktné nastavenie objektívnej absolútnej nemožnos-

⁶⁰ Pozri modely označené v pozn. 57 *supra*.

⁶¹ Pozri najmä JURČOVÁ, M. Právo na splnenie a možnosti jeho obmedzenia. In: *Právnik*, 2017, roč. 156, č. 2, s. 114 – 133 a 175. ISSN 0231-6625. JURČOVÁ, M. Nesplnenie – stav *de lege lata*. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 274 – 286. ISSN 0032-6984.

ti plnenia. *De lege lata* slovenské právo tieto inštitúty nemá dostatočne upravené.⁶²

- d) V záujme neplniacej aj dotknutej strany je imanentne dôležité vhodné nastavenie režimu a **predpokladov zodpovednosti za nesplnenie**, ktoré sú nielen prvotným testom, či bude dostupné právo na splnenie ako prostriedok nápravy, ale sú najmä určujúce z hľadiska práva dotknutej osoby požadovať náhradu škody pre prípad nesplnenia *in specie*.⁶³ V zmluvnom práve sa ako východisko vylúčenia zodpovednosti všeobecne predpokladá možnosť liberácie neplniacej osoby na základe okolností vylučujúcich zodpovednosť, zákon alebo zmluva však v osobitných prípadoch môžu ustanoviť prísnejšie alebo, naopak, benevolentnejšie kritériá.
- e) Limitácia práva na splnenie by mala byť prepojená na právnu úpravu záväzkov, ktorá zohľadňuje **kvalifikované zmeny okolností**, t. j. také zmeny, kedy strana môže požadovať spravodlivú úpravu, resp. zánik zmluvného vzťahu. Zmena okolností počas trvania zmluvného vzťahu je *de lege lata* v slovenskom právnom poriadku uplatňovaná skôr výnimočne a restriktívne (porovnaj zmarenie účelu zmluvy § 356 a nasl. ObchZ alebo § 50a ods. 3 OZ, § 292 ods. 5 ObchZ).⁶⁴
- f) Vyžaduje sa úprava **očakávaného nesplnenia a práva odoprieť, resp. zdržať sa plnenia** ako ďalšie nástroje predchádzania nepriaznivým dôsledkom nesplnenia; tento predpoklad je logickým dôsledkom vzájomnej previazanosti prostriedkov nápravy, s právom na splnenie je prepojený vzhľadom na existenciu vzájomných záväzkov strán.
- g) **Inštitút náhradnej obchodnej transakcie**, s presahom na zdôraznenie primeranej aktivity a obozretnosti dotknutej strany považujeme za významný činiteľ v určovaní rozsahu náhrady škody; otázkou do akej miery tento predpoklad ovplyvňuje aj možnosť limitácie práva na splnenie sa budeme zaoberať aj v ďalšom texte.

⁶² Pozri aj JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. Krátka úvaha na tému prieniku nemožnosti plnenia a okolností vylučujúcich zodpovednosť. In: *Košické dni súkromného práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018, s. 128 – 141. ISBN 978-80-8129-088-6.

⁶³ V príspevku sa nezaobráme ani náhradou škody, ani teóriou „*efficient breach*“, ich úzka súvislosť s problematikou je však nesporná. Pozri napr. SHAVELL, S. *Specific Performance versus Damages for Breach of Contract*. Discussion paper 532. In: The Harvard John M. Olin Discussion Paper Series, 11/2005, dostupné na http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/#2005 (6. 5. 2016).

⁶⁴ Český NOZ § 1765, § 1766.

- h) V tomto bode možno považovať za nesporné, že nielen modelové nástroje, CISG, UPICC, ale aj smernice EÚ (účinné aj navrhované) pracujú s právom na splnenie v jednotnom systéme nesplnenia a porovnateľnej systematike prostriedkov nápravy. Z hľadiska budúcich implementácií európskych predpisov je veľmi výhodné, ak vnútroštátny poriadok, resp. jeho konkrétne záväzkovo-právne inštitúty sú založené na rovnakej systematike, filozofii a mechanizmoch fungovania, takže umožnia organicky včleňovať prvky európskeho práva do vnútroštátneho právneho poriadku.

Na základe štúdia problematiky sme si uvedomili, že ak bude právo na splnenie v hmotnom práve limitované v širšom rozsahu ako púhou nemožnosťou plnenia v striktnom chápaní, kladie sa tým veľký dôraz aj na **rozhodovanie súdov**, pretože už nielen vo vzťahu k okolnostiam vylučujúcim zodpovednosť ako doteraz,⁶⁵ ale aj vo vzťahu k existencii práva na splnenie, resp. k odpovedi na otázku, či nie je právo požadovať splnenie vylúčené, budú súdy vystavené potrebe posudzovať právo na splnenie (ale aj iné dostupné prostriedky nápravy) na základe **primeranosti, rozumnosti,⁶⁶ ale aj iných kritérií závislých v značnej miere od sudcovskej úvahy.⁶⁷** Otázkou je metodika nastavenia kritérií sudcovskej úvahy. Javia sa dostatočnými všeobecne ukazovateľmi procesného práva?⁶⁸ V druhom stupni možno zvažovať nastavenie všeobecných kritérií v občianskom práve, v treťom stupni potrebu zadefinovania kritérií pre okolnosti nesplnenia. Tretiu cestu sme nezvolili, všeobecná podoba záväzkového práva ešte nie je známa, takže niektoré limitácie projektu s ohľadom na zasadenie Návrhu do budúceho rámca záväzkového práva v projekte nemožno prekonať.

Budúce legislatívne riešenia závisia od mnohých faktorov, vo vzťahu k právu na splnenie sme ako kľúčové identifikovali otázky:

⁶⁵ § 374 ObchZ § 374: (1) *Za okolnosti vylučujúce zodpovednosť sa považuje prekážka, ktorá nastala nezávisle od vôle povinnej strany a bráni jej v splnení jej povinnosti, ak nemožno rozumne predpokladať, že by povinná strana túto prekážku alebo jej následky odvrátila alebo prekonala, a ďalej, že by v čase vzniku záväzku túto prekážku predvídala.* § 2913 odst. 2 NOZ *Povinnosti k náhradě se škůdce zproští, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli.*

⁶⁶ Primeranosť, mnohopočetné použitie v texte. Rozumnosť § 3 rozumne predpokladať. § 14 rozumne požadovať.

⁶⁷ Napr. § 37 Návrhu: Ten, kto nesplní zmluvu zameranú prevažne na uspokojenie nemajetkových záujmov, nahradí aj nemajetkovú ujmu tým spôsobenú, ak sa nesplnením podstatne zasiahlo do týchto záujmov a iné priznané nároky by sa zdali nepostačujúce.

⁶⁸ Článok 15 základných princípov CSP, § 191 CSP.

- a) jednotný model nesplnenia – áno alebo nie,
- b) vôľa limitovať právo na splnenie v hmotnoprávnom predpise,
- c) teoretické uchopenie práva na splnenie vo väzbe na vznik, zmenu, zánik subjektívneho práva vrátane jeho premeny na právo bez nároku,
- d) miesto práva na splnenie v katalógu prostriedkov nápravy.

Ad a) Preferencia **jednotného modelu nesplnenia** (modelové vzory, novšie právne úpravy, referenčný model v eurolegislatíve) bola predmetom skúmania v iných prácach s odkazom na široké využitie právnej komparácie.⁶⁹

Ad b) **Vôľa limitovať právo na splnenie ako vynútitel'né právo v hmotnoprávnom predpise.** Vyriešenie otázky v hmotnom práve považujeme za efektívne a domnievame sa, že prispieva k zvýšeniu reálnej vymožitelnosti. Projektový zámer nevyhnutne sledoval aj **cieľ zlepšenia vymožitelnosti práva.** Na prvý pohľad by sa zdalo jednoduché konštatovať, že právo na splnenie sa prekrýva s vymožitelnosťou práva a limitovať právo na splnenie v hmotnom práve znamená obmedziť vymožitelnosť práva, zjednodušenie nemôže odrážať komplexnosť spoločenských vzťahov regulovaných právom. **Ak vymožitelnosťou rozumieme úroveň zabezpečenia reálneho výkonu subjektívneho práva jeho nositeľom** a vynútenia dodržiavania objektívneho práva právnoochrannými orgánmi štátu voči jeho porušovateľom, ktorá je ovplyvnená súhrnom vzájomne súvisiacich faktorov,⁷⁰ tak len vhodné **nastavenie parametrov práva na splnenie a jeho zosúladenie s inými prostriedkami nápravy zabezpečí reálny výkon splnenia.** Splnenie sa v reálnom svete nevyhnutne nemôže vždy realizovať len plnením *in specie*, niekedy je treba uprednostniť použitie iného prostriedku nápravy. Podstatné je, aby boli dostupné prostriedky nápravy vo vyváženom spravodlivom a nediskriminačnom modeli usporiadania právnych vzťahov pre prípad nesplnenia povinnosti zo záväzkovoprávneho vzťahu. Životnosť Návrhu s cieľom garantovať vymožitelnosť práva vyžaduje rešpektovať zmenené okol-

⁶⁹ JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015, s. 167 – 187. ISBN 978-80-8152-315-1. JURČOVÁ, M., ŠTEFANKO, J. Porušenie povinnosti v zmluvnom práve. In: ŠTEFANKO, J. (ed.). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2017, s. 10 – 26.

⁷⁰ FICOVÁ, S., CIRÁK, J., FEKETE, I. Teoretické vymedzenie pojmu vymožitelnosti práva. In: *Vymožitelnosť práva v Slovenskej republike*. Pezinok: Justičná akadémia, 2010, s. 18. Dostupné na http://www.ja-sr.sk/files/zaverecna_studia_APVV_2010_portal.pdf (5. 3. 2018).

nosti v komplexnom životnom cykle záväzkovoprávneho vzťahu od jeho vzniku cez zmeny až zánik.

Ad c) **Právo na splnenie vo väzbe na vznik, zmenu, zánik subjektívneho práva vrátane jeho premeny na právo bez nároku.** Odpoveď vyžaduje v prvom rade jasne diferencovať právo na splnenie *in specie* od iných dostupných prostriedkov nápravy. Z toho dôvodu zánik práva na splnenie bez ohľadu na textáciu ustanovenia (nemožno požadovať, právo na splnenie je vylúčené) sa nedotýka iných dostupných prostriedkov nápravy, najmä nemožno od tejto úpravy odvodzovať existenciu či neexistenciu práva na náhradu škody.⁷¹ Ak je podľa § 19 ods. 2 Návrhu *právo požadovať splnenie dlhu vylúčené v rozsahu, v akom sa plnenie stane nemožným alebo protiprávnym*, tak iné ustanovenie Návrhu alebo iné ustanovenia všeobecnej časti záväzkového práva rozhodnú, či subjektívne právo (nielen nárok) v celom rozsahu zaniká.⁷² Vyžaduje sa aj diferencovať prípady nemožnosti a protiprávnosti plnenia, ktoré zakladajú alebo nezakladajú zodpovednosť za nesplnenie. Vylúčenie práva na splnenie podľa § 20 Návrhu o nepeňažných dlhoch treba chápať len v striktnom zúženom ponímaní zániku nároku požadovať plnenie *in specie*, či zaniká aj právo samotné ako naturálna obligácia, nie je predmetom úpravy tejto časti Návrhu. Vylúčenie práva požadovať splnenie v rozsahu, v akom sa plnenie stane nemožným alebo protiprávnym bude obvykle znamenať aj zánik subjektívneho práva, odpoveď sa však neodvodzuje od § 19 ods. 2 Návrhu.

Ad d) **Výber dostupných prostriedkov nápravy nie je nutne hierarchický, právo na splnenie nemožno automaticky klásť na vyššiu úroveň ako ostatné dostupné prostriedky nápravy.** Vo vzťahu k nepeňažnému plneniu treba zdôrazniť, že uplatnením práva na nápravu formou opravy, výmeny alebo iným spôsobom veriteľ uplatňuje právo na splnenie nepeňažného dlhu a oddiel 2 Vadné plnenie je úzko spätý s oddielom 3 Právo na splnenie aj s ohľadom na trvanie práva na splnenie *in specie*. (*napr. § 10, § 11 Návrhu*).

⁷¹ Porovnaj aj článok 9:103 PECL vrátane komentára.

⁷² Pozri § 3 ods. 4 Návrhu: Ak je prekážka, ktorá zakladá ospravedlnenie strany trvalá, povinnosť neplniacej strany plniť zaniká, súčasne zaniká aj vzájomná povinnosť dotknutej strany. Strany sa navzájom vyporiadajú podľa ustanovení oddielu.

4.2 Vzory a modely

V úvodnom odkaze sme poukázali na vzory a modely, ktoré sme analyzovali a využili pri tvorbe Návrhu, šlo o tieto zdroje:

- a) Princípy európskeho zmluvného práva, (PECL);
- b) Princípy, definície a vzorové normy európskeho súkromného práva, Návrh spoločného referenčného rámca (DCFR);
- c) Zásady medzinárodných obchodných zmlúv UNIDROIT (UPICC);
- d) Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru (CISG);
- e) Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o spoločnom európskom kúpnom práve⁷³ (CESL);
- e) Estónsky obligančný zákon;
- f) Nemecké BGB. Okrem toho sme sa zaoberali aj výsledkami rekodifikácie v Českej republike a Maďarsku, a venovali pozornosť aj iným zdrojom⁷⁴ vrátane relevantných európskych smerníc.

PECL sú niekedy ponímané ako kompromisné riešenie medzi kontinentálnym právom a *common law*, hoci sa vyskytujú aj odôvodnené názory, že v konečnom dôsledku nie sú rozdiely medzi týmito právnymi systémami až také výrazné.⁷⁵ Stále sa však traduje, že právo na splnenie („*action for specific performance*“), ktoré možno definovať ako právo požadovať splnenie pôvodného dlhu in natura sa považuje za ukážku rozdielu medzi kontinentálnym občianskym právom a *common law*.

Právo na splnenie je v PECL upravené oddelene pre peňažné a nepeňažné pohľadávky. Článok 9:101 PECL vychádza z predpokladu, že peňažné pohľadávky sú vždy vynútiteľné, keďže ustanovuje, že veriteľ je oprávnený požadovať zaplatenie splatnej peňažnej pohľadávky. Právo na splnenie sa obmedzuje len v dvoch situáciách pri synalagmatických vzťahoch. Po prvé, ak má veriteľ možnosť uskutočniť primeranú náhradnú transakciu bez značného úsilia alebo nákladov. Po druhé, ak by požadovať splnenie dlžníkom bolo neprimerané vzhľadom na okolnosti. Typickým príkladom je, ak skôr, než sa začalo plniť, dá dlžník jasne najavo, že o plnenie už nemá záujem. Táto situácia môže nastať napríklad pri zmluvách o zhotovení stavby, iných zmluvách o dielo, a najmä pri dlhodo-

⁷³ KOM (2011) 635 v konečnom znení (Common European Sales Law).

⁷⁴ Napr. reforma francúzskeho práva alebo holandské právo.

⁷⁵ Pozri De VRIES, G. Right to Specific Performance: Is there a Divergence between Civil and Common- Law Systems and, If So, How Has It Been Bridged. In the DCFR? In: *European Review of Private Law*, 2009, vol. 17, č. 4, s. 588, 590.

bých zmluvách. Tieto predpoklady sa skúmajú a uplatnia, len pokiaľ veriteľ ešte nesplnil svoju povinnosť (nezhotovil dielo, nedodal tovar) a je zjavné, že dlžník nebude ochotný prijať plnenie.⁷⁶

DCFR normuje právo na splnenie peňažnej pohľadávky rovnako ako PECL.

Pri **nepenažných záväzkoch** (článok 9:102) opätovne ako východisko platí, že dotknutá strana je oprávnená trvať na splnení nepenažného záväzku vrátane nápravy chybného plnenia. Táto zásada je prelomená v odseku 2 tohto ustanovenia, ktorý uvádza: *Splnenie však nemožno dosiahnuť, ak: a) splnenie by bolo protiprávne alebo nemožné; alebo b) splnenie by spôsobilo dlžníkovi vynaloženie nepriemeraného úsilia alebo nákladov; alebo c) splnenie pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy alebo je závislé od osobného vzťahu; alebo d) dotknutá strana môže primeraným spôsobom získať splnenie z iného zdroja.*

Zároveň je právo na splnenie aj výrazne obmedzené lehotou, keďže dotknutá strana stratí právo na splnenie, ak ho neuplatní v primeranej lehote potom, čo sa dozvedela alebo sa mala dozvedieť o nesplnení. DCFR preberá článok 9:102 PECL do článku III. – 3:302 DCFR s miernymi zmenami.

DCFR vychádza z menšej restriktívnej práva na splnenie, pokiaľ ide o *splnenie, ktoré pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy alebo je závislé od osobného vzťahu*, keďže pendantom tohto ustanovenia PECL v DCFR je vylúčenie práva na splnenie, ak ide o plnenie osobnej povahy, ktoré by bolo nepriemerané vynucovať. DCFR je v tomto ohľade bližšie ku kontinentálnemu právu ako PECL.⁷⁷ Prejavuje sa to najmä v odchylnom posudzovaní práva na splnenie, v situácii, ak dotknutá strana môže primeraným spôsobom získať splnenie z iného zdroja (uskutočniť náhradnú transakciu). Na rozdiel od PECL, DCFR naďalej ponecháva veriteľovi právo požadovať splnenie v tejto situácii. Neochota veriteľa získať plnenie z iného zdroja, môže negatívne ovplyvniť rozsah náhrady škody, ktorú môže veriteľ získať. Podľa článku III. – 3:302 (5) DCFR sa rozsah náhrady škody v takomto prípade znižuje o náhradu za utrpenú ujmu v dôsledku nerozumného zotrvania na požiadavke veriteľa na splnenie, hoci bez značnej námahy a nákladov mohol veriteľ dosiahnuť splnenie inde.

⁷⁶ Tu sa žiada poznamenať, že riešenie v slovenskom práve porovnateľné čo do výsledku možno nájsť v rámci osobitných zmluvných typov, porovnaj právo objednávateľa odstúpiť od zmluvy bez uvedenia dôvodu podľa § 642 OZ alebo právo príkazcu ukončiť zmluvný vzťah podľa § 731, § 732 OZ.

⁷⁷ Porovnaj De VRIES, G. Right to Specific Performance: Is there a Divergence between Civil and Common- Law Systems and, If So, How Has It Been Bridged In the DCFR? In: *European Review of Private Law*, 2009, vol. 17, č. 4, s. 593.

Dôvod, prečo sa **náhradná transakcia** známa z PECL aj UPICC (nástrojov zmluvných vzťahov medzi obchodníkmi) ako dôvod vylúčenia práva na splnenie nepremietla do DCFR, možno vidieť v širšej pôsobnosti DCFR aj na vzťahoch medzi spotrebiteľmi a dodávateľmi, čo so sebou prinieslo aj nutnosť zohľadniť smernicu o niektorých aspektoch predaja spotrebného tovaru.⁷⁸

Pravdepodobne aj vzhľadom na oprávnenú kritiku, že PECL v článku 9:102 ods. 2 písm. b) [a podobne DCFR v III. – 3:302 odseku 3 písm. b)] neobsahuje test proporcionality známy v nemeckom práve,⁷⁹ **CESL**⁸⁰ už tento test obsahuje v článku 110 ods. 3, keďže splnenie nemožno požadovať, ak by záťaž spojená s plnením alebo náklady naň boli neprimerané v porovnaní s prospechom, ktorý by získal kupujúci.

Podobnú vecnú pôsobnosť ako CESL, t. j. oblasť kúpy a predaja má aj **CISG a Smernica o niektorých aspektoch predaja spotrebného tovaru**.⁸¹ Článok 46 CISG dáva kupujúcemu právo požadovať, aby predávajúci plnil svoje povinnosti, ibaže už uplatnil nárok, ktorý nie je v súlade s takou požiadavkou. Určité ohraničenie práva na splnenie obsahuje aj CISG a právo na nápravu je limitované: „Ak tovar nezodpovedá zmluve, môže kupujúci požadovať od predávajúceho odstránenie vadného plnenia, ibaže by to bolo neprimerané s prihliadnutím na všetky okolnosti.“ Vzhľadom na širokú uplatniteľnosť CISG (a možnosť aplikácie v krajinách *common law*) obsahuje tento nástroj ustanovenie (článok 28) podľa ktorého, ak je strana oprávnená podľa tohto Dohovoru požadovať plnenie akejkoľvek povinnosti druhej strany, nie je súd povinný rozhodnúť o naturálnom plnení, ibaže by tak rozhodol podľa svojho vlastného právneho poriadku o obdobných kúpnych zmluvách, ktoré nie sú upravené týmto Dohovorom.⁸²

⁷⁸ Tamže, s. 596.

⁷⁹ Pozri *Enforcing performance under the DCFR*; <http://www.epln.law.ed.ac.uk/2009/03/11/enforcing-performance-under-the-dcfr> (8. 1. 2016).

⁸⁰ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o spoločnom európskom kúpnom práve KOM (2011) 635 v konečnom znení. Tento návrh nariadenia sa neskôr nere realizoval a bol nahradený inou legislatívnou iniciatívou: Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o dodávaní digitálneho obsahu zo dňa 9. 12. 2015, COM (2015) 634 v konečnom znení; Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o online a iných predajoch tovaru na diaľku zo dňa 9. 12. 2015, COM (2015) 635 v konečnom znení; Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zaistení cezhraničnej prenosnosti online obsahových služieb na vnútornom trhu zo dňa 9. 12. 2015, COM (2015) 627 v konečnom znení.

⁸¹ Smernica 1999/44/ES Európskeho parlamentu a Rady z 25. mája 1999 o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na spotrebný tovar.

⁸² Pozri cisg.sk.

Obmedzenie práva na splnenie pozná aj **Smernica**. Spotrebiteľ síce môže požadovať od predávajúceho, aby tovar bezplatne opravil alebo nahradil, ale len ak to nie je nemožné alebo neprimerané. **Náprava sa považuje za neprimeranú**, ak predávajúcemu vzniknú náklady neprimerané v porovnaní s alternatívnou nápravou vzhľadom na hodnotu tovaru v prípade, ak by nesúlad neexistoval, závažnosť nesúladu a skutočnosť, či sa alternatívna náprava môže uskutočniť bez závažných ťažkostí pre spotrebiteľa.⁸³

Právo na splnenie v UPICC je upravené do veľkej miery obdobne ako v PECL a v DCFR. Režim UPICC navyše ustanovuje, že ak súd uloží strane povinnosť plniť, môže tiež rozhodnúť, že táto strana zaplatí peňažnú sankciu, ak uloženú povinnosť nesplní. Zaplatením peňažnej sankcie veriteľovi nie je dotknuté jeho právo na náhradu škody (článok 7.2.4).⁸⁴

Možno zhrnúť, že uvedené medzinárodné a európske právne nástroje obmedzujú právo na splnenie nielen ak by splnenie bolo objektívne nemožné alebo zakázané, ale zohľadňujú ďalšie prvky akými sú neprimeranosť nákladov vynaložených dlžníkom v porovnaní s prospechom veriteľa, osobná povaha plnenia alebo možnosť uskutočnenia náhradnej transakcie.⁸⁵ Obmedzenia práva na splnenie, ktoré využíva PECL, nepochádzajú primárne z *common law*, naopak, zohľadňujú obmedzenia práva požadovať splnenie uplatňované v kontinentálnych právnych úpravách prostredníctvom rôznych iných inštitútov záväzkového, resp. zmluvného práva a výsledkov súdnej praxe.⁸⁶

⁸³ Článok 3 bod 3 smernice. V príspevku sa zámerne nezaobráame podobou práva na splnenie návrhov smerníc pre online predaje a dodanie digitálneho obsahu (pozn. 24), k dispozícii sú len prvé návrhy a vzhľadom na očakávané diskusie, znenie návrhov nie je zďaleka definitívne.

⁸⁴ Pozri aj slovenský preklad UPICC: ŠVIDROŇ, J. *UNIDROIT. Zásady medzinárodných obchodných zmlúv*. Bratislava: IURA EDITION, 1996.

⁸⁵ Pozri aj HEUTGER, V., OOSTERHUIS, J. Specific Performance within the Hierarchy of Remedies in European Contract law. In: SMITS, J., HAAS, D., HESEN, G. (eds.). *Specific Performance in Contract Law: National and Other Perspectives*, Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia, 2008, s. 147 – 170.

⁸⁶ Potreba hľadania rozumného kompromisu sa niekedy manifestuje aj v rozhodnutiach, ktoré sú ukážkou neprimeraného a nerozumného zotrvania na splnení in natura. Smits považuje za taký exemplárny príklad rozhodnutie holandského súdu vo veci *MultiVastgoed v Nethou* (2001). SMITS, J. M. *Contract Law. A Comparative introduction*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2014, s. 195.

4.3 Od PECL k Návrhu

Koncipovanie ustanovení oddielu 3 Návrhu „Právo na splnenie“ sme realizovali prevzatím slovenského prekladu PECL a jeho úpravou na súčasnú podobu so zohľadnením vzorov uvedených v predchádzajúcej časti a rámca právneho prostredia a tradície, do ktorej má byť táto úprava včlenená. Tento proces začal v roku 2015 a vyústil do podoby v roku 2018.⁸⁷ PECL sme zvolili ako referenčný model z viacerých dôvodov:

- a) publikované slovenské znenie PECL bolo výsledkom práce na inom projekte VEGA mnohých členov tohto riešiteľského kolektívu,
- b) PECL je vystavené na CISG a UPICC a z PECL je odvodené DCFR, vzhľadom na úzku prepojenosť sa PECL javil ako najlepší referenčný zdroj (CISG sa obmedzuje na kúpu tovaru, UPICC presahuje kontinentálne aj európske právo a je orientovaný výlučne na obchodnoprávne vzťahy, značná podrobnosť a miera väzieb jednotlivých ustanovení v rámci DCFR je na ťarchu zrozumiteľnosti týchto väzieb a obmedzuje jeho vzorové využitie),
- c) PECL bolo jedným z primárnych zdrojov pre estónske obligačné právo,
- d) hoci v BGB z legislatívno-technického hľadiska nezakotvili výslovne právo na splnenie ako prostriedok nápravy, z komparatívnej analýzy vyplýva, že v konečnom dôsledku právo na splnenie v PECL a nemožnosť plnenia v BGB smeruje k podobným výsledkom.⁸⁸

⁸⁷ Možno predpokladať, že ak by projekt trval ďalšie roky, znenie Návrhu by sa opätovne zmenilo.

⁸⁸ ZIMMERMANN, R. The New German Law of Obligations. Historical and Comparative Perspectives. Oxford University Press, 2010, s. 45, 46.

PECL**Oddiel 1: Právo na splnenie****Článok 9:101: Peňažné záväzky**

1) Veriteľ je oprávnený požadovať zaplatenie splatného peňažného záväzku.

2) Pokiaľ veriteľ ešte nesplnil svoju povinnosť a je zrejmé, že dlžník nebude ochotný prijať plnenie, môže veriteľ napriek tomu uskutočniť plnenie a požadovať zaplatenie zmluvne dojednanej sumy peňažného záväzku, ibaže by

- a) mohol uskutočniť primeranú náhradnú transakciu bez značného úsilia alebo nákladov; alebo
- b) splnenie by bolo neprimerané vzhľadom na okolnosti.

Článok 9:102: Nepeňažné záväzky

1) Dotknutá strana je oprávnená trvať na splnení nepeňažného záväzku, vrátane nápravy chybného plnenia.

2) Splnenie však nemožno dosiahnuť, ak:

- a) splnenie by bolo protiprávne alebo nemožné; alebo
 - b) splnenie by spôsobilo dlžníkovi vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov; alebo
 - c) splnenie pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy alebo je závislé od osobného vzťahu; alebo
 - d) dotknutá strana môže primeraným spôsobom získať splnenie z iného zdroja.
- 3) Dotknutá strana stratí právo na splnenie, ak ho neuplatní v primeranej lehote po tom, čo sa dozvedela alebo sa mala dozvedieť o nesplnení.

Článok 9:103: Právo na náhradu škody nedotknuté.

Skutočnosť, že právo na splnenie je podľa tohto oddielu vylúčené, nevyplúčuje nárok na náhradu škody.

NÁVRH**Tretí oddiel****Právo na splnenie****§ 19**

1) Veriteľ je oprávnený požadovať plnenie.

2) Právo požadovať splnenie dlhu je vylúčené v rozsahu, v akom sa plnenie stane nemožným alebo protiprávnym

§ 20**Nepeňažné dlhy**

1) Splnenie nepeňažného dlhu nemožno požadovať, ak:

- a) by spôsobilo dlžníkovi vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v porovnaní s prospechom, ktorý by získal veriteľ; alebo
- b) pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy, alebo je závislé od osobného vzťahu./ Alt. ide o plnenie osobnej povahy, ktoré by bolo neprimerané vynucovať.

2) Právo na splnenie zanikne, akonáhle veriteľ uplatní právo na náhradu škody namiesto práva na splnenie.

4.3.1 Peňažné pohľadávky

V neskorších štádiách riešenia projektu VEGA sme sa rozhodli absolútne vylúčiť akékoľvek osobitné obmedzenia práva veriteľa na splnenie peňažného dlhu, ktoré sú prípustné podľa článku 9:101 PECL, pričom pôvodne sme ho do znenia Návrhu z roku 2015 prevzali.⁸⁹ V súčasnom znení Návrhu, ak je právo na splnenie dostupné podľa všeobecných ustanovení o prostriedkoch nápravy a splnenie nie je objektívne absolútne nemožné alebo protiprávne (všeobecné kritériá vylučujúce právo požadovať splnenie dlhu podľa § 19 ods. 2), osobitné obmedzenia so zreteľom na peňažné dlhy sa neustanovujú. V tomto sme s PECL nedospeli k úplnej zhode.

Ustanovenie § 19 ods. 2 Návrhu sa aplikuje, len ak sa predpokladá, že právo na splnenie je dostupné podľa § 7, t. j. ak strana zodpovedá za nesplnenie. Vylúčenie práva na splnenie podľa § 19 alebo podľa § 20 zároveň neznamená vylúčenie práva na náhradu škody, ale, naopak, právo na náhradu škody je dostupný prostriedok nápravy v režime zodpovednosti za nesplnenie.

Článok 9:101 PECL je pomerne razantný v presadzovaní práva na splnenie peňažného dlhu tým, že v prvom odseku zdôrazňuje, že veriteľ je oprávnený požadovať zaplatenie splatného peňažného záväzku. Túto zásadu sme sa ako primárne pravidlo rozhodli zovšeobecniť (aj v rámci vyjadrenia rešpektu ku kontinentálnej tradícii práva) ako úvodné ustanovenie Práva na splnenie v § 19 ods. 1.

Druhý odsek článku 9:101 PECL razantnosť oslabuje stanovením aplikačne značne problematických výnimiek z pravidla v odseku 1 a vo finálnom znení Návrhu sme ho neprevzali z nasledovných dôvodov:

- a) **Právo na splnenie peňažnej pohľadávky uprednostňujeme v hmotno-právnom predpise neobmedzovať.** Na rozdiel od kritérií využitých pre obmedzenie práva na splnenie nepeňažnej pohľadávky (hospodárska, praktická, morálna nemožnosť plnenia), považovali sme pri peňažnom plnení za vhodné striktnie preferovať naplnenie zásady *pacta sunt servanda*. Ochranné inštitúty vo vzťahu k dlžníkovi by mali byť koncentrované až v rovine exekučného vynútenia. Osobitná povaha peňažných pohľadáv

⁸⁹ Pozri JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015, s. 167 – 187. ISBN 978-80-8152-315-1.

vok a široká „ponuka“ prostriedkov ich vynútenia pravdepodobne nevyžaduje iné obmedzenia.

- b) Ak pozorne sledujeme zámer tvorcov PECL vo vzťahu k článku 9:101 PECL odsek 2, ide predovšetkým o **problematiku vzájomných pohľadávok** vo vzťahu k vyžadovanej obozretnosti veriteľa peňažnej pohľadávky s cieľom poskytnúť pravidlá, ako postupovať v prípade očakávaného nesplnenia (ktoré spočíva v predpokladanom a deklarovanom odpore druhej strany prevziať plnenie a následnej nechote zaplatiť zaň cenu) a pri prevencii vzniku nevymožiteľných pohľadávok.

V načrtnutej situácii považujeme Návrh za dostatočne prepracovaný aj bez prevzatia 9:101 PECL odsek 2. Veriteľ peňažnej pohľadávky má možnosť využitia zábezpeky plnenia podľa § 6 Návrhu, t. j. ak má dôvodné obavy, že dôjde k podstatnému nesplneniu druhej strany (druhá strana nemá zrazu záujem o nepeňažné plnenie veriteľa a nechce platiť), môže požadovať poskytnutie primeranej zábezpeky nadchádzajúceho plnenia. Veriteľ peňažnej pohľadávky má v nadväznosti na požiadavku zábezpeky možnosť odopretia svojho plnenia podľa § 21 Návrhu. Rovnako má veriteľ možnosť odstúpiť od zmluvy podľa § 26 Očakávané nesplnenie pred dodaním tovaru alebo služby, alebo po dodaní tovaru a služby z dôvodu nezaplatenia ako podstatného alebo nepodstatného nesplnenia podľa šiesteho oddielu Právo odstúpiť od zmluvy. Správanie veriteľa je rozhodné z hľadiska rozsahu náhrady škody, ktorú môže požadovať pri nesplnení dlžníka (§ 38 Náhradná transakcia). Sankciou veriteľa za neobozretné správanie a nerešpektovanie faktického stavu môže byť práve zníženie náhrady škody, ak mohol zmluvu zrušiť a bez vynaloženia značného úsilia alebo nákladov uskutočniť náhradnú transakciu. Ak v dôsledku takéhoto neodôvodneného zotrávania na plnení došlo k zvýšeniu rozsahu škody, nevzniká veriteľovi právo na jej náhradu.

Nepovažovali sme za potrebné sankcionovať veriteľa vylúčením práva na splnenie peňažnej pohľadávky, ani poskytovať ochranu osobám dlžníkov, ktorí sa zaviazali na peňažné plnenie obvykle ako protihodnotu za dodanie tovaru alebo poskytnutie služieb, ak o tento tovar alebo služby už nemajú záujem. Predpokladáme, že výnimočné zmeny okolností, zmarenie účelu zmluvy alebo obdobné situácie budú upravené v rámci všeobecného záväzkového práva (*hardship*) a dotknuté strany budú mať možnosť zmenenú situáciu riešiť využitím nástrojov, ktoré sa viažu na zmenu okolností. Je však pravdou, že ak by tento mechanizmus nebol dostupný, systém by bol v opisovaných situáciách pre dlžníka pe-

ňažného dlhu zjavne bezvýchodiskový. A vždy platí, že každá strana skutočne musí zvažovať veľmi obozretné uzavretie zmluvy.

c) V určitom rozsahu sme považovali za problematickú aj legislatívnu techniku, ktorá sa viaže k odseku 2 predmetného článku PECL.

Predmetné ustanovenie sa dotýka **času pred splatnosťou peňažnej pohľadávky**, právo na splnenie peňažnej pohľadávky je len latentné. Navyše z tohto ustanovenia primárne vyplýva len **zákaz veriteľovi pokračovať v plnení a vylúčenie práva požadovať zaplatenie peňažnej pohľadávky sa javí byť až sekundárnym dôsledkom tohto zákazu**, keďže vzájomné plnenie za peniaze ani nemá byť poskytnuté.

Negáciou súvetia „*môže veriteľ napriek tomu uskutočniť plnenie a požadovať zaplatenie zmluvne dojednávanej sumy peňažného záväzku*“ pri naplnení predpokladov podľa a) dostupná náhradná transakcia alebo podľa b) neprimeranosť poskytnúť plnenie veriteľom, by sme dospeli do stavu, v ktorom by bolo jednej strane (veriteľovi peňažnej pohľadávky) zakázané (**nemôže**) poskytnúť plnenie podľa zmluvy, ak ho už druhá strana nebude ochotná prijať. Vo vzťahu k možnosti uskutočnenia náhradnej transakcie je ustanovenie relatívne jednoznačne interpretačne aplikovateľné. Výkladovo a aplikačne problematické sa ustanovenie javí najmä vo vzťahu ku kritériu neprimeranosti pod b) a z toho dôvodu sme dané ustanovenie neprevzali. Existujú aj iné dostupné nástroje na prelomenie neželateľnej zmluvnej viazanosti (napr. možnosť odstúpiť od zmluvy zaplatením odstupného, odstúpiť od zmluvy, ak ide o spotrebiteľa a určité formy kontraktácie, zmena okolností). Rovnako treba predpokladať, že **všeobecné ustanovenia o šikanóznom výkone práva** a odopretí právnej ochrany pre takéto prípady by mohli riešiť aj ojedinelé situácie anticipované v článku 9:101 ods. 2 písm. b) PECL. Z hľadiska posudzovania praktickej aplikácie sme sa do značnej miery inšpirovali aj estónskym obligáčnym zákonom, ktorý koncipovaný tiež na báze PECL neprevzal vylúčenie práva na zaplatenie peňažnej pohľadávky a tieto otázky riešil využitím iných nástrojov.

Na záver možno konštatovať, že ako vyplynulo z tejto analýzy, článok 9:101 ods. 2 nie je vo svojej podstate ani v PECL ustanovením, ktoré by vylučovalo právo na splnenie peňažného dlhu. Ide skôr o zákaz poskytnutia protiplnenia veriteľom peňažnej pohľadávky vo vzťahu a povaha ustanovenie je teda skôr preventívna. Vzhľadom na existenciu iných dostupných nástrojov, ustanovenie nebolo prevzaté.

4.3.2 Nepeňažné pohľadávky

K modifikáciám článku 9:102: Nepeňažné záväzky PECL možno konštatovať, že ak považujeme PECL za kompromis medzi *common law* a kontinentálnym právom, tak **Návrh v tejto časti možno považovať za kompromis medzi PECL a slovenským právom.**

Odsek 1 tohto článku (*Dotknutá strana je oprávnená trvať na splnení nepeňažného záväzku vrátane nápravy vadného plnenia*) je v plnej miere prevzatý do Návrhu, len jeho umiestnenie je odlišné. Všeobecné právo požadovať splnenie je vyjadrené v § 19 ods. 1 Návrhu, náprava vadného plnenia ako súčasť práva na splnenie nepeňažného dlhu je upravená v oddiele 2 Vadné plnenie v § 14 – § 16 Návrhu. Navyše, ako referenčný rámec Návrhu sme pracovali so zverejnenou verziou Návrhu OZ z roku 2015, ktorá obsahovala ustanovenie o splnení dlhu v § 139 N2015 s dôrazom na odsek 3 vo vzťahu k splneniu nepeňažného dlhu. Existenciu a umiestnenie tohto ustanovenia treba sledovať de lege ferenda.

(1) *Záväzok zanikne, ak sa veriteľovi plní riadne a včas.*

(2) *Plnenie je riadne, ak je v súlade so zmluvou, najmä ak má vec (služba) v čase plnenia vlastnosti vymienené alebo obvyklé, ak ju možno použiť podľa povahy a účelu zmluvy alebo podľa toho, čo si zmluvné strany dohodli, a ak vec nemá právne vady.*

(3) **Splnením nepeňažného dlhu je aj náprava vadného plnenia.**

Odsek 2 článku 9:102 PECL ustanovuje štyri výnimky z práva požadovať splnenie nepeňažného dlhu, v Návrhu sa prejavili v modifikovanej podobe.

Výnimku pod a) „*splnenie by bolo protiprávne alebo nemožné*“, považujeme za univerzálne aplikovateľnú na všetky druhy pohľadávok, peňažné aj nepeňažné, z toho dôvodu sme ju prevzali do § 19 ods. 2 Návrhu.

Výnimku pod b) „*splnenie by spôsobilo dlžníkovi vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov*“ sme prevzali v modifikovanej podobe: „*Splnenie nepeňažného dlhu nemožno požadovať, ak by spôsobilo dlžníkovi vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v porovnaní s prospechom, ktorý by získal veriteľ*“. Ako vyplýva aj z predchádzajúcej časti príspevku (vzory a modely), dôvodom modifikácie bolo zohľadnenie kritiky, že PECL v článku 9:102 ods. 2 písm. b) neobsahuje test proporcionality známy v nemeckom práve a zhodnotenie legislatívneho vývoja v CESL.⁹⁰

⁹⁰ CESL už test proporcionality obsahuje v čl. 110 ods. 3, keďže splnenie nemožno požadovať, ak by záťaž spojená s plnením alebo náklady naň boli neprimerané v porovnaní s prospechom, ktorý by získal kupujúci.

Výnimku pod c) „splnenie pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy alebo je závislé od osobného vzťahu“ preberáme, ale predmetom diskusie by mohla byť aj alternatíva podľa vzoru DCFR (*ide o plnenie osobnej povahy, ktoré by bolo neprimerané vynucovať*), ktorá sa javí byť interpretačne vhodnejšia. Posudzovanie neprijateľnosti podľa písm. b) je založené na iných hodnotových základoch ako posudzovanie neprimeranosti podľa písm. a) v tomto ustanovení. Kým v písm. a) sa neprimeranosť posudzuje s ohľadom na kritérium praktičnosti vo väzbe na ekonomické ukazovatele, neprimeranosť vynucovania plnenia osobnej povahy podľa písm. b) berie ohľad na základné ľudské práva a slobody, telesnú integritu a ľudskú dôstojnosť človeka.

Výnimku podľa d) *dotknutá strana môže primeraným spôsobom získať splnenie z iného zdroja* sme jednoznačne odmietli prevziať. V tomto ohľade sme sa stotožnili s posunom, ktorý zaznamenal DCFR v porovnaní s PECL. Zámerv tvorcov DCFR bolo, aby bolo právo na splnenie podľa DCFR v porovnaní s PECL v menšom rozsahu považované za sekundárny prostriedok nápravy a bolo posilnené v súlade s kontinentálnou tradíciou. Komentár DCFR poukazuje na základnú zásadu pravidiel DCFR, podľa ktorej povinnosti majú byť prednostne plnené, ibaže sú dané dôležité dôvody, aby sa tak nedialo.⁹¹ Je zrejmé, že zavedenie pravidla o vylúčení práva na splnenie v situácii, ak si veriteľ môže obstaráť ľahko plnenie niekde inde, by bolo aj v ostrom kontraste s požiadavkou maximálne novej a pôvodnej právnej úpravy na Slovensku, tiež pre účely iných ako obchodnoprávných vzťahov je nevyhovujúce.

4.3.3 Lehota na uplatnenie práva na splnenie

V určení lehoty na uplatnenie nepeňažnej pohľadávky je PECL veľmi striktné. Podľa PECL *dotknutá strana stratí právo na splnenie, ak ho neuplatní v primeranej lehote po tom, čo sa dozvedela alebo sa mala dozvedieť o nesplnení*. Je zrejmé, že ide o prekluzívnu lehotu, ktorej uplatňovanie by bolo do tradičných schém v slovenskom záväzkovom práve včleniť problematické. A pravdepodobne ešte problematickejšie by z pohľadu slovenského veriteľa bolo takéto „drakonické“ ustanovenie založené na „primeranej lehote“ uplatňovať. PECL nemožno uprieť dôraz na bdelosť veriteľa. Sleduje sa ním aj ďalšia reštrikcia práva na splnenie s uprednostnením režimu náhrady škody. Zámer širokého obmedzenia práva

⁹¹ Von BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.). *Principles, Definitions and Model rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition*. vol. 1. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009, s. 48.

na splnenie nebol konzistentný s našim projektom, z toho dôvodu sme uprednostnili, aby sa právo na splnenie realizovalo v rámci systému prekluzívnych a premlčacích lehôt, tak ako vyplynú zo všeobecného režimu záväzkového práva.

Okrem všeobecnej premlčacej lehoty bude primárne dostupné právo na splnenie (strana zodpovedá za nesplnenie a právo na splnenie nie je podľa § 19 alebo § 20 ods. 1 vylúčené) podľa Návrhu podliehať časovým aj vecným limitáciám.

a) Treba rozlišovať situáciu, ak nebolo plnené vôbec alebo bolo plnené vadne.

Ak nebolo plnené vôbec, právo na splnenie sa premlčuje podľa všeobecných ustanovení, § 9 Návrhu nemá na plynutie lehôt priamy dosah.

Ak bolo plnené vadne, tak podľa § 14 má veriteľ právo požadovať opravu, výmenu alebo inú nápravu plnenia, pokiaľ to od dlžníka možno rozumne požadovať. Na uplatnenie tohto práva sú určené prekluzívne lehoty a lehoty poriadkovej povahy upravené v druhom oddiele Návrhu. Ide v podstate o mechanizmus kombinácie prekluzívnych lehôt na vytknutie vady v kombinácii s premlčacími lehotami na uplatnenie práva na súde.

b) Vecné limitácie práva na splnenie, ktoré majú dosah aj na jeho časové trvanie (lehotu dokedy možno právo na splnenie uplatniť) vyplývajú z viacerých ustanovení. Jednak ide o ustanovenia všeobecnej povahy (§ 7 prostriedky nápravy pre nesplnenie), ktoré určujú základné zásady uplatňovania prostriedkov nápravy (strana môže využiť ktorýkoľvek z prostriedkov nápravy jednotlivo alebo súčasne, ibaže by boli nezlučiteľné; prostriedky nápravy dostupné v závislosti od zodpovednosti za nesplnenie) a pravidiel z nich odvodené ako napr. právo na splnenie zaniká, ak strana odstúpi od zmluvy. Osobitné pravidlo sme vyslovili v § 20 ods. 2 Návrhu: *Právo na splnenie zanikne, akonáhle veriteľ uplatní právo na náhradu škody namiesto práva na splnenie.*

Ostatné pravidlá súbehu práva na splnenie s právom na náhradu škody, resp. relatívnej nezávislosti týchto prostriedkov nápravy možno odvodiť zo všeobecných ustanovení a z ustanovení o náhrade škody. Z toho dôvodu sme nepovažovali za potrebné prevziať ani článok 9:103 PECL (*Skutočnosť, že právo na splnenie je podľa tohto oddielu vylúčené, nevylučuje nárok na náhradu škody*), keďže toto pravidlo vyplýva zo všeobecných ustanovení o použití dostupných prostriedkov nápravy. Existencia novej dostupnosti práva na náhradu škody aj pri vylúčení práva na splnenie podľa § 19 a § 20 vyplýva aj z úzkeho ponímania práva na splnenie, pretože vylúčenie práva na splnenie ako prostriedku nápravy

ani nemá priamy vplyv na trvanie subjektívneho práva, z ktorého by sa právo na splnenie *in specie* odvodzovalo.

Je zrejmé, že okrem práva na náhradu škody namiesto plnenia môže veriteľ uplatňovať aj inú škodu (škodu v dôsledku omeškaného alebo vadného plnenia, ušlý zisk a pod). Považovali sme však za potrebné výslovne artikulovať časový medzník vo vzťahu k uplatneniu práva na náhradu škody namiesto plnenia, pretože okrem zvolenej alternatívy by bolo možné zvážiť aj okamih získania náhrady škody. Aj z dôvodu, že Návrh nevylučuje náhradu škody uvedením do pôvodného stavu, považujeme moment uplatnenia práva na náhradu škody za vhodný časový okamih zániku práva na splnenie. Od tohto okamihu bude dotknutá strana znášať aj dôsledky svojej voľby vo vzťahu k zániku práva na splnenie, právo na náhradu škody namiesto splnenia skonzumuje právo na splnenie.

Záver

Na záver treba upozorniť na funkčné väzby práva na splnenie mimo Návrhu. Ide najmä o úpravu splnenia, premlčania a preklúzie, zániku záväzkov a jednotlivých zmluvných typov. Práce na celkovej podobe záväzkového práva si budú vyžadovať testovanie jednotlivých ustanovení vo vzájomných súvislostiach.

5 PRÁVO NA ÚROK Z OMEŠKANIA

Úvod – východiská a ciele

Povinnosť platiť úroky z omeškania vzniká pri omeškaní so splnením peňažného záväzku alebo jeho časti. Ak sú splnené zákonné predpoklady, povinnosť platiť úroky z omeškania nastane ex lege.

Právna úprava úrokov z omeškania v občianskoprávných vzťahoch je ťažiskovo obsiahnutá v § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Na rozdiel od obchodnoprávnej úpravy sa v občianskoprávných vzťahoch výška úrokov z omeškania nedá dojednať, resp. zmluvné strany sa nemôžu dohodnúť na vyššej než zákonom stanovenej výške. Výšku úrokov z omeškania v občianskoprávných vzťahoch určuje nariadenie vlády č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka.

Právna úprava úrokov z omeškania v obchodnoprávných vzťahoch je ťažiskovo obsiahnutá v § 369 Obchodného zákonníka pod marginálnou rubrikou „Omeškanie dlžníka“. Obchodný zákonník, vychádzajúc zo zmluvnej sloby ako ťažiskového princípu súkromného práva, uprednostnil výšku úrokov z omeškania, ktorú si dohodnú zmluvné strany. Ak výška úrokov nie je dohodnutá, bude sa aplikovať výška úrokov ustanovená zákonom. Spôsob výpočtu zákonných úrokov z omeškania je upravený nariadením vlády Slovenskej republiky č. 21/2013 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Obchodného zákonníka v znení neskorších predpisov.

Právna úprava úrokov z omeškania v obchodnoprávných vzťahoch bola dlhé roky pomerne stabilná.⁹² Zásadne zmenená bola až novelou uskutočnenou zákonom č. 530/2003 Z. z., ktorá bola dôsledkom implementácie smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2000/35/ES z 29. júna 2000 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách do nášho právneho poriadku. Tieto zmeny priniesli množstvo výkladových a aplikačných problémov,⁹³ ktoré

⁹² Výšku zákonných úrokov z omeškania a spôsob ich výpočtu upravoval Obchodný zákonník v pôvodnom znení tak, že išlo o sadzbu o 1 % vyššiu ako obvyklé úroky požadované za úvery, ktoré poskytujú banky v mieste sídla dlžníka v čase uzavretia zmluvy.

⁹³ Svedčí o tom aj množstvo článkov, ktoré na tieto problémy poukazovali, napríklad OVEČKOVÁ, O. Omeškanie dlžníka so splnením peňažného záväzku po novele Obchodného zákonníka. Právny obzor, 2004, č. 1, s. 14 – 27; ĎURICA, M. Nad traumatizujúcou legislatívou (Úroky z omeškania podľa Obchodného zákonníka). In: Aktuálne otázky obchodného práva. Zborník z konferencie, Bratislava: SAP 2008, s. 68 – 79; KUBINEC, M. Ešte

boli čiastočne odstránené až transpozíciou prepracovanej smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách (ďalej „smernica proti oneskoreným platbám“) do nášho právneho poriadku.⁹⁴

Hlavným cieľom smernice proti oneskoreným platbám je zlepšenie platobnej disciplíny, a tým ochrana veriteľov, ktorí sú pri zlej platobnej disciplíne často postihovaní druhotnou platobnou neschopnosťou. Nízkou platobnou morálkou dlžníkov sú postihované najmä malé a stredné podniky. Riadne a včasné plnenie záväzkov, teda aj včasné platenie, je jednou zo základných zásad poctivého obchodného styku. Oneskorené platby sa v dôsledku nízkych úrokov z omeškania a zdĺhavých konaní o náhradu škody vo väčšine členských štátov Európskej únie stali finančne atraktívnymi pre dlžníkov. Prostriedkami boja proti tomuto stavu sa stalo obmedzenie doby splatnosti, ako aj zákaz extrémne nízkych úrokov, ktoré v podstate znamenajú predĺženie splatnosti záväzku.

Smernica proti oneskoreným platbám bola do nášho právneho poriadku implementovaná zákonom č. 9/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Zákonodarca sa snažil urobiť to dôsledne, aj keď určitým chybám sa nevyhol.⁹⁵ Rozhodne však možno konštatovať, že implementáciou smernice proti oneskoreným platbám sa odstránilo viacero problémov, s ktorými sme sa v aplikačnej praxi stretávali, napríklad odstránil sa nejednotný názor na to, ktorý deň je rozhodujúci pre určenie základnej úrokovej sadzby Európskej centrálnej banky, dva rozdielne spôsoby výpočtu výšky zákonných úrokov boli upravené ako alternatívne možnosti, ktorých výber závisí od oprávnenej osoby – veriteľovi je umožnený výber z oboch možností výpočtu

raz k zákonnej výške úrokov z omeškania v obchodných vzťahoch. Justičná revue, 2007, č. 3, s. 406 – 413; JAKUBOVIČ, D. Obchodnoprávny úrok z omeškania po vstupe Slovenskej republiky do európskeho právneho priestoru. Justičná revue, 2006, č. 11, s. 1744 – 1756; KEREČMAN, P. K výške zákonného úroku z omeškania v obchodných vzťahoch. Justičná revue, 2006, č. 6 – 7, s. 998 – 1014.

⁹⁴ Smernica neupravuje oneskorené platby všeobecne, ale obmedzuje sa len na vzťahy označené ako obchodné transakcie. Tými sa na základe čl. 2 smernice rozumejú vzťahy medzi podnikmi alebo medzi podnikmi a orgánmi verejnej moci, ktoré vedú k dodávke tovaru alebo k poskytnutiu služieb za odplatu.

⁹⁵ Pozri napr. CSACH, K. Bermudský trojuholník obchodnoprávnej normotvorby. Dostupné online: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/Bermudsky_trojuhelnik/Csach_Kristian.pdf.

úrokov z omeškania ustanovených v § 1 nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 21/2013 Z. z. (nie je už potrebné posudzovať výhodnosť pre veriteľa).⁹⁶

5.1 Navrhovaná právna úprava

Úroky z omeškania sú v Návrhu upravené v štyroch paragrafoch pod nadpisom „Právo na úrok z omeškania“.⁹⁷ Úrokmi z omeškania sa v Návrhu rozumie taká platba, ktorá je závislá od výšky dlžnej sumy, od doby, po ktorú je dlžník v omeškaní a od určitého stanoveného koeficientu, spravidla percenta (alebo promile alebo inej pomernej jednotky). Navrhovaná právna úprava sa má aplikovať nielen na všetky zmluvné vzťahy, ale primerane aj na prípady, ak záväzok vznikol zo zákona alebo z inej právnej skutočnosti.

Návrh v ustanovení § 29 ods. 1 konštatuje: *„Ak dlžník nesplnil peňažný dlh, má veriteľ, ktorý si splnil svoje zákonné a zmluvné povinnosti, právo na úroky z omeškania z nezaplatenej sumy v dohodnutej sadzbe, inak v sadzbe stanovenej osobitným predpisom (nariadením vlády).“* V spotrebiteľskom vzťahu môže byť sadzba úrokov z omeškania so splnením dlhu spotrebiteľom dohodnutá len písomne. V ostatných prípadoch sa písomná forma nevyžaduje. Ak si však účastníci obchodnoprávneho záväzkového vzťahu dojednávajú výšku úroku z omeškania vo výške presahujúcej zákonnú výšku, písomnú formu dohody im možno odporučiť, pretože je určite v ich záujme (a to predovšetkým na strane veriteľa), aby bola táto dohoda preukázateľná. Ak veriteľ nebude vedieť preukázať dohodu o úroku z omeškania v súdnom konaní, neunesie dôkazné bremeno a súd mu prizná úrok z omeškania maximálne v zákonnej výške.

V Návrhu sa naďalej poskytuje ochrana pred príliš vysokými úrokmi z omeškania. V spotrebiteľských vzťahoch sa navrhuje strop pre úroky z omeškania so splnením dlhu spotrebiteľom zachovať. V súlade so súčasnou právnou úpravou, Návrh jasne zakotvuje, že ich sadzba nemôže byť vyššia ako stanoví nariadenie vlády, inak sú absolútne neplatné.

⁹⁶ Smernica proti oneskoreným platbám však tiež zdôrazňuje, že je potrebné zabezpečiť, aby sa postupy vymáhania nesporných pohľadávok súvisiacich s oneskorenými platbami v obchodných transakciách ukončili v krátkom čase, a to aj prostredníctvom zrýchlených postupov a bez ohľadu na dlžnú sumu. V tomto má však slovenské právne prostredie ešte veľké rezervy. To isté platí, aj čo sa týka odporúčania smernice nabádať na využívanie mediácie alebo iných alternatívnych spôsobov riešenia sporov.

⁹⁷ § 29 až § 32 Návrhu.

V ostatných prípadoch Návrh na ochranu dlžníka pred príliš vysokými zmluvnými úrokmi z omeškania v ustanovení § 29 ods. 3 ponúka dve alternatívy:

1. Súd môže neprimerane vysoké zmluvne dohodnuté úroky z omeškania znížiť – išlo by o generálne moderačné právo, na základe ktorého by súd mohol neprimerane vysoké zmluvne dohodnuté úroky z omeškania znížiť, a to na základe kritérií podobných tým, ktoré judikatúra dovodila pre posudzovanie súladu úrokov z omeškania s poctivým obchodným stykom.⁹⁸
2. Neprimerane vysoké zmluvne dohodnuté úroky z omeškania sú relatívne neplatné, čiže dlžník by mohol takéto úroky napadnúť. Podľa tvorcov Návrhu je takáto alternatíva možná, pretože na rozdiel od zmluvnej pokuty existuje pri úrokoch z omeškania nariadením vlády ustanovená sadzba úrokov z omeškania, ktorá by mohla slúžiť ako náhradné pravidlo. Nie je preto nevyhnutné úroky z omeškania moderovať, ale uplatnila by sa ustanovená sadzba úrokov z omeškania.

Osobitne sú v Návrhu (§ 30) upravené úroky z omeškania vo vzťahoch medzi podnikateľmi a medzi podnikateľom a obstarávateľom. Možno konštatovať, že koncepcia právnej úpravy obsiahnutej v Obchodnom zákonníku zostáva zachovaná. Táto vychádza zo smernice proti oneskoreným platbám. Návrh pre vzťahy spadajúce pod smernicu proti oneskoreným platbám preberá (rovnako ako aj § 369 ods. 1 Obchodného zákonníka) formuláciu obsiahnutú v smernici proti oneskoreným platbám a zdôrazňuje, že právo na úroky z omeškania vo vzťahoch medzi podnikateľmi a medzi podnikateľom a obstarávateľom vzniká „*bez potreby osobitného upozornenia*“. Od podmienok splatnosti záväzkov všeobecne (čas splnenia) bude závisieť, či vznik nároku na úroky z omeškania v ostatných prípadoch bude spojený s osobitnou výzvou na plnenie. V prípade, ak nárok na úroky z omeškania vznikne okamžite a súčasne s omeškaním, nie je potrebné túto formuláciu v Návrhu ponechať.

Vzhľadom na skutočnosť, že príliš nízke úroky z omeškania môžu poškodiť veriteľa, je potrebné zabezpečiť ochranu aj pred príliš nízkymi úrokmi z omeškania, a to najmä v oblasti vzťahov medzi podnikateľmi a medzi podnikateľom a obstarávateľom. Dohoda o sadzbe úrokov z omeškania vo vzťahoch medzi podnikateľmi a vo vzťahoch medzi podnikateľom a obstarávateľom nesmie byť značne nevýhodná pre veriteľa. Úplné vylúčenie práva na úroky z omeškania sa

⁹⁸ Bližšie pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 1. 1996, sp. zn. 4 Obo 261/96.

považuje za značne nevýhodné pre veriteľa a je, rovnako ako v súčasnej právnej úprave (§ 369d Obchodného zákonníka), zakázané.⁹⁹ Ustanovenia týkajúce sa limitov času splnenia a toho, čo obsahuje súčasný § 369d Obchodného zákonníka sa použijú primerane. Rovnaké platí aj pre prax, ktorú strany medzi sebou zaviedli. Vo vzťahoch medzi podnikateľom a obstarávateľom nemôže byť zároveň dohodnutá nižšia sadzba úrokov z omeškania so splatením dlhu obstarávateľa, ako určí nariadenie vlády (§ 30 ods. 3 Návrhu). Návrh tu reflektuje na článok 4 ods. 1 smernice proti oneskoreným platbám.¹⁰⁰ Predmetné ustanovenie predstavuje limitáciu minimálnej sadzby úrokov z omeškania, ktoré je po uplatnení veriteľom obstarávateľ povinný plniť. Samozrejme, uvedené nevylučuje, v situácii, ak to odôvodňujú okolnosti prípadu a osobitná povaha predmetu záväzku, dohodnúť sadzbu úrokov z omeškania vyššiu ako určuje nariadenie vlády.

5.2 Kumulácia úrokov počas omeškania

1. K možnosti kumulácie riadnych úrokov (nazvime ich kapitálových) a úrokov z omeškania počas trvania omeškania dlžníka neprístupuje jednotne ani právna veda,¹⁰¹ ani súdna prax,¹⁰² a to i napriek tomu, že Najvyšší súd SR zaujal k ta-

⁹⁹ Pozri aj článok 7 smernice proti oneskoreným platbám.

¹⁰⁰ Rovnako ako § 369a Obchodného zákonníka.

¹⁰¹ Názor, že kumulácia zo zákona nevyplýva, v právnickej spisbe zastáva PAGÁČ, M. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451 – § 880. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2293 alebo HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In: *Súkromné právo*, 2018, roč. 4, č. 3, s. 117. Naopak, za názor, že kumulácia vyplýva priamo zo zákona, sa postavila väčšina komentárovej literatúry (pozri KRAJČO, J. In: VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 880; ďalej FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Veľký komentár*. 3. zväzok. (Dedenie, Záväzkové právo – všeobecná časť). 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2015, s. 431. MESIARKINOVÁ, S. In: ŠTEVČEK, M. a kol. na mieste cit. v tejto poznámke predtým, s. 1788. KUBINCOVÁ, S. In: MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. 2. zväzok (§ 261 – § 775). Bratislava: Eurokódex, 2016, s. 359; alebo OVEČKOVÁ, O. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. Zväzok II (§ 261 až § 775)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 771. Nejednoznačne BARTOVÁ, Z. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 1403.

¹⁰² Negatívny postoj ku kumulácii zaujal napr. Krajský súd v Prešove v rozsudku zo dňa 30. 6. 2015, sp. zn. 6Co/190/2014. Kladne sa zas vyjadril napr. Krajský súd v Žiline v uznesení zo dňa 16. 2. 2016, sp. zn. 11Co/65/2016.

kejto možnosti negatívne stanovisko¹⁰³ a že ústavný súd tento jeho názor odobril.¹⁰⁴ Stranou preto nemohla táto otázka ostať ani pri príprave Návrhu: cieľom bolo nájsť také riešenie, ktoré by zabezpečovalo spravodlivú rovnováhu medzi záujmami veriteľa a záujmami dlžníka.

2. Prvým krokom na ceste za dosiahnutím vytýčeného cieľa bola správna identifikácia zmyslu úrokov z omeškania. Ten podľa nášho názoru spočíva predovšetkým v ich reparačnej funkcii. Úroky z omeškania totiž poskytujú veriteľovi náhradu za používanie istiny, ktorú dlžník neoprávnene zadržiava.¹⁰⁵ Nemusi pritom nevyhnutne ísť o náhradu škody (keďže sa úroky z omeškania platia bez ohľadu na zavinenie a bez potreby akéhokolvek dokazovania existencie škody¹⁰⁶); skôr pôjde o náhradu prospechu, ktorý sa podľa všeobecnej skúsenosti s peniazmi vždy spája. Peniaze totiž možno požičať inému, vložiť do banky, investovať alebo použiť na vlastnú spotrebu bez potreby si ich požičať. Zmyslom úrokov z omeškania je preto zabezpečiť, že tento prospech získa ten, komu má istina patriť, a nie ten, kto ju neoprávnene užíva.¹⁰⁷ Je pritom irelevantné, či by veriteľ tento prospech skutočne realizoval, ak by bol dlh splnený včas, resp. či ho realizoval dlžník počas omeškania: ide tu totiž o samotnú možnosť prospechu, keďže s peniazmi sa vždy takáto možnosť spája.¹⁰⁸

Zmysel úrokov z omeškania do istej miery možno vidieť aj v ich prevenčnej funkcii. Ich výška by totiž mala byť dostatočná na to, aby nemotivovala dlžníkov, aby svoje potreby financovali neoprávnene zadržívaným kapitálom, namiesto toho, aby si potrebné financie zabezpečili legálnym spôsobom. Je síce pravda, že prevenčná úloha úrokov z omeškania nemusí byť v tomto smere zásadná, pretože od uvedeného postupu môže dlžníka odradzovať hrozba exekúcie či výkonu záložného práva, no kým veriteľ k týmto krokom nepristúpi, nedostatočná výška úroku z omeškania môže stále viesť dlžníka k špekulatívnemu konaniu (napr.

¹⁰³ Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR z 1. 7. 2000, sp. zn. 4 Obo 143/1998 uverejnené v časopise *Zo súdnej praxe* pod č. 43/2000.

¹⁰⁴ Pozri uznesenie Ústavného súdu SR z 18. 9. 2012, sp. zn. IV. ÚS 476/2012-14.

¹⁰⁵ Pozri LUBY, Š. *Prevenčia a zodpovednosť v občianskom práve. II. diel.* Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 192 alebo KNAPP, V. a kol. *Učebnice občianskeho a rodinného práva. Svazek II. Záväzkové právo. II.* Prepracované a doplnené vydání. Praha: Orbis, 1955, s. 313.

¹⁰⁶ Tamže.

¹⁰⁷ Porovnaj LUBY, Š. *Peňažné pohľadávky.* Bratislava: Učená Spoločnosť Šafaříkova v Bratislave, 1937, s. 9.

¹⁰⁸ Porovnaj SCHEY, J. *Die Obligationsverhältnisse des österreichischen Allgemeinen Privatrechts. I. Band. 1. heft: Einleitung. – Das Darlehen.* Wien: Manz, 1890, s. 583 a nasl.

aby vykryl krátkodobý výpadok príjmu alebo zvýšenú finančnú potrebu). Prevenčnú funkciu úrokov z omeškania preto nemožno úplne prehliadať.

Na druhej strane by však úroky z omeškania nemali plniť funkciu akejkoľvek pokuty, ako sa niekedy nesprávne tvrdí,¹⁰⁹ a to hneď z niekoľkých dôvodov: Po prvé penálna funkcia je civilnému právu cudzia.¹¹⁰ Úlohou dnešného civilného práva nie je trestať účastníkov civilnoprávných vzťahov: trest sa ponecháva na iné odvetvia práva alebo na dohodu samotných účastníkov (§ 544 a nasl. OZ).¹¹¹ Po druhé trest je vždy dôsledkom odsúdeniahodného konania. Aby však bolo možno určité konanie odsúdiť, musí ísť o konanie zavinené.¹¹² Úroky z omeškania sa však platia bez ohľadu na zavinenie,¹¹³ preto ich za trest považovať nemožno. A po tretie úroky z omeškania sa započítavajú na prípadnú náhradu škody (§ 519 OZ), čo svedčí o tom, že zákonodarca im trestnú funkciu nezveril. Práve naopak, takýmto započítaním sledoval to, aby sa veriteľ v dôsledku omeškania neobohacoval.¹¹⁴ Úroky z omeškania by sme preto mali za sankciu považovať nanajvýš v zmysle prvku štruktúry právnej normy (hypotéza, dispozícia, nenaplnenie dispozície, sankcia),¹¹⁵ nie však vo význame trestu či represie.¹¹⁶

¹⁰⁹ Pozri BAŇACKÁ, L. Vybrané problémy úrokov z omeškania v obchodnoprávných vzťahoch. In: HUSÁR, J. (ed.). *Smerovanie českého a slovenského obchodného práva po vstupe do Európskej únie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2006, s. 1.

¹¹⁰ Pozri KNAPP, V. *Předmět a systém československého socialistického práva občanského*. Praha: Československá akademie věd, 1959, s. 83.

¹¹¹ Pozri LUBY, Š. *Prevenция a zodpovednosť v občianskom práve. I. diel*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 48. Je síce pravda, že OZ v § 544 ods. 3 počíta aj so zákonnými pokutami za porušenie zmluvnej povinnosti (penále), no po zrušení Hospodárskeho zákonníka ich v dnešnom civilnom práve nenájdeme. Zároveň treba zdôrazniť, že dokonca ani pri zmluvnej pokute zákonodarca nenormuje jej trestný charakter, keďže sa započítava na náhradu škody (§ 545 ods. 2 OZ). Opäť tak prípadnú trestnú povahu necháva na dohodu strán.

¹¹² Pozri MACUR, J. *Odpovědnost a zavinění v občanském právu*. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1980, s. 20.

¹¹³ Pozri LUBY, Š. na mieste cit. v pozn. 106, s. 192; alebo FEKETE, I. na mieste cit. v pozn. 102, s. 445.

¹¹⁴ Pozri LUBY, Š. na mieste cit. v pozn. 106, s. 193; alebo OVEČKOVÁ, O. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. na mieste cit. v pozn. 102, s. 383.

¹¹⁵ Pre otázky štruktúrálnej súčasti právnych noriem pozri KNAPP, V. *Základné teoretické otázky tvorby práva*. In: KNAPP, V. a kol. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde, 1998, s. 43 – 44.

¹¹⁶ Pozri LUBY, Š. na mieste cit. v pozn. 112, s. 41 – 42, kde autor úroky z omeškania nezačleňnil do tzv. represívnej zodpovednosti, ale len do zodpovednosti reštitučnej.

3. Po takto identifikovanom zmysle úrokov z omeškania bolo v ďalšom kroku potrebné posúdiť, ako tomuto zmyslu zodpovedajú jednotlivé možné riešenia úročenia omeškanej pohľadávky. Do úvahy pritom prichádzalo niekoľko alternatív líšiacich sa podľa toho, či sa má omeškaná pohľadávka úročiť:

- a) súčtom sadzieb oboch druhov úrokov,
- b) len sadzbou úrokov z omeškania,
- c) len sadzbou kapitálových úrokov alebo
- d) len tou sadzbou, ktorá je vyššia.

Ad a) Pri alternatíve založenej na úročení omeškanej pohľadávky súčtom sadzieb oboch druhov úrokov bolo v prvom rade potrebné vysporiadať sa s funkciou kapitálových úrokov. Výsledky tejto úvahy sme už prezentovali na inom mieste,¹¹⁷ preto postačí uviesť, že sa kapitálové úroky dajú chápať dvojako. Buď ich možno vnímať ako prejav synalagmatického charakteru záväzku, teda ako odmenu, ktorej zodpovedá protiplnenie spočívajúce v tom, že veriteľ poskytol dlžníkovi *právo* požičané peniaze po určitú dobu užívať,¹¹⁸ alebo ich možno vnímať ako odmenu len za užívanie požičaných peňazí,¹¹⁹ resp. ako cenu tohto užívania,¹²⁰ a to bez ohľadu na to, či dlžník má právo peniaze užívať, alebo či o toto právo v dôsledku nedodržania splatnosti prišiel.

Už pri zbežnom pohľade na takto vymedzenú funkciu kapitálových úrokov možno vidieť viacero úskalí, ku ktorým alternatíva založená na kumulácii oboch druhov úrokov vedie. Ak sú totiž kapitálové úroky odmenou za právo užívať peniaze, potom ich veriteľ nemôže požadovať, ak už dlžník toto právo nemá; kumulácia by tu preto už pojmovo mala byť vylúčená. A ak sú kapitálové úroky len cenou užívania peňazí, potom si konkurujú s reparačnou funkciou úrokov z omeškania. Zmyslom tejto funkcie, ako sme už uviedli, je totiž zabezpečiť, aby veriteľov kapitál neužíval dlžník zadarmo. Inými slovami, aby za užívanie kapi-

¹¹⁷ Pozri HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. na mieste cit. v pozn. 102.

¹¹⁸ Nemecký spolkový súdny dvor túto myšlienku zdôraznil v rozhodnutí zo dňa 28. 4. 1988, sp. zn. III ZR 57/87, pričom v jeho rozhodovacej praxi táto argumentácia pretrváva až dodnes (z nedávnych rozhodnutí pozri napr. rozhodnutie zo dňa 20. 2. 2018, sp. zn. XI ZR 445/17). Pozri aj LEMKOWSKI, M. *Odsetki cywilnoprawne*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2007, s. 165 a nasl.

¹¹⁹ Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 7. 2009, sp. zn. 1 M Cdo 1/2009. Z právnickej spisby pozri PAGÁČ, M. In: ŠTEVČEK, M. a kol., na mieste cit. v pozn. 102, s. 2293; ďalej MESIARKINOVÁ, S., na tom istom mieste, s. 1788; KRAJČO, J. In: VOJČÍK, P. a kol., na mieste cit. v pozn. 102, s. 880; FEKETE, I., na mieste cit. v pozn. 102, s. 431; alebo OVEČKOVÁ, O. In: OVEČKOVÁ, O. a kol., na mieste cit. v pozn. 102, s. 771.

¹²⁰ Pozri KUBINC OVÁ, S. In: MAMOJKA, M. a kol., na mieste cit. v pozn. 102, s. 341; alebo BARTOVÁ, Z. In: PATAKYOVÁ, M. a kol., na mieste cit. v pozn. 102, s. 1399.

tálu dlžníkom dostal veriteľ zaplatené. Pripustením kumulácie by však veriteľ dostával za svoje peniaze zaplatené dvakrát, raz vo forme kapitálových úrokov a raz vo forme úrokov z omeškania.

V oboch prípadoch by tak funkcia úrokov z omeškania nespočívala ani tak v reparácii, ale primárne v potrestaní dlžníka za omeškanie. A to by bolo – ako sme už uviedli – v rozpore tak so zmyslom úrokov z omeškania, ako aj úlohami civilného práva.

Ad b) V prípade úročenia omeškanej pohľadávky len zákonnou sadzbou úrokov z omeškania by problém nenastal, ak by táto sadzba bola vyššia ako sadzba kapitálových úrokov. Ak by však bola sadzba úrokov z omeškania nižšia, dlžník by mohol byť motivovaný, aby požičaný kapitál nevrátil. Namiesto vyššej sadzby kapitálových úrokov by sa totiž pohľadávka úročila nižšou, zákonnou sadzbou pre úroky z omeškania. Stále by tak hrozilo riziko, že si dlžník bude svoje potreby financovať cudzím kapitálom bez oprávnenia. Prípád, ak by bola sadzba úrokov z omeškania nižšia ako sadzba kapitálových úrokov, by okrem toho viedol aj k tomu, že by sa rozdiel musel veriteľ domáhať cestou náhrady škody alebo vydania bezdôvodného obohatenia. To by mohlo byť pre neho pomerne zložité, a to nielen vzhľadom na dôkazné ťažkosti,¹²¹ ale aj vzhľadom na možnosť dlžníka vyvinieť sa (§ 420 ods. 3 OZ).

Ad c) Ak by sa počas omeškania pohľadávka úročila len sadzbou kapitálových úrokov, problematickou by mohla byť situácia, keď by táto sadzba bola nižšia ako sadzba úrokov z omeškania. Dlžník z úveru či pohľadávky by bol totiž v prípade omeškania vo výhodnejšej pozícii ako ostatní dlžníci a, naopak, veriteľ takejto pohľadávky by bol oproti ostatným veriteľom znevýhodnený.

Určité otázky by však vyvolávala aj situácia, ak by sadzba kapitálových úrokov bola vyššia ako sadzba tých z omeškania. Ak by totiž trhové sadzby kapitálových úrokov klesli a dlžník by musel aj počas omeškania platiť vysoko dohodnutý kapitálový úrok, takéto úročenie by evokovalo trestný charakter. Na druhej strane však nemožno prehliadať, že pravdepodobnosť poklesu trhových sadzieb kapitálových úrokov je práve tak veľká ako pravdepodobnosť ich nárastu. Riziko, že dlžník bude za omeškanie potrestaný, je preto rovnaké ako riziko,

¹²¹ Pre veriteľa by mohlo byť veľmi zložité preukázať zisk, ktorý mu ušiel z dôvodu, že dlžník požičané peniaze nevrátil a on ich nemohol napr. požičať ďalej. Banky by teoreticky takéto zisky mohli preukázať aspoň v abstraktnej rovine (pozri rozhodnutia nemeckého spolkového súdneho dvora uvedené v pozn. 18); pri veriteľoch, ktorí peniaze bežne nepožičiavajú, by to však mohlo byť nanajvýš komplikované.

že sa jeho situácia na úkor veriteľa zlepši.¹²² Okrem toho, uvedené riziko trestného charakteru by sa dalo úplne vylúčiť len vtedy, ak by sa pohľadávka počas omeškania úročila len sadzbou zákonných úrokov z omeškania [alternatíva b)]. V takom prípade by však na povrch vystúpili už naznačené problémy, ktoré sa s alternatívou b) spájajú: jednak by úročenie omeškanej pohľadávky len sadzbou zákonných úrokov z omeškania mohlo dlžníka motivovať pohľadávku nesplatiť a jednak by bol veriteľ vystavený riziku, že sa rozdiel v sadzbách bude musieť domáhať procesne zložitou cestou.

Možno preto uzavrieť, že prípadná trestná povaha tu nie je cieľom či immanentnou súčasťou úročenia pohľadávky počas omeškania, ale len dôsledkom dopredu neznámeho vývoja úrokových sadzieb a snahy uľahčiť veriteľovi postavenie v prípadnom súdnom spore.

Ad d) Ak by sa omeškaná pohľadávka úročila len tou sadzbou, ktorá je vyššia, uvedené nedostatky alternatív b) a c) by sa odstránili. Takéto úročenie by totiž nemotivovalo dlžníkov špekulovať o tom, či požičaný kapitál vrátiť alebo ho naďalej, hoci neoprávnene, používať na financovanie vlastných potrieb. Rovnako by sa vylúčilo riziko diskriminácie veriteľov pohľadávok z pôžičiek a úverov spojené s alternatívou c). V porovnaní s alternatívou b) by sa zároveň uľahčovala veriteľova procesná situácia v prípadnom súdnom spore. Je síce pravda, že obdobne ako pri alternatíve c) by aj tu v niektorých prípadoch mohlo úročenie sadzbou kapitálových úrokov viesť k akémusi trestaniu dlžníka, no ako už bolo vysvetlené, nešlo by o prejav trestného charakteru úrokov, ako by to bolo pri alternatíve a), ale len o vedľajší a navyše náhodný dôsledok dopredu neznámeho vývoja úrokových sadzieb a snahy uľahčiť veriteľovi postavenie v prípadnom súdnom spore.

4. Ako vidieť z načrtnutého zhodnotenia, vytýčenému cieľu zrejme najlepšie zodpovedá alternatíva d), teda úročenie omeškanej pohľadávky tou sadzbou, ktorá je vyššia. Ide o alternatívu, ktorá podľa nás najlepšie napĺňa zmysel úrokov z omeškania a zabezpečuje rozumnú rovnováhu vo vzťahu medzi veriteľom a dlžníkom. Takéto riešenie je pritom celkom bežné aj v nám blízkych právnych

¹²² Navyše, úroky počítané podľa sadzby kapitálových úrokov by v takejto situácii mali trestný charakter len pri nedodržaní konečnej splatnosti. Ak by však bola pre nezaplatenie niektorej splátky vyhlásená mimoriadna splatnosť pohľadávky, účtovanie úrokov podľa sadzby kapitálových úrokov by trestný charakter nadobudli až po uplynutí obdobia, na ktoré bola sadzba fixovaná. Dovtedy by sa o trestnej povahe nedalo hovoriť. Ak by totiž k mimoriadnej splatnosti nedošlo, dlžník by platil úroky v rovnakej výške. Do uplynutia obdobia fixácie tak účtovanie úrokov z omeškania podľa sadzby kapitálových úrokov nepredstavuje pre dlžníka žiadny trest.

poriadkoch. Uplatňuje sa napr. v Rakúsku,¹²³ Poľsku¹²⁴ či Švajčiarsku.¹²⁵ Je síce pravda, že v Nemecku sa preferuje alternatíva b),¹²⁶ no tú treba z už uvedených dôvodov považovať za menej vhodnú.¹²⁷

¹²³ Rakúsko síce nemá výslovnú úpravu, ale náš záver potvrdzuje doktrína. Pozri napr. EHRENZWEIG, A. *System des österreichischen allgemeinen privatrechts. Zweiter Band: Erste Hälfte: Das recht der Schuldverhältnisse*. Wien: Manz, 1928, s. 304; alebo GRISS, I. In: KOZIOL, H., BYDLINSKI, P., BOLLENBERGER, R. (Hrsg.). *Kurzkomentar zum ABGB*. 3., überarbeitete und erweiterte Auflage. Wien: Springer, 2010, s. 1085. I. Griss na tom istom mieste v súvislosti s pôžičkou hovorí, že na to, aby sa mohli oba úroky uplatňovať vedľa seba, je potrebná jasná dohoda. Tento záver zastáva aj rakúsky najvyšší súd (pozri rozhodnutie zo dňa 28. 5. 1974, sp. zn. 3 Ob 103-105/74).

¹²⁴ Podľa poľskej doktríny z § 481 ods. 2 k. c. vyplývajú tri spôsoby určenia úrokov z omeškania. Po prvé, ak si strany pre prípad omeškania dohodnú osobitnú sadzbu, úroky z omeškania sa budú počítať podľa nej. Po druhé, ak si strany osobitnú sadzbu nedohodnú, uplatní sa zákonná sadzba úrokov z omeškania. A po tretie, ak si strany nedohodnú osobitnú sadzbu úrokov z omeškania, avšak pohľadávka sa pred omeškaním už úročila sadzbou, ktorá je vyššia ako zákonná sadzba úrokov z omeškania, potom sa úroky z omeškania nepočítajú podľa zákonnej sadzby, ale podľa tejto vyššej sadzby. Porovnaj napr. LONGCHAMPS de BERIER, R. *Zobowiązania*. Lwów: Księgarnia wydaw. Gubrynowicz i syn, 1938, s. 362; STECKI, L. *Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych*. Poznań: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1970, s. 217; DĄBROWA, J. In: RADWANSKI, Z. (ed.). *System prawa cywilnego. Tom III. Część 1. Prawo zobowiązań – część ogólna*. Wrocław: Ossolineum, 1981, s. 813; alebo LEMKOWSKI, M. *Odsetki cywilnoprawne*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2007, s. 337. Aj podľa poľského najvyššieho súdu má veriteľ počas omeškania nárok len na úroky z omeškania; strany sa však môžu na kumulácii oboch úrokov dohodnúť (pozri rozhodnutie zo dňa 1. 12. 2010, sp. zn. I CSK 28/10).

¹²⁵ Podľa švajčiarskeho spolkového súdu z § 104 ods. 2 OR vyplýva, že ak sa dlh pred omeškaním úročil sadzbou vyššou ako je zákonná, potom sa podľa tejto vyššej sadzby počítajú aj úroky z omeškania (pozri rozhodnutie zo dňa 2. 3. 2004, sp. zn. 130 III 312 alebo rozhodnutie zo dňa 30. 8. 2011, sp. zn. 137 III 45. Pozri aj BLAESER, A. *Die Zinsen im schweizerischen Obligationenrecht – Geltendes Recht und Vorschlag für eine Revision. Dissertation*. St. Gallen: Dike Verlag, 2011, s. 103.

¹²⁶ Podľa nemeckého spolkového súdneho dvora ak niet inej dohody, veriteľ má počas omeškania nárok len na zákonné úroky z omeškania, bez ohľadu na to, že sa pohľadávka pred omeškaním úročila vyšším úrokom. Spolkový súdny dvor vychádza pritom z názoru, ako už bolo uvedené v pozn. 18, že po splatnosti už veriteľ nemá titul na kapitálové úroky: tie sú totiž odplatom za právo užívať istinu a keďže splatnosťou toto právo zaniká, dlžník nemôže byť povinný platiť ich aj naďalej. Výška kapitálových úrokov tak nevyplýva na výšku úrokov z omeškania; môže však zohrávať rolu pri určovaní náhrady škody presahujúcej zákonné úroky z omeškania.

¹²⁷ Koniec-koncov je alternatíva b) kritizovaná aj v nemeckej právnickej spisbe. Argumentácii spolkového súdneho dvora sa vyčíta, že abstrahuje od dohody strán o úročení pohľadávky a túto robí z pohľadu určovania úrokov z omeškania obsolétnou. Pozri ERNST, W. In: KRÜGER, W. (red.). *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 2. Schuldrecht – Allgemeiner Teil*. 6. Auflage. München: C. H. Beck, 2012, s. 1056.

5. Celkom naostatok nám ostáva vysporiadať sa ešte s jednou dôležitou otázkou, a to, či úroky, ktorými sa v rámci alternatívy d) úročí omeškaná pohľadávka, treba stále považovať za kapitálové úroky alebo ich treba považovať za úroky z omeškania. Smerodajnými pre riešenie tohto problému sú predovšetkým tri okolnosti: splatnosť, možnosť započítania na náhradu škody a anatocizmus (teda úročenie úrokov). Po ich zvážení bol prijatý záver, že kapitálové úroky treba počas omeškania považovať za úroky z omeškania. Ak teda bola sadzba kapitálových úrokov vyššia ako zákonná sadzba úrokov z omeškania, kapitálové úroky bežia ďalej aj počas omeškania, ale už vo forme úrokov z omeškania. Inými slovami, počas omeškania sa pohľadávka úročí len úrokmi z omeškania. Ich sadzba však môže byť rôzna: ak niet inej dohody, buď bude zodpovedať zákonom, resp. na základe zákona stanovenej sadzby, alebo bude zodpovedať sadzbe pôvodne dohodnutej pre kapitálové úroky.

6. Na úplný záver ešte dodajme, že úprava Návrhu nie je v otázke úročenia omeškanej peňažnej pohľadávky kogentná. Strany sa preto môžu dohodnúť na ktorejkoľvek zo zvyšných alternatív. Prípadná dohoda však môže podliehať prieskumu napr. z pohľadu neprimeraných podmienok v spotrebiteľských zmluvách.

Záver

Úroky z omeškania sú inštitútom, s ktorým sa v súkromnom práve stretávame pravidelne. V právnej praxi však spôsobujú viaceré výkladové a aplikačné problémy, ktoré je potrebné novou právnou úpravou odstrániť. V tejto súvislosti treba spomenúť aj zmluvnú pokutu, pretože mnohé aplikačné problémy spôsobuje práve nevyjasnený vzťah medzi úrokmi z omeškania a zmluvnou pokutou. Úroky z omeškania je totiž pri súčasnej právnej úprave zložité odlíšiť od zmluvnej pokuty dohodnutej ako percento z dlžnej sumy za časový úsek omeškania. Bolo by preto dobré v právnej úprave zmluvnej pokuty vyjadriť, že dojednanie, ktorým strany uložia povinnosť zaplatiť sumu určenú percentuálnou sadzbou dlžnej sumy za určitú dobu sa považuje za úrok z omeškania.¹²⁸

¹²⁸ K úrokom z omeškania pozri aj JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015, s. 184.

6 PRÁVO NA PAUŠÁLNU NÁHRADU NÁKLADOV NA VYMÁHANIE

Úvod – východiská a ciele

S úrokmi z omeškania úzko súvisí aj právo na paušálnu náhradu nákladov spojených s uplatnením pohľadávky. Právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie upravuje Obchodný zákonník v § 369c. Toto právo bolo do nášho právneho poriadku zakotvené transpozíciou smernice proti oneskoreným platbám. Zo smernice proti oneskoreným platbám vyplýva, že s cieľom odradiť od oneskorených platieb je potrebné zabezpečiť, aby v obchodnoprávných vzťahoch veritelia dostali spravodlivú náhradu nákladov na vymáhanie, ktoré im vznikli v dôsledku oneskorenej platby.¹²⁹ Táto požiadavka je zabezpečená paušálnou sumou, ktorá sa môže kumulovať spolu s úrokmi z omeškania. Nárok na paušálnu náhradu nákladov vzniká zo zákona, nemusí byť obsiahnutý v zmluve. Predpokladom vzniku nároku na paušálnu náhradu nákladov je omeškanie dlžníka so splnením záväzku. Osobitná výzva na plnenie nie je potrebná. Osobitná výzva veriteľa nie je potrebná ani pre splatnosť tohto nároku.¹³⁰ Smernica proti oneskoreným platbám stanovila minimálnu paušálnu sumu vo výške 40 €, túto sumu prebral do nášho právneho poriadku aj slovenský zákonodarcia. Paušálna náhrada nákladov je jednorazová a bez ohľadu na dĺžku omeškania.

Paušálna suma zahŕňa administratívne a interné náklady spojené s vymáhaním pohľadávky (napríklad náklady na vedenie evidencie pohľadávok, náklady súvisiace s telefonickou alebo písomnou urgenciou dlžníka, náklady na mzdu administratívnej sily, ktorá spracovala výzvu na plnenie), pričom vznik týchto nákladov nie je podmienkou pre vznik nároku na paušálnu náhradu nákladov. Administratívnym stanovením výšky paušálnej sumy nie je potrebné osobitne preukazovať skutočne vynaložené náklady, pričom vzhľadom na interný charakter týchto nákladov by to často ani nebolo dobre možné. Nárok na paušálnu náhradu je vlastne paušalizovanou náhradou škody.

¹²⁹ Pozri bod 19 smernice proti oneskoreným platbám.

¹³⁰ Čl. 6 ods. 2 smernice proti oneskoreným platbám.

6.1 Navrhovaná právna úprava

Paušálna náhrada nákladov je v Návrhu upravená v § 33 pod nadpisom „Právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie“. Návrh právnu úpravu obsahujúť v smernici proti oneskoreným platbám a následne v Obchodnom zákonníku preberá, ale robí tak dôslednejšie, ako je to v ustanovení § 369c Obchodného zákonníka. Právo na paušálnu náhradu nákladov sa rovnako ako v súčasnosti zakotvuje pre vzťahy medzi podnikateľmi a vzťahy medzi podnikateľom a obstarávateľom.

Okrem nároku na zaplatenie paušálnej sumy by podľa smernice proti oneskoreným platbám veriteľa takisto mali mať nárok na náhradu ostatných nákladov, ktoré im vznikli v dôsledku oneskorenej platby dlžníka.¹³¹ Táto skutočnosť z formulácie ustanovenia § 369c Obchodného zákonníka jednoznačne nevyplýva. Navrhované znenie ustanovenia upravujúceho právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie jednoznačne túto skutočnosť vyjadruje, keď dopĺňa vetu: „Právo na náhradu ďalších primeraných nákladov spojených s vymáhaním tým nie je dotknuté.“ Ide o tzv. externé náklady, ako sú náklady na súdne poplatky, na externého právnik a pod., ktoré sa pomerne jednoducho preukazujú, a preto nie je účelom paušálnej náhrady nákladov kompenzovať aj tieto. Postupovať sa bude v bežnom režime náhrady škody, avšak Návrh obmedzuje možný rozsah týchto nárokov na „primerané náklady“.

Ako už bolo uvedené, predpokladom vzniku nároku na paušálnu náhradu nákladov je omeškanie dlžníka so splnením záväzku. Oproti súčasnému právnomu stavu Návrh jasne ustanovil obmedzenie nároku na paušálnu náhradu nákladov iba pre prípady nesplnenia peňažného záväzku.

Návrh jednoznačne deklaruje, že právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie vzniká bez potreby osobitného upozornenia. Výška paušálnej náhrady nákladov nebude v Návrhu určená, ale ustanoví sa osobitným predpisom.¹³² Rovnako ako v súčasnej právnej úprave, v súlade so smernicou proti oneskoreným platbám, vylúčenie práva na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie sa považuje za značne nevýhodné pre veriteľa, ibaže sa preukáže opak. Z legislatívno-technických dôvodov sa ale pre posudzovanie primeranosti tejto dohody (z pohľadu veriteľa) odkazuje na rovnaký test upravený pri čase splnenia.

¹³¹ Pozri bod 20 smernice proti oneskoreným platbám.

¹³² V súčasnosti je to nariadenie vlády SR č. 21/2013 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Obchodného zákonníka.

Záver

Pri úprave paušálnej náhrady nákladov na vymáhanie nedochádza k nejakým výrazným zmenám. Základ právnej úpravy, rovnako ako Obchodný zákonník, nadväzuje na smernicu o oneskorených platbách a Návrh len dopĺňa a precizuje ustanovenia Obchodného zákonníka. Oproti súčasnému stavu jasne obmedzuje nárok na paušálnu náhradu nákladov iba pre prípady nesplnenia peňažného záväzku. Jasne tiež zakotvuje, že popri paušálnej náhrade nákladov majú veritelia právo aj na náhradu ďalších primeraných nákladov spojených s vymáhaním pohľadávky.

7 ZMLUVNÁ SANKCIA

Zmluvná sankcia

§ 1

(1) Strana má právo na zaplatenie sumy dohodnutej pre prípad nesplnenia (zmluvná pokuta) alebo na inú zmluvnú sankciu, ktorou sa druhej strane v dôsledku jej nesplnenia uloží dodatočná alebo prísnejšia povinnosť, alebo sa dotknutej strane zníži rozsah jej povinností alebo prizná dodatočné právo, aj keby ich účinky nezáviseli od ich uplatnenia dotknutou stranou.

(2) Zmluvná sankcia v neprospech spotrebiteľa vo vzťahoch medzi podnikateľom a spotrebiteľom, musí byť daná spotrebiteľovi dostatočne do pozornosti; ak ide o zmluvnú pokutu, ktorú má zaplatiť spotrebiteľ, musí byť uzatvorená písomne.

§ 2

Dojednanie, ktorým strany uložia povinnosť zaplatiť sumu určenú percentuálnou sadzbou dlžnej sumy za určitú dobu sa považuje za úrok z omeškania

§ 3

Moderácia zmluvnej sankcie

Neprimerane prísnu zmluvnú sankciu môže súd primerane znížiť s prihliadnutím na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti, okolnosti jej dohodnutia, oprávnené očakávania strán vrátane vedome podstúpeného rizika, dôvody a následky nesplnenia, ako aj na účinky iných zmluvných sankcií dojednaných pre daný prípad.

§ 4

Vo vzťahoch s podnikateľom vzniká právo na zmluvnú sankciu voči podnikateľovi aj vtedy, ak by podnikateľ za nesplnenie nezodpovedal. Za podnikateľa sa považuje aj obstarávateľ podľa osobitných predpisov.

7.1 Základné vymedzenie a účel právnej úpravy zmluvnej sankcie

Návrh prináša novú kategóriu právneho následku nesplnenia zmluvy, a to zmluvnú sankciu. Pod zmluvnou sankciou sa rozumie akékoľvek zmluvné dojednanie, vedúce k zmene v právach a povinnostiach v neprospech strany porušujúcej zmluvný záväzok, ktorá nastane, alebo ktorej účinky môže iniciovať druhá strana po nesplnení. Nová abstraktná kategória má vyjadriť rovnakú podstatu rôznych sankčných inštitútov a zamedziť tak scholastickým debatám o zásadnej odlišnosti zmluvnej pokuty od inej podobne označenej sankcie či inštitútu (napríklad zvýšenie ceny v prípade nezaplatenia v určitom čase), nepomenovaných či úrokov z omeškania.¹³³ Za zmluvnú sankciu s režimom podobným ako zmluvná pokuta sa tak budú považovať aj rôzne prepadné zálohy, rezervačné či storno poplatky a podobne.¹³⁴

Návrh právnej úpravy zmluvnej sankcie nie je prevzatý zo zahraničných vzorov. Naopak, môže pôsobiť cudzorodo a aj preto ho umiestňujeme mimo základného rámca Návrhu a samotný Návrh bol vytvorený bez jednoznačného prevzatia konceptu zmluvnej sankcie. Na viacerých miestach Návrh s konceptom zmluvnej sankcie operuje (najmä vo vzťahu k zmluvnej pokute a k úrokom z omeškania), mohol by však – vzhľadom na svoju uzatvorenosť – fungovať aj bez výslovnej úpravy zmluvnej sankcie. Napriek tomu považujeme za potrebné ponúknuť jednotný režim zmluvných dojednaní, ktorými sa sprísňuje režim právnych následkov nesplnenia, ako pendant k navrhovanej úprave jednotných právnych následkov nesplnenia.

Základný účel navrhovanej právnej úpravy je dvojaký: zjednotiť režim dohodnutých právnych následkov nesplnenia a umožniť moderáciu neprimeraných dojednaní sprísňujúcich režim nesplnenia. Vychádza z toho, že akékoľvek sprísnenie právneho režimu vo vzťahu k osobe zodpovednej alebo spôsobilšej nesplnenie pre prípad jej nesplnenia je vlastne zmluvnou sankciou. Reaguje aj na prípady atypických sankčných dojednaní, resp. odchýlenia sa od pravidiel

¹³³ Pre podrobnejší rozbor, vrátane posúdenia atypických sankčných dojednaní, pozri HO-RÁK, P. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. In: ZOUFALÝ, V. XXIII. *Karlovské právnické dny*. Praha: Leges, 2015, s. 17 – 39.

¹³⁴ K prehľadu podobných dojednaní pozri napríklad CSACH, K. Uspokojenie pohľadávok veriteľom alebo samovykonateľné práva veriteľa. In: *Bankovníctví*, 12/2015, s. 62; TROJČÁKOVÁ, V. Preddavok a možnosť jeho započítania so zmluvnými a mimozmluvnými nárokmi. In: *Justičná revue*, 2/2016, s. 227 – 236.

následkov nesplnenia. A všetky tieto podriaďuje pod jednotný režim moderácie.

7.2 Lokalizácia právnej úpravy v Návrhu

Problematika zmluvnej sankcie presahuje následky, resp. právne prostriedky nápravy nesplnenia. Zasahuje aj do všeobecnej časti záväzkového práva, do oblasti zabezpečenia záväzkov, keďže nahrádza právnu úpravu zmluvnej pokuty. V samotnom Návrhu nesplnenia by mohol byť umiestnený § 4 navrhovanej úpravy. To však v tomto momente nepovažujeme za vhodné, keďže rozštípe pozornosť čitateľa. Preto tento návrh provizórne umiestňujeme mimo rámca Návrhu. Ide pritom o jednu zo zásadných indukovaných zmien zvyšnej časti záväzkového práva. Aj preto je lokalizácia navrhovanej právnej úpravy ponechaná na neskoršiu fázu legislatívnych prác.

7.3 Popis navrhovanej úpravy

Všeobecná úprava zmluvnej sankcie vychádza z nasledujúcich základných úvah.

Po prvé zmluvná sankcia musí byť zmluvne dohodnutá, zákonom stanovené následky nesplnenia nie sú zmluvnou sankciou, ani keby išlo o ten istý inštitút (úroky z omeškania). Zmluvnou sankciou je dohodnutie prísnejších alebo dodatočných následkov, ako ustanovuje zákon, a to v neprospech strany, ktorej sa nesplnenie pričíta.

Po druhé vyjasňuje sa vzťah medzi zmluvnou pokutou a úrokmi z omeškania, pričom aj zmluvné úroky z omeškania sú zmluvnou sankciou.

Po tretie všeobecne sa pre zmluvnú sankciu nevyžaduje písomná forma, iba vo vzťahoch so spotrebiteľom vyžaduje zmluvná pokuta písomnú formu, iné zmluvné sankcie majú byť dané spotrebiteľovi dostatočne do pozornosti.

Po štvrté dispozitívne sa vychádza z toho, že zmluvná sankcia nastupuje, ak neplniaca strana za nesplnenie porušenie zodpovedá, vo vzťahoch s podnikateľom je podnikateľ alebo obstarávateľ povinný zo zmluvnej sankcie, hoci za nesplnenie nezodpovedá.

Po piate pripúšťa sa generálne moderačné právo a súdna rekonštrukcia obsahu zmluvnej sankcie.

7.4 Vzťah úpravy zmluvnej sankcie a dispozitívnosti pravidiel o následkoch nesplnenia

Zmluvnou sankciou je akékoľvek zmluvné dojednanie zhoršujúce situáciu jednej strane (oproti stavu podľa dispozitívnych pravidiel), pre prípad jej nesplnenia (porušenia zmluvy). Mohlo by sa zdať, že ide o generálne pravidlo dispozitívnosti pravidiel následkov nesplnenia. Na rozdiel od bežnej úpravy dispozitívnych pravidiel ide tu o situácie, keď sa strany od dispozitívnej úpravy odchyľujú v neprospech osoby, ktorá je za nesplnenie zodpovedná (resp. sa jej nesplnenie pričíta). V podstate sa tak môže javiť, že ide o pravidlo jednostrannej dispozitívnosti pravidiel následkov nesplnenia. Jednostrannosť tu však má dve roviny. Po prvé právny inštitút zmluvnej sankcie príde k slovu len vtedy, ak zmluvné dojednanie jednostranne zaťažuje stranu, ktorej sa nesplnenie pričíta. Jednostrannosť je tu tak skôr definičným znakom, podmienkou právnej normy, ako limitom pre pravidlo správania sa. Limitom odchýlenia sa od zákonného predpisu nie je samotné zákonné znenie, ale flexibilná kategória, možnosť moderácie zmluvného dojednania.

Právna úprava zmluvnej sankcie sa však uplatní aj tam, kde žiadnych dispozitívnych pravidiel niet.

V skratke môžeme preto uzavrieť, že navrhovaná úprava zmluvnej sankcie neobsahuje osobitné pravidlo správania sa (zákaz zmluvných sankcií), ktoré by mohlo byť považované za jednostranne kogentné, ale ide skôr o definičné pravidlá, ktoré vymedzujú pojem zmluvnej sankcie a ustanovujú náležitosti jej formy. Jediným ich osobitným právnym následkom je moderačné právo súdu.

7.5 Zmluvná sankcia vs. právo na zmluvnú sankciu

Navrhovaná úprava zmluvnej sankcie v sebe skrýva dva smery pôsobenia. Po prvé, ide o všeobecnú referenčnú normu posúdenia odchýlenia sa od právnej úpravy následkov nesplnenia. Zasahuje tak všetky prostriedky nápravy nesplnenia. Po druhé, ak si strany dohodli atypický následok nesplnenia, tak pôjde zároveň o osobitný prostriedok nápravy – právo na zmluvnú sankciu. Preto ak Návrh na rôznych miestach výslovne počíta s právom na zmluvnú sankciu, myslí tým práve tento osobitný atypický prostriedok nápravy. Zároveň sa tým ale označuje aj zmluvná pokuta ako typizovaná forma zmluvnej sankcie.

Nemusi ísť pritom o také dojednanie, ktoré by umožnilo dotknutej strane uskutočniť určitý právny úkon (napríklad odstúpiť od zmluvy, postúpiť pohľadávku), ale aj automatický nástup právnych účinkov.

7.6 Zmluvná sankcia a zmluvná pokuta

Inštitút zmluvnej sankcie z formulačného hľadiska vznikol do veľkej miery zo všeobecnením úpravy zmluvnej pokuty. Zmluvná pokuta je zároveň jednou typizovanou legálnou kategóriou zmluvnej sankcie. Zmluvná pokuta tak ako osobitný prípad zmluvnej sankcie naďalej v Návrhu ostáva, je však obmedzená len na peňažné sankcie. Navrhovanou úpravou sa odstraňujú určité komplikácie dané odlišným režimom zmluvnej pokuty a nevyjasneným vzťahom zmluvnej pokuty a úrokov z omeškania, napríklad:

- moderačné právo bolo obmedzené na zmluvnú pokutu, nie však na úroky z omeškania,
- rozdielny režim premlčania zmluvnej pokuty a úrokov z omeškania,¹³⁵
- tradovala sa odlišnosť pri formulovaní žalobného petitu zmluvnej pokuty a úrokov z omeškania a
- odlišný režim platenia úrokov z omeškania z úrokov z omeškania a zo zmluvnej pokuty.¹³⁶

Dôležitá osobitosť zmluvnej pokuty a jej odlišnosť od iných podobných mechanizmov je v súčasnosti zákonom vyžadovaná písomná forma. Návrh právnej úpravy aj v tomto režim rozdielnych inštitútov zjednocuje a upúšťa od špeciálnej požiadavky písomnej formy zmluvnej pokuty. Nie je totiž dôvod odlišovať písomne podmienené zmluvné pokuty a iné podobné inštitúty, ktoré nie sú zmluvnými pokutami. Subjekt, ktorý bude mať záujem uplatniť si v budúcnosti zmluvnú pokutu, bude mať záujem túto aj formálne – alebo inak preukazne – zachytiť. Osobitne ale (s výnimkou spotrebiteľských vzťahov).

¹³⁵ Napríklad OVEČKOVÁ, O. *Premĺčanie v obchodnom práve*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 183 – 192.

¹³⁶ Podrobnejšie pozri ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 350 – 352.

7.7 Vzťah zmluvnej sankcie a náhrady škody

Ťažko určiť všeobecný vzťah zmluvnej sankcie a nároku na náhradu škody. Zmluvná sankcia totiž nemusí spočívať v plnení, ktoré by mohlo ovplyvniť výšku škody, ktorá bola plnením nahradená. Ak je zmluvnou sankciou sprísnenie povinností starať sa o určitú vec, je pochopiteľné, že sa tým nesaturuje utrpená škoda.

Ak však pôjde o povinnosti peňažnej povahy, mali by sa plnenia započítavať do rozsahu náhrady škody. Nároky vyplývajúce zo zmluvnej sankcie sa budú považovať za nároky, ktorých splnenie znižuje rozsah na náhradu škody (plnenia sa spravidla započítavajú do rozsahu nahraditeľnej škody).

Návrh úpravy zmluvnej sankcie ale neobsahuje pravidlo, podľa ktorého nie je možné požadovať náhradu škody presahujúcu zmluvnú pokutu, ibaže by to bolo osobitne dohodnuté. Dispozitívne tak platí, že nárok na náhradu škody je daný aj v prípade, ak bola dojednaná akákoľvek zmluvná sankcia. Pochopiteľne, nie je možné dosiahnuť náhradu škody dvojnásobne, a preto by malo byť možné požadovať náhradu škody len v rozsahu presahujúcom nárok na zmluvnú sankciu. Navrhuje sa rozlišovať režim zmluvnej sankcie a režim kontraktuálneho obmedzenia náhrady škody. Aj tým by sa malo zotrieť rozlišovanie medzi zmluvnou sankciou v podobe zmluvnej pokuty na dennej báze a úrokov z omeškania.

7.8 Zmluvná sankcia v spotrebiteľských vzťahoch

Navrhuje sa osobitný režim zmluvnej sankcie v spotrebiteľských vzťahoch. Má ísť o pravidlo, ktoré nahrádza súčasný režim jednostrannej kogentnosti občianskoprávných pravidiel v spotrebiteľských zmluvách v zmysle § 54 ods. 1 OZ pre prípad následkov nesplnenia. Zmena je najmä v tom, že aj v prípade ústne alebo konkludentne uzatvorenej zmluvy musí byť spotrebiteľ na zmluvné sankcie dostatočne upozornený. Návrh schválne vynecháva bližšiu špecifikáciu toho, čo má byť považované za dostatočné danie do pozornosti. Spravidla bude postačovať splnenie riadnej inkorporácie obchodných podmienok podnikateľa do zmluvného vzťahu so spotrebiteľom, avšak vzhľadom na to, že všeobecná časť novej právnej úpravy vrátane procesu kontraktácie s využitím obchodných podmienok, resp. kontroly prekvapivých podmienok nie je známa, rozhodli sme sa výslovne túto otázku upraviť. Danie do pozornosti sa pritom neobmedzuje na ústne či konkludentne uzatvárané zmluvy. Aj v písomnej zmluve je potrebné dať

do pozornosti spotrebiteľovi sankcie. Je pritom možné argumentovať, že intenzita upozornenia (dania do pozornosti) by mala priamo úmerne závisieť aj od intenzity hroziacej zmluvnej sankcie.

Vzhľadom na to, že tento rozmer spotrebiteľskej sankcie súvisí s problematikou inkorporácie obchodných podmienok, ako aj testu prekvapivosti zmluvných dojednaní, bude potrebné tieto inštitúty dostatočne zosúladiť. V zásade by malo ísť o podobný test, ako je test prekvapivosti – čím prísnejšia a menej očakávateľná sankcia, tým viac musí byť daná do pozornosti.

Okrem toho, v spotrebiteľských vzťahoch by sa primeranosť zmluvnej sankcie mala posudzovať prísnejšie, ako vo vzťahoch obchodných alebo vo vzťahoch medzi dvoma spotrebiteľmi. To si však nevyžaduje osobitné legislatívne zvýraznenie, ale len výklad neurčitých pojmov uvedených ako kritériá pri moderácii neprimerane prísnych zmluvných sankcií.

Pochopiteľne, ak zmluvná sankcia nebola individuálne negociovaná, uplatní sa kontrola neprijateľných dojednaní, ktorá má prednosť.

7.9 Právny následok: moderačné právo súdu

Právna úprava spája so zmluvnou sankciou jediný právny následok – možnosť moderácie súdom. Je pritom na zváženie, či by nemala existovať možnosť konvalidácie neprimerane prísnej sankcie v prípade, ak povinná osoba túto sankciu splní (napríklad sa bude tomu zodpovedajúc správať). Navrhovaná úprava však takúto možnosť v zásade sama neotvára.¹³⁷ Ani v tomto prípade by sme sa však nemali prikloniť k názoru, podľa ktorého po započítaní už nie je vôbec možné moderovať zmluvnú pokutu.¹³⁸ Moderácia tu nemá pôsobiť len perspektívne, ale aj retrospektívne, zasahujúc do už uskutočnených plnení.

¹³⁷ Nechajme bokom otázky splnenia povinností, ktorých úprava by tiež mohla viesť k odlišnému záveru. Pri následných prácach je potrebné zosúladiť tieto legislatívne časti.

¹³⁸ Napríklad česká judikatúra dlhodobo zastávala názor, že už započítanú zmluvnú pokutu nie je možné moderovať (napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 32 Odo 1007/2006 z 28. augusta 2006). Pre prehľad českého prístupu k problému pozri podrobne ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 290 a nasl. Reštriktívnu líniu judikatúry nedávno veľký senát občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu ČR obrátil v prospech možnosti moderovať zmluvnú pokutu aj po jej započítaní (rozsudok sp. zn. 31 Cdo 927/2016 z 11. apríla 2018). Zdá sa (s veľkou dávkou fantázie a domýšľania myšlienkových pochodov), že slovenské súdy sú liberálnejšie. Pozri napríklad uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5 Obdo 24/2012 z 19. júna 2012 alebo uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5 Obdo 38/2009 z 31. marca

Sporné je, či má moderácia prednosť pred inými právnymi následkami vád právneho úkonu. Otázku, či má neplatnosť právneho úkonu prednosť pred moderáciou, nie je podľa nášho názoru možné zodpovedať jednoduchým tradovaným zovšeobecnením, že moderovať je možné len platný právny úkon. To je, samozrejme, pravdou pri dôvodoch neplatnosti, ktoré sú iné ako dôvody moderácie (neprimeraná prísnosť). Avšak v prípade, ak by malo byť neplatným dojednanie o zmluvnej pokute z dôvodu neprimeranej prísnosti, je potrebné zvážiť, či účel pravidla, ktorého porušenie by malo viesť k neplatnosti zmluvnej sankcie, vylučuje to, aby sankcia ostala účinná aspoň v určitej moderovanej – mäkšej – verzii. To je ale skôr otázka výkladu pravidiel určujúcich neplatnosť právneho úkonu než predpokladov moderácie. Môžu existovať dôvody, ktoré odôvodňujú záujem, aby bol právny úkon neplatný a aby veriteľ nemal výhodu toho, že súd pretransformuje dojednanie do ešte primeraného dojednania (napríklad motivačné dôvody, ktorými sa odôvodňuje zákaz redukcie so zachovaním obsahu – zákaz *geltungserhaltende Reduktion*). Tak by to malo byť napríklad vtedy, ak by pri dojednávaní zmluvnej sankcie (*ex ante*) muselo byť jasné, že táto je natoľko neprimerane prísna, že je bez ohľadu na konkrétnosti prípadu zjavne v rozpore s dobrými mravmi. Súd tu nemá byť právnym poradcom, ktorý opraví nesprávne dojednanie strany (spravidla všeobecné obchodné podmienky spracované jednou stranou), ale tým, ktorý upraví dojednanie tak, že ním zachová a ochráni racionálne záujmy strán.

V prípade, ak by bola dojednaná zmluvná sankcia neprijateľnou podmienkou, uplatní sa prioritne právny následok neprijateľných podmienok.

7.10 Kogentnosť alebo dispozitívnosť pravidiel o zmluvnej sankcii

Pravidlá upravujúce zmluvnú sankciu majú rôzny charakter. Legálne definície vymedzujúce zmluvnú sankciu, zmluvnú pokutu a vzťah zmluvnej pokuty a úrokov z omeškania sú definičné. Preto je pochopiteľné, že sa od nich odchýliť

2011. V oboch prípadoch (hoci s rôznou intenzitou prieskumu a odôvodnenia) boli odmietnuté dovolania voči rozsudkom krajských súdov, ktoré umožnili moderáciu zmluvnej pokuty po jej započítaní.

nemožno. Vymedzenie legálnej definície, a tým aj právne zhodnotenie (klasifikácia inštitútu) je vecou zákonodarcu a nie je v dispozícii strán.¹³⁹

Rovnako by nemalo byť možné odchyliť sa od moderačného práva súdu tak, že by strany vylúčili jeho použitie. Zrejme sa bude naďalej presadzovať názor, že pravidlo, ktoré oprávňuje súd k moderácii, je pravidlom, ktoré vymedzuje právomoc súdu, a preto je kogentným.¹⁴⁰ To by ale nemalo nevyhnutne znamenať, že strany nemôžu svojím dojednaním takýto korekčný prístup čo do efektu obmedziť. Nevidíme dôvod obmedziť strany v tom, aby uviedli ďalšie kritéria, ktorými sa súd môže riadiť pri moderovaní zmluvnej sankcie. Taktiež zmluvné dojednanie medzi stranami môže indikovať taký riskantný vzťah, do ktorého strany vedome vstúpili, že by nebolo odôvodnené, aby súdy k využitiu moderačného pravidla pristúpili. To však neznamená jeho vylúčenie, ale len posúdenie naplnenia kritérií pre moderáciu, ktoré zahŕňajú tak prvky *ex ante* posúdenia (vedomé prevzatie rizika a oprávnené očakávania strán), ako aj prvky *ex post* (následného) posúdenia (rozsah následkov nesplnenia).

Dispozitívne – aj to len obmedzene – by malo byť pravidlo o tom, že zmluvná sankcia zaťažuje podnikateľa, hoci by sám za nesplnenie nezodpovedal. Nie je dôvod považovať uvedené pravidlo za kogentné. Ak zmluvná sankcia je vždy len dohodnutý negatívny následok pre stranu, ktorá zapríčinila nesplnenie, tak nie je dôvod brániť v takej dohode, ktorá by dohodu o negatívnych následkoch zúžila len na niektoré prípady. Strany sa totiž nemusia dohodnúť ani len na žiadaných zmluvných sankciách.

¹³⁹ EHRlich, E. *Das zwingende und nichtzwingende Recht*. Jena: Gustav Fischer, 1899, s. 29 a nasl., s. 469 a nasl. K problému pozri podrobnejšie CSACH, K. Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve. II. časť – rozbor dispozitívnych noriem a vybraných problémov (nielen) Obchodného zákonníka. In: *Právny obzor*, 3/2007, s. 253 – 254 a diela tam citované.

¹⁴⁰ Argument však kríva. Každé pravidlo správania sa, ktoré určité konanie prehlasuje za neplatné alebo obmedzuje účinky, je vo svojej podstate pravidlom zakladajúcim právomoc súdu autoritatívne takéto účinky dosiahnuť. Zrejme sa tu vychádza z toho, že v prípade moderácie ide o konštitutívne rozhodnutie súdu. V tejto súvislosti však panuje pomerne široká zhoda o kogentnosti daných pravidiel – pozri napríklad rozbor problému a prehľad názorov k otázke, či bolo pravidlo o moderácii zmluvnej pokuty v § 301 ObZ kogentným už predtým, než bolo zahrnuté do zoznamu kogentných pravidiel v § 263 ObZ v OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*. Bratislava: Iura Edition, 2004, s. 128 – 129.

Zhrnutie

Navrhovaná právna úprava generalizuje zmluvný režim sprísnených právnych následkov nesplnenia. Vzhľadom na svoj presah do zabezpečovacích právnych inštitútov, nie je možné ju jednoducho lokalizovať v texte Návrhu, ale je potrebné tomu zodpovedajúc zasiahnuť aj do iných častí súkromného práva. Snaží sa dosiahnuť jednotu tam, kde v súčasnosti nie je (zmluvná pokuta a úroky z omeškania), racionalizovať súčasnú právnu úpravu (generálne moderačné právo), ale aj jednoznačne umožniť atypické právne inštitúty, ktorými by sa dojednával prísnejší režim právnych následkov nesplnenia.

8 ODSÚPENIE OD ZMLUVY ZMLUVY AKO PROSTRIEDOK NÁPRAVY

Jednostranná možnosť ukončenia zmluvného vzťahu je jedným z prípadov dualistickej právnej úpravy záväzkov v Občianskom a Obchodnom zákonníku.

V každom z uvedených právnych predpisov ide o komplexnú úpravu vylučujúcu použitie druhého predpisu, preto je ich vzájomná konkurencia vylúčená.

8.1 Spotrebiteľský režim s obchodno- alebo občianskoprávnym odstúpením?

Samozrejme, uvedené platí až po ustálení (občiansko- vs. obchodnoprávneho) režimu, ktorý zo „základných“ súkromnoprávných kódexov sa má na predmetný záväzkový vzťah aplikovať, čo je napr. v spotrebiteľskej otázke (úvery, bežné účty ...) judikátorne aj doktrinálne sporné.

Pomerne značnej snahe najvyšších súdnych autorít (lexikou Civilného sporového poriadku) o vyriešenie určenia režimu spravovania sa záväzkového vzťahu, e. g.: „Ustanovenie § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka, podľa ktorého na všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva, sa vzťahuje aj na právne vzťahy založené pred jeho účinnosťou,“¹⁴¹ citované rozhodnutie ústavne konformizované Ústavným súdom Slovenskej republiky: „Ústavný súd tak dospel k záveru, že problém, na ktorom sťažovateľ v spojených sťažnostiach zakladá svoj návrh na vyslovenie porušenia základného práva na súdnu ochranu i práva na spravodlivé súdne konanie, teda problém požiadavky prípadnej retroaktívnej aplikácie § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa a § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka, nedosahuje v perspektívne súdnej ochrany poskytovanej ústavným súdom sťažovateľovi ústavný rozmer. Mocenské presadenie právneho názoru forsírovaného sťažovateľom by totiž samo osebe nevedlo k odlišnému hmotnoprávnemu posúdeniu nárokov na plnenie uplatnených sťažovateľom v jeho žalobách.“¹⁴² „Povaha tejto právnej veci ako spotrebiteľskej sa nemohla zmeniť v dôsledku postúpenia pohľadávky. Súdna prax považuje obdob-

¹⁴¹ Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 3MCdo/14/2014.

¹⁴² III. ÚS 194/2016.

né právne vzťahy vzhľadom na vzťah medzi podnikateľom a nepodnikateľom a so zreteľom na nepodnikateľský účel zmluvy za typické občianskoprávne (spotrebiteľské) vzťahy. Účastníkmi týchto vzťahov sú obchodník (poskytujúci úver v rámci svojho predmetu činnosti) a spotrebiteľ (ktorý prijíma úver na svoju osobnú spotrebu); ide tu teda o typické občianskoprávne vzťahy. Vzhľadom na to je v plnom súlade s princípmi ochrany spotrebiteľa požiadavka, aby v prípade duplicitnej právnej úpravy rovnakých inštitútov súkromného práva bola (aj z hľadiska premlčania, dĺžky premlčacej doby a jej plynutia) aplikovaná právna úprava obsiahnutá v Občianskom zákonníku a nie v Obchodnom zákonníku. Správnosť aplikácie občianskoprávnej premlčacej doby – dokonca aj v absolútnych obchodoch majúcich zároveň spotrebiteľský charakter – z ústavnoprávneho hľadiska nespochybnil ani ústavný súd¹⁴³ a „Odvolací súd preto odmieta názor žalobcu, podľa ktorého na predmetnú spotrebiteľskú vec nedopadá právna úprava občianskeho práva ale obchodného práva. ... Odvolací súd sa teda nestotožňuje s odvolateľom, že ochrana spotrebiteľov vo svetle § 54 ods. 1 OZ prichádza do úvahy až od 1. 1. 2008 v súvislosti s novelou Občianskeho zákonníka vykonanou zákonom č. 563/2007 Z. z. ... postavenie spotrebiteľa nie je prípustné zhoršiť oproti právnej úprave v Občianskom zákonníku a vrátane zabezpečenia úveru, ktorý odvolací súd nespochybňuje, že je absolútnym obchodom. V rámci kolízie dvoch noriem na ten istý inštitút sa však použije občianskoprávna úprava,¹⁴⁴ nenapomáha prekrúcanie ustanovení § 53 ods. 1 a § 54 ods. 1 Občianskeho zákonníka v časti týkajúcej sa (ne)prospechu zmluvného ustanovenia ako bernej mince pre odlišenie oboch právnych režimov, pričom sa má preferovať ten režim, ktorý je výhodnejší pre spotrebiteľa. Nesprávnosť preferenčného uvažovania je aprobovaná ustanovením § 52 ods. 2 posledná veta Občianskeho zákonníka, podľa ktorého sa normy Občianskeho zákonníka a ostatná spotrebiteľská právna úprava použije vždy prednostne na právne vzťahy so spotrebiteľským účastníctvom. V tejto súvislosti škodlivú (s ohľadom na vyplývajúce právne východiská popierajúce ustálenú súdnu prax) súdnu prax (našťastie len u nižších súdov) možno pozorovať aj v období považovanom za judikatórne ustálené (podľa rešpektovaných záverov rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3MCdo/14/2014): „V tomto smere sa odvolací súd nestotožňuje s čiastkovým záverom súdu prvej inštancie o aplikácii dvojročnej premlčacej doby (bez dôvodné obohatenie) na daný záväzkoprávny vzťah. Nič to však nemení na vecnej správnosti napadnutého rozsudku. Ako to

¹⁴³ Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 3Cdo/87/2017.

¹⁴⁴ I.ÚS/402/2013.

už odvolací súd vyššie konštatoval, medzi účastníkmi bola uzatvorená platná úverová zmluva, ktorá má charakter absolútneho obchodnoprávneho vzťahu a spravuje sa ustanoveniami § 497 a nasl. Obchodného zákonníka. Občiansky zákonník možno aplikovať iba v prípade, ak je to pre spotrebiteľa výhodnejšie. Predčasné zosplatenie úveru však upravuje špeciálne ustanovenie Obchodného zákonníka o úverovej zmluve, a to ust. § 506, obdobné ustanovenie OZ nemá. V zmysle ust. § 506 Obchodného zákonníka, ak je dlžník v omeškaní s vrátením viac než dvoch splátok alebo jednej splátky po dobu dlhšiu ako tri mesiace, je veriteľ oprávnený od zmluvy odstúpiť a požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú sumu s úrokmi. Toto ustanovenie tak obsahuje osobitnú právnu úpravu vo vzťahu k všeobecnej úprave odstúpenia a je ho potrebné aplikovať aj na spotrebiteľský vzťah. Odstúpením od zmluvy sa teda zmluva nezrušila od začiatku a využitím tohto inštitútu veriteľovi vznikol nárok na vrátenie zostatku nesplateného úveru spolu s úrokmi.¹⁴⁵

Je nevyhnutné stanovenie záveru, že aj v prípade dualistickej právnej úpravy viacerých inštitútov záväzkového práva nie je ich voľba viazaná na (ne) prospech spotrebiteľa, ale na prvotne nevyhnutné posúdenie aplikácie buď občiansko- alebo obchodnoprávnej úpravy, k čomu odpoveď jednoznačne dala posledná veta ustanovenia § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Akonáhle sa (ne)prospešnosť začne zmiešavať s ďalším nepochopením spotrebiteľského režimu v rovine údajného konfliktu občianskeho a obchodného práva napriek precizovanej úprave a vyprofilovanej rozhodovacej praxe, právomoc súdov aplikujúcich takýto výklad sa stáva skôr tarchou. Inštitúty ako odstúpenie sa nemôžu (ne)aplikovať z dôvodu výhodnosti pre spotrebiteľa, pretože takto by sa na ten istý záväzkový vzťah mohli aplikovať oba režimy *podľa potreby*, čo je v rozpore s princípom právnej istoty aj (nielen právnou) logikou. Či sa má použiť úprava odstúpenia podľa Občianskeho alebo Obchodného zákonníka nie je vecou (ne)výhodnosti, ale dôsledkom jasného stanovenia záväzkovoprávneho režimu. Aj napriek procesnoprávnemu nesúhlasu¹⁴⁶ aplikácie záverov rozhodovacej praxe českej, je pre absenciu tej slovenskej na mieste na ňu odkázať ako na správnu: *ustanovenia Občianskeho zákonníka o premlčaní za ustanovenia smerujúce k ochrane spotrebiteľa považovať nemožno*.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Krajský súd v Žiline vo veci vedenej pod sp. zn. 11Co/194/2017.

¹⁴⁶ Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 6Cdo/129/2017: „Ak teda dovolateľka v dovolaní poukázala na rozhodnutia Ústavného súdu ČR a Najvyššieho súdu ... tak uvedenú argumentáciu dovolateľky nemožno považovať za súladnú s ust. § 421 ods. 1 písm. a) C. s. p.“

¹⁴⁷ Najvyšší súd Českej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 32Cdo/3337/2010.

Zjednotenie režimov odstúpenia od zmluvy bude preto aj pre súdnu prax, zrejme, vykúpením.

8.2 Vyporiadanie po odstúpení

Občianskoprávny režim v podobe kombinácie ustanovení § 48 ods. 2 a § 457 (spojítkom v podobe slova *zrušuje* a špecifikáciou rozsahu vrátenia podľa ustanovenia § 458) kreuje spôsob vyporiadania po odstúpení od zmluvy v zmysle režimu bezdôvodného obohatenia. Ak totiž dochádza k zániku zmluvy v dôsledku odstúpenia ex tunc, nemožno pri spätnom nazeraní na záväzkový vzťah od jeho vzniku do odstúpenia uviesť iné než to, že tento bol zrušený od počiatku, a preto čokoľvek, čo bolo v pôvodne nezrušenom období plnené, je bezdôvodným obohatením.¹⁴⁸

Obdobná jasná formulácia sa v Obchodnom zákonníku pri úprave odstúpenia pre účely spôsobu vyporiadania nenachádza s takou jednoznačnosťou. Pri odstúpení sa totiž odstúpený obchodný záväzkový vzťah zrušuje ex nunc. Úprava ustanovenia § 351 Obchodného zákonníka nie je pochybnosti vylučujúca v tej rovine, či sa má po odstúpení vrátiť všetko, čo bolo plnené ako bezdôvodné obohatenie, alebo sa do okamihu odstúpenia má hovoriť o vrátení si (ešte) zmluvného plnenia (možno skôr teoretická otázka); rovnako je nejasná otázka, či do odstúpenia nesplnené plnenie je potrebné vrátiť v podobe jeho zmluvne dohodnutej výšky, alebo vyporiadať túto podľa režimu bezdôvodného obohatenia (primárne praktická otázka).

¹⁴⁸ Zhodne v právnej doktríne:

„... v takom prípade si zmluvné strany musia vrátiť všetko, čo na základe neplatného alebo zrušeného vzťahu dostali. Je to dôsledok aplikácie zásady, že nikto sa nesmie bezdôvodne obohatiť na úkor iného ... Pre povinnosť vrátiť bezdôvodné obohatenie je rozhodujúce iba to, či k takému obohateniu došlo“. In: KRAJČO, J. *Občiansky zákonník pre prax. II.* Bratislava: Eurounion, 2015, s. 1951.

„Povinnosť vrátiť si navzájom poskytnuté plnenia vzniká i tam, kde došlo k zrušeniu zmluvy. Pod pojmom „zrušená zmluva“ nemá Občiansky zákonník na mysli zmluvu zrušenú výkonom súdu, ale zrušenie zmluvy na základe úkonu účastníkov zmluvy (48 ods. 1 OZ) ... Dôsledkom plnenia z neplatnej alebo zrušenej zmluvy je povinnosť účastníkov zmluvy vrátiť si navzájom všetko, čo plnením z takejto zmluvy nadobudli (teda vzájomná reštitučná povinnosť zmluvných strán), ako výslovne stanovuje § 457 OZ, ktorý je špeciálnou úpravou bezdôvodného obohatenia vo vzťahu k zrušenej alebo neplatnej zmluve.“ In: FEKETE, I. *Občiansky zákonník I. Veľký komentár.* Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 1240 – 1241.

Odborná literatúra¹⁴⁹ na nastolenú otázku odpoveď nedáva:

„Vzhľadom na to, že odstúpením od zmluvy zmluva zaniká (§ 349 ods. 1), do-
datočne odpadol právny dôvod splnenia týchto povinností. Preto treba tieto vzťahy
usporiadať. V občianskom práve sa to rieši prostredníctvom inštitútu bezdôvodné-
ho obohatenia. Obchodný zákonník túto situáciu rieši osobitne, a to tak, že každej
strane ukladá povinnosť vrátiť prijaté plnenie ... V prípade, ak plnenie nemožno
vrátiť, poskytnie sa peňažná náhrada.“¹⁵⁰ Citovaná doktrína (Ovečková) polože-
né otázky nerieši vôbec. Z použitej formulácie osobitného riešenia skôr vyplýva
smerovanie k inému záveru než aplikácie bezdôvodného obohatenia.

„Každá zmluvná strana je povinná vrátiť to plnenie, ktoré pred odstúpením
prijala. Je logické, že táto povinnosť sa vzťahuje aj na plnenie, ktoré bolo poskyt-
nuté po odstúpení, pretože pre toto plnenie nebol daný právny dôvod. Pokiaľ pl-
nenie, ktoré bolo poskytnuté u nadobúdateľa, bolo spotrebované, alebo ho nie
je možné vrátiť z iných dôvodov, je potrebné postupovať analogicky podľa § 458
ods. 1 OZ.“¹⁵¹ Citovaná doktrína (Ďurica in Patakyová a kol.) položené otázky
priamo nerieši, skôr sa však javí argumentačný smer v prospech vyvodenia zá-
veru o bezdôvodnom obohatení.

Preferovanie vrátenia (za určitých okolností skôr *doplatenia*) plnenia vo výš-
ke stanovenej zmluvou (napr. ako odplata za protiplnenie pred odstúpením od
zmluvy) je však akcentované súvisiacou rozhodovacou praxou potlačujúcou
aplikáciu prístupu cez bezdôvodné obohatenie:

„Odstúpením od zmluvy, okrem iného, zaniká záväzok, ktorého porušenie bolo
dôvodom odstúpenia od zmluvy; odstúpenie sa tiež vzťahuje na plnenie uskutoč-
ňované stranou zmluvy, ktorá do nej vstúpila, čím sa jej poskytuje právo na vráte-
nie uskutočňovaného plnenia. Právo na vrátenie poskytnutého plnenia (vyrovna-
nie) vychádza v obchodných vzťahoch z § 351 ods. 2 ObZ a nie je možné aplikovať
§ 451 ods. 2 OZ o bezdôvodnom obohatení.“¹⁵²

„Odstúpením od zmluvy v obchodných záväzkových vzťahoch zanikajú všet-
ky práva a povinnosti strán zo zmluvy ... na rozdiel od právnej úpravy dôsledkov

¹⁴⁹ Okrajovo tiež zmienené In: HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. In: *Súkromné právo*, 2018, roč. 4, č. 3, s. 121 a nasl.

¹⁵⁰ OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 315.

¹⁵¹ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 679.

¹⁵² Najvyšší súd Českej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 32Odo/622/2006 zverejnené tiež v Obchodní právu č. 7 – 8/2007, s. 52.

odstúpenia od zmluvy podľa Občianskeho zákonníka ... na usporiadanie vzájomných nárokov nemožno použiť právnu úpravu bezdôvodného obohatenia podľa § 451 a nasl. OZ.¹⁵³

Napriek tomu sa v súdnej praxi vyskytujú aj rozhodnutia raziace aplikovanie režimu bezdôvodného obohatenia na čas do odstúpenia v prípade obchodno-právneho vzťahu, čo je prax zjavne škodlivá: „... po odstúpení od zmluvy už strany nemajú právo na poskytovanie plnení v zmysle zmluvy, a to ani v prípade, ak nárok na ne vznikol do času, kedy došlo k odstúpeniu od zmluvy, pretože každé takéto prípadné plnenie by sa muselo vrátiť ... Z prejednávanej veci je zrejmé, že žalovaný zaplatil na základe zmluvy žalobcovi 1. splátku vo výške XX € ako odplatu za propagáciu žalovaného spôsobom, ktorý vyplýva zo zmluvy o reklame. Ďalšie dve splátky po XX € splatné do 2011 a do 2011 už žalovaný nezaplatil, pričom žalobca propagoval žalovaného spôsobom určeným v zmluve, a to minimálne do 2012, ktorým dňom bolo žalovanému doručené oznámenie žalobcu o odopretí plnenia vyplývajúce pre žalobcu zo zmluvy o reklame až do doby, pokiaľ žalovaný nezaplatí dve splátky po XX €... Je teda zrejmé, že po účinnom odstúpení od zmluvy vznikol stranám nárok na vrátenie už poskytnutých plnení. Kým plnenie žalovaného vo výške XX € je zrejmé, a nie je potrebné jeho výšku preukazovať, plnenie žalobcu – poskytovanie propagácie žalovaného žalobcom – spočívalo v určitých výkonoch v zmysle čl. II. zmluvy, ako také už vrátiť nie je možné, a je preto potrebné pristúpiť k vzájomnému vysporiadaniu analogicky, ako to vyplýva z ust. § 458 ods. 1 O. z., t. j. je potrebné zistiť alebo preukázať výšku peňažnej náhrady, ktorá zodpovedá hodnote plnenia poskytnutého žalobcom ...“¹⁵⁴

Rešpektovanie právnych účinkov odstúpenia zvlášť pre občianskoprávny režim v podobe bezdôvodného obohatenia a pre obchodnoprávny režim v jej osobitosti (napr. pre zmluvné plnenie poskytnuté pred odstúpením nevyhnutne vychádzať z dojednanej výšky) má byť základnou premisou v rámci správnej aplikácie právnych noriem. Markantné nepochopenie zmyslu právnej úpravy nemá byť motívom pre zmenu, avšak môže byť jedným z ukazovateľov pre zjednodušenie stavu, kedy sú možné dve riešenia a je tak riziko, že sa aplikuje to nesprávne.

¹⁵³ Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 1MObdV/2/2007.

¹⁵⁴ Krajský súd v Nitre vo veci vedenej pod sp. zn. 26Cob/76/2016.

9 PRÁVO NA NÁHRADU ŠKODY

9.1 Základné teoretickoprávne a pojmové východiská inštitútov zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu

Návrh kreuje na podklade práva na náhradu škody ako osobitného prostriedku nápravy pre prípad nesplnenia špecifickú (od právnej úpravy mimozmluvnej náhrady škody oddelenú) úpravu zmluvnej náhrady škody, ktorá v slovenskom civilnoprávnom poriadku nebola doteraz napriek snahám o jej doktrínálne vymedzenie zachytená, pričom tento stav viedol (a vedie) k tomu, že akýkoľvek pokus o interpretačné kreovanie osobitného režimu zmluvnej zodpovednosti ako pendanta mimozmluvnej zodpovednosti naráža na problém neexistujúcej normatívnej deliacej čiary medzi nimi.¹⁵⁵ Návrh teda opúšťa doterajšie jednotné ponímanie deliktu a stavia na relatívne oddelených konceptoch zmluvnej a mimozmluvnej náhrady škody, styčné body ktorých predstavuje odkaz na použitie pravidiel mimozmluvnej zodpovednosti za škodu v prípadoch, ktoré nie sú *expressis verbis* vo vzťahu k náhrade škody ako prostriedku nápravy pre nesplnenie zmluvy upravené.

Ak vychádzame z kontinentálnoprávneho delenia záväzkových vzťahov (majúceho svoje korene v tradičnom rímskoprávnom členení záväzkových vzťahov na zmluvné a mimozmluvné) mimozmluvné záväzky, vo všeobecnosti sa delia na záväzky z deliktov (*obligationes ex delicto*) a záväzky z iných dôvodov (*ex va-*

¹⁵⁵ Najvýraznejšie sa tento nedostatok prejavoval vo vzťahu k zodpovednosti za škodu spôsobenú na prevzatej veci, ktorá má byť predmetom záväzku, skutková podstata ktorej by mala byť typickým prípadom zmluvnej zodpovednosti. Napriek tomu východiskovým predpokladom vzniku zodpovednosti podľa § 421 nie je za súčasného stavu porušenie (nesplnenie) zmluvnej povinnosti náležitej starostlivosti o prevzatú vec, ale kvalifikovaná škodná udalosť vedúca k strate, zničeniu alebo poškodeniu prevzatej veci, ako predpoklad typický pre mimozmluvnú zodpovednosť. To, že OZ vôbec nepočítal s osobitným režimom zmluvnej zodpovednosti a v nadväznosti na to s vyriešením vzájomného vzťahu zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti, následne viedlo k situáciám, kedy v mnohých prípadoch nebol jasný vzťah medzi niektorými ustanoveniami umiestnenými v rámci úpravy niektorých zmluvných typov viac či menej sa tváriacimi ako osobitné skutkové podstaty zodpovednosti za škodu a skutkovými podstatami zodpovednosti za škodu aplikovateľnými na daný prípad (napr. § 751 OZ vo vzťahu k § 421 OZ), príp. možnosť aplikácie, príp. neaplikácie na niektoré zmluvné typy je potrebné pracným spôsobom interpretačne dovodzovať (napr. § 421 vo vzťahu k § 659 a nasl. OZ).

riis *causarum figures*) pričom medzi tieto iné mimozmluvné záväzkové vzťahy odlišné od deliktov sa zaraďuje úprava bezdôvodného obohatenia, konania za iného (príp. inštitút predzmluvnej zodpovednosti, ak nie je ponímaný ako kvázikontrakt).¹⁵⁶

Koncept mimozmluvnej zodpovednosti zahŕňa oblasť práva v Nemecku nazývanú *Deliktsrecht*, vo Francúzsku nesie pomenovanie *responsabilité civile delictuelle* a v common law je označovaná ako *law of torts* alebo *tort law*. Pojem mimozmluvná zodpovednosť zahŕňa oblasť zodpovednosti založenej na zavinení rovnako ako prísnu zodpovednosť (*strict liability*), ktorá vzniká bez ohľadu na zavinenie. Do oblasti deliktneho práva (mimozmluvnej zodpovednosti) nepatria iné mimozmluvné záväzky (bezdôvodné obohatenie v najširšom ponímaní zahŕňajúce *conditio indebiti* a konanie bez príkazu (*negorium gestio*)).

Mimozmluvná zodpovednosť je teda zodpovednostný právny vzťah, základom ktorého je porušenie určitej objektívnym právom stanovenej povinnosti. Porušenie objektívnym právom stanovenej povinnosti je znakom, ktorý odlišuje delikt (t. j. porušenie mimozmluvnej povinnosti adresovanej všeobecne každému subjektu alebo homogénnej skupine subjektov, ktoré sú neznáme až do okamihu, kým nedôjde ku škodnej udalosti) od porušenia subjektívnym právom stanovenej povinnosti (t. j. zmluvného porušenia povinnosti, ktorá bola adresovaná druhej zmluvnej strane).

Deliktne právo teda pokrýva situácie, v rámci ktorých je potrebné rozhodnúť, či určitý subjekt, ktorý utrpel ujmu, príp. inú stratu, môže na tomto podklade požadovať reparáciu od iného subjektu, s ktorým ho nespája žiadny iný právny vzťah ako ten, ktorého základom je skutočnosť vedúca k vzniku ujmy. Tento koncept odlišuje deliktne právo od iných systémov kompenzujúcich utrpenú ujmu. K týmto iným systémom patria najmä kompenzačné mechanizmy zmluvného práva, ktoré vyplývajú z koncepcie zodpovednosti za nesplnenie zmluvnej povinnosti alebo kompenzačné schémy založené na poistení.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Vo vzťahu k európskemu súkromnému právu možno konštatovať, že v rámci tejto oblasti v súčasnosti neexistuje všeobecne prijímaná koncepcia mimozmluvných záväzkových vzťahov. JANSEN, N. The Concept of Non-Contractual Obligations: Rethinking the Division of Tort, Unjustified Enrichment, and Contract Law. In: *Journal of European Tort Law*, 2010, č. 1, s. 46.

¹⁵⁷ Porovnaj von BAR, Ch., DROBNIG, U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe. A Comparative Study*. München: Sellier, European Law Publishers, 2004, s. 25 – 26; NOVOTNÁ, M. Kolízna úprava mimozmluvných záväzkov. In: LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 308 a nasl.

9.2 Status quo slovenskej civilnoprávnej úpravy zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu, reflektujúci ustanovenie § 420 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník ako východisko jednotného ponímania civilného deliktu s dôrazom na historické konotácie

Súčasný stav normatívneho nerozlišovania zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu je rezíduom už v minulosti panujúcej teórie jednotného ponímania civilného deliktu, ktorá, nachádzajúc svoj prameň inšpirácie v § 1295 v. o. z., našla svoj normatívny odraz v OZ z r. 1950^{158, 159} pretrvávajúci aj v úprave OZ z r. 1964.¹⁶⁰ Napriek (i z pohľadu dobového prístupu zahraničných právnych poriadkov) pomerne riedkemu zastúpeniu takéhoto ponímania civilného deliktu,¹⁶¹ bolo v československej vede občianskeho práva v jej neskoršom období jeho dogmatické ukotvenie relatívne silné, o čom svedčia aj slová akademika Lubyho prezentované v jeho diele *Prevenčia a zodpovednosť v občianskom práve*: „... podľa našej mienky nemožno preukázať také pojmové diferenčné znaky, pomocou ktorých by sa mohli a mali pojmové odlišiť protiprávne úkony porušujúce zmluvné (prípadne záväzkové) a mimozmluvné (prípadne vecnoprávne) pomery. ... z hľadiska teoretického niet žiadnych prijateľných dôvodov pre štiepenie pojmu deliktu na delikt porušujúci zmluvné pomery a na delikt porušujúci iné pomery, a dokazuje aj to, že taká úprava je aj legislatívne omnoho jednoduchšia. ...“¹⁶² Obdobne v dielach akademika Knappa¹⁶³ možno identifikovať doktrinálny príklon k jednotnému ponímaniu civilného deliktu majúceho svoje historické korene v prirodzenoprávných teóriách.

¹⁵⁸ § 337 OZ 1950, „Kto úmyselne alebo z nedbanlivosti poškodí iného porušením záväzku alebo inej právnej povinnosti, je povinný škodu nahradiť.“

¹⁵⁹ Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník.

¹⁶⁰ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v pôvodnom i súčasnom znení.

¹⁶¹ K vzniku dichotomického režimu pozri IMMENHAUSER, M. *Das Dogma von Vertrag und Delikt. Zur Entstehungs- und Wirkungsgeschichte der zweigeteilten Haftungsordnung*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2006.

¹⁶² Porovnaj najmä LUBY, Š. *Prevenčia a zodpovednosť v občianskom práve. I. Časť*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 111, ďalej KNAPP, V. *Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. Stát a právo I*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956.

¹⁶³ Pozri KNAPP, V. *Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. Stát a právo I*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956, s. 68.

V nadväznosti na argumentáciu prof. Lubyho je zrejmé, že takáto úprava je naozaj legislatívne omnoho jednoduchšia, keďže tak zmluvné, ako i mimozmluvné nároky zo zodpovednosti za škodu sa spravujú rovnakým režimom, pokiaľ ide nielen o predpoklady vzniku, ale i súvisiace inštitúty (napr. premlčanie). Otázne však je, či je takéto riešenie schopné už vo svojom normatívnom vyjadrení obsiahnuť všetky potrebné nuansy viažuce sa buď k zmluvnej alebo mimozmluvnej povinnosti k náhrade škody, alebo, naopak, či jednotná úprava neprináša viac otázok ako jednoznačných riešení.

9.3 Styčné body a diferenciačné kritériá náhradoškodových režimov zmluvnej a mimozmluvnej povahy

Styčnými bodmi oboch režimov je skutočnosť, že ide o náhradoškodové režimy, základnou funkciou ktorých je náprava nepriaznivého následku, ktorý vznikol ako dôsledok porušenia právnej povinnosti. V oboch prípadoch síce dochádza k porušeniu právnej povinnosti, avšak v prípade zmluvnej zodpovednosti ide o porušenie vyplývajúce zo zmluvy¹⁶⁴ (porušenie zmluvnej povinnosti je redukované na správanie vzťahujúce sa na odchýlku od takého modelu správania, ktoré vyžaduje zmluva), v prípade mimozmluvnej ide o porušenie zákonného ustanovenia, a to bez toho, aby medzi danými subjektmi existoval predchádzajúci (ex ante) osobitný vzťah blízkosti a dôvery (zmluvný vzťah) dotýkajúci sa daného porušenia.

Ďalším z rozdielov, ktoré možno identifikovať vo vzťahu k uvádzaným režimom je okruh záujmov, ktorým režimy zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu poskytujú ochranu (*expectation interest, reliance interest vs. integrity interest*)¹⁶⁵ a ktoré možno v zostručnenej forme charakterizovať takto:

a) Zmluvné právo je orientované primárne na proces uzatvárania zmluvy a limity jej obsahu, pričom zmluvná zodpovednosť rieši právne následky situácie, ak jedna zo strán poruší svoje zmluvné povinnosti. Protiprávne konanie je

¹⁶⁴ V tomto kontexte je potrebné povinnosťami vyplývajúcimi zo zmluvy chápať nielen tie, ktoré sú explicitne v zmluve uvedené, ale i tie, ktoré tvoria implicitný obsah zmluvy. T. j. súčasťou zmluvy a jej dojednaní sú i tie povinnosti, ktoré sú obsiahnuté v zákonných ustanoveniach regulujúcich daný zmluvný typ.

¹⁶⁵ Pojem *interest* predstavuje rozdiel medzi existujúcim (reálnym) a hypotetickým rozsahom majetkových hodnôt poškodeného, ak by ku škode nebolo bývalo došlo.

limitované v zjednodušenom ponímaní na porušenie relatívneho práva, pretože život, zdravie, fyzická integrita a pod. nie sú predmetom zmluvných dojednaní (ak sú negatívne dotknuté tieto statky, ochrana je poskytovaná prostredníctvom zákonných noriem regulujúcich deliktne právo).

Zmluvný režim chráni tzv. pozitívny interes (*expectation interest, positives Interesse*), teda záujem veriteľa na korektnom plnení zmluvy. Kto uzatvorí zmluvu, má záujem na tom, aby mu za jeho plnenie bolo poskytnuté zodpovedajúce protiplnenie. Ak povinnosť plniť nebola riadne splnená, pri náhrade pozitívneho interesu sa veriteľ má dostať z hospodárskeho hľadiska do situácie, ako keby bola zmluva riadne splnená (nahrádza sa subjektívna hodnota).¹⁶⁶ Zmluvné právo môže poskytovať okrem pozitívneho interesu ochranu i tzv. negatívneho interesu (*reliance interest, negatives Interesse*),¹⁶⁷ ktorý síce rovnako predpokladá zmluvu, avšak smeruje k ochrane dôvery strany v platnosť prejavu vôle. V prípade odškodňovania negatívneho interesu je cieľom dostať poškodeného do takej situácie, ako keby tu zmluva nikdy nebola bývala (t. j. ako keby nikdy nedôveroval v účinky daného dojednania).¹⁶⁸ Negatívny záujem sa nahrádza v zmluvných a osobitných obdobných vzťahoch vtedy, ak škodca vyvolal vo svojom partnerovi dôveru vo vznik zmluvy a potom tieto očakávania sklamal.¹⁶⁹

Od voľby formy záujmu, ktorému je poskytovaná ochrana (pozitívny alebo negatívny interes) sa následne odvíja, v akom rozsahu bude poškodenému kompenzovaná vzniknutá ujma.

b) Deliktne právo (typickou črtou ktorého je, že subjekt, ktorý konal protiprávne, nebol v predchádzajúcom právnom vzťahu so subjektom, ktorého práva porušil) na rozdiel od zmluvného práva rieši situácie, kedy zjednodušene do-

¹⁶⁶ A kúpi od B bicykel za kúpnu cenu 120 €. B nesplní a bicykel neodovzdá, preto A kúpi rovnaký bicykel od C za cenu už 130 €. Ak by B plnil korektne, mal by A bicykel, za ktorý zaplatil 120 €, v dôsledku nesplnenia B má však rovnaký bicykel za 130 €, takže jeho škoda predstavuje 10 €.

¹⁶⁷ Ochrana negatívneho záujmu nebola prijatá všetkými právnymi systémami – napr. francúzske právo negatívny interes nepozná a ochranu poskytuje iba pozitívnemu záujmu. V rámci doktríny dokonca minimum francúzskych akademikov považuje diskusiu o oddelení pozitívneho a negatívneho záujmu za prínosnú a hodnú záujmu.

¹⁶⁸ A kúpi od B bicykel za cenu 100 €. Po odovzdaní účinne napadne svoj prejav vôle (napr. odstúpi od zmluvy). B mohol predat' bicykel, ktorý má hodnotu 90 € predtým kupujúcemu C za 95 €, teraz ho C však už nechce. Takže B vznikla ujma v dôsledku toho, že sa spoliehal na prejav vôle A vo výške 5 €.

¹⁶⁹ Blížšie pozri DEDEK, H. *Negative Haftung aus Vertrag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007; HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri negatívnom zmluvnom záujme. In: *Súkromné právo*, 2017, roč. 3, č. 5, s. 179 – 184.

chádza k zásahu do vlastníctva alebo do osobnostných práv subjektu (absolútne práva), pričom ochranu poskytuje integrita (zachovaniu) týchto absolútnych statkov (*Integritätsinteresse*). T. j. do popredia sa v rámci záujmu na zachovaní integrity dostáva záujem na uchovaní daného absolútneho práva, čo znamená, že vo vzťahu k nositeľovi daného práva nemá byť nepriaznivo zasiahnutý existujúci *status quo*. Prostredníctvom náhrady škody sa má poškodený v tomto prípade dostať do takej situácie, ako keby nikdy nebolo bývalo došlo k vzniku ujmy, t. j. ako keby neprišlo k škodlivému zásahu do právneho statku.

Vzhľadom na chýbajúci predchádzajúci zmluvný vzťah medzi škodcom a poškodeným neprichádza do úvahy ochrana pozitívneho a negatívneho interusu (ak niekto získa prístroj, ktorý je nefunkčný, v zásade nemá z tohto titulu žiadne deliktneprávne nároky, keďže deliktne právo nechráni záujem na tom, aby veriteľ dostal za svoje plnenie od dlžníka dojednané protiplnenie).

9.4 Prístupy k riešeniu postavenia (vzťahu) zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu všeobecne

Problematica vzájomných závislostí a súvislostí jednotlivých súčastí systému práva patrí k najzložitejším otázkam súkromného práva predstavovaného a vytváraného ako celok,¹⁷⁰ pričom v kontexte vzťahu zmluvného a deliktneho práva vykazuje táto spleť výrazne zložité prvky. Vo všeobecnosti možno interpretáciou dospieť pri posudzovaní vzťahu zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti k viacerým riešeniam:¹⁷¹

- a) Vzťah zmluvnej a mimozmluvnej povinnosti náhrady škody bude posudzovaný na báze vzťahu *lex specialis* – *lex generalis*.¹⁷² Zmluvné nároky by v tomto ponímaní mali prednostné postavenie pred deliktnými nárokmi,

¹⁷⁰ von BAR, Ch., DROBNIG, U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe. A Comparative Study*. München: Sellier, European Law Publishers, 2004.

¹⁷¹ Porovnaj SCHLECHTRIEM, P. *Vertragsordnung und ausservertragliche Haftung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Konkurrenz von Ansprüchen aus Vertrag und Delikt im französischen, amerikanischen und deutschen Recht*. Frankfurt am Main: Alfred Metzner Verlag, 1972, s. 33. HOFFMANN, N. *Die Koordination des Vertrags- und Deliktsrechts. In: Europa: eine rechtsvergleichende Untersuchung zum Kollisionsrecht, Sachrecht und zum UN-Kaufrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006.

¹⁷² S takýmto pohľadom na vzťah deliktnej a zmluvnej zodpovednosti sa možno (i keď v súčasnosti skôr v menšinovom rozsahu) stretnúť v holandskej doktríne, obdobne francúzska doktrína i judikatúra odmieta, aby povinnosť k náhrade škody spočívala zároveň na zmluvnom aj deliktnom základe (pravidlo „*non-cumul*“).

odôvodnené vzťahom relativity medzi zmluvnými stranami a z neho vyplývajúceho princípu zmluvnej slobody a záväznosti zmluvy, kedy podľa Bezoušku „určitá predvídateľná ujma bola stranami zohľadnená už v zmluve – zmluvou strany medzi sebou založili osobitné (autonómne) právo, ktoré nahradilo konkurujúce deliktne (heteronómne) pravidlá.“¹⁷³ Problematické v tomto ohľade je, že uplatňovanie uvedeného prístupu je závislé od toho, že jednotlivé zmluvné nároky možno presne ohraničiť od mimozmluvných nárokov, čo však v reálnom živote mnohokrát jednoznačne urobiť možné nie je.

- b) Vzťah zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti bude posudzovaný na báze rovnocennosti, t. j. možnosť uplatňovania zmluvných nárokov nebude vylučovať možnosť uplatňovania mimozmluvných nárokov, vzhľadom na vzájomnú nezávislosť a samostatnosť oboch skupín nárokov bude závisieť od poškodeného, ktorý z nárokov zvolí pre sanovanie nepriaznivých následkov, ku ktorým došlo v jeho majetkovej sfére. Vzťah zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti na báze rovnocennosti je ponímaný na báze vzájomnej konkurencie nárokov, kde uplatnenie jedného vylučuje v prípade úplného uspokojenia nároku uplatnenie nároku na náhradu škody z titulu druhého. Ak teda možno v určitom prípade identifikovať naplnenie predpokladov tak zmluvnej, ako aj mimozmluvnej zodpovednosti za škodu, mal by mať veriteľ právo voľby, oprieť svoj nárok o ten z titulov, ktorý si vyberie.
- c) Vzťah zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti bude posudzovaný na báze koordinovaného vzťahu – v komparatívnom význame ide o ojedinelý prístup typický pre rakúsku doktrínu, kedy medzi zmluvným a deliktným právom neexistuje striktná deliaca hranica, resp. obdobne ako v prípade objektívnej a subjektívnej zodpovednosti vyvodzuje aj tu Koziol¹⁷⁴ existenciu akejsi medzioblasti (šedej zóny), v ktorej sa obe skupiny (vo vzťahu k jednoznačne nezaraditeľným prípadom) vzájomne prelínajú a vytvárajú tak rôzne zmiešané formy medzi nárokmi.

¹⁷³ BEZOUŠKA, P. Záväzky z deliktů. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Záväzkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – § 3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1541.

¹⁷⁴ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band I: Allgemeiner Teil*. Wien: Manz Verlag, 1980, s. 526.

- d) Fúzia zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti predpokladajúca jednotné ponímanie civilného deliktu,¹⁷⁵ ktoré sa navrhuje novou úpravou zmluvného a deliktneho práva opustiť. Názory a tendencie, ktoré popierajú delenie na zodpovednosť delikttnú a zmluvnú, alebo sa ju snažia určitými konštrukciami prekonať (Švajčiarsko, koncept tzv. smrti zmluvy), a to zjednotením zmluvnej, predzmluvnej a deliktnej zodpovednosti (základom by tu malo byť chápanie protiprávneho konania, ktoré by malo byť pre všetky tri súčasti spoločné, odvodené od princípu *neminem laedere*, spoločného pre zmluvu i delikt). Porušenie zmluvy by teda znamenalo delikt, pretože porušuje očakávané plnenie veriteľa (v tomto ponímaní ide v podstate o odraz prirodzenoprávnych teórií, ktoré chápali porušenie zmluvy a delikt jednotne). Uvedené koncepcie však možno hodnotiť ako nepresvedčivé, pretože zmluva sa svojím základom odlišuje tak od heteronómne založených kvázikontraktov, ale predovšetkým od deliktov, a to svojím autonómnym základom a režimom svojich následkov. Na rozdiel od dlžníka z deliktu a kvázikontraktu má dlžník zo zmluvy právo požadovať predovšetkým uskutočnenie obligačného vzťahu, teda plnenie z tohto vzťahu (*specification*).

Je zrejmé, že v závislosti od konkrétneho prípadu môže mať zmluvné a deliktne právo charakter rovnobežiek idúcich popri sebe a nikdy sa nestretnúť alebo rôznobežiek, ktoré sa v určitom spoločnom bode stretnú či dokonca mimobežiek, ktoré bežia rôznym smerom v iných rovinách a nikdy sa v žiadnom bode nepretnú. Ak sa zmluvné a deliktne právo pretnú, môže k tomu prísť v rôznych kontextoch a pri rôznych problémoch, ktoré neprinášajú jednoduché a uniformné riešenia.¹⁷⁶

9.5 Dôvody presunu k dichotomickému režimu

Samotný fakt, že zmluvná a mimozmluvná zodpovednosť sú odlišnými inštitútmi, ktoré chránia odlišné záujmy strán, ktoré v nich vystupujú ešte sám osebe neodôvodňuje záver o tom, že je potrebné ich i normatívne upraviť osobitne.

¹⁷⁵ Pozri napr. GAUCH, P. Die Vereinheitlichung der Delikts- und Vertragshaftung. In: *Zeitschrift für schweizerisches Recht*, 1997, vol. 116, s. 315 – 341.

¹⁷⁶ Veľmi častou otázkou v tomto kontexte je, či medzery vnímané v doktríne zmluvnej zodpovednosti za škodu môžu byť zaplnené prostriedkami deliktneho práva.

To, čo odôvodňuje túto skutočnosť je fakt, že je potrebné oddeliť ich úpravu v rámci duality z dôvodu, že ich odlišnosť si práve vyžaduje vo viacerých aspektoch osobitný (iný prístup).

Riadky neskôr sa aspoň v stručnosti pokúsili načrtnúť tieto jednotlivé aspekty a ponúknuť vysvetlenie, prečo ich upraviť inak pri zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti, resp. prečo majú byť dané inštitúty, resp. ich obsah alebo rozsah vykladaný inak pri zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti.

Predovšetkým ide o základný koncept, v rámci ktorého by deliktná zodpovednosť mala byť vybudovaná na princípe zavinenia ako na východiskovom prvku (jednotlivé prípady skutkových podstat zodpovednosti za škodu nezaloženej na zavinení tvoria v tomto kontexte výnimky zo zásady zodpovednosti založenej na zavinení, pričom tieto výnimky musia byť v dostatočnej miere odôvodnené a odôvodniteľné). Naopak zmluvná zodpovednosť by mala byť vybudovaná na objektívnom princípe,¹⁷⁷ keďže vstupom do zmluvného vzťahu a realizáciou individuálnej autonómie vôle v jednotlivých prvkoch tohto vzťahu by mali zmluvné strany prevziať i vyšší rozsah zodpovednosti za svoje rozhodnutie a pri porušení povinnosti, ktorú dobrovoľne na seba prevzali, by im mala byť uložená prísnejšia zodpovednosť. Zmluvná zodpovednosť nezaložená na zavinení je typickým nástrojom všetkých iniciatív predstavujúcich modelové úpravy (európskeho) zmluvného práva, príp. sa formujúcich ako referenčné zdroje (PECL, CISG, UPICC, DCFR).

Odlišnosti zmluvnej a mimozmluvnej náhrady škody sa však prejavujú i v iných (dielčích) atribútoch, ako je napr. zodpovednosť princípála, v rámci ktorej by pri mimozmluvnej zodpovednosti za škodu mala byť táto obmedzená iba na *culpa in eligendo*, t. j. zodpovednosť za realizáciu potrebnej miery starostlivosti pri výbere, dohľade a kontrole nad pomocníkom (princípálovi sa v tomto prípade pričíta jeho vlastné porušenie povinnosti starostlivosti).¹⁷⁸ Naopak, pri zmluvnej zodpovednosti sa konanie pomocníka pričíta princípálovi, akoby bol

¹⁷⁷ Niektoré zo zahraničných právnych poriadkov (napr. nemecká, ako i švajčiarska právna úprava, rakúska a holandská) sú založené vo vzťahu k zmluvnej zodpovednosti za škodu na princípe zodpovednosti za zavinenie, (porovnaj BEZOUŠKA, P. Záväzky z deliktů. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Záväzkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – § 3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1568, korektívom v tomto prípade je však určitý spôsob jej objektivizácie vo forme prezumovaného zavinenia.

¹⁷⁸ Napr. ak pomocníkovi (v súčasnej civilnoprávnej terminológii „použitá osoba“) maliari pri maľovaní u zákazníka spadne vedro s farbou na okoloidúceho chodca. V tomto prípade by do popredia mala vystupovať práve samotná zodpovednosť pomocníka a zodpovednosť princípála by sa mala obmedziť iba na *culpa in eligendo*.

býval plnil zmluvný záväzok sám.¹⁷⁹ Uvedený rozdiel vyplýva zo samotnej podstaty zmluvnej zodpovednosti, kedy by mal dlžník (zodpovedný subjekt) znášať tzv. vnútorné riziko, teda nepriaznivé následky všetkých okolností, ktoré sú vo sfére jeho pôsobenia a kontroly (t. j. i konanie jeho pomocníka).

Ďalšia odlišnosť v prístupe sa dotýka otázky limitácie, príp. úplného vylúčenia zodpovednosti za škodu. V oboch prípadoch (zmluvnej i mimozmluvnej zodpovednosti za škodu) je potrebné rozlíšiť na jednej strane zákonné klauzuly obmedzujúce (vylučujúce) zodpovednosť a zmluvné (dojednané) vylúčenie či obmedzenie zodpovednosti.¹⁸⁰

Zákonné limity sú v širšom rozsahu zastúpené v oblasti deliktneho práva (či už vo forme maximalizácie výšky náhrady škody, limitácie rozsahu kompenzovateľnosti niektorých ujem, opatrení umožňujúcim sudcovské obmedzenie rozsahu výšky náhrady škody v súlade s princípmi ekvity a pod.);¹⁸¹ naopak, v užšom rozsahu by tieto zákonné limity mali byť zastúpené v oblasti zmluvného práva (vstup do zmluvného vzťahu predpokladá vytvorenie autonómneho režimu založeného vôľou strán, ktorý by ani vo vzťahu k náhradoškodovým inštitútom nemal byť zväzovaný príliš rigidnou zákonnou úpravou a neprimeranými obmedzeniami zo strany normatívnej úpravy).¹⁸²

¹⁷⁹ V kontexte predchádzajúceho prípadu pôjde o prípady, ak napr. pomocník, ktorý je zamestnancom, spôsobí zmluvnému partnerovi svojho zamestnávateľa, ktorému mal vymaľovať byť porušením zmluvnej povinnosti alebo v súvislosti s plnením zmluvnej povinnosti (napr. nevymaľuje načas, vymaľuje inou farbou ako má) škodu, zodpovedá princípál, ako keby plnil danú povinnosť sám.

¹⁸⁰ von BAR, Ch., DROBNIG, U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe. A Comparative Study*. München: Sellier, European Law Publishers, 2004, s. 152.

¹⁸¹ Zákonné klauzuly obmedzujúce zodpovednosť nie sú však ani v prípade mimozmluvnej zodpovednosti za škodu vlastne všetkým deliktNOPrávnym poriadkom v Európe. Úplne neznáme sú napr. v Rakúsku, Taliansku a Veľkej Británii, v Belgicku, Francúzsku a Luxembursku sa uplatňujú v rámci bezpríkazného konania a nie v deliktnom práve. Moderačné oprávnenie súdu je upravené napr. v Portugalsku, v holandskom BW, vo Švédsku a iných štátoch, pričom spoločnou črtou je, že takéto zníženie rozsahu poskytnutej náhrady škody je možné uplatniť iba v prípade neúmyselného spôsobenia škody, príp. za splnenia i ďalších podmienok – druh spôsobenej ujmy, okolnosti vzniku škody, príp. ekonomická situácia škodcu.

¹⁸² Z uvedeného dôvodu možno v právnych poriadkoch európskych krajín identifikovať takéto zásahy vo forme zákonných obmedzení zmluvnej zodpovednosti vo veľmi skromnej miere. Príkladom je moderačné oprávnenie súdu, kedy priamo zákon dáva súdu možnosť znížiť výšku náhrady škody aj pri zmluvnej zodpovednosti za škodu [napr. Španielsko a Švédsko – vo Švédsku ako dôsledok toho, že § 2 šiestej časti švédskeho zákona o deliktnej zodpovednosti (*skadeståndslagen*) je aplikovateľný aj na zmluvnú zodpovednosť].

Zmluvná limitácia zodpovednosti prichádza do úvahy predovšetkým vo vzťahu k zmluvnej zodpovednosti za škodu, pričom ide o možnosť zmluvného obmedzenia, príp. vylúčenia zodpovednosti ako prejav realizácie individuálnej autonómie vôle (t. j. prevzatie zodpovednosti za „*leap of faith*“). Pri zmluvnej modifikácii zmluvnej zodpovednosti by v zásade (až na normatívne regulované výnimky, najmä v prípade úmyselne spôsobenej škody, v prípade ujmy na živote a na zdraví¹⁸³ realizovanej buď prostredníctvom explicitne uvedených ustanovení, alebo výkladom dovodzované zo všeobecných ustanovení inštitútov dobrých mravov, *ordre public* a pod.) mala byť uprednostnená zmluvná autonómia vôle subjektov. V tomto kontexte sa ako problematickejšie javia *ex ante* dohody o vylúčení, príp. obmedzení zmluvnej zodpovednosti za škodu, naopak, *ex post* dohody o modifikácii rozsahu kompenzovateľnej výšky škody sú v zásade bezproblematické.

Otázka zmluvnej limitácie náhrady škody sa primárne vždy bude týkať zmluvnej zodpovednosti, keďže pri mimozmluvnej zodpovednosti v zásade otázka limitácie náhrady škody zmluvnou formou nebude frekventovaným prístupom. Obvykle sa zmluvným dojednaním *ex ante* neriešia situácie zodpovednosti za škodu vzniknutú inak ako zo zmluvného vzťahu, i keď, samozrejme, nie sú vylúčené i situácie, kedy by zmluvné strany modifikovali svoju zodpovednosť i pre prípad vzniku mimozmluvnej zodpovednosti za škodu (v niektorých právnych poriadkoch, príp. vo vzťahu k niektorým právnym vzťahom najmä so slabšou stranou nie sú takéto dohody vôbec prípustné¹⁸⁴).

¹⁸³ § 309 ods. 7 písm a) BGB.

¹⁸⁴ Vo Francúzsku je v súlade s rozhodovacou praxou *Cour de Cassation* deliktnej zodpovednosť považovaná za *ordre public*, takže zmluvne nemôže byť vopred vylúčená ani obmedzená. V Rakúsku judikatúra dovodzuje vylučovacie klauzuly deliktnej zodpovednosti týkajúce sa osobnej ujmy vo všeobecných obchodných podmienkach za neprijateľnú podmienku a z tohto dôvodu neplatnú, zodpovednosť za majetkovú ujmu môže byť vo VOP vylúčená v prípade inej ako hrubej neobstaranosti. V Taliansku je doktrínálne dovodzované (keďže pravidlá pre vylúčenie zodpovednosti sú upravené explicitne iba pre zmluvnú zodpovednosť – § 1229 talianskeho Občianskeho zákonníka – *Codice Civile*), že zodpovednosť za osobnú ujmu (zásah do fyzickej integrity) je *ordre public*, resp. zástancovia širšieho výkladu hovoria pod vplyvom francúzskeho výkladu, že celá mimozmluvná zodpovednosť je *ordre public*, a preto sú zásahy formou zmluvných dojednaní vylučujúcich alebo obmedzujúcich zodpovednosť vylúčené. V nemeckej úprave platí, že vo všeobecnosti je zmluvná limitácia zodpovednosti prípustná aj v oblasti deliktneho práva. Pozri von BAR, Ch., DROBNIG, U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe. A Comparative Study*. München: Sellier, European Law Publishers, 2004, s. 157.

Ďalším atribútom je kritérium predvídateľnosti, ktoré výrazne vystupuje do popredia v rámci inštitútu zmluvnej zodpovednosti za škodu, vo forme vymedzenej už Pothierom, kedy „osoba, ktorá je povinná plniť, zodpovedá strane, ktorej je povinná plniť iba za škodu, ktorú mohla predvídať v dobe uzavretia zmluvy.“¹⁸⁵ V rámci zmluvnej zodpovednosti predstavuje predvídateľnosť osobitný prostriedok k vymedzeniu rozsahu náhrady škody, t. j. test predvídateľnosti tu vystupuje ako nekauzálne kritérium limitácie rozsahu náhrady škody. Ako uvádza Csach, ak strany predpokladajú, že určitá škoda vznikne, tak by túto predstavu mali pretaviť v rámci zmluvných dojednaní (vrátane ceny), a tým zohľadniť danú skutočnosť pri dojednávani rozloženia rizika, naopak, ak zmluvné strany vznik určitej škody nepredvídali, nemohli ju ani zohľadniť pri dojednávaní rozloženia rizika a nebolo by spravodlivé vykladať ich vlastný právny úkon tak, že ich zaväzuje k takým povinnostiam, ktoré nemohli predvídať.¹⁸⁶

V rámci deliktnej zodpovednosti za škodu sa kritérium predvídateľnosti uplatňuje v menej prísnej forme ako na základe zmluvného nároku, keďže vzhľadom na základnú funkciu ochrany poškodeného a jeho plné odškodnenie nepracuje deliktne právo s kritériom predvídateľnosti ako s autonómnym štandardom (prostriedkom) k redukcii rozsahu náhrady škody. Kritérium predvídateľnosti je však zahrnuté ako nástroj právnej kauzality v rámci uplatňovania teórie adekvátnej príčinnej súvislosti (súčasť posudzovania právnej príčinnej súvislosti s cieľom stanoviť hranice faktickej kauzality), ktorá má však rovnako svoje limity vyplývajúce z riešenia vzťahu s inými teóriami právnej kauzality¹⁸⁷ a inštitútmi ekvity (napr. *egg shell skull* pravidlo¹⁸⁸).

Uvádzané odlišnosti k prístupom vo vzťahu k niektorým inštitútom uplatňovaných v rámci zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu nie je ich ta-

¹⁸⁵ GORDLEY, J. *Foundations of Private Law. Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 399.

¹⁸⁶ CSACH, K. Predvídateľnosť vzniku škody a jej význam (nielen) v obchodnom práve. In: BEJČEK, J. (ed.). *Historie obchodněprávních institutů*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 124.

¹⁸⁷ Pozri DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016.

¹⁸⁸ Pozri NOVOTNÁ, M., ŠTEFANKO, J. Odras sociálneho prístupu pravidla *eggshell skull* v deliktnom práve európskeho soft law. In: *Acta iuridica Olomucensia*, 2016, vol. 11, suppl. 1, s. 61 – 73. NOVOTNÁ, M., ŠTEFANKO, J. Neznesiteľná krehkosť bytia poškodeného v deliktnom práve. In: *Fontes iuris*. Kraków: Spolek Słowaków w Polsce – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2017, s. 181 – 196.

xatívnym výpočtom, možno ich považovať za niektoré z relevantných príkladov pre odôvodnenie postupu dichotomického režimu náhrady škody.¹⁸⁹

Posledným argumentom pre oddelenie úpravy zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti je ten, opierajúci sa o samotné obsahové a legislatívno-technické riešenie právnych následkov nesplnenia (porušenia zmluvy), zvolený v Návrhu, v rámci ktorého je zmluvná zodpovednosť za škodu formulovaná ako jeden z prostriedkov nápravy pre nesplnenie.

Pre úplnosť je nevyhnutné zmieniť i nedostatky dichotomického režimu, z ktorých najvýraznejším je existencia šedej zóny medzi režimom zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu, či už v rámci inštitútu *culpa in contrahendo* (v tradičnom ponímaní inštitútu narušenia dôvery v uzavretie zmluvy v rámci kontraktáčného procesu, ale i v ponímaní tzv. *Vertragsanbahnung*,¹⁹⁰ kedy subjekt nevstúpil ešte do samotnej fázy rokovaní o uzavretí zmluvy, ale „približil“ sa zmluve, napr. vstupom do prevádzky s cieľom uzavrieť zmluvu),¹⁹¹ inštitútu *culpa post contractum finitum*, kedy sa ochranný účel zmluvy z časového hľadiska rozširuje aj po skončení zmluvy, v rámci inštitútu zmluvy s ochranným účinkom pre tretie osoby,¹⁹² v rámci ktorej ide o poskytnutie ochrany zmluvného práva subjektu, ktorý je „cudzincom“ vo vzťahu k zmluve, ochrany ktorej sa dovoľáva (funkcia zmluvy s ochranným účinkom pre tretie osoby sa podobá deliktu v tom zmysle, že chránená tretia strana nemusí stať v blízkom osobnom vzťahu k dlžníkovi zo zmluvy a nemusí byť ani bližšie špecifikovaná vopred. Na druhej strane je tento koncept úplne oslobodený od konceptu „absolútnych práv“ vyžadovaných napr. nemeckým deliktným právom a umožňuje nahradiť čistú ekonomickú ujmu) a pod. Návrh reflektuje odôvodnenú potrebu zmiernenia prísnosti osobného pôsobenia zmluvy len na subjekty, ktoré sú jej stranami a vo výnimočných prípadoch (ak by splnenie relevantnej zmluvnej povinnosti

¹⁸⁹ Ďalším z odlišností v prístupe je inštitút čistej majetkovej ujmy (*pure economic loss*), tradične chápaný v zmysle, že možnosť kompenzácie čistej majetkovej ujmy by mala byť prítomná iba v prípade zmluvnej náhrady škody (v prípade mimozmluvnej zodpovednosti len vo veľmi obmedzenom rozsahu).

¹⁹⁰ K rakúskej teórii rozšíreného ponímania *culpa in contrahendo* pozri KOZIOL, H., WELSER, R. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I. Allgemeiner Teil und Schuldrecht*. Wien: MANZ, 1971, s. 92, 94 a nasl. K nemeckej teórii pozri LARENZ, K. *Culpa in contrahendo, Verkehrssicherungspflicht und „sozialer Kontakt“*. In: *Monatsschrift für Deutsches Recht*, 1954; MEDICUS, D. *Schuldrecht I. Allgemeiner Teil*. München: Verlag C. H. Beck, 2002, s. 58 a nasl.

¹⁹¹ BROX, H., WALKER, W. D. *Allgemeines Schuldrecht*. München: C. H. Beck, 2002, s. 62.

¹⁹² Bližšie pozri GOTTWALD, P. § 328 BGB. In: *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. Auflage. München: C. H. BECK, 2016.

malo zjavne slúžiť záujmu osoby, ktorá nie je zmluvnou stranou¹⁹³) priznáva takejto tretej osobe samostatné právo na náhradu škody, ktorá jej vznikla porušením zmluvnej povinnosti niektorej zo zmluvných strán. Takáto tretia osoba teda nemá právo na plnenie zo zmluvy, má však právo požadovať náhradu škody, ktorá jej vznikla ako dôsledok porušenia zmluvnej povinnosti.

9.6 Všeobecné východiská navrhovanej úpravy náhrady škody ako prostriedku nápravy

Samotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy pre nesplnenie predpokladá ako jeden z osobitných prostriedkov nápravy právo dotknutej strany domáhať sa náhrady škody, ktorá jej nesplnením druhej strany vznikla. Z tohto dôvodu Návrh priznáva v rámci systému prostriedkov nápravy právo na náhradu škody, ktorá strane vznikla v dôsledku nesplnenia zmluvnej alebo obdobnej povinnosti, čím i z hľadiska systematiky odčleňuje zmluvný režim zodpovednosti od mimozmluvného režimu.

Zmluvná zodpovednosť strany je v Návrhu na rozdiel od mimozmluvnej zodpovednosti za škodu koncipovaná na objektívnom princípe, a to v súlade s inšpiračnými zdrojmi (PECL, DCFR, estónsky obligračný zákon), ktoré tvorili základ úvah o povahe zmluvnej zodpovednosti spolu s prihliadnutím na fakt, že objektívna povaha zmluvnej zodpovednosti je jedným z významných kritérií svedčiacich v prospech dichotomického režimu náhrady škody, v rámci ktorého je deliktná zodpovednosť vybudovaná na princípe zavinenia ako na východiskovom prvku, naopak, zmluvná zodpovednosť je vybudovaná na objektívnom princípe, keďže vstupom do zmluvného vzťahu a realizáciou individuálnej autonómie vôle preberajú zmluvné strany na seba vyšší rozsah zodpovednosti za rozhodnutia, ktoré uskutočňujú v rámci tohto zmluvného vzťahu, a preto by pri porušení povinnosti, ku ktorej sa dobrovoľne zaviazali, mali čeliť prísnejšej zodpovednosti. Návrh je teda v tomto bode v súlade s iniciatívami európskeho *soft law* predstavujúcimi modelové úpravy zmluvného práva alebo referenčné zdroje (PECL, CISG, UPICC, DCFR), pre ktoré je v oblasti zmluvných vzťahov typická zodpovednosť nezaložená na zavinení.

¹⁹³ Záujem tretej osoby na splnení zmluvnej povinnosti a zjavnosť tohto záujmu pre toho, kto povinnosť porušuje, sú podmienkami, ktoré musia byť pre priznanie ochranného účinku zmluvy na tretiu osobu splnené kumulatívne.

Náhrada škody sa ako osobitný prostriedok nápravy viaže na nesplnenie, za ktoré strana zodpovedá, t. j. možno ho uplatniť v prípade, ak nesplnenie nie je ospravedlnené prekážkou, ktorá vznikla nezávisle od neplniacej strany, pričom bráni tejto strane v splnení povinnosti a nemožno rozumne predpokladať, že by povinná strana túto prekážku alebo jej následky odvrátila alebo prekonala a že by v čase vzniku záväzku túto prekážku predvídala. Vo výnimočných prípadoch zodpovedá strana za škodu aj v prípade ospravedlneného nesplnenia, a to vtedy, ak sám zákon alebo dohoda zmluvných strán stanoví, že strana bude zodpovedať aj za ospravedlnené nesplnenie.

Právo na náhradu škody vzniká pri porušení ktoréhokoľvek zo záväzkov založených zmluvou vrátane tých, ktoré tvoria implicitný obsah zmluvy (zmluvná povinnosť môže vyplývať priamo zo zmluvy, dispozitívnych a kogentných zákonných noriem, dobrých mravov, zvyklostí a pod.¹⁹⁴). Napr. zmluva o ubytovaní interpretovaná v súlade s teóriou explicitného a implicitného obsahu zmluvy zaväzuje ubytovateľa okrem samotného poskytnutia ubytovania aj k všetkým ochranným a preventívnym opatreniam, dotýkajúcich sa hosťa a jeho vecí, ktoré možno v súlade s obvyklým chodom vecí požadovať na dosiahnutie daného účelu, samozrejme, so zohľadnením konkrétnych vzťahov. Porušenie vedľajšej zmluvnej povinnosti ochrany vnesených vecí (porušenie povinnosti ohľadu na právne statky ubytovaného hodnotené ako porušenie zmluvného účelu bezpečného ubytovania), následkom ktorého došlo k vzniku škody, zakladá ubytovanému právo uplatňovať svoj nárok na náhradu škody na podklade zmluvnej zodpovednosti za škodu.¹⁹⁵ V tomto ohľade sa teda nerozlišuje medzi nesplnením hlavnej a vedľajšej zmluvnej povinnosti,¹⁹⁶ náhrada škody je v prípade porušenia poskytovaná bez ohľadu na charakter povinnosti.

¹⁹⁴ Porovnaj ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodných vzťahoch a možnosti její smluvní limitace*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 11.

¹⁹⁵ Keďže sa v kontexte Návrhu predpokladá posudzovanie zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu na báze rovnocennosti, t. j. možnosť uplatňovania zmluvných nárokov nebude vylučovať možnosť uplatňovania mimozmluvných nárokov, vzhľadom na vzájomnú nezávislosť a samostatnosť oboch skupín nárokov bude závisieť od poškodeného, ktorý z nárokov zvolí pre sanovanie nepriaznivých následkov, ku ktorým došlo v jeho majetkovej sfére, zmluvný nárok na náhradu škody z predmetnej zmluvy o ubytovaní bude možné uplatniť bez ohľadu na existenciu samostatnej skutkovej podstaty mimozmluvnej zodpovednosti za škodu postihujúcu prevádzkovateľa ubytovacieho zariadenia.

¹⁹⁶ Ku konceptu hlavnej a vedľajšej povinnosti pozri ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy*. Praha: C. H. Beck, 2015.

Povinnosť nahradiť škodu, ktorá nesplnením vznikla, postihuje ktorúkoľvek zo strán zmluvného vzťahu, ktorej možno nesplnenie pripísať (t. j. nie je obmedzená výlučne na nesplnenie dlžníka, napriek tomu bude náhrada škody v dôsledku nesplnenia veriteľa skôr minimálne frekventovanou situáciou). Zároveň platí, že náhradu škody možno požadovať iba za také neospravedlnené nesplnenie, ktoré je v príčinnej súvislosti so vznikom ujmy (ak aj došlo k neospravedlnenému nesplneniu, avšak strane nevznikla ujma, náhrada škody ako prostriedok nápravy sa na takéto prípady nevzťahuje).

Účelom náhrady škody pre prípad nesplnenia je predovšetkým poskytnutie peňažnej sumy, ktorou dotknutá strana dosiahne čo možno najbližšie postavenie tomu, v akom by sa nachádzala, ak by zmluva bola splnená, vychádza sa teda z ochrany pozitívneho záujmu na riadnom splnení zmluvy. Okrem poskytnutia relutárnej náhrady je možné vzniknutú škodu nahradiť i uvedením do predošlého stavu, pričom náhrada škody poskytnutá *in natura* bude prichádzať do úvahy najmä pri porušení vedľajších povinností (Návrh nepristúpil k úprave zániku práva na splnenie v prípade jeho neuplatnenia v primeranej lehote, právo na splnenie však zaniká v prípade uplatnenia práva na náhradu škody namiesto plnenia).

9.7 Pojem škoda a rozsah jej náhrady

Pojem škoda je v Návrhu chápaný ako zastrešujúci pojem pre majetkovú rovnako ako nemajetkovú ujmu (uvedené východisko platí tak pre zmluvnú, ako aj mimozmluvnú náhradu škody), pričom v rámci majetkovej ujmy sa nahrádza skutočná škoda (*damnum emergens*) a ušlý zisk (*lucrum cessans*), pričom ak v dôsledku porušenia zmluvnej povinnosti vznikne i tzv. čistá majetková ujma (*pure economic loss*), nahrádza sa i táto. Vo vzťahu k zmluvnej náhrade škody však nebol kompenzačný systém nemajetkovej ujmy otvorený v celej svojej šírke, naopak, limitom jej náhrady je väzba na zmluvy, ktoré sú zamerané prevažne na uspokojenie nemajetkových záujmov.¹⁹⁷ Dotknutá strana má právo na náhradu nemajetkovej ujmy iba vtedy, ak sa nesplnením z takejto zmluvy zasiahne do implicitne alebo explicitne zo zmluvy vyplývajúcich nemajetkových záujmov (napr. oddych, relaxácia, zábava a pod.), na ktoré bola zmluva

¹⁹⁷ K prehľadu prístupov k náhrade nemajetkovej ujmy v zmluvnom práve v európskych krajinách pozri bližšie PALMER, V. V. (ed.). *The Recovery of Non-Pecuniary Loss in European Contract Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

orientovaná (napr. zmluvy o zájazde). Ďalším limitujúcim prvkom náhrady nemajetkovej ujmy je komplementárny charakter satisfakčného nároku, ktorý prichádza do úvahy iba v prípade, ak by sa iné priznané nároky (zdržiavací, odstraňovací nárok) zdali nepostačujúce. Termín „prevažne“ však v tomto kontexte nemožno vykladať tak, že by nemajetková zložka záujmov v konkrétnej zmluve musela nevyhnutne nadpolovičným rozsahom prevyšovať majetkové záujmy vyplývajúce z tejto zmluvy. Naopak, to, či je zmluva prevažne orientovaná na uspokojenie nemajetkových záujmov, bude potrebné v každej jednotlivéj situácii posúdiť individuálne (porovnaj napr. neposkytnutie dojednaných stravovacích služieb na svadbe a neposkytnutie bežnej obedovej stravovacej služby v reštaurácii).

Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy vzniká iba v prípade kumulatívneho splnenia podmienok, ak sa do nemajetkových záujmov, uspokojeniu ktorých zmluva slúžila zasiahlo vyššou intenzitou (podstatne) a iné priznané nároky tak majetkovej, ako i nemajetkovej povahy by boli nepostačujúcimi. Z uvedeného vyplýva, že náhrada nemajetkovej ujmy sa v zmysle komentovaného pravidla neposkytuje v prípade, ak táto má povahu psychickej ujmy spôsobenej fyzickým následkom samotného porušenia zmluvy bez naplnenia uvedených podmienok.

Všeobecný rozsah zmluvnej náhrady škody vychádza z hodnoty zmarených zmluvných očakávaní (*loss of expectation*), od ktorých je potrebné odrátať to, čo strana získala (napr. ako dôsledok náhradnej transakcie¹⁹⁸). Účelom náhra-

¹⁹⁸ Ak dotknutá strana v dôsledku nesplnenia zrušila zmluvu a v primeranej lehote a primeraným spôsobom uskutočnila náhradnú transakciu, môže požadovať rozdiel medzi zmluvnou cenou a cenou náhradnej transakcie, ako aj náhradu nákladov potrebných na uskutočnenie náhradnej transakcie; právo na náhradu inej škody tým nie je dotknuté. Ak dotknutá strana zrušila zmluvu a neuskutočnila náhradnú transakciu, môže, pokiaľ pre zmluvne dojednané plnenie existuje obvyklá cena, požadovať rozdiel medzi zmluvnou cenou a obvyklou cenou v čase zrušenia zmluvy, právo na náhradu inej škody tým nie je dotknuté. Výslovná úprava inštitútu náhradnej transakcie v Návrhu má za cieľ predchádzať situáciám, v ktorých by veriteľ naďalej trval na splnení i v prípade, v ktorom je zrejmé, že trvanie na splnení nie je dôvodné, pričom mohol zmluvu zrušiť a bez vynaloženia značného úsilia alebo nákladov uskutočniť náhradnú transakciu. Ak v dôsledku takéhoto neodôvodneného zotrvávania na plnení došlo k zvýšeniu rozsahu škody, nevzniká veriteľovi právo na jej náhradu.

Škodou sa v prípade, ak veriteľ zrušil zmluvu a uzavrel náhradnú transakciu, rozumie rozdiel medzi cenou dohodnutou v pôvodnej zmluve a cenou dohodnutou pri náhradnej transakcii. Uvedený mechanizmus sa uplatní vtedy, ak k uzavretiu náhradnej transakcie skutočne dôjde, nie však v prípade, ak sám veriteľ uskutoční to, čo malo byť predmetom neposkytnutého splnenia dlžníka. O náhradnú transakciu nepôjde a daný mecha-

dy škody ako prostriedku nápravy pre nesplnenie je teda poskytnutie takej peňažnej sumy, ktorou dotknutá strana dosiahne čo možno najbližšie postavenie tomu, v akom by sa nachádzala, ak by zmluva bola splnená. Ochrana je teda poskytovaná záujmu na zachovaní zmluvy (na poskytnutí plnenia), ktorá pretavená do rozsahu náhrady škody znamená, že poškodený má dostať toľko, aby sa dostal do situácie, v ktorej by sa bol nachádzal, keby sa stalo to, k čomu nedošlo (t. j. k riadnemu splneniu).

Vo vzťahu k rozsahu náhrady škody bol do Návrhu prenesený obchodnoprávny koncept predvídateľnosti škody ako mechanizmus limitujúci jej rozsah a odvíjajúci sa od faktu skutočnej znalosti – skutočného predvídania škody stranou (*actual knowledge*), ako aj od faktu prisudzovanej znalosti, t. j. rozsahu škody, ktorú mohla povinná strana dôvodne predvídať ako pravdepodobný následok nesplnenia (*imputed knowledge*). Uvedené riešenie zodpovedá nielen súčasnej obchodnoprávnej úprave zmluvnej zodpovednosti za škodu, ale i úprave čl. 74 CISG, čl. 7.4.4 UPICC, čl. 9:503 PECL, čl. III.-3:703 DCFR a pod., rovnako ako úprave mnohých zahraničných právnych úprav (napr. francúzska, talianska, španielska právna úprava). Kritérium predvídateľnosti vychádza z predpokladu, že dlžníka nemožno zaťažiť náhradou takej škody, ktorú v čase uzatvárania zmluvy nemohol predvídať a proti riziku vzniku ktorej sa nemohol zabezpečiť uskutočnením vhodných opatrení. Ako už bolo uvedené, ak strany predpokladajú, že určitá škoda vznikne (môže vzniknúť), tak by túto predstavu mali pretaviť v rámci zmluvných dojednaní, a tým zohľadniť danú skutoč-

nizmus výpočtu výšky škody sa neuplatní v prípade, ak veriteľ zruší pôvodnú zmluvu, avšak pôvodné plnenie použije na splnenie inej zmluvy, ktorú by i bez zrušenia pôvodnej zmluvy mal plniť.

Náhradná transakcia musí vo vzťahu k pôvodnej transakcii vykazovať znaky primeranosti, t. j. dotknutá strana nemôže požadovať rozdiel medzi cenou dohodnutou v pôvodnej zmluve a cenou dohodnutou pri náhradnej transakcii, pokiaľ nemožno náhradnú transakciu považovať čo do jej hodnoty a druhu poskytnutého plnenia za náhradu primeranú.

Právo požadovať rozdiel medzi zmluvnou cenou a cenou náhradnej transakcie je len základom pre určenie výšky škody, veriteľ môže požadovať i náhradu nákladov potrebných na uskutočnenie náhradnej transakcie, ako i náhradu akejkoľvek inej škody.

Škodou v situácii, ak dotknutá strana zruší zmluvu, avšak neuskutoční náhradnú transakciu (t. j. v skutočnosti strana nevynaloží náklady náhradnej transakcie, napriek tomu sú, ak kryjú nedostatok v plnení strany, kompenzovateľné), je v prípade, ak zmluvne dohodnuté plnenie možno ohodnotiť obvyklou cenou, rozdiel medzi cenou dojednanou v zmluve a obvyklou cenou v okamihu zrušenia zmluvy. Obvyklou cenou je všeobecná cena za príslušné tovary alebo služby prevažujúca v danom čase a na danom mieste.

nosť pri dojednávaní rozloženia rizika. Naopak, ak zmluvné strany vznik určitej škody nepredvídali, nemohli ju ani zohľadniť pri dojednávaní zmluvy a nie je preto spravodlivé zaväzovať ich na náhradu takejto nepredvídateľnej škody.¹⁹⁹

Predvídateľnosť škody podlieha objektívnemu testu hodnotenia, pričom kritériom posudzovania bude to, čo by primerane starostlivá osoba mohla rozumne predvídať ako následok nesplnenia pri pravidelnom chode vecí a za osobitných okolností danej zmluvy (napr. informácie, ktoré si strany navzájom poskytl).

Škody, ktoré neboli povinnou stranou predvídateľné (predvídateľnosť sa viaže k času uzavretia zmluvy) sú v prípade vzniku škody nesplnením z povinnosti náhrady škody vylúčené, okrem prípadu, ak by nesplnenie bolo úmyselné alebo spôsobené hrubou nebanlivosťou. V tomto prípade sa škoda, za ktorú neplníaca strana zodpovedá, nahrádza v celom rozsahu, a to aj v prípade, ak ide o nepredvídateľnú škodu. Koncept predvídateľnosti vychádza z predpokladu, že zmluvné strany pred uzavretím zmluvy zvážili riziká a benefity, ktoré boli prenesené do obsahu ich zmluvného vzťahu, pričom s takými následkami nesplnenia, ktoré neboli predvídateľné v čase uzavretia zmluvy nemohli kalkulovať a prípadne sa im vyhnúť.

9.8 Náhrada škody ako prostriedok nápravy vs. iné prostriedky nápravy

Vzťah náhrady škody a iných prostriedkov nápravy je vzťahom nezávislým, v rámci ktorého môže strana dotknutá nesplnením využiť ktorýkoľvek z prostriedkov nápravy jednotlivo alebo súčasne, okrem prípadu, ak by z ich povahy vyplývalo, že sú nezlučiteľné. Uplatnením práva na akýkoľvek prostriedok nápravy platí, že dotknutá strana ne stráca právo na náhradu škody.

Pre prípad omeškania so splnením peňažného záväzku je explicitne upravený vzájomný vzťah medzi náhradou škody a úrokmi z omeškania a paušálnou náhradou nákladov spojených s uplatnením pohľadávky. V tomto prípade je vylúčený súbeh náhrady škody s uvedenými nárokmi v rozsahu, v ktorom sa kryjú, pričom prednostne sa uplatnia prostriedky nápravy spočívajúce v práve požadovať úrok z omeškania a paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie. V rozsahu, v ktorom ujma, ktorá vznikla veriteľovi nie je krytá úrokmi z omeš-

¹⁹⁹ Porovnaj CSACH, K. Predvídateľnosť vzniku škody a jej význam (nielen) v obchodnom práve. In: BEJČEK, J. (ed.). *Historie obchodněprávních institutů*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 124.

kania alebo paušálnou náhradou nákladov alebo ich súčtom, má veriteľ nárok na náhradu škody. Uvedené pravidlo je dispozitívnym ustanovením, strany si môžu odchyľne dojednať režim vzájomného vzťahu náhrady škody a dotknutých prostriedkov nápravy.

Ako už bolo naznačené, obdobný (čo do následkov nie však teoretického východiska) mechanizmus vzťahu k náhrade škody bude platiť aj pre iné zmluvné sankcie, realizáciou ktorých dôjde k redukcii rozsahu náhrady škody, ktorá nesplnením dotknutej strane reálne vznikla.

9.9 Vzťah zmluvnej a mimozmluvnej náhrady škody v Návrhu

Z už skôr načrtnutých teoretických možností riešenia vzájomného vzťahu zmluvnej a mimozmluvnej náhrady škody (prednosť zmluvných nárokov pred mimozmluvnými v súlade s pravidlom *non-cumul*, rovnocennosť zmluvných a mimozmluvných nárokov, koordinovaný vzťah týchto nárokov a fúzia zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti) vychádza Návrh koncepčne zo vzťahu zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti na báze rovnocennosti, kedy možnosť uplatňovania zmluvných nárokov nebude vylučovať možnosť uplatňovania mimozmluvných nárokov. Ak teda možno v určitom prípade identifikovať naplnenie predpokladov tak zmluvnej, ako aj mimozmluvnej zodpovednosti za škodu, veriteľ má právo voľby, na základe akého podkladu bude uplatňovať svoj nárok na náhradu škody.

Normatívnym odčlenením systému zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti bolo zároveň nevyhnutné, aby sa Návrh systematicky a obsahovo vypořiadal s pôvodnou úpravou osobitných skutkových podstát zodpovednosti za škodu, ktoré z povahy veci majú charakter zmluvnej zodpovednosti,²⁰⁰ pričom by z hľadiska systematiky nebolo vhodné ponechať ich úpravu v časti upravujúcej mimozmluvnú zodpovednosť. Takéto zhodnotenie predpokladalo, vzhľadom na všeobecný režim zmluvnej náhrady škody, posúdenie opodstatnenosti existencie ich osobitnej úpravy a v prípade kladnej odpovede vykonanie potrebných kozmetických, príp. koncepčných zmien ich úpravy.

Na základe týchto kritérií došlo k úplnému vypusteniu skutkovej podstaty náhrady škody na prevzatej veci, ktorej obsah prechádza pod všeobecnú úpravu

²⁰⁰ Napr. § 421 OZ – zodpovednosť za škodu na prevzatej veci, § 421a – zodpovednosť za škodu spôsobenú povahou veci alebo prístroja použitéj pri plnení záväzku a pod.

nesplnenia a prostriedkov nápravy v zmysle, že povinnosť starostlivosti o prevzatú vec (ochrana pred stratou, poškodením alebo zničením) bude podľa povahy zmluvy považovaná za hlavnú alebo za vedľajšiu zmluvnú povinnosť, nesplnenie ktorej je sankcionované prostredníctvom prostriedkov nápravy. Koncepcčne je nevyhnutné novoformulovať skutkovú podstatu náhrady škody spôsobenej vecou, ktorá bola použitá pri plnení záväzku ako prípadu zmluvnej zodpovednosti. Nepriaznivé a neudržateľné dopady, prameniace v súčasnosti z naviazania tejto skutkovej podstaty na povahu prístroja alebo veci použitej pri plnení záväzku bez možnosti liberácie, ktoré neodôvodnene zvýhodňuje poškodeného (prenášajúc aj riziká bežného života na „škodcu“)²⁰¹ možno zmierniť (po vzore českej právnej úpravy) prostredníctvom naviazania povinnosti k náhrade škody na predpoklad vady (vadnosti) veci, ktorá bola pri plnení záväzku použitá.

Vo vzťahu k skutkovej podstate zodpovednosti za škodu spôsobenú na veciach vnesených a odložených bol napriek počiatočným názorovým turbulenciám prijatý záver o mimozmluvnom charaktere tejto skutkovej podstaty z dôvodu, aby boli chránené majetkové práva nielen subjektov, ktoré sa stali zmluvnou stranou zmluvy o ubytovaní alebo poskytnutí služby spojenej s odkladaním veci, ale aj subjektov, ktoré do ubytovacích priestorov alebo priestorov, s ktorými je obvykle spojené odkladanie vecí vstupujú a zdržujú sa s cieľom (v súvislosti) využiť tieto služby (v opačnom prípade by bolo potrebné ochranu týchto osôb dointerpretovať v rámci širokého chápania predzmluvnej zodpovednosti, pričom nie je zrejmé, či by takto široko ponímaná predzmluvná zodpovednosť našla v našom právnom poriadku dostatočnú podporu a zázemie).

²⁰¹ Bližšie pozri DOLEŽAL, T. Odpovědnost za škodu při použití nebezpečných věcí a provozování nebezpečných činností zejména s ohledem na odpovědnost za škodu ve zdravotnictví. In: *Právník*, 2009, č. 7, s. 705 – 723; DOLEŽAL, T. Otázky úpravy právní odpovědnosti zdravotnických pracovníků – několik úvah k aktuálním tématům. In: *Právní rozhledy*, 2010, č. 12, s. 436 – 440.

10 VYPORIADANIE MEDZI STRANAMI PO ODSTÚPENÍ OD ZMLUVY: K NÁVRHU PRÁVNEJ ÚPRAVY REŠTITÚCIE

Doterajšia právna úprava následkov odstúpenia od zmluvy v slovenskom súkromnom práve je dvojaká a je obsiahnutá jednak v Občianskom,²⁰² ako aj v Obchodnom zákonníku.²⁰³ Kým Občiansky zákonník koncepcne rieši následky odstúpenia a neplatnosti jednotne prostredníctvom nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia, a teda v podobe nároku mimozmluvného charakteru, Obchodný zákonník pravdepodobne inšpirovaný reštitučnou úpravou zrušených zmlúv v CISG pristupuje k vyporiadaciemu nároku ako k nároku zmluvného charakteru vyplývajúceho z pretrvávajúceho vzťahu medzi zmluvnými stranami napriek odstúpeniu. Odstúpenie, podobne ako je to podľa aktuálnej úpravy v Obchodnom zákonníku, aj v Návrhu koncepcie a pravidiel (ustanovení) novej právnej úpravy (Návrh), plní funkciu spúšťača zmeny obsahu zmluvného vzťahu, a nie jeho ukončenia.²⁰⁴ Zmluvný vzťah založený pôvodnou zmluvou pokračuje naďalej, avšak so zmeneným obsahom tvoreným vzájomnými povinnosťami strán smerujúcich k opačnému výsledku, než pôvodne zmluva predpokladala, a to ku vzájomnému vyporiadaniu s cieľom dosiahnuť *status quo ante contractum*, t. j. stav predtým, než bolo zo zmluvy plnené.²⁰⁵

Dualizmus v následkoch pre občianske a obchodné vzťahy spôsobil pomerne veľké nejasnosti v súvislosti so vzájomným vzťahom bezdôvodného obohatenia a osobitného reštitučného mechanizmu platného pre obchodné vzťahy. Návrh preto v tomto smere prináša určitý posun, vnáša niekoľko zmien a veľa otázok na rozdiel od terajšej úpravy rieši explicitne. Určitá dualita však ostala zachovaná, a to v tom zmysle, že osobitné ustanovenia reštitúcie nastupujú po odstúpení od zmluvy, prípadne ako následok iných skutočností predpoklada-

²⁰² Ust. § 451 a nasl. OZ.

²⁰³ Ust. § 351 ObZ.

²⁰⁴ DANNEMANN, G. *The German Law of Unjustified Enrichment and Restitution. A comparative Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 61.

²⁰⁵ GAIER, R. In: Säcker, F. J., Rixecker, R. (Hrsg.). *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 2 Schuldrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck, 2007, s. 2164.

ných v Návrhu,²⁰⁶ následky neplatnej zmluvy sú z rozsahu tejto úpravy vyčlenené a naďalej ponechané na úpravu bezdôvodného obohatenia. Návrh je okrem duality reštitúcie inšpirovaný (okrem vyporiadania v CISG) nemeckou a estónskou právnou úpravou, mimo iného, aj v otázkach zmluvnej povahy reštitutčného nároku, v riešení nemožnosti plnenia (odpadnutia obohatenia), zmluvnej ceny ako východiska pre ocenenie plnenia či povinnosti vydania tzv. hypotetických úžitkov.

Návrh je súčasne koncipovaný ako všeobecná úprava následkov odstúpenia, ktorá môže byť doplnená, resp. (čiastočne) nahradená špeciálnou úpravou konkrétneho zmluvného typu. Osobitne sa budú za určitých okolností vyporiadavať trvajúce zmluvné vzťahy, ktorých predmetom je opakujúce sa plnenie (*Dauerschuldverhältnisse*). Napriek odstúpeniu od zmluvy by nebolo racionálne a ani efektívne spätne vyporiadavať všetky poskytnuté plnenia za predchádzajúcich niekoľko mesiacov, príp. rokov. Ak odstúpením strana prejavila vôľu ďalej v zmluvnom vzťahu nepokračovať, čo do účinkov by malo odstúpenie spôsobiť tie isté účinky ako výpoveď, t. j. ukončenie vzťahu len do budúcnosti.²⁰⁷

Nakoniec bude potrebné osobitne pristupovať k vyporiadaniu zrušených spotrebiteľských zmlúv s ohľadom na špecifiká spotrebiteľskej regulácie a judikatúry SD EÚ. Výsledkom prevzatia smernice 2011/83/EÚ²⁰⁸ do zákona č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku, alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov je napríklad špeciálnym ustanovením v § 9 a § 10 vylúčený v Návrhu inak explicitne zakotvený synalagmatický charakter reštitučných povinností dodávateľa a spotrebiteľa tým, že dodávateľ a spotrebiteľ majú povinnosť vrátiť kúpnu cenu a predmet plnenia bez odkladu po nadobudnutí účinkov odstúpenia, najneskôr do 14 dní.²⁰⁹ Účelom je zabrániť dodávateľovi v možnosti oprávnene zadržať vrá-

²⁰⁶ Napr. ako následok nemožnosti plnenia pri ospravedlnenom nesplnení či následok zaplatenia odstúpeného. Nie je vylúčená ani analogická aplikácia ustanovení o vyporiadaní v iných vhodných prípadoch.

²⁰⁷ Minimálne vo vzťahu k vzájomne splneným záväzkom a bez väd. MEIER, S. Die Rückabwicklung gescheiterter Verträge: Neue europäische Entwicklungen. In: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und Internationales Privatrecht*, 2016, roč. 80, č. 4, s. 871.

²⁰⁸ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES.

²⁰⁹ Ust. § 9 ods. 1 a 10 ods. 1 zákona č. 102/2014 Z. z.

tenie kúpnej ceny až do vrátenia kúpenej veci spotrebiteľom, čo by v konečnom dôsledku mohlo viesť k demotivácii spotrebiteľa využiť jeho právo od zmluvy odstúpiť, ako aj k ďalším povinnostiam spotrebiteľa, ktorých rozsah sa môže zväčšovať úmerne dĺžke času do úplného vzájomného vysporiadania.²¹⁰

10.1 Odstúpenie od zmluvy s *ex nunc* účinkom

Slovenské súkromné právo je pomerne jedinečné v tom, že zakotvuje odstúpenie od zmluvy tak s *ex tunc*, ako aj *ex nunc* účinkom. Občianskoprávne zrušenie zmluvného vzťahu po odstúpení *ab initio* však podnecovalo miestami v teórii i praxi k rozporuplným reakciám s ohľadom na to, do akej miery vyvoláva rozdielne účinky oproti obchodnoprávnemu odstúpeniu. Domnelé praktické dôsledky (mimo rozdielných režimov vyporiadacieho nároku popísaných predtým) boli v zásade dva, a to zánik, resp. trvanie zmluvných ustanovení a zo zmluvy vzniknutých nárokov aj po odstúpení a obnovenie vecnoprávnej pozície prevodcu automaticky po nadobudnutí účinkov odstúpenia.

Návrh vychádzajúc z úpravy odstúpenia v Obchodnom zákonníku pripisuje odstúpeniu účinky *ex nunc* a detailnejšie, než to robí Obchodný zákonník, popisuje v § 231 ods. 4, ktoré ustanovenia a nároky trvajú aj naďalej vrátane trvania zabezpečenia aj vo vzťahu k nároku na vydanie plnenia. Na rozdiel od *ex tunc* účinku je zrejmé, že nárok na náhradu škody spôsobenej porušením zmluvných povinností bez potreby ďalšej argumentácie veriteľovi patrí (a teda odstúpením nezaniká) vrátane iných príbuzných prostriedkov nápravy, akými sú úroky z omeškania a zmluvná pokuta.²¹¹ Súčasne bude jednoduchšie obhájiteľ-

²¹⁰ Napr. povinnosť nahradiť zníženie hodnoty plnenia či povinnosť vydať hodnotu za jeho užívanie. von BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.). *Principles, Definitions and Model rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition*. vol. 1. Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009, s. 374.

²¹¹ Pri následkoch občianskoprávného odstúpenia predovšetkým nie je doktrínou ani judikatúrou doposiaľ uspokojivo zodpovedaná otázka rozsahu náhrady škody, ktorá veriteľovi patrí aj v čase po odstúpení od zmluvy. Zrušenie zmluvy *ab initio* navádza k rovnakému posudzovaniu, ako je to pri neplatných zmluvách, k tomu pozri HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri negatívnom zmluvnom záujme. In: *Súkromné právo*, 2017, roč. 3, č. 5, s. 179 – 184. Nazdávame sa, že problematika pri odstúpení nebude úplne identická, než pri neplatnosti, ale podľa vzoru skoršej nemeckej doktríny k *ex tunc* účinku odstúpenia pred reformou obligáčného práva možno argumentovať v prospech trvania povinnosti k náhrade niektorých zložiek škody spôsobenej porušením zmluvnej povinnosti. K tomu pozri KREBS, T. *Restitution at the Crossroads: A Comparative Study*. London: Rutledge – Cavendish, 2001, s. 106 – 111 alebo JANSEN, N. *The Concept of Non-Contractual Obligations*:

né aj vďaka účinku *ex nunc*, že kupujúci, resp. nadobúdateľ odstúpením nestráca, a teda ani spätne nestratil nadobudnutú vecnoprávnú pozíciu,²¹² ale v zmysle Návrhu musí plnenie vrátiť formou spätného prevodu. Návrh tak nepochybne vniesol väčšiu právnu istotu nielen do vzťahu medzi prevodcom a nadobúdateľom, ale aj do vzťahu s dobromyseľnou tretou stranou, ktorá medzičasom od nového vlastníka v dobrej viere nadobudla predmet prevodu. Pôvodný prevodca tak stráca možnosť domáhať sa vydania plnenia *in natura*, súčasne mu však vzniká peňažná pohľadávka proti pôvodnému nadobúdateľovi. Dá sa preto súhlasiť s tým, že *ex nunc* účinok do určitej miery prispieva k zjednodušeniu vzájomných vzťahov a zachovaniu práv nadobudnutých v období trvania pôvodného zmluvného vzťahu.²¹³

10.2 Právo na vydanie plnenia a následky nemožnosti vrátenia plnenia (odpadnutia obohatenia)

Hlavným účelom odstúpenia od zmluvy nie je len zamedziť v pokračovaní záväzku s pôvodne dojednaným obsahom, ale obnoviť a zrekonštruovať stav ako keby zmluva medzi stranami nebola uzatvorená.²¹⁴ Prevzatím obchodnoprávného modelu a inšpirovaním sa nemeckou úpravou pri tom odstúpenie formálne nespôsobuje zánik zmluvného vzťahu, ale iba obsahovú zmenu, ktorá spočíva v modifikovaní pôvodných povinností smerujúcich k splneniu na záväzok s tzv. zrkadlovým obsahom, ktorý smeruje k presne opačnému cieľu, než skôr dojednané zmluvné povinnosti.

Reštitúciu fakticky aktivuje aspoň čiastočné plnenie zo zmluvy minimálne jednej zmluvnej strany. Za ideálneho stavu je povinná strana spôsobilá vrátiť prijaté plnenie v nezhoršenom stave, podľa textu Návrhu sa za nezhoršený stav považuje stav neprekračujúci mieru primeraného opotrebenia. Nazdávame

Rethinking the Divisions of Tort, Unjustified Enrichment, and Contract Law. In: *Journal of European Tort Law*, 1, č. 1, 2010, s. 16 – 47. Komparatívny pohľad k nejasnosti retrospektívnych účinkov odstúpenia vo vzťahu ku škode, napr. TREITEL, G. H. *Remedies for Breach of Contract. A Comparative Account*. Oxford: Clarendon Press, 1988, s. 392 – 396.

²¹² Porovnaj s mierne kontroverzným rozhodnutím Najvyššieho súdu ČR o automatickej obnove pozície spoločníka v obchodnej spoločnosti po odstúpení od zmluvy o prevode obchodného podielu. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 10. marca 2015, sp. zn. 29 Cdo 3808/2014.

²¹³ JURČOVÁ, M. Nesplnenie stav de lege lata. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 276.

²¹⁴ KÖTZ, H. *Europäisches Vertragsrecht*. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015, s. 348.

sa, že odovzdanie plnenia, ktorého stav zodpovedá primeranému opotrebeniu, bolo považované za riadne splnenie reštitučnej povinnosti aj podľa teraz platného práva, čo zákon výslovne zakotvuje iba pri následkoch zrušenej nájomnej zmluvy²¹⁵ z pochopiteľných dôvodov – náhrada za bežné opotrebenie veci by mala byť zohľadnená v dohodnutom nájme. Ak by povinná strana platila nájom ako odplatu za užívanie veci a súčasne nahradila prenajímateľovi rozdiel v jej hodnote, vo výsledku by mohlo dôjsť ku kolízii so všeobecným zákazom dvojitej kompenzácie uplatňujúcim sa predovšetkým v oblasti práva zodpovednosti za škodu a bezdôvodného obohatenia. Aj keď by sa mohlo zdať, že nájomná zmluva je z dôvodu svojej podstaty istým spôsobom špecifická a ustanovenie je skôr výnimkou ako všeobecne platným pravidlom, pri vyporiadaní iných zmlúv platí, že sa má skúmať povinnosť vydať okrem plnenia a úžitkov aj hodnota za užívanie veci, čo plní identickú funkciu ako nájom. Problematiku úžitkov a hodnoty za užívanie veci budeme rozoberať v nasledujúcich častiach.

Zníženie hodnoty nad primerané opotrebenie sa podľa Návrhu kompenzuje veriteľovi cestou zodpovednosti za škodu na veci. Nejde pri tom o nárok na náhradu škody, o ktorom hovorí ust. § 231 ods. 4 N2015 (resp. § 1 ods. 4 časti „Iné spôsoby zániku záväzku“ Návrhu) (vzniknutý do času odstúpenia, ako napr. ušlý zisk, škoda vzniknutá omeškaním alebo v dôsledku vadného plnenia), ale tento nárok si strana uplatňuje až vo vyporiadacej fáze vzájomného vzťahu. Oproti všeobecným predpokladom zodpovednosti za škodu vzniknutej porušením zmluvnej povinnosti sú predpoklady pre vznik tohto nároku modifikované. V prvom rade pozíciu veriteľa zlepšuje obrátenie dôkazného bremena, keďže sa porušenie povinnosti dlžníka v rámci predpokladov zodpovednosti predpokladá, iba že ten preukáže dodržanie primeranej starostlivosti. Primeranú starostlivosť navrhujeme vykladať objektívne ako štandard starostlivosti priemerne obozretného človeka, akú dodržiava vo vlastných záležitostiach. Subjektívne posudzovanie by inak mohlo viesť k výsledku, v ktorom veriteľ neodôvodnene znáša riziko ľahkovážnosti dlžníka a ľahkovážny dlžník by mal paradoxne v porovnaní s nad bežnú mieru obozretným dlžníkom väčšiu šancu liberovať sa zo zodpovednosti.

Aj keď sú následky odstúpenia koncipované ako všeobecné, na niektorých miestach Návrh predsa len rozlišuje medzi odstúpením ako prostriedkom nápravy (tzv. sankčným odstúpením) a odstúpením ako terminačným mechanizmom bez nadväznosti na porušenie zmluvných povinností, pričom Návrh spája

²¹⁵ Ust. § 682 OZ.

so sankčným odstúpením prísnejší režim pre stranu porušujúcu zmluvnú povinnosť, ktorej správanie bolo pre druhú stranu dôvodom iniciácie odstúpenia od zmluvy.²¹⁶ Strana porušujúca zmluvu má vo vzťahu k zodpovednosti za škodu na veci užšie koncipovanú možnosť liberácie, čo je odzrkadlením jeho zodpovednosti za nesplnenie a vo výsledku za spôsobenie zániku pôvodných zmluvných záväzkov.

Pri zmluvách, ktorých predmetom sú výkony alebo služby, nárok zo zodpovednosti za škodu na veci z ich povahy, prirodzene, neprichádza do úvahy. Sme však toho názoru, že sa horšia kvalita poskytnutých služieb bude dať kompenzovať prostredníctvom práva na zľavu z ceny služby ako určitej alternatívy, ktorá ekonomicky vedie k tomu istému reparačnému výsledku.²¹⁷

Inou je však situácia, kedy nie je možné alebo hospodársky účelné od povinnej strany požadovať vydanie prijatého plnenia. Návrh toto rieši odlišne než to bolo pri zhoršení veci prostredníctvom zodpovednosti za škodu, a to cez povinnosť vydať peňažnú náhradu. Do rozsahu hypotézy spadá niekoľko situácií – buď je vrátenie plnenia vylúčené už zo samotnej jeho povahy (plnenie v podobe služieb či výkonov), alebo došlo k spotrebovaniu, strate, zníženiu či odcudzeniu predmetu plnenia, alebo objektívne je možné plnenie vrátiť, požadovanie vrátenie plnenia *in natura* by však bolo nespravodlivé, čo čiastočne zodpovedá hospodárskej nemožnosti plnenia.

Nie úplne jednoznačné je posúdenie zafaženia plnenia v čase od plnenia zo zmluvy do jeho vrátenia veriteľovi. Zafaženie je síce zahrnuté v ust. § 346 ods. 2 bod 2 nemeckého BGB ako jeden z prípadov nemožnosti plnenia, predložený Návrh ale opomína obdobný výpočet, a tým ponecháva otvorený priestor pre výklad. V súvislosti so zafažením navrhujeme rozlišovať: dá sa očakávať, že oprávnená strana bude mať väčší záujem na vrátení plnenia *in natura* než na vydanie jeho peňažnej náhrady (predovšetkým, ak ide o špecifický predmet plnenia, napr. konkrétna nehnuteľnosť, umelecké dielo, hnutelná vec historickej alebo inej imateriálnej hodnoty a pod.). Ak bude možné toto plnenie, hoci so zafažením, fakticky vrátiť spätným prevodom na pôvodného majiteľa, zníženie jeho hodnoty si môže oprávnená strana za splnenia zjednodušených podmienok uplatňovať z titulu zodpovednosti za škodu na veci, a to v rozsahu zafaženia.

²¹⁶ Na rozdiel od nemeckého práva sa tak návrh neubral cestou rozlišovania zákonného a zmluvného odstúpenia.

²¹⁷ MEIER, S. Die Rückabwicklung gescheiterter Verträge: Neue europäische Entwicklungen. In: *Rebels Zeitschrift für ausländisches und Internationales Privatrecht*, 2016, roč. 80, č. 4, s. 872.

Vďaka alternatívne stanoveným spôsobom náhrady škody si veriteľ môže vybrať, či požiadá dlžníka, aby zabezpečenú pohľadávku uhradil a uviedol tým vec do pôvodného stavu, alebo mu hodnotu pohľadávky aj s príslušenstvom uhradí v peniazoch. Iba ak bude spätný prevod objektívne nemožný, napr. pre neudelenie súhlasu zabezpečeného veriteľa, navrhujeme považovať zataženie za nemožnosť plnenia so vznikom povinnosti zaplatiť peňažnú náhradu.

Návrh ustanovuje aj spôsob určovania výšky peňažnej náhrady a za východisko určuje cenu dohodnutú v zmluve zrušenej odstúpením. Odkláňa sa tak od cesty určovania obvyklej ceny plnenia, pričom v prospech rešpektovania zmluvného dojednanja o cene svedčí niekoľko dôvodov. V prvom rade by nemalo byť strane umožnené prostredníctvom odstúpenia zvrátiť zle dojednaný obchod.²¹⁸ Dohodnutá cena zároveň najlepšie reflektuje dané trhové podmienky²¹⁹ a do veľkej miery zjednodušuje proces určovania výšky peňažného plnenia.²²⁰ Cena uvedená v zmluve je však iba východiskom, základom pre jej určenie. Návrh tak ponecháva priestor na jej dodatočnú úpravu, ak sa preukáže, že je dôvod na jej následnú modifikáciu, napr. ak bolo dojednanie urobené v omyle jednej, prípadne oboch zmluvných strán, ktorý sa týka ich predstavy o vlastnostiach, o kvalite, prípadne akosti veci.²²¹ Dá sa totiž racionálne predpokladať, že v prípade vedomosti jednej alebo oboch zmluvných strán o vade znižujúcej hodnotu veci by bolo cenové dojednanie odlišné a pravdepodobne by reflektovalo zníženie trhovej hodnoty veci.²²² Nazdávame sa, že v tomto prípade možno hovoriť o zisťovaní hypotetickej vôle strán,²²³ pretože sa stále žiada rešpektovať zmluvne prejavенú vôľu „podhodnotiť“ alebo, naopak, „nadhodnotiť“ vec v porovnaní s jej trhovou cenou.

²¹⁸ KREBS, T. *Restitution at the Crossroads: A Comparative Study*. London: Rutledge – Cavendish, 2001, s. 95.

²¹⁹ KEMMERIES, O. *Das Rückgewährschuldverhältnis nach Rücktritt vom Vertrag*. Köln: Eul Verlag, 2005, s. 94 alebo SCHUSTER, P. F. *Bereicherungsrecht und neues Rücktrittsrecht*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2015, s. 128 – 129.

²²⁰ Bližšie k zdôvodneniu pozri HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In: *Súkromné právo*, 2018, roč. 4, č. 3, s. 123.

²²¹ MEIER, S. Die Rückabwicklung gescheiterter Verträge: Neue europäische Entwicklungen. In: *Rebels Zeitschrift für ausländisches und Internationales Privatrecht*, 2016, roč. 80, č. 4, s. 880.

²²² Do úvahy prichádza modifikácia cenového dojednanja podľa zásad o určovaní zľavy z ceny.

²²³ MELZER, F. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klem – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 197.

Po tom, čo sa zistí, že sú splnené podmienky nemožnosti vrátenia plnenia *in natura*, bude v prvom rade potrebné všeobecné ustanovenia o vyporiadaní vykladať v kontexte s osobitnými ustanoveniami daného zmluvného typu. Niektoré právne poriadky (vrátane toho nášho, pozri napr. ust. § 441 ods. 2 ObZ) v súlade so zákazom *venire contra factum proprium*²²⁴ neumožňujú strane, ktorá sama vrátiť plnenie nevie, za splnenia prípadných ďalších podmienok využiť právo od zmluvy odstúpiť, hoci všeobecná reštitučná úprava bez ďalšieho zakotvuje povinnosť vydať peňažnú náhradu zaniknutého plnenia. Rovnako nebude možné akýkoľvek zánik plnenia podriaďiť pod hypotézu tejto právnej normy, ale bude ju potrebné vykladať v súlade so všeobecnými kritériami občianskeho práva pre nemožnosť plnenia. Ak bolo predmetom zmluvy dodanie druhovo určeného tovaru, platí *genus perire non censetur* a záväzok dodať druhovo určenú vec, nemôže pre nemožnosť plnenia zaniknúť. Preto ak bolo predmetom kúpy desať vriec cementu a predávajúci dodal iba päť, kupujúci potom, čo využil právo od zmluvy odstúpiť, sa nemôže liberovať tým, že cement medzičasom použil na stavbu svojho domu; povinnosť vydať päť vriec cementu bez ďalšieho nezániká a ani sa nemodifikuje na povinnosť vydať peňažnú náhradu. Malo by byť pritom jedno, či k nemožnosti došlo pred odstúpením, alebo v čase medzi odstúpením od zmluvy a vrátením veci predávajúcemu.

Odpadnutie obohatenia (*Wegfall der Bereicherung, change of position*) napriek tomu, že je vo väčšine zahraničných právnych úprav bezdôvodného obohatenia a reštitúcie výslovne regulované, v slovenskom súkromnom práve jeho explicitná regulácia doposiaľ chýba. Návrh prichádza podľa nemeckého vzoru s podstatnou zmenou v doterajšom vnímaní a vymenúva podmienky, ako aj prípady, kedy sa môže strana liberovať z povinnosti vydať prijaté plnenie alebo peňažnú náhradu namiesto plnenia. Neuplatní sa preto všeobecná úprava podmienok a následkov ospravedlneného nesplnenia, ale Návrh v časti vyporiadania po odstúpení obsahuje špeciálnu úpravu. Naďalej však bude strana povinná vydať bezdôvodné obohatenie, spravidla spočívajúce v hodnote za užívanie veci po určitú dobu či v inej forme ušetrových nákladov. Možnosť liberácie je znova diferencovaná v závislosti od toho, či ide o sankčné alebo nesankčné odstúpenie a ktorá zo strán chce namietat nemožnosť. Ak sa strane podarí liberovať, povinnosť druhej strany vrátiť prijaté plnenie nie je týmto ovplyvnená.

²²⁴ Ktorý vyplýva zo zásady konať vo vzájomnom vzťahu v dobrej viere a v súlade s dobrými mravmi, pozri ZIMMERMANN, R. Restitution after Termination for Breach of Contract in German Law. In: *Restitution Law Review*, 1997, roč. 5, s. 20.

10.3 Zhodnotenie plnenia, úžitky a náhrada nákladov

Návrh pamätá aj na zhodnotenie plnenia druhou stranou a za východisko nepovažuje zvýšenie jeho celkovej objektívnej hodnoty, ale pristupuje k spôsobu určenia v podobe náhrady vynaložených nákladov na vec. Účelne vynaložené náklady sú strane priznávané *ex lege* a nie je potrebné ísť cestou všeobecnej úpravy bezdôvodného obohatenia. Stranu požadujúcu náhradu zatažuje iba dôkazné bremeno s ohľadom na účelnosť vynaložených prostriedkov. Vo vzťahu k iným ako účelným nákladom sa už skúmajú podmienky pre vznik bezdôvodného obohatenia na strane obohateného.²²⁵

Novinkou oproti terajšej úprave je aj úprava povinnosti vydať úžitky spoločne s plnením. Východiskom je povinnosť vydať všetky úžitky, a to od času prevzatia predmetu plnenia do času jeho vrátenia.²²⁶ Čo rozumiť pod označením úžitkov by malo v zásade riešiť vecnoprávne chápanie plodov a úžitkov veci.²²⁷ Ak sa po odstúpení naspäť prevádza ovocný sad, úžitkom by mala byť úroda za dané obdobie. Úžitkom kúpnej ceny sú zasa úroky zodpovedajúce dohode strán pre tento prípad, inak určené podľa úpravy výšky úrokov pri zmluve o úvere. Nemožnosť vydania skutočne odčerpaných úžitkov by sa mala posudzovať podľa rovnakých pravidiel ako nemožnosť vydania predmetu plnenia.

Určiť, čo je úžitkom v danej konkrétnej veci, však nemusí byť úplne jednoduché.²²⁸ Ak bol predmet plnenia určitý čas v nájme tretej osoby, optikou ustanovenia v Návrhu by mala strana plnenie vrátiť spoločne s nadobudnutým náj-

²²⁵ Návrh tak definitívne ukončuje debatu o rozsahu vrátenia plnení po odstúpení, keďže podľa Občianskeho zákonníka nebolo úplne jasné, či § 457 OZ nemá súčasne limitačný účinok vo vzťahu k rozsahu, čím by si boli strany povinné vrátiť iba to, čo plnili zo zmluvy. K tomu pozri ŠKÁROVÁ, M. In: ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – § 459. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1194.

²²⁶ DANNEMANN, G. *The German Law of Unjustified Enrichment and Restitution. A comparative Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 70.

²²⁷ Tamtiež, s. 69.

²²⁸ Najvyšší súd napr. v rozsudku zo dňa 31. mája 2004, sp. zn. Obdo V 59/2002, publikovanom v zbierke ako R 7/2006 uzavrel, že zisk z podnikateľskej činnosti, ktorú strana vykonávala v priestoroch, ktoré následne musela vrátiť z titulu neplatnej zmluvy, nie je úžitkom v zmysle § 458 ods. 2 OZ. Z odôvodnenia rozsudku ale vyplýva, že úžitok je to, čo sa nadobudlo zhodnotením predmetu plnenia (bezdôvodného obohatenia). Preto ak bol predmet plnenia v čase do odstúpenia kupujúcim napr. prenajatý, zisk v podobe odčerpaného nájomného je podľa nášho názoru úžitkom tak podľa Občianskeho zákonníka, ako aj podľa predloženého Návrhu.

mom. Sporným je však charakter prospechu z užívania veci do času jej vrátenia, vďaka čomu strana užívajúca vec ušetrila na vlastných nákladoch. Podľa nemeckej úpravy, ako aj podľa vyporiadania v CISG sa hodnota za užívanie považuje za úžitok.²²⁹ Podľa doterajšej českej a slovenskej judikatúry sa však hodnota užívania veci nepriznávala automaticky z titulu úžitku, ale posudzovala sa ako samostatný nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia.²³⁰ Nazdávame sa, že hodnota za užívanie by sa mala aj podľa nového Návrhu posudzovať v rovni práv z bezdôvodného obohatenia, ak je však kupujúcemu priznávaný popri vrátení kúpnej ceny aj komerčný úrok, ktorý plní funkciu odplaty, prospechu za užívanie kapitálu²³¹ a navyše sa predávajúcemu nenahrádza hodnota primeraného opotrebenia veci, v zásade by predávajúcemu mal patriť aj nárok na vydanie hodnoty za užívanie predmetu plnenia.²³²

Návrh vo vzťahu k úžitkom dopĺňa povinnosť vydať skutočne odčerpané úžitky o povinnosť vydania tzv. hypotetických úžitkov podľa nemeckého vzoru, teda úžitkov ktoré by boli vznikli, keby strana, pri ktorej sa plnenie nachádzalo počas trvania zmluvy, postupovala s primeranou starostlivosťou pri ich získavaní, čím reaguje na riziko možnej dôkaznej núdze strán. Povinnosť vydať hypotetické úžitky nie je vhodné vykladať ako formu sankcie, lebo postihuje obidve strany bez ohľadu na to, či má v konkrétnej situácii odstúpenie sankčnú alebo nesankčnú povahu. Za novou úpravou stoja dva hlavné dôvody; po prvé berúc do úvahy, že plnenie bolo po určitý čas v dispozícii druhej strany, sa oprávnený často nebude mať možnosť dozvedieť (a o to menej preukázať), či a v akom rozsahu boli úžitky skutočne odčerpané. Reštitučný mechanizmus má za cieľ zrekonštruovať faktický stav do takej podoby, ktorá by čo možno najviac korešpondovala so stavom, ako by k uzavretiu zmluvy nebolo došlo, inak povedané, ako keby mali strany plnenie celý čas vo svojej dispozícii. V opačnom prípade by sa

²²⁹ TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 371. DANNEMANN, G. *The German Law of Unjustified Enrichment and Restitution. A comparative Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 69.

²³⁰ Napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31. marca 2005, sp. zn. 25 Cdo 2029/2003, pozri aj ČENTÍK, T. *Náhrada za užívanie veci do zrušenia zmluvy pre vady veci*. Dostupné online: <http://www.ulpianus.sk/judikatura-s-komentarom/nahrada-za-uzivanie-veci-do-zrusenia-zmluvy-pre-vady-veci/> (naposledy navštívené dňa 31. augusta 2018).

²³¹ HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In: *Súkromné právo*, 2018, roč. 4, č. 3, s. 121 – 122.

²³² SCHLECHTRIEM, P. Termination and Adjustment of Contracts under the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. In: *European Journal of Law Reform*, 1999, vol. 1, č. 3, s. 305 – 323.

strana porušujúca zmluvnú povinnosť, t. j. tá, ktorá mala plnenie celý čas u seba a mohla ho zhodnocovať podľa svojho uváženia, dostala do lepšej pozície než strana, ktorá riadne plnila zo zmluvy.

Túto povinnosť však strany majú iba vtedy, ak strana úžitky v rozpore s primeranou starostlivosťou nenadobudla. Primeranú starostlivosť, podobne ako pri liberácii zo zodpovednosti za škodu na veci, navrhujeme vykladať objektívne. V konkrétnom prípade by sa preto malo skúmať, ako by naložila s vecou priemerne rozumná a starostlivá osoba. Je možné dospieť aj k záveru, že z daného predmetu plnenia v danom čase nie je racionálne očakávať čerpanie úžitkov (stavebná technika pre sezónne práce bola v dispozícii druhej strany v čase mimo sezóny), prípadne bola vec vadná a nespôsobilá na riadne použitie.²³³ Navrhujeme rozlišovať medzi P2P a B2B vzťahmi, keďže sa predpokladá, že transakcie v podnikateľskom styku sú vo väčšine prípadov uskutočňované práve s cieľom dosiahnuť zisk či iný prospech.

Nakoniec je podľa Návrhu strane odstupujúcej od zmluvy priznaná náhrada nákladov spojených s odstúpením, ale iba ak ide o odstúpenie sankčnej povahy. Pri nesankčnom odstúpení všeobecne platí, že má každý sám znášať náklady vlastných rozhodnutí. Návrh znova zjednodušuje situáciu odstupujúcej strane, ktorá tak nemusí preukazovať predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu, ale bez potreby ďalšieho dokazovania sú jej priznané *ex lege*. Náklady spojené s odstúpením však musia byť primerané okolnostiam daného prípadu. Dôkazné bremeno s ohľadom na túto okolnosť zaťažuje stranu, ktorá sa ich bude dovolávať.

²³³ TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 371.

**III. NÁVRH
(ZNENIE USTANOVENÍ
S KOMENTÁROM A SÚVISIACOU
LITERATÚROU)**

NESPLNENIE A PROSTRIEDKY NÁPRAVY

Prvý oddiel Všeobecné ustanovenia

Literatúra grantová: JURČOVÁ, M. Nesplnenie – stav de lege lata. In: *Právny obzor*. Vol. 99, č. 4 (2016), s. 274 – 286. ISSN 0032-6984. JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015, s. 167 – 187. ISBN 978-80-8152-315-1. JURČOVÁ, M., ŠTEFANKO, J. Porušenie povinnosti v zmluvnom práve. In: ŠTEFANKO, J. (ed.). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. [online]. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2017, s. 10 – 26.

Iná literatúra: AKSOY, H. Impossibility in Modern Private Law. A comparative study of German, Swiss and Turkish Laws and the Unification Instruments of Private Law. Springer International Publishing Switzerland, 2014. LANDO, O., BEALE, H. (ed.). *Principles of European Contract Law. Parts I and II*. The Hague: Kluwer Law International, 2000; LANDO, O., CLIVE, E., PRÜM, A., ZIMMERMANN, R. (ed.). *Principles of European Contract Law. Part III*. The Hague: Kluwer Law International, 2003. *Princípy európskeho zmluvného práva*. Bratislava: Iura Edition, 2009; VON BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. München: Sellier, 2009; GRUNDMANN, S., SCHÄFER, M. The French and the German Reforms of Contract Law. In: *European Review of Contract Law*, 4/2017, roč. 13, s. 459 – 491.

§ 1 Nesplnenie

(1) Nesplnením je vadné plnenie, omeškanie s plnením a ak sa neplní ani čiastočne/vôbec.

[Alt.: Ak niektorá zo strán neplní vôbec, plní vadne alebo je v omeškaní, nesplní (nesplnenie).]

(2) Za nesplnenie sa považuje aj porušenie povinnosti brať ohľad na práva a oprávnené záujmy druhej strany.

Odôvodnenie:

Návrh vychádza z jednotného systému nesplnenia/porušenia a zodpovedajúcich prostriedkov nápravy, ktorý je známy z modelových noriem CISG, Princípov obchodných zmlúv UNIDROIT – UPICC, PECL, Návrhu CESL.

Tento systém bol inšpiráciou aj pre reformu obligáčného práva v Spolkovej republike Nemecko v roku 2002, v maďarskom občianskom zákonníku, estónskom obligáčnom zákone. Najnovšia reforma záväzkového práva v tomto smere bola v roku 2016 zavŕšená vo Francúzsku. Preferencia jednotného systému nesplnenia je odôvodnená aj skutočnosťou, že relevantné smernice EÚ (predaj spotrebného tovaru, zájazd, on-line predaj, dodanie digitálneho obsahu) vychádzajú z jednotného režimu nesplnenia.

Vzhľadom na skutočnosť, že Obchodný zákonník z roku 1991 bol v značnej miere ovplyvnený CISG-om, nie je tento systém neznámy ani na Slovensku, využitím diferenciácie omeškania veriteľa a dlžníka ako kategórií podstatného a nepodstatného porušenia zmluvy je založený na podobných predpokladoch ako tento návrh.

Návrh vychádza z predpokladu, že reforma záväzkového práva sleduje zlúčenie záväzkového práva z doterajšej obchodnoprávnej a občianskoprávnej úpravy.

Jednotnosť definície nesplnenia má dva stupne uplatnenia, v prvom stupni sa jednotnosť nesplnenia prejavuje zlúčením jednotlivých skutkových podstat nesplnenia, t. j. vadné plnenie, omeškané plnenie, neposkytnutie plnenia sa spojili pod jednotný pojem, v druhom stupni sa zjednotenie prezentuje v jednotnom uplatňovaní prostriedkov nápravy pre nesplnenie. Z terminologického hľadiska sme uprednostnili pojem nesplnenie, keďže na základe uskutočneného výskumu²³⁴ nebolo preukázané, žeby sa v doterajšej slovenskej právnej úprave alebo právnej praxi zažilo diferencovanie pojmov porušenie ako nedodržanie širšieho komplexu povinností v právnom vzťahu, ktoré sa viaže na legitímne očakávania spojené s existenciou zmluvy v porovnaní s nesplnením ako užším pojmom zameraným výlučne na striktné dodržania povinností vyplývajúcich z konkrétneho záväzku. Nesplnenie je definované v Návrhu široko, za nesplnenie sa považuje aj porušenie povinnosti brať ohľad na práva a oprávnené záujmy druhej strany (plniť povinnosti starostlivo, v dobrej viere, nespôsobiť škodu pri uplatňovaní práv a plnení povinností, dodržiavať obchodné tajomstvo atď.). Porušenie týchto tzv. vedľajších povinností sa tiež považuje za nesplnenie a ako také môže za existencie predpokladov ďalej ustanovených aktivovať uplatňova-

²³⁴ JURČOVÁ, M., ŠTEFANKO, J. Porušenie povinnosti v zmluvnom práve. In: ŠTEFANKO, J. (ed.). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. [online]. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2017, s. 10 – 26. Dostupné na internete: <http://publikacie.iuridica.truni.sk/wp-content/uploads/2017/07/prostriedky_napravy_v_zmluvnom_prave.pdf>. ISBN 978-80-568-0026-3.

nie prostriedkov nápravy. (Predpokladom uplatňovania definície nesplnenia je vznik záväzku, čiže možno uväzovať o neplnení vedľajšej povinnosti, len ak sa viaže na záväzok.

Súvisiace ustanovenie všeobecnej časti:

§ 139 N2015

- (1) Dlh (záväzok) zanikne, ak sa veriteľovi plní riadne a včas.
- (2) Plnenie je riadne, ak je v súlade so zmluvou, najmä ak má vec (služba) v čase plnenia vlastnosti vymienené alebo obvyklé, ak ju možno použiť podľa povahy a účelu zmluvy alebo podľa toho, čo si zmluvné strany dohodli, a ak vec nemá právne vady.
- (3) Splnením nepeňažného dlhu je aj náprava vadného plnenia.

§ 2

Podstatné nesplnenie

Nesplnenie je podstatné, ak:

- a) **dôsledné dodržanie povinnosti je pre zmluvu rozhodujúce, alebo**
- b) **podstatne zbavuje dotknutú stranu toho, čo bola oprávnená očakávať podľa zmluvy, ibaže druhá strana takýto dôsledok nepredvídala a ani nemohla dôvodne predvídať, alebo**
- c) **je úmyselné a u dotknutej strany vzbudzuje dôvodné obavy, že sa nemôže spoliehať na budúce plnenie druhej strany.**

Odôvodnenie:

Navrhované ustanovenie je založené na článku 8:103 PECL. Z toho dôvodu možno odkázať na PECL z hľadiska spôsobu výkladu tohto ustanovenia.

Rozsah využiteľných prostriedkov nápravy pre dotknutú stranu bude v prvom kroku vždy definovaný skutočnosťou, či nesplnenie strany je alebo nie je podstatné.

V porovnaní so súčasnou obchodnoprávnou úpravou (§ 345 ods. 2 ObZ prvá veta: *Na účely tohto zákona je porušenie zmluvy podstatné, ak strana porušujúca zmluvu vedela v čase uzavretia zmluvy alebo v tomto čase bolo rozumné predvídať s prihliadnutím na účel zmluvy, ktorý vyplynul z jej obsahu alebo z okolností, za ktorých bola zmluva uzavretá, že druhá strana nebude mať záujem na plnení povinností pri takom porušení zmluvy*) možno konštatovať, že prvé dve alterna-

tívne podmienky definície podstatného nesplnenia [a) dôsledné dodržanie povinnosti je pre zmluvu rozhodujúce a b) nesplnenie podstatne zbavuje dotknutú stranu toho, čo bola oprávnená očakávať podľa zmluvy, ibaže druhá strana takýto dôsledok nepredvídala a ani nemohla dôvodne predvídať] sú v značnej miere konkretizáciou obchodnoprávnej úpravy a budú pokrývať v praxi skutkovo takmer zhodné situácie. V porovnaní s tým tretia alternatíva podstatného nesplnenia kladie dôraz na dobrú vieru ako faktor, ktorý sa v súčasnom zmluvnom práve zdôrazňuje ako významný ukazovateľ vo všetkých štádiách zmluvného vzťahu (predzmluvné štádium, uzatváranie zmluvy, splnenie, ako aj uplatňovanie prostriedkov nápravy²³⁵). Existenciu tohto dôvodu (úmyselné nesplnenie stranou a dôvodné obavy z budúceho nesplnenia) bude, samozrejme, dotknutá strana uplatňujúca prostriedok nápravy zodpovedajúci podstatnému nesplneniu povinná preukázať. Nebude sa však vyžadovať súčasné naplnenie predpokladu ad a) alebo ad b), čiže aj nesplnenie menej závažnej povinnosti možno považovať za podstatné.

V konkrétnom prípade môže byť ťažké posúdiť, či je nesplnenie podstatné, alebo nepodstatné. Pre riešenie takejto situácie ObZ ustanovoval vyvrátiteľnú právnu domnienku, že v prípade pochybností porušenie zmluvy nie je podstatné. To, že porušenie zmluvy bolo podstatné, musela preukázať oprávnená strana (§ 345 ods. 2). Hoci návrh výslovne neobsahuje takéto ustanovenie, z povahy veci vyplýva, že v každom prípade využitia prostriedkov nápravy, ktoré sa vzťahujú k podstatnému nesplneniu, je strana uplatňujúca prostriedok nápravy povinná preukázať, že nesplnenie je podstatné.

§ 3

Ospravedlnenie z dôvodu prekážky

(1) Nesplnenie strany je ospravedlnené, ak je spôsobené prekážkou, ktorá nastala mimo vplyvu tejto strany a bráni jej v splnení povinnosti, ak nemožno rozumne predpokladať, že by povinná strana túto prekážku alebo jej následky odvrátila alebo prekonala a že by v čase vzniku záväzku túto prekážku predvídala alebo mohla predvídať. Ospravedlnenie nezakladá prekážka, ktorá vznikla až v čase, keď povinná strana bola v omeškaní s plnením svojej povinnosti alebo vznikla z jej hospodárskych pomerov.

²³⁵ Pozri GRUNDMANN, S., SCHÄFER, M. The French and the German Reforms of Contract Law. In: *European Review of Contract Law*, 2017, vol. 13, č. 4, s. 470 a nasl.

(2) Nesplnenie je ospravedlnené iba po dobu trvania prekážky.

(3) Strana je povinná upovedomiť druhú stranu o prekážke, ktorá jej bráni v plnení a o dôsledkoch tejto prekážky akonáhle sa o nej dozvie alebo mala dozvedieť.

(4) Ak je prekážka, ktorá zakladá ospravedlnenie strany trvalá, povinnosť neplniacej strany plniť zaniká, súčasne zaniká aj vzájomná povinnosť dotknutej strany. Strany sa navzájom vyporiadajú podľa ustanovení o vyporiadaní po odstúpení od zmluvy.

Odôvodnenie:

K odseku 1: Prekážka, ktorá zakladá ospravedlnenie strany, musí spĺňať určité predpoklady. Pojem prekážka zahŕňa každú udalosť (prírodná katastrofa, úradné zákazy, konanie tretích strán). Strana sa nemôže odvolávať na konanie osôb, ktoré využila pri plnení záväzku ako na tretie osoby. Strana, ktorá sa dovoľáva ospravedlnenia neplnenia povinnosti, je povinná preukázať existenciu predpokladov:

- a) prekážka jej bráni v splnení povinnosti. Ak prekážka existovala už v čase uzavretia zmluvy, nie je vhodné postupovať podľa tohto ustanovenia, pretože je zřejmé, že by sa mali uplatniť ustanovenia o uzavretí zmluvy v omyle.
- b) prekážka nastala nezávisle od neplniacej strany. Je vylúčené uplatňovať aj dôvody, ktoré vznikli z hospodárskych pomerov neplniacej strany alebo sa vyskytli až v čase, kedy neplniaca bola strana v omeškaní. Prekážka musí byť mimo sféry vplyvu neplniacej strany. Riziko svojich vlastných aktivít musí znášať sám. Poruchu zariadenia, aj keď je nepredvídateľná a neodvratiteľná, teda nemožno považovať za prekážku podľa tohto článku, a tak nie je potrebné ďalšie šetrenie, či porucha bola skutočne nepredvídateľná a jej dôsledky neodvratiteľné. To isté platí pre konanie osôb, za ktoré je dlžník zodpovedný, a obzvlášť pre konanie osôb, ktoré poveril splnením. Strana sa nemôže dovoľávať porušenia subdodávateľa, ibaže ho nemohol ovplyvniť, napríklad preto, že neexistoval žiadny ďalší subdodávateľ, ktorého by mohol najat'; prekážka musí byť tiež mimo vplyvu subdodávateľa.
- c) neprekonateľná a neodvratiteľná. Táto požiadavka sa vzťahuje tak na prekážku samotnú, ako aj na jej následky (ak teroristický výbuch v priemysle zamedzí jedinou cestu k miestu splnenia, tak prekážkou je nemožnosť

prechodu, ale pre ospravedlnenie treba preukázať aj to, že nemožno prekonať ani následky, t. j. nemožno uskutočniť transport na miesto splnenia alternatívnou trasou alebo dopravou).

- d) nepredvídateľná, t. j. nebolo možno rozumne predpokladať, že by neplniaca strana v čase vzniku záväzku alebo uzavretia zmluvy túto prekážku predvíдалa alebo mohla predvídať.

K odseku 2: Ak ide iba o dočasnú prekážku, ospravedlnenie trvá iba po dobu trvania prekážky. Toto ustanovenie nie je relevantné v prípadoch, ak dotknutá strana z dôvodu podstatného nesplnenia využila právo ukončiť záväzkovoprávny vzťah odstúpením ešte skôr, než pominula prekážka alebo jej následky (účinky). Uplatňovanie tohto ustanovenia nadväzuje na § 374 ObZ a ide o tradičný inštitút *force majeure* a treba ho takto vykladať.

K odseku 3: Porušenie povinnosti upovedomiť druhú stranu o prekážke, ktorá jej bráni v plnení a o dôsledkoch tejto prekážky akonáhle sa o nej dozvie alebo mala dozvedieť, zakladá právo druhej strany na náhradu škody.

K odseku 4: Ustanovenie sa inšpiruje III – 3.304 DCFR. Ak je prekážka trvalá, skôr či neskôr bude zakladáť podstatné nesplnenie, ale nie je praktické a účelné čakať, aby a kým by dotknutá strana ukončila vzťah odstúpením, ak ide o trvale nemožné plnenie, je vhodné ustanoviť zánik záväzkovoprávného vzťahu a odkázať na režim vyporiadania strán po zániku záväzku odstúpením.

V praxi, samozrejme, môžu nastať aj iné prípady nemožnosti plnenia, ktoré nebudú zakladáť ospravedlnenie strany (napr. ak nemožnosť zavinila neplniaca strana priamo svojim vedomým konaním). V týchto prípadoch bude síce vylúčené právo na splnenie podľa ustanovení tretieho oddielu, ale keďže nepôjde o prekážku, ktorá zakladá ospravedlnenie, neplniaca strana bude zodpovedať za nesplnenie a bude povinná nahradiť škodu a platiť úrok z omeškania, ak pôjde o omeškanie s plnením peňažného záväzku.

§ 4

Zodpovednosť za nesplnenie

(1) Strana zodpovedá za nesplnenie, ibaže je nesplnenie ospravedlnené. Predpokladá sa, že nesplnenie nie je ospravedlnené.

(2) Zmluva alebo zákon ustanoví, kedy strana zodpovedá aj za ospravedlnené nesplnenie.

(3) Zmluva alebo zákon ustanoví, kedy strana zodpovedá len ak nesplnenie zavinila.

Odôvodnenie:

Zodpovednosť za nesplnenie je pojem, ktorý sa v značnej miere inšpiruje es-tónskym obligáčnym zákonom²³⁶ a jeho účelom je zvýrazniť možnosť odchýlok od základného režimu uplatňovania prostriedkov nápravy. Všeobecne v tomto režime platí, že ak je nesplnenie povinnej strany ospravedlnené z dôvodu pre-kážky, niektoré prostriedky nápravy sú pre dotknutú stranu vylúčené (právo na splnenie, právo na úroky z omeškania, právo na náhradu škody). Ide prevažne o povinnosti sekundárneho sankčného charakteru (s výnimkou práva na spl-nenie). Najmä v zmluvnom práve sa však pravidelne vyskytnú situácie, kedy by uplatňovanie objektívnej zodpovednosti s možnosťou liberácie z dôvodu pre-kážky nebolo vhodným riešením. Napríklad pre účely zodpovednosti za nespl-nenie darcu je spravodlivejšie ustanoviť zodpovednosť darcu len za zavinené nesplnenie, naopak, niektoré legislatívne úpravy môžu výnimočne vyžadovať prísnejšie ustanovenie kritérií zodpovednosti za nesplnenie a v niektorých prí-padoch dokonca úplne vylúčiť možnosť liberácie z dôvodu prekážky. Návrh zá-roveň zdôrazňuje prevažne dispozitívny charakter ustanovení o zodpovednosti za nesplnenie (pozri aj komentár k § 5 Vylúčenie alebo obmedzenie zodpoved-nosti za nesplnenie dohodou).

§ 5

Vylúčenie alebo obmedzenie zodpovednosti za nesplnenie dohodou

(1) Strany sa môžu aj vopred dohodnúť na vylúčení alebo obmedzení zodpovednosti za nesplnenie.

(2) Ak sa strany dohodnú, že vec sa prenechá ako stojí a leží, nezod-povedá scudziteľ za jej vady, ibaže vec nemá vlastnosť, o ktorej scudzi-teľ vyhlásil, že ju má, alebo ktorú si nadobúdateľ výslovne vymienil.

(3) Neplatné sú dohody, ktoré:

- a) vylučujú alebo obmedzujú zodpovednosť v prípadoch úmyselné-ho nesplnenia, alebo**
- b) neodôvodnene v rozpore s dobrou vierou vylučujú alebo obme-dzujú zodpovednosť za nesplnenie, alebo**
- c) umožňujú plniť dlh spôsobom podstatne odlišným od dôvodného očakávania druhej strany.**

²³⁶ Pozri najmä § 103 – § 106 est. obl. z.

Odôvodnenie:

Okrem možnosti strán dohodnúť na prísnejších alebo menej prísnych predpokladoch zodpovednosti za nesplnenie (napr. založením zodpovednosti len za zavinené nesplnenie, vylúčením liberácie na základe prekážky, odchýlnym definovaním prekážky, ktorá ospravedlňuje nesplnenie, ak napr. strana na seba prevzme riziko zmeny okolností bez ohľadu na faktor predvídateľnosti), strany sa môžu vopred dohodnúť aj na celkovom vylúčení alebo obmedzení zodpovednosti za nesplnenie. Explicitne sa upravuje len možnosť takejto dohody vopred, t. j. pred vznikom zodpovednosti za nesplnenie, či už pri vzniku záväzku, alebo počas jeho trvania pred splatnosťou. V čase, keď už zodpovednosť vznikne, nič stranám nebráni dohodnúť sa, že prostriedky nápravy sa neuplatnia, alebo dotknutá strana sa jednostranne rozhodne ich neuplatniť.

Návrh k dohodám o vylúčení alebo obmedzení zodpovednosti zaraďuje aj tradičné ustanovenia o prenechaní veci, ako stojí a leží, keďže sa v súčasnej praxi osvedčilo, pričom jeho uplatňovanie nie je nutné obmedzovať na veci prenechané úhrnom, ale slobodná vôľa strán im umožňuje takto sa dohodnúť bez ohľadu na predmet záväzkovoprávneho vzťahu. Systematické zaradenie medzi dohody, ktorými sa vylučuje zodpovednosť, je odôvodnené skutočnosťou, že dotknutej strane nebudú patriť prostriedky nápravy závislé od zodpovednosti strany za nesplnenie vo forme vadného plnenia, t. j. právo na splnenie, ktoré v sebe zahŕňa právo na nápravu vadného nepeňažného plnenia a právo na náhradu škody z dôvodu vadného plnenia, si dotknutá strana nebude môcť úspešne uplatniť.

Všetky dohody, ktoré limitujú zodpovednosť za nesplnenie, môžu výrazným spôsobom ohroziť postavenie dotknutej strany. Vzhľadom na imanentné riziko týchto dohôd návrh umožňuje dotknutej strane uplatniť neplatnosť takejto dohody zo zákonom ustanovených dôvodov podľa vzoru § 106 estónskeho obligáčného zákona. Odsek 3 tohto ustanovenia má kogentnú povahu.

§ 6

Zábezpeka plnenia

Strana, ktorá má dôvodné obavy, že dôjde k podstatnému nesplneniu druhej strany, môže požadovať poskytnutie primeranej zábezpeky nadchádzajúceho plnenia.

Odôvodnenie:

Predmetné ustanovenie sa dotýka času pred splatnosťou povinnosti, t. j. upravuje situáciu pred časom splnenia. Ustanovenie treba vykladať vo vzájomnej súvislosti aj s § 21 ods. 2 (*Strana, ktorá má plniť vzájomnú povinnosť skôr ako druhá strana a ktorá je dôvodne presvedčená, že v čase plnenia druhá strana nesplní, môže odoprieť plnenie po dobu, po ktorú je zrejmé, že druhá strana nesplní. Právo strany odoprieť plnenie zaniká, ak druhá strana poskytne primeranú zábezpeku plnenia.*). § 21 ods. 2 sa však aktivuje v odchyľnej situácii, pretože upravuje vzájomné povinnosti (a v tomto ohľade je užší s komentovaným ustanovením), ak čas plnenia s ohľadom na jednu zo vzájomných povinností už nastal a zároveň ustanovuje predpoklady odopretia plnenia a jeho závislosti od poskytnutia zábezpeky (a v tomto ohľade je širší v porovnaní s komentovaným ustanovením).

Komentované ustanovenie je v priamej nadväznosti aj na § 26 (*Očakávané nesplnenie s ohľadom na povinnosť, ktorá sa má splniť až v budúcnosti, možno od zmluvy odstúpiť, keď zo správania povinnej strany alebo z iných okolností nepochybne vyplýva ešte pred časom určeným na plnenie zmluvnej povinnosti, že nesplnenie bude podstatné a povinná strana neposkytne po vyzvaní oprávnenej strany bez zbytočného odkladu primeranú zábezpeku*).

Ustanovenie je preventívnej povahy a v rámci prevencie nesplnenia primerane zaťažuje obidve strany, od dotknutej strany vyžaduje určitú mieru obozretnosti a bdlosti, povinnú stranu zaťažuje povinnosťou poskytnutia primeranej zábezpeky.

§ 7

Prostriedky nápravy pre nesplnenie

(1) Prostriedky nápravy pre nesplnenie sú:

- a) právo na splnenie,
- b) právo odoprieť plnenie,
- c) právo na zľavu z ceny,
- d) právo požadovať úrok z omeškania, ak ide o omeškanie s plnením peňažného dlhu,
- e) právo na paušálnu náhradu nákladov na vymáhanie,
- f) právo na náhradu škody,
- g) právo odstúpiť od zmluvy.

(2) Ak strana nesplní svoju povinnosť, druhá strana môže využiť ktorýkoľvek z prostriedkov nápravy jednotlivito alebo súčasne, ibaže by

boli nezlučiteľné. Právo na náhradu škody nie je dotknuté uplatnením práva na akýkoľvek iný prostriedok nápravy.

(3) Bez ohľadu na zodpovednosť strany za nesplnenie je dotknutá strana oprávnená odoprieť plnenie, odstúpiť od zmluvy alebo požadovať zľavu z ceny.

[Alt.: Dotknutá strana môže odoprieť plnenie, odstúpiť od zmluvy alebo požadovať zľavu z ceny aj v prípade, ak druhá strana za nesplnenie nezodpovedá.]

(4) Strane nepatrí prostriedok nápravy v rozsahu, v akom svojím vlastným konaním spôsobila nesplnenie druhej strany.

Odôvodnenie:

V ustanovení sú vymenované jednotlivé prostriedky nápravy pre nesplnenie, všeobecné predpoklady ich využitia a ich vzájomný vzťah. Osobitné predpoklady využitia jednotlivých prostriedkov nápravy ustanovujú osobitné oddiely.

Využitie pojmu prostriedok nápravy v slovenskom právnom prostredí sa prvýkrát vyskytlo v slovenskom preklade PECL (*Princípy európskeho zmluvného práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2009). Odvtedy sa tento pojem už v slovenskom právnom jazyku vyskytuje, o čom svedčí aj preklad pojmu „*remedies*“ v Návrhu nariadenia o spoločnom európskom kúpnom práve.²³⁷

Pre využitie prostriedkov nápravy platia určité základné pravidlá:

1. Prostriedky nápravy sa využívajú, ak dôjde k nesplneniu (výnimka, možnosť odstúpiť od zmluvy – očakávané nesplnenie).
2. Využiť možno tie prostriedky nápravy, ktoré nie sú nezlučiteľné. Nezlučiteľnosť buď vyplynie z povahy veci (nemožno zároveň trvať na splnení a odstúpiť od zmluvy), alebo je výslovne ustanovená (nemožno požadovať náhradu škody vo výške, v ktorej je krytá úrokmi z omeškania § 39).

Ak sú prostriedky nápravy nezlučiteľné, dotknutá strana si v niektorých prípadoch môže vybrať medzi viacerými dostupnými prostriedkami nápravy. V niektorých prípadoch je už táto voľba konečná a nemožno ju meniť (napr. ak strana prevezme plnenie, ktoré nezodpovedá zmluve, je vadné a strana z toho dôvodu uplatnila právo na zľavu z ceny, nemôže požadovať aj náhradu škody za pokles hodnoty plnenia; právo na náhradu

²³⁷ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Spoločné európske kúpne právo na zjednotenie cezhraničných transakcií na jednotnom trhu (KOM/2011/0636).

inej škody tým nie je dotknuté). Ak strana najprv uplatňuje právo na splnenie a neskôr sa dozvie, že povinná strana nespĺní ani v dodatočnej lehote, strana môže zmeniť prostriedok nápravy a uplatniť právo odstúpiť od zmluvy.

3. Strane nepatrí prostriedok nápravy v rozsahu, v akom svojím vlastným konaním spôsobila nesplnenie druhej strany, napr. ak omeškanie dlžníka je spôsobené nedostatkom súčinnosti veriteľa, bolo by v rozpore s dobrými mravmi a slušnosťou (a tiež komentovaným ustanovením) požadovať náhradu škodu spôsobenú z tohto dôvodu.
4. Právo odoprieť plnenie, odstúpiť od zmluvy alebo požadovať zľavu z ceny je nezávislé od zodpovednosti strany za nesplnenie. Ostatné prostriedky nápravy sú dostupné, len ak strana za nesplnenie zodpovedá.

V porovnaní s doterajším režimom aj úroky z omeškania možno požadovať len v prípade, ak strana za nesplnenie zodpovedá. Dôvody sú zrejmé: a) tento režim uplatňuje aj Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách²³⁸ [článok 3 bod 1 písm b)], b) nie je dôvod, aby náhrada škody a úrok z omeškania mali v tomto smere odchylné nastavené predpoklady zodpovednosti, c) pre účely peňažnej pohľadávky bude možnosť vylúčenia zodpovednosti neplniacej strany z dôvodu prekážky v porovnaní s nepeňažnými pohľadávkami veľmi zriedkavo uplatniteľná.

Návrh explicitne neupravuje režim dohodnutých následkov nesplnenia nad rámec výpočtu prostriedkov nápravy uvedeného v odseku 1 tohto ustanovenia. Do úvahy pripadá minimálne zmluvná pokuta, prepadnutie preddavku a podobne. Vychádza sa z predpokladu, že strany si dohodnú predpoklady využitia zmluvných prostriedkov nápravy a prípadnú možnosť naviazať ich využitie na inštitút zodpovednosti za nesplnenie. Ak si strany nedohodnú predpoklady využitia zmluvných prostriedkov nápravy, použijú sa na ne všeobecné ustanovenia tohto oddielu.

§ 8

Prechod nebezpečenstva škody na veci

Ak strana nespĺnila povinnosť odovzdať alebo vrátiť veci druhej strane, alebo ak v rozpore s povinnosťami vyplývajúcimi zo zmluvy nakladá s vecou, ktorú má odovzdať alebo vrátiť, znáša nebezpečenstvo škody

²³⁸ Ú. v. EÚ L 48, 23. 2. 2011, s. 1 – 10.

na veci. To neplatí, ak škodu na veci spôsobila druhá strana alebo vlastník veci, alebo ak k vzniku škody došlo počas omeškania druhej strany.

Odôvodnenie:

Navrhované ustanovenie je založené na § 386 ods. 1 Obchodného zákonníka. Z toho dôvodu možno odkázať na Obchodný zákonník z hľadiska spôsobu výkladu tohto ustanovenia.

§ 9

Dodatočná lehota na splnenie

(1) Dotknutá strana môže oznámením druhej strane poskytnúť dodatočnú lehotu na plnenie.

(2) Počas dodatočnej lehoty môže dotknutá strana odoprieť plnenie svojich vzájomných povinností a požadovať náhradu škody a úroky z omeškania, nemôže však využiť žiadny iný prostriedok nápravy, ktorý je s daným režimom nezlučiteľný. Ak obdrží oznámenie druhej strany, že táto nebude plniť ani v dodatočnej lehote, alebo ak ani po uplynutí tejto lehoty nebolo uskutočnené riadne plnenie, môže dotknutá strana využiť ktorýkoľvek z dostupných prostriedkov nápravy.

Odôvodnenie:

Predmetné ustanovenie sa môže uplatniť tak v prípade podstatného, ako aj nepodstatného nesplnenia.

Ak pôjde o podstatné nesplnenie, dotknutá strana sa napriek tomu môže rozhodnúť trvať na splnení a poskytnúť lehotu na splnenie (porovnaj § 23 ods. 2: *Ak dotknutá strana oznámi neplniacej strane, že na splnení trvá, alebo ak nevyužije včas právo odstúpiť od zmluvy podľa odseku 1, je oprávnená odstúpiť od zmluvy len spôsobom ustanoveným pre nepodstatné nesplnenie; ak pre dodatočné plnenie určí lehotu, vzniká jej právo odstúpiť od zmluvy až po uplynutí tejto lehoty*).

Ak je nesplnenie nepodstatné, uplatňuje sa § 24 (dotknutá strana môže odstúpiť od zmluvy iba v prípade, že strana, ktorá nesplnila, nesplní svoju povinnosť ani v dodatočnej primeranej lehote, ktorú jej dotknutá strana na splnenie poskytla).

Komentované ustanovenie treba odlíšiť od druhého oddielu, ktorý rieši špecifické otázky nápravy už poskytnutého vadného plnenia. Komentované ustanovenie je širšie, pretože sa dotýka všetkých prípadov nesplnenia, ale, samozrej-

me, uplatní sa najmä pre omeškané plnenie a neplnenie vôbec, keďže pre vadné plnenie bude mať úprava v druhom oddiele prevažne prednosť pred všeobecnou úpravou komentovaného ustanovenia.

Význam komentovaného ustanovenia spočíva najmä v ochrane záujmov strán, dotknutej strane sa priznáva právo odoprieť plnenie vzájomnej povinnosti počas dodatočnej lehoty, neplniacej strane sa garantuje možnosť dodatočného splnenia povinnosti bez hrozby okamžitého ukončenia zmluvy počas plynutia dodatočnej lehoty. Poskytnutie dodatočnej lehoty nemení splatnosť.

Druhý oddiel Vadné plnenie

Literatúra grantová: JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právnych následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (ed.). *Právo, obchod, ekonomika V*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016, s. 175 – 196. ISBN 978-80-8152-394-6. ŠKRINÁR, A. Zodpovednosť za vady a zodpovednosť za omeškanie: Účinky prienikov v novej právnej úprave. In: ŠTEFANKO, J. (ed.). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 27 – 46. ISBN 978-80-568-0026-3. ĎURANA, M., TUROŠÍK, M. Nárok na primeranú zľavu ako následok vadného plnenia. In: ŠTEFANKO, J. (ed.). *Prostriedky nápravy v zmluvnom práve*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017, s. 47 – 59. ISBN 978-80-568-0026-3.

Iná literatúra: LANDO, O., BEALE, H., (ed.). *Principles of European Contract Law. Parts I and II*. The Hague: Kluwer Law International, 2000. LANDO, O., CLIVE, E., PRÜM, A., ZIMMERMANN, R. (ed.). *Principles of European Contract Law. Part III*. The Hague: Kluwer Law International, 2003. *Princípy európskeho zmluvného práva*. Bratislava: Iura Edition, 2009. VON BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. München: Sellier, 2009.

Vytknutie vád

§ 10

(1) Veriteľ môže uplatniť prostriedky nápravy vyplývajúce z vadného plnenia [§ (odkaz na úpravu vadného plnenia, napr. § 715 N2018)], len ak vadu dlžníkovi vytkne.

(2) Vadu možno vytknúť jej opisom alebo opisom toho, ako sa prejavuje.

(3) Vada sa musí vytknúť v primeranej lehote po tom, čo mal veriteľ možnosť plnenie prezrieť, najneskôr však do šiestich mesiacov od jeho prevzatia.

(4) Po uplynutí lehoty podľa odseku 3 možno vadu vytknúť len za podmienky, že ju veriteľ vytkne v primeranej lehote po tom, čo ju zistil alebo mohol zistiť a zároveň, ak:

- a) dlžník o vade vedel alebo musel vedieť a veriteľa na ňu neupozornil a neuplynuli dva roky od uzavretia zmluvy, alebo
- b) bola daná záruka za akosť [§ (odkaz na úpravu záruky za akosť, napr. § 716 N2018)] a neuplynula záručná doba.

(5) Kým sa nepreukáže inak, platí, že veriteľ vytkol vadu v primeranej lehote.

(6) Ak sa vada nevytkne včas, právo využiť prostriedky nápravy vyplývajúce z vadného plnenia zaniká. Následná náprava vadného plnenia uskutočnená dlžníkom alebo následné poskytnutie zľavy z ceny však nepredstavuje bezdôvodné obohatenie.

Odôvodnenie:

K odseku 1: Kedy je plnenie vadné je upravené v časti týkajúcej sa splnenia. V tejto časti sa upravujú následky tejto vadnosti. Z novej úpravy vyplýva, že veriteľ môže voči dlžníkovi uplatňovať práva vyplývajúce z vadného plnenia len za podmienky, že príslušnú vadu vytkol. Vytknutie vady môže byť pritom súčasťou právneho úkonu, ktorým si veriteľ uplatňuje prostriedok nápravy. Napríklad ak vada predstavuje podstatné porušenie zmluvy, jej vytknutie môže byť súčasťou odstúpenia.

K odseku 2: Nová úprava zohľadňuje, že veriteľ nemusí vedieť vadu presne opísať, pretože nemusí vedieť, čo vlastne vadou je. Stačí preto opísať, ako sa vady prejavujú.

K odseku 3: Rovnako, ako to bolo doteraz, aj podľa novej úpravy bude treba vadu vytknúť do šiestich mesiacov od prevzatia plnenia, a to bez ohľadu na to, či mal alebo nemal možnosť vadu v tejto lehote zistiť. Predpokladá sa totiž, že

stanovená lehota je dostatočná na to, aby bolo možné prevzaté plnenie riadne prezrieť a vadu zistiť.

K odseku 4: Na druhej strane – aby sa zmiernili nepriaznivé dopady na veriteľa – nová úprava stanovuje dve výnimky, kedy bude môcť veriteľ práva z vadného plnenia uplatňovať aj po uplynutí šesťmesačnej lehoty. Prvá z nich sa týka situácie, keď dlžník o vade vedel alebo objektívne sa o nej mohol dozvedieť (napr. riadnym skontrolovaním) a veriteľa na ňu neupozornil. *A contrario*, ak o vade vedieť nemohol, resp. na ňu upozornil, výnimku nebude možné uplatniť. Pokiaľ ide o upozornenie na vady treba uviesť, že upozornenie nezabavuje dlžníka zodpovednosti za vady. Upozornenie v kontexte odseku 4 písm. a) má význam len v tom, že ak bolo dané, potom sa nepoužije odsek 4 písm. a), ale odsek 3. Nová úprava pritom nedefinuje moment, ku ktorému sa má posudzovať vedomosť, resp. možnosť vedomosti dlžníka. Nie je vylúčené, že sa dlžník o vade dozvie až po prevzatí plnenia veriteľom (napr. od výrobcu). Ak na túto vadu napriek tomu veriteľa neupozorní, poskytuje tým veriteľovi možnosť vytknutia vád v dlhšej časovej lehote. Druhá výnimka výnimka plynie z logiky veci: ak dlžník poskytol na plnenie záruku, potom dlžník môže vadu vytknúť aj po uplynutí šesťmesačnej lehoty, najneskôr však do uplynutia záručnej doby.

K odseku 5: Podľa odseku 6 práva z vadného plnenia zanikajú, ak sa vada nevytkne včas. Včasné vytknutie pritom predpokladá dodržanie primeranej lehoty na vytknutie, ako aj dodržanie objektívnej lehoty zodpovedajúcej šiestim mesiacom (odsek 3), resp. dvom rokom alebo záručnej dobe (odsek 4). Aby však boli zohľadnené záujmy veriteľa, v odseku 5 sa stanovuje vyvrátiteľná domnienka, že primeraná lehota bola dodržaná. Dlžník ju však môže vyvrátiť a ak sa mu to podarí, veriteľ nebude oprávnený využiť príslušné prostriedky nápravy.

K odseku 6: Na rozdiel od súčasného stavu lehoty na vytknutie vád zánik práva sa spája nielen s nedodržaním dlhších objektívnych lehôt, ale aj s nedodržaním primeranej lehoty. Táto prísnosť je korigovaná odsekom 5. Vzťah medzi týmito dvomi lehotami je ten, že právo zanikne, ak márne uplynie ktorákoľvek z nich, a to aj v prípade, že druhá ešte neuplynula. Cieľom druhej vety je, aby v prípade, ak dlžník vadu napraví, resp. poskytne zľavu aj po márnom uplynutí lehoty na vytknutie vady, nepredstavovalo takéto plnenie bezdôvodné obohatenie.

§ 11

Ak ide o vadu nápadnú a zrejmu pri uzavretí zmluvy alebo vadu, ktorú možno pri uzavretí zmluvy zistiť z verejného zoznamu, veriteľ nemôže uplatňovať žiadne prostriedky nápravy, ibaže ho dlžník výslovne ubezpečil, že plnenie je bez tejto vady.

Odôvodnenie:

Nová úprava – rovnako ako tá doterajšia – vychádza zo záveru, že riziko väd, ktoré mohol veriteľ zistiť pri uzavretí zmluvy, má znášať veriteľ, pretože každý by mal dbať o dvoje vlastné záležitosti. Výnimkou je len situácia, ak dlžník veriteľa výslovne ubezpečil o tom, že práve táto existujúca a zistiteľná vada neexistuje (za takéto ubezpečenie sa logicky považuje aj ubezpečenie, že predmet plnenia nemá žiadnu vadu). V takýchto prípadoch nemožno veriteľovi vyčítať, že sa spoľahol na výslovne ubezpečenia dlžníka.

§ 12

Ak vada spočíva v práve tretej osoby k predmetu plnenia a veriteľ v primeranej lehote po tom, čo sa o nej dozvedel alebo musel dozvedieť, neupovedomil dlžníka, dlžník môže proti veriteľovi uplatniť všetky námietky, ktoré z dôvodu neupovedomenia už nemožno uplatniť voči tretej osobe.

Odôvodnenie:

Tak ako doteraz, ani nová úprava pri právnych vadách nezbavuje dlžníka zodpovednosti za vady len preto, že ho veriteľ o týchto vadách neupovedomil. Dôsledkom takejto skutočnosti je len to, že dlžník môže voči veriteľovi namietat všetko, čo už nemôže namietat voči tretej osobe. Zo slov „z dôvodu neupovedomenia“ pritom treba vyvodiť, že medzi nemožnosťou použiť námietky voči tretej osobe a neupovedomením musí byť príčinná súvislosť. Ak by tieto námietky nebolo možné použiť voči tretej osobe ani pri riadnom a včasnom upovedomení, potom sa nimi dlžník nemôže brániť ani voči veriteľovi.

§ 13

Uschovanie vadnej veci

(1) Len čo veriteľ zistí vadu prevzatej veci, je povinný vec uschovať po primeranú dobu, ktorú určí dlžník na preskúmanie vady.

(2) Ak ide o vadu veci, ktorá podlieha rýchlej skaze, môže ju veriteľ prediť alebo spotrebovať bez meškania po tom, čo upozornil dlžníka.

Odôvodnenie:

Nová úprava preberá tú doterajšiu. Cieľom je, aby veriteľ nemohol s vecou nakladať tak, že zamedzí dlžníkovi vec preskúmať. Na druhej strane, pokiaľ ide o vec, ktorá podlieha rýchlej skaze, nemožno od veriteľa požadovať, aby vec uschoval. S cieľom zamedziť vzniku možným škodám mu úprava umožňuje vec prediť alebo spotrebovať.

Náprava vadného plnenia

§ 14

Pri vadnom plnení má veriteľ právo požadovať opravu, výmenu alebo inú nápravu plnenia, ak požadovanú nápravu možno od dlžníka rozumne požadovať a ak nejde o prípad podľa § 19 ods. 2 alebo § 20. Právo veriteľa uplatniť iné prostriedky nápravy tým nie je dotknuté.

Odôvodnenie:

Pri vadnom plnení môže veriteľ požadovať jeho nápravu. Uplatnením práva na nápravu formou opravy, výmeny alebo iným spôsobom veriteľ uplatňuje právo na splnenie nepenažného dlhu, preto nemôže žiadať nápravu vadného plnenia v prípadoch, kedy nemôže žiadať splnenie dlhu (§ 19 ods. 2 a § 20). To, aká forma nápravy (oprava, výmena či iná forma) závisí od okolností prípadu.

Veriteľ však vždy bude mať možnosť využiť aj iné prostriedky nápravy ako len právo na splnenie. Či ich v tom-ktorom prípade bude môcť použiť, závisí od splnenia podmienok, ktoré zákon pre jednotlivé prostriedky stanovuje. Napr. ak by chcel odstúpiť od zmluvy, musia byť splnené podmienky pre toto odstúpenie. Nie je vylúčená ani kumulácia prostriedkov nápravy a nápravy vadného plnenia (napr. oprava veci a náhrada škody).

§ 15

Ak čas plnenia ešte nenastal, dlžník môže nápravu vadného plnenia uskutočniť novým riadnym plnením.

§ 16

(1) V iných prípadoch ako tých uvedených v § 15 môže dlžník uskutočniť nápravu vadného plnenia, ak veriteľ neodstúpil od zmluvy alebo neuplatnil právo na náhradu škody namiesto práva na splnenie podľa § 20 ods. 2 za podmienky, že:

- a) náprava je vzhľadom na okolnosti primeraná,
- b) náprava nespôsobí veriteľovi neprimerané ťažkosti alebo výdavky a
- c) veriteľ nemá žiadny oprávnený záujem na odmietnutí nápravy.

(2) Nápravu vadného plnenia podľa odseku 1 môže dlžník uskutočniť, ak o svojom zámere a o spôsobe a čase nápravy informuje veriteľa a veriteľ v primeranej lehote nápravu neodmietol. Náprava musí byť uskutočnená v primeranej lehote.

(3) Po tom, čo ho dlžník informoval podľa odseku 2 o svojom zámere, môže veriteľ odoprieť plnenie svojho vzájomného dlhu (§ 21), a to až do času uskutočnenia nápravy vadného plnenia. Iné prostriedky nápravy môže uplatniť, len ak sú zlučiteľné s nápravou; právo na náhradu škody a na zmluvné sankcie tým nie je dotknuté.

Odôvodnenie k § 15 a § 16:

Nové ustanovenie rieši otázku, či má dlžník – bez ohľadu na to, či ho o to veriteľ žiada – právo vadné plnenie napraviť. Treba pritom rozlišovať dva prípady.

Po prvé, ak dlžník plnil pred časom plnenia (pred splatnosťou), potom má právo vymeniť vadné plnenie za riadne (§ 15). Veriteľ je v takomto prípade povinný výmenu umožniť. Túto povinnosť veriteľ mať nebude len v prípadoch, ak by uplatnenie práva dlžníka vymeniť vadné plnenie bolo v rozpore s dobrými mravmi. Taktiež veriteľ nebude musieť umožniť výmenu, ak by sa proces výmeny síce začal ešte pred splatnosťou, ale dokončený by bol až po nej. Treba mať ale na pamäti, že § 15 hovorí len o náprave formou nového riadneho plnenia. Ak by teda dlžník chcel len poskytnuté plnenie opraviť, bude sa aplikovať § 16.

Po druhé, ak by náprava mala nastať až po splatnosti, resp. ak by náprava mala spočívať v inom ako novom riadnom plnení, dlžník síce bude mať podobne ako v prvom prípade právo realizovať nápravu, ale toto jeho právo bude obmedzené podmienkami v § 16. Napríklad ak medzičasom veriteľ od zmluvy odstúpi alebo si namiesto práva na splnenie uplatní právo na náhradu škody, nemôže dlžník vadné plnenie napraviť.

Z logiky veci musí mať veriteľ právo odoprieť svoje plnenie až do uskutočnenia nápravy vadného plnenia.

§ 17

Náklady nápravy

Náklady nápravy znáša dlžník.

Odôvodnenie:

Nová úprava len explicitne stanovuje to, čo vyplýva z logiky veci.

§ 18

Vrátenie vadného plnenia

Dlžník, ktorý dobrovoľne alebo v súlade s povinnosťami vyplývajúcimi z tejto časti zákona uskutočnil nápravu vadného plnenia novým riadnym plnením, má právo požadovať a povinnosť prevziať naspäť poskytnuté vadné plnenie na svoje náklady.

Odôvodnenie:

Podľa novej úpravy, ak dlžník napraviť vadné plnenie tak, že ho vymení za nové, môže od veriteľa požadovať vrátenie vadného plnenia. Na druhej strane, ak ho veriteľ vyzve, aby si prevzal vadné plnenie, je tak povinný urobiť. Ustanovenie jednak sleduje, aby na strane veriteľa nevzniklo bezdôvodné obohatenie (t. j. aby mu neostalo aj staré vadné plnenie, ako aj nové riadne) a jednak záujmy veriteľa, aby nemusel znášať napr. náklady likvidácie, resp. odvozu vadného plnenia.

Tretí oddiel

Právo na splnenie

Literatúra: JURČOVÁ, M. Právo na splnenie a možnosti jeho obmedzenia. In: *Právnik*, 2017, roč. 156, č. 2, s. 114 – 133 a 175. ISBN 978-80-8152-315-1. JURČOVÁ, M. Ne-

splnenie – stav de lege lata. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 274 – 286. ISSN 0032-6984.

§ 19

(1) Veriteľ je oprávnený požadovať splnenie.

(2) Právo požadovať splnenie dlhu je vylúčené v rozsahu, v akom sa splnenie stane nemožným alebo protiprávnym.

Odôvodnenie:

Právo na splnenie a jeho zaradenie medzi prostriedky nápravy je jednou z podstatných inovatívnych črt nového systému prostriedkov nápravy, ktorý čerpá zo skôr vymenovaných ideových vzorov reformy nesplnenia. Zjednodušene možno konštatovať, že ide o prvok ovplyvnený britským *common law*, ale zároveň pevne ukotvený v kontinentálnom občianskom práve. Odchýlka vo vzťahu k tradičnému kontinentálnemu prístupu, v ktorom právo na splnenie ako právo veriteľa požadovať splnenie pôvodného dlhu dlžníkom nebolo doteraz v občianskom ani v obchodnom práve výslovne vyjadrené, ale považovalo sa za „samozrejmé“ právo veriteľa plynúce z princípu viazanosti obligáciou, spočíva v jeho výslovnom formulovaní ako prostriedku nápravy. Zmena však nie je prevratná z toho dôvodu, že právo na splnenie stále veriteľovi patrí ako pravidlo podľa prvého odseku tohto ustanovenia, vylúčenie práva na splnenie je výnimkou z pravidla [systém *common law* je postavený na opačnom predpoklade, uprednostňuje sa náhrada škody a právo na splnenie (*specific performance*) je skôr výnimkou].

Podľa autorov PECL: „Všeobecne prípustné právo na splnenie má viacero výhod. Po prvé splnením veriteľ získa, pokiaľ je to možné, to, na čo má podľa zmluvy nárok; po druhé eliminujú sa ťažkosti pri posudzovaní výšky škody; po tretie zdôrazňuje sa záväznosť zmluvných povinností. Právo trvať na splnení je obzvlášť užitočné v prípadoch jedinečných a nedostatkových predmetov plnenia. Na druhej strane, z komparatívneho výskumu právnych úprav a osobitne obchodných zvyklostí vyplýva, že aj v kontinentálnych právnych systémoch musí byť zásada splnenia obmedzená. Takéto obmedzenia sú založené na prirodzených, právnych a obchodných úvahách. Vo všetkých týchto prípadoch sú iné prostriedky nápravy, osobitne náhrada škody a prípadne zrušenie zmluvy vhodnejšími prostriedkami nápravy pre dotknutú stranu.“

Právo veriteľa požadovať splnenie ako prostriedok nápravy je závislé na splnení všeobecných predpokladov určených vo všeobecných ustanoveniach prvého

oddielu. Všeobecným predpokladom pre uplatnenie práva požadovať splnenie je zodpovednosť strany za nesplnenie a zlučiteľnosť s inými uplatnenými prostriedkami nápravy. Nóvum spočíva najmä v zavedení výnimiek, kedy sa právo na splnenie vylučuje napriek tomu, že dlžník je za nesplnenie zodpovedný.

Výnimky určuje druhý odsek tohto ustanovenia (nemožnosť, protiprávnosť) a osobitné ustanovenie v prípade nepeňažného plnenia. Ani jedna z výnimiek nesleduje prostú preferenciu záujmov dlžníka a neprimerané znevýhodnenie veriteľa odňatím mu práva požadovať splnenie podľa zmluvy alebo iného právneho dôvodu, skôr ich možno charakterizovať ako vyrovnanú úpravu, ktorá sa snaží zabezpečiť, aby bolo veriteľovi priznané právo na splnenie v situáciách, kedy bude pravdepodobné aj reálne očakávať vynútiteľnosť tohto práva.

Druhý odsek ustanovenia upravuje, v ktorých situáciách bude právo veriteľa požadovať splnenie dlhu vylúčené bez ohľadu na predmet plnenia (peňažné alebo nepeňažné pohľadávky).

V prvom rade je právo požadovať splnenie vylúčené, ak je plnenie nemožné. Nemožnosť plnenia bude v mnohých prípadoch viesť k zániku záväzkovoprávného vzťahu podľa § 3 ods. 4 (Ak je prekážka, ktorá zakladá ospravedlnenie strany trvalá, povinnosť neplniacej strany plniť zaniká, súčasne zaniká aj vzájomná povinnosť dotknutej strany. Strany sa navzájom vysporiadajú podľa ustanovení oddielu).

V prípadoch, keď nebude strana ospravedlnená z dôvodu prekážky podľa ustanovenia § 3, by veriteľ mohol požadovať splnenie od strany zodpovednej za nesplnenie, ale ak plnenie bude objektívne nemožné, zákony logiky napovedajú, že je aj v týchto prípadoch vhodné vylúčiť právo na splnenie. Otázka zániku záväzkovoprávného vzťahu na tomto mieste nie je riešená, ale sa predpokladá, že dotknutá strana využije právo odstúpiť od zmluvy z dôvodu nesplnenia. Iné dostupné prostriedky nápravy dotknutej strane zostanú zachované (aj právo na náhradu škody).

Ilustratívnym príkladom nemožného plnenia, za ktoré neplniaca strana zodpovedá, môžu byť situácie, ak táto strana svojím úmyselným konaním zničila alebo inak znemožnila uskutočnenie predmetu plnenia. Za nemožné plnenie podľa tohto ustanovenia považujeme len objektívne nemožné plnenie, čiže situácie, keď je splnenie nemožné pre každého, nielen pre dlžníka. Iné prípady – praktická/hospodárska/morálna nemožnosť plnenia – zohľadňuje § 20.

Ak je nemožnosť plnenia iba dočasná, vymáhanie plnenia je vylúčené počas jej trvania.

Protiprávnosť plnenia (právna nemožnosť plnenia), ktorá nastala po vzniku plnenia vylučuje právo požadovať splnenie.

§ 20 Nepenažné dlhy

(1) Splnenie nepenažného dlhu nemožno požadovať, ak:

- a) by spôsobilu dlžníkovi vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v porovnaní s prospechom, ktorý by získal veriteľ, alebo**
- b) pozostáva z poskytnutia služieb alebo prác osobnej povahy, alebo je závislé od osobného vzťahu.**

[Alt.: ide o plnenie osobnej povahy, ktoré by bolo neprimerané vynucovať.]

(2) Právo na splnenie zanikne, akonáhle veriteľ uplatní právo na náhradu škody namiesto práva na splnenie.

Odôvodnenie:

Nepenažným dlhom rozumieme všetky ostatné záväzky, ktoré nie sú peňažnými dlhmi. Plnenie môže spočívať v povinnosti konať alebo zdržať sa konania, urobiť vyhlásenie alebo dodať určité plnenie. V niektorých prípadoch samotné rozhodnutie súdu nahradí plnenie neplniacej strany.

Právo trvať na splnení nepenažného dlhu veriteľ môže uplatniť v rôznych situáciách:

- a) ak dlžník neplní vôbec, resp. neplní v čase splatnosti,
- b) ak strana poskytla vadné plnenie.

Ak strana neposkytne v čase splatnosti žiadne plnenie, právo požadovať splnenie dotknutej strane vyplýva z § 19, pričom dotknutá strana má možnosť postupovať podľa § 9 *Dodatočná lehota na splnenie*, čím prejaví aj vôľu uplatniť právo na splnenie, resp. má možnosť zrušenia zmluvy z dôvodu nesplnenia podľa oddielu 6 Právo odstúpiť od zmluvy, z ktorého vyplynie aj bližšie usmernenie, či je dotknutá strana povinná poskytnúť dodatočnú primeranú lehotu alebo nie.

Ak strana poskytla vadné plnenie, uplatňuje sa postup podľa oddielu 2 Vadné plnenie. Právo na splnenie nepenažného dlhu zahŕňa právo veriteľa požadovať aj opravu, výmenu alebo inú nápravu plnenia, pokiaľ to od dlžníka možno rozumne očakávať. Ak veriteľ odmietne návrh na nápravu podľa § 16, znamená to zároveň, že právo na splnenie neuplatňuje.

K odseku 1: Okrem všeobecných prípadov vylúčenia práva na splnenie, ktoré sa uplatňujú bez ohľadu na druh plnenia (nemožnosť a protiprávnosť, právo na splnenie nepeňažného dlhu podlieha aj osobitným výnimkám [odsek 1]) (Tento návrh si neosvojil aj výnimku, ktorou sa v osobitných prípadoch očakávaného nesplnenia vylučuje právo na splnenie peňažného dlhu podľa článku 9:101 PECL)].

V prvom rade nemožno požadovať splnenie nepeňažného dlhu, ak by spôsobilo neplniacej strane vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v porovnaní s prospechom, ktorý by získal veriteľ [odsek 1 písm. a)]. Vylúčenie práva na splnenie v tomto prípade je realizované podľa vzoru v článku 9:102 PECL (alebo III. – 3:302 DCFR), ale so zohľadnením záujmu veriteľa po vzore § 275 ods. 2 BGB, ktoré sa premietlo aj do Návrhu CESL v článku 110 Požadovanie splnenia záväzkov predávajúceho. V tomto ohľade treba zdôrazniť, že takéto vylúčenie práva na splnenie je konzistentné aj s právami spotrebiteľov (porovnaj znenie článku 3 smernice 1999/44/ES o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na spotrebný tovar). Pravidlo proporcionality záujmov pri poskytovaní prostriedku nápravy formou práva na splnenie sa premieta aj do novších legislatívnych iniciatív. Vylúčenie práva na splnenie uspokojuje požiadavky odbornej verejnosti po všeobecne uznávanej potrebe regulovať aj tzv. praktickú alebo hospodársku nemožnosť plnenia a tiež požiadavky právnej praxe, neodôvodnené zotrvanie na prakticky alebo hospodársky nemožnom plnení len predlžuje cestu k uplatneniu nároku na náhradu škody.

Realizácia tohto ustanovenia by bolo vhodná aj so súčasným zavedením úpravy mimoriadnej zmeny pomerov (*clausula rebus sic stantibus*), ktorou by sa stranám už počas trvania záväzkovoprávneho vzťahu preventívne umožnilo reagovať na zmeny okolností, ktoré môžu vyústiť do nesplnenia a takto predchádzať nesplneniu dohodou alebo súdnym rozhodnutím vo veci zmeny alebo zániku záväzkovoprávneho vzťahu.

V druhom rade ad b) sme zvolili dve varianty riešenia.

Prvý variant vylúčenie práva na splnenie nepeňažného dlhu v ustanovení odseku 1 písm. b) o službách alebo prácach osobného charakteru sa plne inšpiruje PECL a vzťahuje sa na dve odlišné situácie: po prvé vylučuje sa právo požadovať splnenie služieb a prác osobného charakteru, po druhé odsek 2 písm. b) vylučuje splnenie v prípadoch, ak by strana bola nútená vstúpiť do osobného vzťahu alebo v ňom pokračovať.

Toto pravidlo je založené na troch úvahách: po prvé rozsudok ukladajúci povinnosť plniť služby a práce osobnej povahy by bol závažným zásahom do osob-

nej slobody neplniacej strany; po druhé služby a práce, ktoré sú poskytnuté pod tlakom, často nebudú pre dotknutú stranu uspokojivé; po tretie pre súd je ťažké dohliadnuť na správny výkon jeho rozhodnutia.

Pojem „služby a práce osobného charakteru“ sa nevzťahuje na služby a práce, ktoré možno delegovať. Ustanovenie zmluvy, podľa ktorého výkon prác nemožno delegovať, nevyhnutne neznamená, že ide o práce osobného charakteru. Ak si zmluva nevyžaduje osobné konanie zmluvnej strany, ale plnenie môžu poskytnúť jej zamestnanci, ustanovenie zakazujúce delegáciu možno vykladať len ako zákaz delegácie na iného podnikateľa, napr. subdodávateľa.

Služby, ktoré si vyžadujú individuálne schopnosti vedeckej alebo umeleckej povahy, a služby, ktoré sa majú poskytnúť v rámci dôverných a osobných vzťahov, sú službami osobného charakteru.

Druhý variant je založený na vzore DCFR a vylučuje sa ním právo na splnenie, ide o plnenie osobnej povahy, ktoré by bolo neprimerané vynucovať. Mierne preferujeme toto ustanovenie založené na možnosti sudcovskej úvahy. Posudzovanie neprimeranosti podľa písm. b) je založené na iných hodnotových základoch ako posudzovanie neprimeranosti podľa písm. a) v tomto ustanovení. Kým v písm. a) sa neprimeranosť posudzuje s ohľadom na kritérium praktickosti vo väzbe na ekonomické ukazovatele, neprimeranosť vynucovania plnenia osobnej povahy podľa písm. b) berie ohľad na základné ľudské práva a slobody, telesnú integritu a ľudskú dôstojnosť človeka.

V rámci exekúcie sú doteraz plnenia podľa odseku 1 písm. b) realizované exekúciou uskutočnením práv a výkonov podľa § 192 EP, pričom ich osobná povaha je akcentovaná aj právnou úpravou, v ktorej sa vynútenie realizuje ukladaním pokút, ktoré sú príjmom štátneho rozpočtu a ich sankčná povaha je diskutabilná v súkromnoprávnom vymáhaní, ak primárne neslúži záujmu oprávneného. Tento stav považujeme za neuspokojivý, hospodárnosť konania by mala smerovať k prednostnému uplatňovaniu prostriedku nápravy náhradou škody. Podobne odsek 1 písm. b) vylučuje splnenie v prípadoch, ak by strana bola nútená vstúpiť do osobného vzťahu alebo v ňom pokračovať.

V rámci exekúcie sú doteraz plnenia podľa odseku 1 písm. b) realizované exekúciou uskutočnením práv a výkonov podľa § 192 EP, pričom ich osobná povaha je akcentovaná aj právnou úpravou, v ktorej sa vynútenie realizuje ukladaním pokút, ktoré sú príjmom štátneho rozpočtu a ich sankčná povaha je diskutabilná v súkromnoprávnom vymáhaní, ak primárne neslúži záujmu oprávneného. Tento stav považujeme za neuspokojivý, hospodárnosť konania by mala smerovať k prednostnému uplatňovaniu prostriedku nápravy náhradou škody.

Podobne odsek 1 písm. b) vylučuje splnenie v prípadoch, ak by strana bola nútená vstúpiť do osobného vzťahu alebo v ňom pokračovať.

K odseku 2: K časovej alebo inej limitácii práva na splnenie. Na rozdiel od vzorov, ktoré boli použité, právo na splnenie nie je všeobecne limitované povinnosťou uplatnenia v primeranej prekluzívnej lehote. Právne poriadky a modelové vzory, ktoré s týmto pravidlom operujú, argumentujú potrebou ochrany dlžníka pred ťažkosťami, ktoré by mohli nastať v dôsledku oneskoreného uplatnenia požiadavky splnenia veriteľom. Na záujmy dotknutej strany, podľa autorov predlôh, nemá toto obmedzenie závažný vplyv, pretože dotknutá strana si stále môže zvoliť iný prostriedok nápravy. Domnievame sa, že všeobecné pravidlá o premlčaní, resp. v prípade poskytnutia vadného plnenia, osobitné prekluzívne lehoty na vytknutie vád (pozri § 10, ktoré sú predpokladom uplatnenia práva na nápravu podľa druhého oddielu alebo podľa úpravy osobitných zmluvných typov), kladú dostatočný dôraz na povinnosť včasného a obozretného uplatňovania práv.

Napriek tomu sme považovali za potrebné stanoviť časový okamih zániku práva na splnenie aj osobitne, hoci by pravdepodobne bolo možné odvodiť zo všeobecného pravidla, že nemožno kumulovať nezlučiteľné prostriedky nápravy. Osobitné pravidlo explicitne stanoví, že právo na splnenie zanikne, akonáhle veriteľ uplatní náhradu škody namiesto plnenia. V tomto ohľade treba upozorniť, že pravidlo reaguje na skutočnosť, že nie je vylúčené požadovať náhradu inej škody (napr. spôsobenej omeškaním, počiatočným vadným plnením, ktoré bude neskôr opravené, priebehom nápravy) a zároveň trvať na splnení. Ale okamihom uplatnenia práva na náhradu škody namiesto plnenia, už nie je v systéme odôvodnená súčasná existencia práva na splnenie spoločne s právom na náhradu škody namiesto plnenia

Štvrtý oddiel Právo odoprieť plnenie

§ 21

(1) Strana, ktorá má plniť vzájomnú povinnosť súčasne s druhou stranou alebo po nej, môže odoprieť plnenie, až kým druhá strana neponúkla plnenie alebo nesplnila.

(2) Strana, ktorá má plniť vzájomnú povinnosť skôr ako druhá strana a ktorá je dôvodne presvedčená, že v čase plnenia druhá strana ne-

splní, môže odprieť plnenie po dobu, po ktorú je zjavné, že druhá strana nesplní. Právo strany odprieť plnenie zaniká, ak druhá strana poskytne primeranú zábezpeku plnenia.

(3) Podľa okolností možno odprieť plnenie vcelku alebo v časti.

Odôvodnenie:

Pri normovaní práva odprieť plnenie ako osobitného prostriedku nápravy medzi podstatné otázky, ktoré usmernia jeho podobu, je treba zaradiť najmä rozhodnutie o tom, či:

- a) bude vhodnejšie limitovať možnosť odopretia plnenia iba na podstatné nesplnenie alebo nie;
- b) limitovať právo odprieť plnenie iba na synalagmatické vzťahy;
- c) či výslovne normovať dôvody, kedy právo odprieť plnenie uplatniť nemožno (negatívny výpočet). Medzi inšpiratívne (a referenčné) zdroje úpravy jednotného systému prostriedkov nápravy na pozadí PECL patrí napr. aj estónsky obligácny zákon. Ten napr. výslovne zavádza výpočet dôvodov, kedy bude uplatnenie práva odprieť plnenie vylúčené. Sú nimi napr.:
 - nemožnosť plnenia záväzku druhej strany,
 - „omeškanie veriteľa“,
 - druhá strana má pohľadávku z výživného,
 - druhá strana má pohľadávku z náhrady škody na zdraví,
 - druhá strana má naturálnu pohľadávku.
- d) otázka, či výslovne normovať „primeranosť“ odopretia, t. j. hodnotový či iný pomer medzi očakávaným plnením a plnením, ktoré sa odopiera;
- e) napokon systematickou otázkou úpravy je aj to, či bude v jednom balíku upravených niekoľko súvisiacich ustanovení (inštitútov), reálne uplatniteľných v súvislosti s jednou situáciou, a teda vecne súvisiace, alebo sa zachová inštitucionálna prehľadnosť ich samostatným vyčlenením (s vedomím o potrebe ich súvisiacej aplikácie v praxi). Máme na mysli:
 - odopretie plnenia,
 - dodatočná lehota na zabezpečenie plnenia a poskytnutie zábezpeky,
 - odstúpenie od zmluvy.

Predložené ustanovenia sa pri riešení naznačených otázok zásadne neodkláňajú od súčasného právneho stavu. Pokiaľ ide o platné a účinné právo, právne vzťahy upravené komentovaným ustanovením reflektujú najmä ustanovenia:

§ 560 OZ:

Ak si zo zmluvy majú účastníci plniť navzájom, môže sa domáhať splnenia záväzku len ten, kto sám splnil svoj záväzok skôr alebo je pripravený ho splniť. I ten, kto je povinný plniť vopred, môže svoje plnenie odprieť až do tej doby, keď bude poskytnuté alebo zabezpečené vzájomné plnenie, ak je plnenie druhého účastníka ohrozené skutočnosťami, ktoré nastali u druhého účastníka a ktoré mu neboli známe, keď zmluvu uzavrel.

§ 325 ObZ:

Ak strany majú vzájomné záväzky, môže sa splnenia záväzku druhou stranou domáhať len tá strana, ktorá svoj záväzok už splnila alebo je pripravená a schopná ho splniť súčasne s druhou stranou, ibaže zo zmluvy, zo zákona alebo z povahy niektorého záväzku vyplýva niečo iné.

§ 326 ObZ

(1) Ak je strana povinná plniť záväzok pred plnením záväzku druhej strany, môže svoje plnenie odprieť až do doby, keď sa jej poskytne alebo dostatočne zabezpečí plnenie druhej strany, ak po uzavretí zmluvy sa stane zrejším, že druhá strana nesplní svoj záväzok vzhľadom na nedostatok svojej spôsobilosti poskytnúť plnenie alebo vzhľadom na svoje správanie pri príprave plnenia záväzku.

(2) V prípadoch uvedených v odseku 1 môže oprávnená strana určiť druhej strane primeranú lehotu na dodatočné zabezpečenie plnenia a po uplynutí tejto lehoty môže od zmluvy odstúpiť. Bez poskytnutia tejto lehoty môže strana od zmluvy odstúpiť, ak na majetok druhej strany je vyhlásený konkurz.

(3) Pokiaľ z odsekov 1 a 2 nevyplýva niečo iné, nie je žiadna zo strán oprávnená odprieť plnenie alebo odstúpiť od zmluvy z dôvodu, že záväzok druhej strany z inej zmluvy sa nesplnil riadne alebo včas.

Samotné ustanovenie je po obsahovej stránke veľmi blízke textácii PECL (9:201) s tým, že PECL neponúka ako alternatívu poskytnutie zábezpeky plnenia (zábezpeka sa ako alternatíva odopretia plnenia uvádza iba v súvislosti s očakávaným podstatným nesplnením – 8:105 PECL) – tomu zodpovedá § 6, ktorý, naopak, odopretie plnenia nenormuje. Ak by však aj v takom prípade išlo o vzájomnú povinnosť možno použiť komentovaný ods. 2.

Charakteristickým znakom pre tento prostriedok nápravy je, že ho možno využiť bez ohľadu na zodpovednosť za nesplnenie (teda aj v prípade prekážok odôvodňujúcich ospravedlnenie nesplnenia) v zmysle § 7 ods. 3. Treba mať ale stále na zreteli, ak dotknutá strana sama vyvolá neplnenie druhej strany, v zmys-

le ust. § 7 ods. 4. V takom prípade by ani tento prostriedok nápravy nebol použiteľný. Zrejme aj v prípade očakávaného nesplnenia vzájomnej povinnosti (ods. 2), ktorú nejako vyvolal veriteľ by nemal byť článok použiteľný, hoci prísne vzaté ešte nejde o nesplnenie(?).

Pre použitie tohto prostriedku nápravy nesplnenie nemusí byť podstatné, čo je dané aj výrazným preventívnym aspektom tohto nástroja v čase, keď reálne ešte neboli príslušné plnenia poskytnuté, a preto s tým súvisiaca možná ujma by zásadne tiež mala byť takto znižovaná.

V ods. 1 komentovaného ustanovenia sú pokryté synalagmatické plnenia so súbežným vzájomným plnením, kde právo na odopretie plnenia je upravené pomerne štandardne aj vo vzťahu k súčasnej úprave (§ 560 veta prvá OZ, § 325 ObZ). Dovetok § 325 ObZ kvalifikujúci uplatniteľnosť práva odoprieť plnenie zákonným špeciálnym ustanovením či charakterom záväzku, je v predloženom znení ponechaný na interpretáciu abstraktnejšieho pojmu „vzájomné plnenie“, ktoré poskytuje priestor na interpretačné vymedzenie niektorých kategórií synalagmatických či inherentne nesynalagmatických záväzkov (porovnaj napr. práva a povinnosti z nájmu bytu).

V ods. 2 komentovaného ustanovenia, ktoré umožňuje odoprieť plnenie aj subjektu, ktorý by mal inak plniť ako prvý, zavádza ako kvalifikačné kritérium „dôvodnosť presvedčenia“ tohto subjektu. Táto je predpokladom zákonnosti uplatnenia prostriedku nápravy. Z hľadiska dokazovania pôjde o objektivizovanú kategóriu subjektívnej stránky dotknutého subjektu. Dotknutý subjekt by tak teda mal s ohľadom na všetky okolnosti dôjsť k objektívnemu záveru o vysokej pravdepodobnosti nesplnenia druhej strany záväzkovoprávneho vzťahu. V prípade, ak by nadobudnuté presvedčenie dotknutej osoby bolo „nedôvodné“, dotknutý subjekt sa sám vystavuje riziku vlastného nesplnenia.

Otázky môže vyvolávať naviazanie ustanovenia na „čas plnenia“ – najmä v súvislosti s trvajúcim plnením, ktoré sa odopiera (napr. pozastavené čiastkové stavebné práce, ak nebola daná záloha).

V porovnaní s § 560 veta druhá OZ je ustanovenie ods. 2 komentovaného textu prísnejšie voči druhej strane, pretože použitie práva odoprieť plnenie nie je naviazané na vedomosť (predvídateľnosť) skutočností, ktoré ohrozujú plnenie druhej strany. Tento aspekt je potom zohľadnený v iných prostriedkoch nápravy (najmä predvídateľnosť vo vzťahu k náhrade škody – § 210).

Otázka, ktorá nie je výslovne textom riešená (ale nebola výslovne riešená ani v terajších predpisoch) je posúdenie „vzájomnosti povinností“. To môže byť aj pri tejto textácii ponechané na komentáre, doktrínu a súdnu prax.

Inšpiratívne v rámci interpretačných možností môže pôsobiť estónsky obligatórny zákon. Ten pre uplatnenie práva odoprieť plnenie vyslovene vyžaduje buď „vzájomnú zmluvu“ (čl. 111), alebo všeobecnejšie aspoň „dostatočný vzťah“ medzi plneniami, ktorý (čl. 110 ods. 1) testuje tak, že plnenia vznikajú:

- a) z rovnakého právneho vzťahu,
- b) z predchádzajúceho pravidelného vzťahu,
- c) alebo z iného dostatočného ekonomického alebo dočasného vzťahu.

Odsek 3 predmetného ustanovenia zavádza prvok proporcionality odopieraného plnenia vo vzťahu k nesplnenému. Vyvoláva základnú otázku, či z ustanovenia vyplýva aj povinnosť (nielen možnosť) čiastočného, t. j. okolnostiam primeraného, odopretia plnenia. Zmyslu právnej úpravy zodpovedá proporcionality, ako imperatív, nie ako autonómna voľba dotknutej strany.

Piaty oddiel

Právo na zľavu z ceny

§ 22

(1) Strana, ktorej sa plnilo vadne, má právo na zľavu z ceny. Zľava z ceny musí byť úmerná poklesu hodnoty plnenia v čase uskutočnenia plnenia v porovnaní s hodnotou, ktorú by v tomto čase malo riadne plnenie.

(2) Strana, ktorá má právo na zľavu z ceny a ktorá už zaplatila sumu prevyšujúcu zníženú cenu, môže požadovať od druhej strany rozdiel.

(3) Strana, ktorá uplatnila právo na zľavu z ceny, nemôže požadovať aj náhradu škody za pokles hodnoty plnenia; právo na náhradu inej škody tým nie je dotknuté.

Odôvodnenie:

Predmetné ustanovenie je takmer doslovne inšpirované čl. 9:401 PECL.

Samotné ustanovenie presne nedefinuje vadné plnenie, no v súlade s jednotným systémom nesplnenia a prostriedkov nápravy bude potrebné chápať vadné plnenie široko a zaradiť do hypotézy aj plnenie čiastočné (vada množstva) atď.

Tento prostriedok nápravy je použiteľný bez ohľadu na ospravedlniteľnosť nesplnenia v zmysle § 7 ods. 3. Ide o želateľné riešenie, pretože zľava by mala vyrovnávať hodnotový pomer reálne dosiahnutého plnenia. Ak by iba z dôvodu, že plnenie bolo vadne poskytnuté z ospravedlniteľného dôvodu, mal byť neprí-

pustný aj takýto „vyvažovací“ prostriedok nápravy, prinášalo by to jednostranne znevýhodňujúce dôsledky do záväzkového vzťahu. Okrem toho je v tomto smere čiastočne zachovaná aj historická skúsenosť s objektívnou povahou zodpovednosti za vady v súčasnom OZ.

V ods. 2 predmetného ustanovenia je vyjadrená možnosť z časového hľadiska buď znížiť svoje plnenie, alebo požadovať vrátenie časti už poskytnutého plnenia. Bez ohľadu na tento časový aspekt, resp. aspekt subjektu poskytnutia čiastkovej platby, pôjde hospodársky stále o obdobnú situáciu a i preto sa uplatňuje jednotný termín zľavy.

Pri tomto prostriedku nápravy je obzvlášť významný jeho vzťah k náhrade škody, pretože je v podstatnej časti jeho alternatívou (okrem súvisiacich škôd, t. j. zákonný termín „iná škoda“ zahrňajúci napr. dodatočné náklady súvisiace s realizáciou uplatnenia tohto prostriedku nápravy). Pri vzájomnom porovnaní uplatnenia práva na náhradu škody a uplatnenia práva na zľavu môže byť zrejмый rozdiel v kalkulácii, keď náhrada škody je zameraná na kompenzáciu rozdielu vo vzťahu k okamihu nesplnenia a v prípade zľavy je rozhodujúcim okamihom uskutočnenie plnenia.

Šiesty oddiel

Právo odstúpiť od zmluvy

Literatúra grantová: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017; KRAJČO, J. *Občiansky zákonník pre prax (komentár) Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP I. (§ 1 – § 135c)*. Bratislava: EUROUNION, 2015; ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005; FEKETE, I. *Občiansky zákonník 1. Veľký komentár*. Bratislava: Eurokódex. 2011; JAKÚBEKOVÁ, D. Odstúpenie od zmluvy z pohľadu katastra nehnuteľností. In: *Justičná revue*, 53, 2001, č. 11, s. 1189.

Pozn. vo všeobecnosti: *pri koncipovaní ustanovení upravujúcich odstúpenie od zmluvy je takmer v plnej miere rešpektované súčasné znenie obchodnoprávnej úpravy (ustanovenia § 344 – § 351 ObZ) považovanej v odborných kruhoch sa dostatočne upravujúce práva a povinnosti s odstúpením spojené. Občianskoprávna úprava odstúpenia od zmluvy bola členmi riešiteľského kolektívu posúdená ako menej vyhovujúca s ohľadom na ciele a charakter navrhovanej právnej úpravy. Pre prispôbenie súčasnej právnej úpravy z režimu obchodného práva došlo k vykonaniu určitých úprav po formulačnej stránke a tiež po stránke schematickej.*

§ 23

Podstatné nesplnenie

(1) Ak je nesplnenie podstatné, môže dotknutá strana odstúpiť od zmluvy. Dotknutá strana je oprávnená od zmluvy odstúpiť, ak to oznámi neplniacej strane bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o nesplnení dozvedela.

(2) Ak dotknutá strana oznámi neplniacej strane, že na splnení trvá, alebo ak nevyužije včas právo odstúpiť od zmluvy podľa odseku 1, je oprávnená odstúpiť od zmluvy len spôsobom ustanoveným pre nepodstatné nesplnenie; ak pre dodatočné plnenie určí lehotu, vzniká jej právo odstúpiť od zmluvy až po uplynutí tejto lehoty.

Odôvodnenie:

K odseku 1: Ustanovenie obsahovo čiastočne korešponduje so znením ustanovenia § 345 ods. 1 ObZ: „Ak omeškanie dlžníka (§ 365) alebo veriteľa (§ 370) znamená podstatné porušenie jeho zmluvnej povinnosti, je druhá strana oprávnená od zmluvy odstúpiť, ak to oznámi strane v omeškaní bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o tomto porušení dozvedela.“ Odlišnosť možno pozorovať v prípade úpravy rozsahu podstatného nesplnenia (bližšie v § 2 tohto Návrhu), ktoré je koncepcne aj obsahovo odlišné od súčasnej normatívnej úpravy. Návrhom sa v súvisiacom odkazovanom ustanovení zavádza vymedzenie podstatného porušenia zmluvy odlišného od hypotéz uvádzaných v znení ustanovenia § 345 ods. 2 ObZ, ktoré je doktrínou chápané ako vymedzenie podstatného porušenia zmluvy v súčasnej právnej úprave. Dochádza tak k precizovaniu súčasnej právnej úpravy.

Vynechanie ustanovenia § 345 ods. 2 ObZ („Na účely tohto zákona je porušenie zmluvy podstatné, ak strana porušujúca zmluvu vedela v čase uzavretia zmluvy alebo v tomto čase bolo rozumné predvídať s prihliadnutím na účel zmluvy, ktorý vyplynul z jej obsahu alebo z okolností, za ktorých bola zmluva uzavretá, že druhá strana nebude mať záujem na plnení povinností pri takom porušení zmluvy. Pri pochybnostiach sa predpokladá, že porušenie zmluvy nie je podstatné.“) je opodstatnené špecifikovaním podstatného/nepodstatného porušenia zmluvy priamo v normatívnom texte navrhovaného znenia – § 2.

K odseku 2: Ide o obdobu súčasného znenia ustanovenia § 345 ods. 3 ObZ („Ak strana oprávnená požadovať plnenie zmluvnej povinnosti druhej strany oznámi, že na splnení tejto povinnosti trvá, alebo ak nevyužije včas právo odstúpiť

od zmluvy podľa odseku 1, je oprávnená odstúpiť od zmluvy len spôsobom ustanoveným pre nepodstatné porušenie zmluvnej povinnosti; ak pre dodatočné plnenie určí lehotu, vzniká jej právo odstúpiť od zmluvy po uplynutí tejto lehoty.“). Odstúpenie od zmluvy predstavuje oprávnenie, nie povinnosť dotknutej strany. Včasné nevyužitie práva na odstúpenie od zmluvy pri podstatnom nesplnení spôsobuje zánik možnosti odstúpenia pre podstatné porušenie, nedochádza však k zániku práva odstúpiť od zmluvy ako takého, iba k jeho „oslabeniu“ v podobe odstúpenia pre nepodstatné porušenie. Dotknutej strane je ponechaná možnosť miesto odstúpenia od zmluvy vyzvať druhú stranu na plnenie v určenej lehote (na ktorú nie je kladená požiadavka napr. primeranosti, prípadne iná), čo, okrem iného, znamená zachovanie si možnosti odstúpenia pre podstatné porušenie v prípade, ak druhá strana nesplní svoju povinnosť ani v dodatočne poskytnutej lehote, ale až po jej uplynutí. Je tak posilnené postavenie dotknutej strany v podobe možnosti voľby medzi zachovaním zmluvy alebo jej jednostranným ukončením.

§ 24

Nepodstatné nesplnenie

(1) Ak je nesplnenie nepodstatné, môže dotknutá strana odstúpiť od zmluvy iba v prípade, že strana, ktorá nesplnila, nesplní svoju povinnosť ani v dodatočnej primeranej lehote, ktorú jej dotknutá strana na splnenie poskytla.

(2) Ak však strana, ktorá nesplnila, vyhlási, že nesplní, môže dotknutá strana od zmluvy odstúpiť bez poskytnutia dodatočnej primeranej lehoty na splnenie alebo pred jej uplynutím.

Odôvodnenie:

K odseku 1: Obdoba súčasnej právnej úpravy v ustanovení § 346 ods. 1 ObZ (*„Ak omeškanie dlžníka alebo veriteľa znamená nepodstatné porušenie zmluvnej povinnosti, môže druhá strana odstúpiť od zmluvy v prípade, že strana, ktorá je v omeškaní, nesplní svoju povinnosť ani v dodatočnej primeranej lehote, ktorá jej na to bola poskytnutá.“*). Uvažovanie o tom, či porušenie je podstatné alebo nepodstatné je na mieste aj z dôvodu absencie normatívnou úpravou stanoveného odlišovacieho kritéria (§ 345 ods. 2 ObZ: *„Pri pochybnostiach sa predpokladá, že porušenie zmluvy nie je podstatné.“*). Je potrebné preto posúdiť navrhovanú právnu úpravu ako takú a výkladom dospieť k záveru, že bude na ťarchu strany

uplatňujúcej konkrétny prostriedok nápravy (in concreto pre túto časť odstúpenia), že nesplnenie je podstatné, v prípade nepreukázania (pomerovanie k navrhovanému zneniu ustanovenia § 23 nadväzujúceho na § 2) tejto skutočnosti bude potrebné vyvodiť záver, že nesplnenie je nepodstatné. Pre využitie práva na odstúpenie od zmluvy z dôvodu nepodstatného porušenia je potrebné naplniť podmienku poskytnutia primeranej lehoty (odlišne od absencie požiadavky primeranosti v prípade poskytnutia dodatočnej lehoty pri podstatnom porušení a s tým spojeným právom odstúpiť od zmluvy – § 23), pričom pre využitie práva na odstúpenie od zmluvy sa vyžaduje aktívne pôsobenie dotknutej strany na poskytnutie primeranej lehoty, je otázne, či toto poskytnutie musí byť uskutočnené výslovným prejavom, alebo postačuje konkludentné „čakanie“. Javí sa (z formulácie „... jej dotknutá strana poskytla“), že požiadavka bdelosti je kladená na stranu dotknutej osoby, ktorá má neplniacu stranu upovedomiť o poskytnutí dodatočnej primeranej lehoty, po formálnej stránke nie sú na toto upovedomenie normatívnym textom kladené požiadavky.

K odseku 2: Obdoba súčasnej právnej úpravy v ustanovení § 346 ods. 2 ObZ („Ak však strana, ktorá je v omeškaní, vyhlási, že svoj záväzok nesplní, môže druhá strana od zmluvy odstúpiť bez poskytnutia dodatočnej primeranej lehoty na plnenie alebo pred jej uplynutím.“). Neplniaca strana neostáva v role „pasívneho účastníka“, v jej dispozícii je ponechaná možnosť vyhlásenia o nesplnení, s čím v prípade jeho uskutočnenia bude spojené právo dotknutej strany odstúpiť od zmluvy aj bez poskytnutia (celej) dĺžky dodatočnej primeranej lehoty. Záujem neplniacej strany na takomto postupe je daný napr. potrebou vyjasnenia vzájomných práv a povinností, rovnako nesením zodpovednosti za do úvahy pripadajúce následky. Precizovanie výslovného prejavu („... vyhlási ...“), bez stanovenia formy prejavu, je podkladom pre vytváranie polemík o (ne)potrebe výslovného/konkludentného konania pri poskytovaní dodatočnej primeranej lehoty podľa ods. 1 tohto paragrafu, v ktorom potreba výslovného vyhlásenia stanovená nie je.

§ 25

Zmluva plnená po častiach

(1) Ak sa nesplnenie týka iba časti splatného dlhu, je dotknutá strana oprávnená odstúpiť od zmluvy len ohľadne plnenia, ktoré sa týka tejto nesplnenej časti.

(2) Pri zmluvách s postupným čiastkovým plnením možno odstúpiť od zmluvy iba ohľadne čiastkového plnenia, ktoré bolo nesplnené.

(3) Ohľadne iných častí plnenia, alebo ohľadne čiastkového plnenia, ktoré už bolo prijaté, alebo ktoré sa má uskutočniť až v budúcnosti, možno odstúpiť od zmluvy, ak táto časť plnenia, alebo toto čiastkové plnenie, nemá zrejme vzhľadom na svoju povahu pre dotknutú stranu význam bez zvyšku plnenia, k nesplneniu ktorého nedošlo, alebo pri ktorom nesplnenie dlhu ako celku znamená podstatné nesplnenie.

Odôvodnenie:

Obdoba súčasného ustanovenia § 347 ObZ („(1) Ak sa omeškanie dlžníka alebo veriteľa týka iba časti splatného záväzku, je druhá strana oprávnená odstúpiť od zmluvy len ohľadne plnenia, ktoré sa týka tejto časti záväzku. (2) Pri zmluvách s postupným čiastkovým plnením možno odstúpiť od zmluvy iba ohľadne čiastkového plnenia, s ktorým je dlžník v omeškaní. (3) Ohľadne časti plnenia, pri ktorom nenastalo omeškanie, alebo ohľadne čiastkového plnenia, ktoré už bolo prijaté alebo sa má uskutočniť až v budúcnosti, možno odstúpiť od zmluvy, ak táto časť plnenia alebo toto čiastkové plnenie nemá, zrejme, vzhľadom na svoju povahu pre oprávnenú stranu hospodársky význam bez zvyšku plnenia, pri ktorom nastalo omeškanie, alebo neplnenie záväzku ako celku znamená podstatné porušenie zmluvy.“)

V ustanoveniach § 25 sú odlišované čiastkové plnenia (ods. 1) a postupné čiastkové plnenia (ods. 2). V oboch prípadoch je možné odstúpiť len v nesplnenej časti/rozsahu, nie od zmluvy ako takej, výnimku predstavuje situácia upravená v ods. 3.

V odseku 1 je upravené odstúpenie od zmluvy v prípade čiastkového plnenia, čím má byť rešpektovaná povinnosť prijať aj čiastkové plnenie. Dotknutá strana (veriteľ) môže odstúpiť od zmluvy v nesplnenej časti, nie zmluvy ako celku.

V odseku 2 je upravená možnosť odstúpenia vo vzťahu k nesplnenému čiastkovému plneniu, teda je riešená situácia, kedy sa malo plniť po častiach, ktoré sú od seba relatívne oddelené. Ak sa teda nesplnenie týka len čiastkového plnenia, možno od zmluvy v časti viažucej sa k nesplnenému čiastkovému plneniu odstúpiť.

V odseku 3 je zachovaná možnosť odstúpiť od zmluvy ako celku, a to aj v prípade čiastočného alebo postupného čiastkového plnenia, no len v taxatívne vymedzených prípadoch.

§ 26

Očakávané nesplnenie

(1) Ohľadne povinnosti, ktorá sa má splniť až v budúcnosti, možno od zmluvy odstúpiť, keď zo správania povinnej strany alebo z iných okolností nepochybne vyplýva ešte pred časom určeným na plnenie zmluvnej povinnosti, že nesplnenie bude podstatné a povinná strana neposkytne po vyzvaní oprávnenej strany bez zbytočného odkladu primeranú zábezpeku.

(2) Ohľadne povinnosti, ktorá sa má splniť v budúcnosti, možno odstúpiť od zmluvy aj v prípade, keď strana, ktorá má plniť, vyhlási, že svoju povinnosť nesplní.

Odôvodnenie:

Prevzaté ustanovenia (s lexikálnym prispôbením) § 348 ObZ („(1) Ohľadne povinnosti, ktorá sa má plniť v budúcnosti, možno od zmluvy odstúpiť, keď zo správania povinnej strany alebo z iných okolností nepochybne vyplýva ešte pred časom určeným na plnenie zmluvnej povinnosti, že táto povinnosť bude porušená podstatným spôsobom, a povinná strana neposkytne po vyzvaní oprávnenej strany bez zbytočného odkladu dostatočnú zábezpeku. (2) Ohľadne povinnosti, ktorá sa má plniť v budúcnosti, možno odstúpiť od zmluvy aj v prípade, keď povinná strana vyhlási, že svoju povinnosť nesplní.“).

Poznámka: synalagmatické podmienenie plnenia podľa ustanovenia § 326 súčasného ObZ je riešené v časti zaoberajúcej sa splnením.

Predmetom úpravy je možnosť odstúpenia vo vzťahu k očakávanému nesplneniu pro futuro. Ide o preventívny konštrukt anticipovaného porušenia/nesplnenia povinnosti.

V odseku 1 je upravená situácia, kedy je *nepochybne vyplývajúce zo správania povinnej strany alebo iných okolností* (teda nie kumulatívne, ako uvádza Ovečková – In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 309, ale v prípade naplnenia ktoréhokoľvek predpokladu), že dôjde k podstatnému nesplneniu, pričom pre vznik práva odstúpiť od zmluvy je potrebné preventívne aktívne konanie (nepochybne) dotknutej strany v podobe adresovanej výzvy na poskytnutie primeranej (v tejto súvislosti ide o pojmové odlíšenie od dodatočnej zábezpeky vyžadovanej § 348 ods. 1 ObZ) zábezpeky, na čo má (očakávateľne nepochybne) porušujúca strana bez zbytočného odkladu túto zábezpeku poskytnúť. K poskytnutiu zábezpeky musí (ne-

pochybne očakávateľne) porušujúca strana pristúpiť bez zbytočného odkladu a v primeranom rozsahu, pričom obe podmienky musia byť splnené kumulatívne, ak by neboli, vzniklo by dotknutej strane právo od zmluvy odstúpiť.

Podľa odseku 2 vznikne právo odstúpiť dotknutej strane v prípade výslovného deklarovania nesplnenia budúcej povinnosti druhej strany. Nie je pritom dôležitý dôvod deklarovaného nesplnenia, ani jeho povaha (podstatné/nepodstatné).

§ 27

Primeranosť dodatočnej lehoty

(1) Ak je dodatočná lehota poskytnutá na splnenie neprimeraná a dotknutá strana po jej uplynutí odstúpi od zmluvy, alebo ak oprávnená strana odstúpi od zmluvy bez poskytnutia dodatočnej lehoty na plnenie, nastávajú účinky odstúpenia až po márnom uplynutí dodatočnej lehoty, ktorá by bola, vzhľadom na všetky okolnosti, primeraná.

(2) Pri poskytnutí dodatočnej lehoty môže dotknutá strana vyhlásiť, že odstupuje od zmluvy, ak strana, ktorá je povinná splniť, v tejto lehote nesplní; účinky odstúpenia nastanú márnym uplynutím poskytnutej lehoty, ak bola primeraná, alebo uplynutím primeranej lehoty, ak poskytnutá lehota nebola primeraná.

Odôvodnenie:

Prevzaté ustanovenie súčasného § 350 ObZ („(1) Ak je dodatočná lehota poskytnutá na plnenie neprimeraná a oprávnená strana odstúpi od zmluvy po jej uplynutí, alebo oprávnená strana odstúpi od zmluvy bez poskytnutia dodatočnej lehoty pre plnenie, nastávajú účinky odstúpenia až po márnom uplynutí primeranej dodatočnej lehoty, ktorá sa mala poskytnúť na plnenie povinností. (2) Pri poskytnutí dodatočnej lehoty môže oprávnená strana druhej strane vyhlásiť, že odstupuje od zmluvy, ak druhá strana nesplní svoju povinnosť v tejto lehote. V tomto prípade nastávajú účinky odstúpenia márnym uplynutím tejto lehoty, ak je primeraná, alebo uplynutím primeranej lehoty, ak určená lehota nebola primeraná.“) s lexikálnymi úpravami.

Ustanovenia sú svojou aplikovateľnosťou naviazané na ustanovenia § 24, ide teda o precizovanie právnej úpravy zaoberajúcej sa nepodstatným nesplnením.

V odseku 1 je upravený následok poskytnutia neprimeranej (rozumejúc neprimerane krátkej) lehoty na splnenie pri nepodstatnom nesplnení a následné-

ho odstúpenia od zmluvy, pričom v takomto prípade je samotnou právnou úpravou stanovený okamih účinnosti odstúpenia od zmluvy (otázka platnosti nie je tým dotknutá). Ak dôjde k odstúpeniu od zmluvy po poskytnutí neprimerane krátkej lehoty na splnenie po prvotnom nepodstatnom nesplnení, platnosť odstúpenia ostáva zachovaná, avšak účinky odstúpenia nastanú až po uplynutí s ohľadom na všetky okolnosti lehoty primeranej. Sporným môže byť prípad, kedy v primeranej lehote, avšak už po odstúpení, prvotne nespĺniaca strana povinnosť splní, pričom otáznou bude platnosť odstúpenia ako právneho úkonu. Keďže však zákon s takýmto úkonom neplatnosť nespája (z úpravy ObZ, resp. OZ nemožno jednoznačne neplatnosť vyvodiť), naopak, z komentovaného ustanovenia je vyvoditeľná skôr platnosť takéhoto právneho úkonu (riešené len účinky), možno prijať záver, že pôjde o právny úkon, ktorý nikdy nebude účinný. Uvedené obdobie platí aj pre prípad, že došlo k odstúpeniu bez poskytnutia akejkoľvek (nielen neprimerane krátkej) lehoty na odstúpenie, kedy neplatnosť takéhoto úkonu nemožno konštatovať (táto by musela byť vyhodnocovaná len spätne, čo nie je aprobovaný a želaný stav), bude dôvodné uvažovať len o tom, či nastanú jeho účinky – povinná strana má zákonne vytvorenú možnosť dodatočného splnenia povinnosti v primeranej lehote.

§ 28

(1) Dotknutá strana nemôže odstúpiť od zmluvy po tom, čo jej bola doručená správa, z ktorej vyplynie, že k nesplneniu, ktoré bolo dôvodom odstúpenia od zmluvy, nedošlo a táto skutočnosť jej bude preukázaná.

(2) Ak z obsahu zmluvy vyplýva, že dotknutá strana nemá záujem na splnení dlhu po uplynutí času určeného na plnenie, nastanú účinky odstúpenia od zmluvy prvým dňom po nesplnení; to neplatí, ak dotknutá strana pred uplynutím lehoty na splnenie oznámi strane povinnej splniť, že na splnení dlhu trvá.

Odôvodnenie:

Ide o prispôsobené prevzatie ustanovení § 349 ods. 2 a 3 ObZ („(2) *Oprávnená strana nemôže odstúpiť od zmluvy po tom, čo jej bola doručená správa, že už bola splnená povinnosť, ktorej porušenie bolo dôvodom na odstúpenie od zmluvy.* (3) *Ak z obsahu zmluvy vyplýva, že veriteľ nemá záujem na splnení záväzku po dobe určenej pre jeho plnenie, nastanú účinky odstúpenia od zmluvy začiatkom*

omeškania dlžníka, ak veriteľ neoznámí pred touto dobou, že trvá na plnení záväzku.“)

Podľa odseku 1, právo odstúpiť od zmluvy dotknutou stranou zaniká okamihom doručenia správy (forma oznámenia nie je výslovne stanovená, nevyžaduje sa preto písomná forma; rovnako nie je vymedzený subjekt oboznamujúci túto správu, do úvahy preto prichádza aj tretia osoba, nielen kontrahent) obsahujúcej informáciu o tom, že nesplnenie zakladajúce dôvod odstúpiť od zmluvy nenastalo, pričom sa vyžaduje rovnako preukázanie tvrdenej skutočnosti. Je tak stanovená možnosť zániku práva odstúpiť od zmluvy.

Ak by došlo k odstúpeniu od zmluvy predtým, než by bola doručená správa dotknutej osobe o nenastaní nesplnenia spôsobujúceho vznik možnosti odstúpenia, podľa Ovečkovej „... k odstúpeniu od zmluvy dôjde aj po splnení povinnosti, a to v prípade, ak správa o splnení povinnosti nedôjde odstupujúcej osobe pred odstúpením. Rozhodujúce je uskutočnenie právneho úkonu odstúpenia, a nie jeho účinnosť.“ In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 312.

Podľa odseku 2 dochádza k odstúpeniu *ex lege*, teda ide o určitú obdobu rozväzovacej podmienky v podobe „automatického“ nastúpenia účinkov odstúpenia po uplynutí času určeného na plnenie, a to prvým dňom po nesplnení. Aplikovateľnosť tejto úpravy je možná napr. v prípade fixných zmlúv, kedy je stanovené v zmluve, resp. z jej textu vyvoditeľné, že dotknutá strana (veriteľ) nemá záujem na omeškanom splnení. Možnosť pre zachovanie existencie zmluvy je pre dotknutú stranu poskytnutá tým, že v prípade, ak pred uplynutím lehoty na splnenie povinnosti dotknutá strana (veriteľ) oznámí (bez ohľadu na formu) druhej strane svoj záujem na splnení povinnosti aj po čase určenom v zmluve, musí však túto svoju možnosť využiť ešte pred zákonným následkom zániku zmluvy v podobe tzv. zákonného odstúpenia viazaného na nesplnenie v dohodnutej lehote, berúc ohľad na časový okamih dôjdenia prejavu vôle v rámci zavŕšenia prejavu vôle.

Siedmy oddiel

Právo na úrok z omeškania

§ 29

(1) Ak dlžník nesplnil peňažný dlh, má veriteľ, ktorý si splnil svoje zákonné a zmluvné povinnosti právo na úroky z omeškania z nezapla-

tenej sumy v dohodnutej sadzbe, inak v sadzbe stanovenej osobitným predpisom (nariadením vlády).

(2) V spotrebiteľskom vzťahu môže byť sadzba úrokov z omeškania so splnením dlhu spotrebiteľom dohodnutá len písomne. Ich sadzba nesmie byť vyššia ako stanoví osobitný predpis (nariadenie vlády), inak sú (absolútne) neplatné.

(3) Počas omeškania nemá veriteľ právo na iné úroky ako úroky z omeškania. Ak bola úroková sadzba týchto iných úrokov vyššia, ako je sadzba stanovená osobitným predpisom pre úroky z omeškania, má veriteľ právo na úroky z omeškania v tejto vyššej sadzbe.

(4) Súd môže neprimerane vysoké zmluvne dohodnuté úroky z omeškania znížiť. Ustanovenia o znížení zmluvnej pokuty sa použijú primerane

[Alt.: Neprimerane vysoké zmluvne dohodnuté úroky z omeškania sú (relatívne) neplatné.]

§ 30

Osobitné ustanovenia

o úrokoch z omeškania vo vzťahu medzi podnikateľmi a medzi podnikateľom a obstarávateľom

(1) Vo vzťahoch medzi podnikateľmi a vo vzťahoch medzi podnikateľom a obstarávateľom podľa osobitného predpisu vzniká právo na úroky z omeškania bez potreby osobitného upozornenia.

(2) Dohoda o sadzbe úrokov z omeškania vo vzťahoch medzi podnikateľmi a vo vzťahoch medzi podnikateľom a obstarávateľom podľa osobitného predpisu nesmie byť značne nevýhodná pre veriteľa. Vylúčenie práva na úroky z omeškania je značne nevýhodné pre veriteľa. Ustanovenia § [ustanovenia týkajúce sa limitov času splnenia a toho, čo obsahuje súčasný § 369d ObZ] sa použijú primerane. Rovnako platí pre prax, ktorú strany medzi sebou zaviedli.

(3) Vo vzťahoch medzi podnikateľom a obstarávateľom podľa osobitného predpisu nemôže byť dohodnutá nižšia sadzba úrokov z omeškania so splatením dlhu obstarávateľa, ako určí osobitný predpis (nariadenie vlády).

§ 31

Dohoda o tom, že sa splatný dlh bude splácať v splátkach, nezahŕňa dohodu, že sa majú platiť v splátkach aj úroky z omeškania.

§ 32

Ustanovenia tohto oddielu sa primerane aplikujú aj v prípade, ak peňažný záväzok vznikol zo zákona alebo z inej právnej skutočnosti.

Odôvodnenie k § 29 až § 32:

Úrokmi z omeškania sa v Návrhu rozumie taká platba, ktorá je závislá od výšky dlžnej sumy, od doby, po ktorú je dlžník v omeškaní a od určitého stanoveného koeficientu, spravidla percenta (alebo promile alebo inej pomernej jednotky). Úroky z omeškania je za súčasného právneho stavu niekedy zložitý, ba až nemožné odlíšiť od zmluvnej pokuty dohodnutej ako percento z dlžnej sumy za časový úsek omeškania. Bez ohľadu na to, ako strany takúto sankciu nazvú, pôjde podľa Návrhu o úroky z omeškania. Má sa tým dať bodka za sofistickou líniou aplikačnej praxe, ktorá rozlišuje medzi zmluvnou pokutou a úrokom z omeškania.²³⁹

Vyvolaná zmena: v právnej úprave zmluvnej pokuty sa vyjadrí, že dojednanie, ktorým strany uložia povinnosť zaplatiť sumu určenú percentuálnou sadzbou dlžnej sumy za určitú dobu, sa považuje za úrok z omeškania.

Odsek 3 dáva odpoveď na diskutabilnú otázku týkajúcu sa najmä úverových a pôžičkových vzťahov, a to, či má mať veriteľ počas omeškania jednak nárok na riadny úrok a jednak nárok na úrok z omeškania. Doterajšia právna doktrína takúto kumuláciu síce vyvodzovala priamo zo zákona, no v súdnej praxi na úseku ochrany spotrebiteľa sa postupne začal presadzovať názor, že veriteľ má nárok len na úrok z omeškania. Voči tomu sa však namietalo, že sa dlžník počas omeškania dostáva do výhodnejšej pozície ako pred omeškaním. V snahe nájsť riešenie, ktoré by spravodlivo usporiadalo vzťahy medzi veriteľom a dlžníkom, sa návrh priklonil k alternatíve, že sa síce kumulácia nepripúšťa, ale dohodnutá sadzba riadneho úroku sa nestáva obsoletnou, pretože práve ona – ak bola vyššia ako zákonná sadzba úroku z omeškania – bude rozhodnou pre výpočet úro-

²³⁹ Pozri napr. ĎURICA, M. Nad traumatizujúcou legislatívou (Úroky z omeškania podľa Obchodného zákonníka). In: *Aktuálne otázky obchodného práva*. Bratislava: SAP, 2008, s. 70 – 71.

kov z omeškania. Ak bola nižšia, nebude sa na ňu prihliadať a použije sa zákonná sadzba. Ak bol napríklad riadny úrok vo výške 7 % a zákonná sadzba úroku z omeškania je 5 %, počas omeškania bude mať veriteľ nárok na úrok z omeškania vo výške 7 %, pričom však nárok na riadny úrok počas omeškania zanikne. Naopak, ak bol dohodnutý riadny úrok vo výške 3 %, veriteľ bude mať počas omeškania nárok na úrok z omeškania vo výške 5 %, opäť však bez nároku na riadny úrok. Ide pritom o riešenie inšpirované niektorými zahraničnými úpravami. Obdobne sa k problému pristupuje napr. v Poľsku (čl. 481 § 2 k. c.), Švajčiarsku (čl. 104 ods. 2 OR) či Holandsku (čl. 6:119 ods. 3 BW) alebo Fínsku (§ 4 ods. 2 zákona o úrokoch). Riešenie aplikované v Nemecku, kde má veriteľ, ak sa nedohodlo inak, nárok len na zákonné úroky z omeškania a prípadný riadny úrok si môže uplatňovať len vo forme náhrady škody, nebolo prevzaté ako zbytočne komplikované.

Navrhnutá úprava odseku 3 sa netýka len úverových a pôžičkových vzťahov, ale aj všetkých iných prípadov, kde má veriteľ nárok na úroky z istiny (napr. pri odstúpení od zmluvy). Aj napriek tomu, že sadzba úrokov z omeškania podľa odseku 3 je sadzbou vyplývajúcou z dohody, nemožno ju bez ďalšieho považovať za dohodnutú sadzbu úrokov z omeškania. Takáto sadzba bola totiž dohodnutá pre riadne úroky, nie pre úroky z omeškania. To, že sa použije aj na úroky z omeškania, je už dôsledok zákona, nie dohody. Preto sa na takto stanovenú sadzbu nevzťahuje odsek 2 ani odsek 4, ktoré predpokladajú dohodu o sadzbe úrokov z omeškania. To ale, samozrejme, neznamená, že súd nemôže výšku sadzby korigovať, ak by bola v rozpore s poctivým obchodným stykom, resp. dobrými mravmi.

Naďalej sa poskytuje ochrana pred príliš vysokými, ako aj pred príliš nízkymi úrokmi z omeškania.

Na ochranu dlžníka pred príliš vysokou sadzbou (zmluvných) úrokov z omeškania sa aplikuje dvojaký režim:

- a) Strop pre úroky z omeškania v spotrebiteľských vzťahoch sa navrhuje zachovať (§ 29 ods. 2). Následkom porušenia by mala byť absolútna neplatnosť. Následkom nedodržania písomnej formy by mal byť následok ako pri iných prípadoch nedodržania formy.
- b) Dve alternatívy:
 - Generálne moderačné právo úrokov z omeškania s kritériami podobnými tým, ktoré judikatúra dovodila pre posudzovanie súladu úrokov z omeškania s poctivým obchodným stykom (napr. 4 Obo 261/96, ZSP č. 4/1997, s. 82), (§ 29 ods. 3).

- Alternatívne relatívna neplatnosť (napadnuteľnosť) takto dojednanej výšky. Na rozdiel od zmluvnej pokuty existuje referenčné kritérium, ktoré môže prichádzať ako náhradné pravidlo do úvahy (nariadením ustanovená sadzba úrokov z omeškania). Preto nie je nevyhnutné moderovať, ale uplatní sa ustanovená sadzba úrokov z omeškania. Rovnaké by platilo aj pre prípady ochrany veriteľa pred veľmi nízkou sadzbou úrokov z omeškania (§ 30).

Naopak, príliš nízke úroky z omeškania môžu poškodiť veriteľa. Najmä v oblasti vzťahov medzi podnikateľmi a vo vzťahu podnikateľa a obstarávateľa je potrebné chrániť aj veriteľa pred dohodnutím si príliš nízkych úrokov z omeškania. Príliš nízke úroky z omeškania sú typickým nástrojom, ktorým dochádza k faktickému predlžovaniu splatnosti záväzku dlžníka, keďže dlžník nie je efektívne motivovaný zaplatiť včas. Tak z pohľadu konkrétneho veriteľa (druhotná platobná neschopnosť), ako aj z celospoločenského hľadiska spôsobuje omeškanie v platobných vzťahoch zásadné hospodárske ťažkosti. V snahe zlepšiť platobnú disciplínu bola na pôde EÚ prijatá smernica o omeškaných platbách,²⁴⁰ prikazujúca členským štátom vytvoriť kontrolné mechanizmy na posudzovanie opodstatnenosti dohôd, ktorými sa priamo alebo nepriamo (fakticky) umožňuje odložiť splatnosť peňažného záväzku (§ 30 ods. 2 a ods. 3). Návrh právnej úpravy ustanovuje pravidlá pre takéto posúdenie. Úplné vylúčenie úrokov z omeškania je zakázané, rovnako ako v súčasnosti (§ 369d ods. 3 Obchodného zákonníka). Z legislatívno-technických dôvodov sa ale pre posudzovanie primeranosti tejto dohody (z pohľadu veriteľa) odkazuje na rovnaký test upravený pri čase splnenia.

Návrh pre vzťahy spadajúce pod smernicu o omeškaných platbách preberá formuláciu v smernici, že nárok na úroky z omeškania vzniká „bez potreby osobitného upozornenia“. V závislosti od podmienok splatnosti záväzkov všeobecne (čas splnenia) bude závisieť, či vznik nároku na úroky z omeškania v ostatných prípadoch bude spojený s osobitnou výzvou na plnenie. V prípade, ak nárok na úroky z omeškania vznikne okamžite a súčasne s omeškaním, nie je potrebné túto formuláciu v § 30 ponechať.

Návrh právnej úpravy sa aplikuje na všetky zmluvné vzťahy, a navyše aj na mimozmluvné záväzkové vzťahy (§ 32).

²⁴⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách (smernica o omeškaných platbách). Ú. v. EÚ L 48, 23. 2. 2011, s. 1 – 10.

Ôsmy oddiel Právo na paušálnu náhradu nákladov

§ 33

(1) Vo vzťahoch medzi podnikateľmi a vo vzťahoch medzi podnikateľom a obstarávateľom podľa osobitného predpisu má strana právo na paušálnu náhradu nákladov spojených s uplatnením peňažnej pohľadávky voči druhej strane, ktorá nespĺnila peňažný dlh, a to bez potreby osobitného upozornenia. Právo na náhradu ďalších primeraných nákladov spojených s vymáhaním tým nie je dotknuté.

(2) Výšku paušálnej náhrady nákladov spojených s uplatnením pohľadávky ustanoví osobitný predpis (nariadenie vlády).

(3) Dohoda, ktorou sa strany odchýlia od odseku 1, nesmie byť značne nevýhodná pre veriteľa. Predpokladá sa, že vylúčenie práva na náhradu nákladov je značne nevýhodné pre veriteľa. Ustanovenia § ... (ustanovenia týkajúce sa limitov času splnenia a toho, čo obsahuje súčasný § 369d ObZ) sa použijú primerane. Rovnaké platí pre prax, ktorú strany medzi sebou zaviedli.

Odôvodnenie:

Ďalšie ustanovenie, ktorým sa transponuje smernica o omeškaných platbách, priznáva veriteľovi aj právo na osobitne stanovenú paušálnu náhradu nákladov, ak nespĺnil podnikateľ alebo obstarávateľ. Paušálna náhrada nákladov by mala nahradiť veriteľovi náklady vyvolané omeškaním dlžníka (mzda administratívnej sily použitej na spracovanie výzvy, poštovné za výzvu na plnenie a podobne). Administratívnym stanovením jej výšky nie je potrebné osobitne preukazovať skutočne vynaložené náklady a vzhľadom na interný charakter týchto nákladov by to často ani nebolo dobre možné. Naopak, externé náklady (zapojenie externého právnik, súdne poplatky) sú pomerne dobre preukázateľné, a preto nie je účelom paušálnej náhrady kompenzovať aj tieto. Nárok na paušálnu náhradu je vlastne paušalizovanou náhradou škody. Nie je ale dôvod vylúčiť iné náklady spojené s uplatnením pohľadávky, ak by skutočne vznikli. Postupovať sa bude v bežnom režime náhrady škody, avšak návrh obmedzuje možný rozsah týchto nárokov na primerané náklady (ods. 2).

Nárok na paušálnu náhradu vzniká zo zákona, nemusí byť obsiahnutý v zmluve. Preto nie je paušálna náhrada zmluvnou pokutou. Ak by si však stra-

ny dohodli iný režim náhrady nákladov na vymáhanie, bude takúto náhradu potrebné považovať za zmluvnú sankciu s možnosťou aplikovať generálny režim zmluvnej pokuty (resp. zmluvnej sankcie), ako je napríklad moderačné právo.

Predpokladom vzniku nároku na paušálnu náhradu nákladov je omeškanie dlžníka so splnením záväzku. Osobitná výzva na plnenie nie je potrebná. Oproti súčasnému právnomu stavu sa navrhuje jasne ustanoviť obmedzenie nároku na paušálnu náhradu nákladov iba pre prípady nesplnenia peňažného záväzku. Osobitné upozornenie (výzva) veriteľa nie je potrebné ani pre splatnosť tohto nároku (čl. 6 ods. 2 smernice). Aj v tomto prípade ide o obmedzene dispozitívne pravidlá, odchýlenie sa od ktorých je ale podrobené testu primeranosti zmluvnej sankcie (príliš vysoká náhrada nákladov na vymáhanie) a na druhej strane testu značnej nevýhodnosti pre veriteľa (príliš nízka hodnota paušálnej náhrady nákladov na vymáhanie). Vylúčenie nároku na paušálnu náhradu nákladov sa považuje za značne nevýhodné pre veriteľa, ibaže sa preukáže opak. Z legislatívno-technických dôvodov sa ale pre posudzovanie primeranosti tejto dohody (z pohľadu veriteľa) odkazuje na rovnaký test upravený pri čase splnenia.

Deviaty oddiel

Právo na náhradu škody

§ 34

Ak strana zodpovedá za nesplnenie zmluvnej alebo obdobnej povinnosti, je povinná nahradiť škodu, ktorá nesplnením vznikla druhej strane alebo osobe, ktorej záujmu malo splnenie povinnosti zjavne slúžiť.

Odôvodnenie:

Základným východiskom, na ktorom je návrh vo vzťahu k náhrade škody vystavaný, je opustenie konceptu jednotného ponímania civilného deliktu, ktorý nachádzajúc svoj prameň inšpirácie v § 1295 v. o. z. našiel svoj normatívny odraz už v OZ z r. 1950 a pretrval (i vďaka relatívne silnému dogmatickému ukotveniu v československej vede občianskeho práva) aj v právnej úprave OZ z r. 1964 a, naopak, vytvorenie dichotomického režimu zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu.

Predovšetkým samotný systém nesplnenia a prostriedkov nápravy pre nesplnenie predpokladá ako jeden z osobitných prostriedkov nápravy právo dotknú-

tej strany domáhať sa náhrady škody, ktorá jej nesplnením druhej strany vznikla. Z tohto dôvodu návrh priznáva v rámci systému prostriedkov nápravy právo na náhradu škody, ktorá strane vznikla v dôsledku nesplnenia zmluvnej alebo obdobnej povinnosti, čím i z hľadiska systematiky odčleňuje zmluvný režim zodpovednosti od mimozmluvného režimu.

Zmluvná zodpovednosť strany je na rozdiel mimozmluvnej zodpovednosti za škodu koncipovaná na objektívnom princípe. Ide o jedno z významných kritérií svedčiacich v prospech dichotomického režimu náhrady škody, v rámci ktorého je deliktnej zodpovednosť vybudovaná na princípe zavinenia ako na východiskovom prvku (jednotlivé prípady skutkových podstat zodpovednosti za škodu nezaložených na zavinení tvoria iba výnimky zo zásady zodpovednosti založenej na zavinení, pričom musia byť v dostatočnej miere odôvodnené a odôvodniteľné), naopak zmluvná zodpovednosť je vybudovaná na objektívnom princípe, keďže vstupom do zmluvného vzťahu a realizáciou individuálnej autonómie vôle by mali zmluvné strany prevziať vyšší rozsah zodpovednosti za svoje rozhodnutie a pri porušení dobrovoľne prevzatého záväzku by mali čeliť prísnejšej zodpovednosti.

Návrh je v tomto bode v súlade s iniciatívami európskeho *soft law* predstavujúcimi modelové úpravy zmluvného práva alebo referenčné zdroje (PECL, CISG, UPICC, DCFR), pre ktoré je v oblasti zmluvných vzťahov typická zodpovednosť nezaložená na zavinení.

Komentované pravidlo umožňuje strane žiadať náhradu škody vždy, ak jej táto vznikne ako dôsledok neospravedlneného nesplnenia druhej strany (t. j. právo na náhradu škody vyplýva zo samotnej skutočnosti neospravedlneného nesplnenia, kedy veriteľ nemusí vo vzťahu k nesplneniu preukazovať zavinenie dlžníka).

V prípade ospravedlneného nesplnenia zodpovedá strana za škodu vtedy, ak v nadväznosti na ust. § 4 ods. 2 Návrhu zákon alebo zmluva stanoví, že strana zodpovedá aj za ospravedlnené nesplnenie.

Právo na náhradu škody vzniká pri porušení ktoréhokoľvek zo záväzkov založených zmluvou vrátane tých, ktoré tvoria implicitný obsah zmluvy. V tomto ohľade sa nerozlišuje medzi nesplnením hlavnej a vedľajšej zmluvnej povinnosti.

Účelom náhrady škody pre prípad nesplnenia je predovšetkým poskytnutie peňažnej sumy, ktorou dotknutá strana dosiahne čo možno najbližšie postavenie tomu, v akom by sa nachádzala, ak by zmluva bola splnená. Náhrada škody poskytnutá *in natura* bude prichádzať do úvahy najmä pri porušení vedľajších

povinností (návrh nepristúpil k úprave zániku práva na splnenie v prípade jeho neuplatnenia v primeranej lehote, právo na splnenie však v súlade s § 20 ods. 2 Návrhu zaniká v prípade uplatnenia práva na náhradu škody namiesto plnenia).

Pojem škoda použitý v komentovanom ustanovení je v nadväznosti na jeho vymedzenie v časti upravujúcej mimozmluvnú zodpovednosť za škodu potrebné vykladať ako legislatívnu skratku pre majetkovú i nemajetkovú ujmu (k náhrade nemajetkovej ujmy pozri § 36 v nadväznosti na § 37 a § 40).

§ 35

Strana zodpovedá len za škodu, ktorú v čase uzavretia zmluvy predvídala alebo mohla dôvodne predvídať ako pravdepodobný následok nesplnenia, ibaže by nesplnenie bolo úmyselné alebo spôsobené hrou nedbanlivosťou.

Odôvodnenie:

Pravidlo zakotvuje zásadu obmedzenia rozsahu náhrady škody len na škodu predvídateľnú, pričom uvedené riešenie zodpovedá nielen súčasnej obchodnoprávnej úprave zmluvnej zodpovednosti za škodu, ale i úprave čl. 74 CISG, čl. 7.4.4 UPICC, čl. 9:503 PECL a pod., rovnako ako úprave mnohých zahraničných právnych úprav. Kritérium predvídateľnosti vychádza z predpokladu, že dlžníka nemožno zatažiť náhradou takej škody, ktorú v čase uzatvárania zmluvy nemohol predvídať a proti riziku vzniku ktorej sa nemohol zabezpečiť uskuutočnením vhodných opatrení. Ak totižto strany predpokladajú, že určitá škoda vznikne (môže vzniknúť), tak by túto predstavu mali pretaviť v rámci zmluvných dojednaní (vrátane ceny), a tým zohľadniť danú skutočnosť pri dojednávaní rozloženia rizika. Naopak, ak zmluvné strany vznik určitej škody nepredvídali, nemohli ju ani zohľadniť pri dojednávaní rozloženia rizika a nebolo by spravodlivé vykladať ich vlastný právny úkon tak, že ich zaväzuje k takým povinnostiam (t. j. k náhrade takej škody), ktorú nemohli predvídať.

Čo je predvídateľné, je potrebné určiť vo vzťahu k okamihu uzavretia zmluvy a vo vzťahu k osobe dlžníka, pričom kritériom posudzovania bude to, čo by primerane starostlivá osoba mohla rozumne predvídať ako následok nesplnenia pri pravidelnom chode vecí a za osobitných okolností danej zmluvy (napr. informácie, ktoré si strany navzájom poskytli).

Pravidlo náhrady predvídateľnej škody je však prelomené v prípade, ak k nesplneniu došlo úmyselne alebo v dôsledku hrubej nedbanlivosti. V tomto prípade sa škoda, za ktorú neplniaca strana zodpovedá, nahrádza v celom rozsahu, a to aj v prípade, ak ide o nepredvídateľnú škodu.

§ 36

Nemajetková ujma sa nenahrádza, ibaže tak ustanoví zákon.

§ 37

Ten, kto nesplní zmluvu zameranú prevažne na uspokojenie nemajetkových záujmov, nahradí aj nemajetkovú ujmu tým spôsobenú, ak sa nesplnením podstatne zasiahlo do týchto záujmov a iné priznané nároky by sa zdali nepostačujúce.

Odôvodnenie:

Ustanovenia § 36 a § 37 sa dotýkajú situácií, v rámci ktorých dochádza v prípade nesplnenia zmluvnej povinnosti k vzniku nemajetkovej ujmy. Východiskom je pravidlo § 36, v súlade s ktorým sa nemajetková ujma pri nesplnení nahrádza iba v prípadoch, ak tak ustanoví zákon, pričom rozsah poskytovaných náhrad nemajetkovej ujmy v zmluvných zodpovednostných vzťahoch je v porovnaní s deliktným právom nastavený oveľa reštriktívnejšie. Osobitným zákonným ustanovením v tomto kontexte je § 37 Návrhu, ktorý našiel svoj zdroj inšpirácie v estónskom obligáčnom zákone a ktorý priznáva strane právo na náhradu nemajetkovej ujmy iba v prípade nesplnenia zmlúv takej povahy, ktoré sú prevažne zamerané na uspokojenie implicitne alebo explicitne zo zmluvy vyplývajúcich nemajetkových záujmov – napr. oddych, relaxáciu, zábavu a pod. (napr. zmluvy o zájazde). Termín „prevažne“ však v tomto kontexte nemožno vykladať tak, že by nemajetková zložka záujmov v konkrétnej zmluve musela nevyhnutne nadpolovičným rozsahom prevyšovať majetkové záujmy vyplývajúce z tejto zmluvy. Naopak, to, či je zmluva prevažne orientovaná na uspokojenie nemajetkových záujmov, bude potrebné v každej jednotlivjej situácii posúdiť individuálne (porovnaj napr. neposkytnutie dojednaných stravovacích služieb na svadbe a neposkytnutie bežnej obedovej stravovacej služby v reštaurácii).

Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy vzniká iba v prípade kumulatívneho splnenia podmienok, ak sa do nemajetkových záujmov, uspokojeniu ktorých

zmluva slúžila zasiahlo vyššou intenzitou (podstatne) a iné priznané nároky tak majetkovej, ako i nemajetkovej povahy by boli nepostačujúcimi.

Z uvedeného vyplýva, že náhrada nemajetkovej ujmy sa v zmysle komentovaného pravidla neposkytuje v prípade, ak táto má povahu psychickej ujmy spôsobenej fyzickým následkom samotného porušenia zmluvy bez naplnenia už uvedených podmienok.

§ 38

Náhradná transakcia

(1) Veriteľ nemá právo na náhradu škody v rozsahu, v akom sám prispel k zväčšeniu rozsahu škody neodôvodneným zotrvaním na požiadavke splnenia, pričom za daných okolností mohol zmluvu zrušiť a uskutočniť primeranú náhradnú transakciu bez vynaloženia značného úsilia alebo nákladov.

(2) Ak strana v dôsledku nesplnenia zrušila zmluvu a v primeranej lehote a primeraným spôsobom uskutočnila bez vynaloženia značného úsilia alebo nákladov náhradnú transakciu, môže požadovať rozdiel medzi zmluvnou cenou a cenou náhradnej transakcie, ako aj náhradu nákladov potrebných na uskutočnenie náhradnej transakcie; právo na náhradu inej škody tým nie je dotknuté.

(3) Ak dotknutá strana zrušila zmluvu a neuskutočnila náhradnú transakciu, môže, pokiaľ pre zmluvne dojednané plnenie existuje obvyklá cena, požadovať rozdiel medzi zmluvnou cenou a obvyklou cenou v čase zrušenia zmluvy, právo na náhradu inej škody tým nie je dotknuté.

Odôvodnenie:

Odsek 1) má za cieľ predchádzať situáciám, v ktorých by veriteľ naďalej trval na splnení i v prípade, v ktorom je zrejmé, že trvanie na splnení nie je dôvodné, pričom mohol zmluvu zrušiť a bez vynaloženia značného úsilia alebo nákladov uskutočniť náhradnú transakciu. Ak v dôsledku takéhoto neodôvodneného zotrávania na plnení došlo k zvýšeniu rozsahu škody, nevzniká veriteľovi právo na jej náhradu.

Účelom odsekov 2) a 3) je uľahčiť preukázanie výšky škody, a to tak pre prípad zrušenia zmluvy v dôsledku nesplnenia, ak strana náhradnú transakciu uskutoční, rovnako ako pre prípad, ak strana náhradnú transakciu neuskutoční.

Odsek 2) sa týka prípadu, ak veriteľ zruší zmluvu a uzavrel náhradnú transakciu, pričom škodou sa v tomto prípade rozumie rozdiel medzi cenou dohodnutou v pôvodnej zmluve a cenou dohodnutou pri náhradnej transakcii. Uvedený mechanizmus sa uplatní vtedy, ak k uzavretiu náhradnej transakcie skutočne dôjde, nie však v prípade, ak sám veriteľ uskutoční to, čo malo byť predmetom neposkytnutého splnenia dlžníka.

O náhradnú transakciu nepôjde a daný mechanizmus výpočtu výšky škody sa neuplatní v prípade, ak veriteľ zruší pôvodnú zmluvu, avšak pôvodné plnenie použije na splnenie inej zmluvy, ktorú by i bez zrušenia pôvodnej zmluvy mal plniť.

Náhradná transakcia musí vo vzťahu k pôvodnej transakcii vykazovať znaky primeranosti, t. j. dotknutá strana nemôže požadovať rozdiel medzi cenou dohodnutou v pôvodnej zmluve a cenou dohodnutou pri náhradnej transakcii, pokiaľ nemožno náhradnú transakciu považovať čo do jej hodnoty a druhu poskytnutého plnenia za náhradu primeranú.

Právo požadovať rozdiel medzi zmluvnou cenou a cenou náhradnej transakcie je len základom pre určenie výšky škody, veriteľ môže požadovať i náhradu nákladov potrebných na uskutočnenie náhradnej transakcie, ako i náhradu akejkoľvek inej škody.

Odsek 3) rieši situáciu, ak dotknutá strana zruší zmluvu, avšak neuskutoční náhradnú transakciu, t. j. v skutočnosti strana nevynaloží náklady náhradnej transakcie, napriek tomu sú (ak kryjú nedostatok v plnení strany) kompenzovateľné. Ak zmluvne dohodnuté plnenie možno ohodnotiť obvyklou cenou, škodou je rozdiel medzi cenou dojednanou v zmluve a obvyklou cenou v okamihu zrušenia zmluvy. Obvyklou cenou je všeobecná cena za príslušné tovary alebo služby prevažujúca v danom čase a na danom mieste.

§ 39

Veriteľ má právo na náhradu škody spôsobenej omeškaním so splnením peňažného záväzku, len ak táto škoda nie je krytá úrokmi z omeškania alebo paušálnou náhradou nákladov spojených s uplatnením pohľadávky alebo ich súčtom.

Odôvodnenie:

Pravidlo výslovne rieši vzájomný vzťah medzi náhradou škody ako prostriedkom nápravy a úrokmi z omeškania a paušálnou náhradou nákladov ako pros-

triedkami nápravy v prípade vzniku škody v dôsledku omeškania s plnením peňažného záväzku. Nárok na náhradu škody vzniká dotknutej strane v tomto prípade iba v rozsahu, v ktorom prevyšuje nárok na úroky z omeškania alebo paušálnu náhradu nákladov alebo ak vznikne nárok na uplatňovanie oboch posledne menovaných prostriedkov nápravy tak v rozsahu, v ktorom škoda prevyšuje ich súčet.

Komentované pravidlo je dispozitívnym ustanovením, strany si môžu odchylne dojednať režim vzájomného vzťahu náhrady škody a dotknutých prostriedkov nápravy.

§ 40

V ostatnom sa na náhradu škody primerane použijú ustanovenia časti tohto zákona.

Odôvodnenie:

Pravidlo odkazuje vo vzťahu k právu na náhradu škody za nesplnenie zmluvnej alebo obdobnej povinnosti na subsidiárne použitie ustanovení regulujúcich mimozmluvnú zodpovednosť za škodu.

INÉ SPÔSOBY ZÁNIKU ZÁVÄZKU

Odstúpenie od zmluvy

§ 1

(1) Od zmluvy možno odstúpiť, ak si to strany dohodli alebo ak to ustanovuje zákon.

(2) Odstúpením od zmluvy sa zmluva zrušuje okamihom, keď v súlade s týmto zákonom prejav vôle strany oprávnenej odstúpiť od zmluvy dôjde druhej strane; po tejto dobe nemožno účinky odstúpenia od zmluvy odvolať alebo meniť bez súhlasu druhej strany.

(3) Odstúpením od zmluvy zanikajú všetky práva a povinnosti strán zo zmluvy.

(4) Odstúpenie od zmluvy sa nedotýka práva na zmluvnú sankciu, práva na úrok z omeškania, práva na náhradu škody ani zmluvných ustanovení týkajúcich sa voľby práva alebo riešenia sporov medzi stranami, ako ani tých ustanovení, ktoré podľa prejavenej vôle strán alebo vzhľadom na svoju povahu majú trvať aj po zrušení zmluvy.

(5) Odstúpením od zmluvy trvá zabezpečenie pohľadávok zo zrušenej zmluvy v rozsahu, ktorý je potrebný na vzájomné vyporiadanie zmluvných strán zo zrušenej zmluvy. Osoba poskytujúca zabezpečenie je však viazaná len v rozsahu zrušeného záväzku a môže proti veriteľovi namietat' všetko, čo by mohla namietat', keby k odstúpeniu od zmluvy nedošlo.

Odôvodnenie:

K odseku 1: Ide o prispôsobené prevzatie ustanovenia § 344 ObZ („Od zmluvy možno odstúpiť iba v prípadoch, ktoré ustanovuje zmluva alebo tento alebo iný zákon.“). Jednostrannosť ukončenia dvojstranného zmluvného vzťahu je potrebné náležite upraviť, aby nedochádzalo k zneužívaniu takejto formy „naoktrojovania“ zmeny stavu (práv a povinností), ktorý vznikol dohodou. V prípade odstúpenia je možnosť jednostranného ukončenia zmluvy daná zákonným režimom tak, že ju vymedzuje priamo normatívny text, pričom ponecháva možnosť zmluvným stranám na dojednanie si ďalších možností pre odstúpenie, ako aj úpravu dispozitívnych ustanovení upravujúcich odstúpenie,

čím je zachovaná zmluvná autonómia účastníkov obchodnoprávných vzťahov. K odstúpeniu môže dôjsť tak v prípade vybraného porušenia povinnosti jednej zo zmluvných strán, ako aj v prípadoch, kedy nevyhnutne k porušeniu dôjde nemusí (najmä v rámci individuálneho dojednaní). Pri interpretácii použitia slova „zákon“ v ods. 1 komentovaného paragrafu je potrebné chápať tento pojem širšie, nielen konkrétny zákon, v ktorom je toto ustanovenie priamo uvedené, ale aj akýkoľvek iný právny predpis s potrebnou právnou silou, ktorý stanovuje možnosti pre odstúpenie.

K odseku 2: Prevzatie ustanovenia § 349 ods. 1 ObZ („*Odstúpením od zmluvy zmluva zaniká, keď v súlade s týmto zákonom prejav vôle oprávnenej strany odstúpiť od zmluvy je doručený druhej strane; po tejto dobe nemožno účinky odstúpenia od zmluvy odvolať alebo meniť bez súhlasu druhej strany.*“). Terminologicky dochádza k úprave – zrušenie nahrádza zánik zmluvy. Ide o zvýraznenie zmyslu inštitútu odstúpenia v normatívnej úprave. Jednostrannosť právneho úkonu odstúpenia, ktorým dochádza k zrušeniu (v porovnaní s doteraz používaným označením „zánik“ ide o spresnenie, pretože zánik implicitne neobsahuje aktivitu konajúcej strany, ide skôr o všeobecnejší pojem) zmluvy, je normatívnym textom akcentovaná („*prejav vôle strany oprávnenej odstúpiť od zmluvy*“). Po formálnej stránke nie je vyžadovaná písomná forma (v tejto súvislosti komentované znenie obsahuje slovo *dôjde*, miesto pôvodnej právnej úpravy *doručený*, čo vyvolávalo polemiku, čo sa týka povinnosti písomnej formy, avšak tento záver nebol všeobecne akceptovaný; ide o vhodné lexikálne upravenie normatívneho textu). Právne účinky odstúpenia nastúpia okamihom *dôjdenia* prejavu vôle, ktorým sa odstúpenie uskutočňuje, čím je jasne vyjadrená hmotnoprávna povaha právneho úkonu, pričom sa (hoci nad rámec, avšak zrejme dôvodne) výslovne zdôrazňuje aj potreba *dôjdenia* prejavu vôle. Zdôraznenie potreby *dôjdenia* prejavu vôle, ktorým sa od zmluvy odstupuje, možno pozorovať v časti komentovaného ustanovenia za bodkočiarkou, kde je s týmto spojená nemožnosť späťvzatia odstúpenia, prípadne jeho modifikácie bez súhlasu kontrahenta. Ide o vhodnú a primeranú aplikáciu všeobecných ustanovení o *dôjdení* prejavu vôle, resp. zmluvotvorby do normatívneho textu, pričom v tejto súvislosti nemožno vyčítať duplicitu právnej úpravy. Prevzatý „obchodnoprávny“ prístup k účinkom odstúpenia od zmluvy *ex nunc* (v porovnaní s občianskoprávnou úpravou a účinkami *ex tunc*) je prejavom všeobecne akceptovaného názoru o nemožnosti retrospektívneho účinku jednostranného úkonu na platne uzatvorenú zmluvu (bližšie ods. 3).

K odseku 3: Prevzaté ustanovenie § 351 ods. 1 prvá veta ObZ („*Odstúpením od zmluvy zanikajú všetky práva a povinnosti strán zo zmluvy.*“). Okamihom odstúpenia (nadobudnutia jeho účinnosti právneho úkonu, ktorým sa od zmluvy odstupuje) zanikajú práva a povinnosti zo zmluvy vyplývajúce, čo je potvrdením právnych následkov uvádzaných v ods. 2. Dochádza však len k zániku tých práv a povinností, ktoré nezanikli do odstúpenia (napr. splnením), pričom zákon normuje výnimky z tohto pravidla, teda stanovuje, ktoré práva a povinnosti (dojednania a nároky) nezanikajú odstúpením, a to v ods. 4.

K odseku 4: Prevzatie ustanovenia § 351 okrem prvej vety ObZ („*Odstúpenie od zmluvy sa však nedotýka nároku na náhradu škody vzniknutej porušením zmluvy, ani zmluvných ustanovení týkajúcich sa voľby práva alebo voľby tohto zákona podľa § 262, riešenia sporov medzi zmluvnými stranami a iných ustanovení, ktoré podľa prejavenej vôle strán alebo vzhľadom na svoju povahu majú trvať aj po ukončení zmluvy.*“) s terminologickým prispôbením napr. v časti zmluvnej pokuty/zmluvnej sankcie, vynechaním možnosti voľby obchodnoprávneho režimu kvôli zjednoteniu dualistickej úpravy záväzkov. Po odstúpení od zmluvy sa zmluva ako taká zrušuje, avšak odstúpením nie sú dotknuté:

- právo na zmluvnú sankciu,
- právo na úrok z omeškania,
- právo na náhradu škody,
- voľba práva a riešenie sporov medzi stranami,
- ustanovenia, ktoré podľa prejavenej vôle strán alebo vzhľadom na svoju povahu majú trvať aj po zrušení zmluvy.

K odseku 5: Napriek odstúpeniu od zmluvy nedochádza k zániku zabezpečenia záväzkov zo zrušenej zmluvy, avšak len v tom rozsahu, ktorý je potrebný pre vzájomné vyporiadanie sa strán zrušenej zmluvy. Vymedzenie presného rozsahu nezaniknutého zabezpečenia bude preto potrebné posúdiť vždy individuálne, a to na oboch stranách, (prípadne subjektov poskytujúcich zabezpečenie). Subjekt, ktorý poskytuje zabezpečenie, však je po odstúpení viazaný výlučne v rozsahu zrušeného záväzku a sú mu zachované práva voči veriteľovi namietať to, čo by mohol v prípade, ak by k odstúpeniu nedošlo.

Vyporiadanie po odstúpení od zmluvy

§ 2

(1) Strana, ktorej pred odstúpením od zmluvy poskytla druhá strana plnenie, je povinná toto plnenie vrátiť.

(2) Ak nie je možné poskytnuté plnenie vrátiť pre jeho povahu alebo z dôvodu, že ho strana už nemá, alebo ak vrátenie nemožno spravodlivo požadovať, strana vráti jeho peňažnú hodnotu. Základom pre určenie peňažnej hodnoty je cena dohodnutá v zmluve zrušenej odstúpením.

(3) Ak strana vráti plnenie v stave zhoršenom nad mieru primeraného opotrebenia, zodpovedá druhej strane za škodu, ibaže preukáže dodržanie primeranej starostlivosti.

(4) V prípade odstúpenia pre neospravedlnené nesplnenie zodpovedá strana odstupujúcej strane za škodu, ibaže preukáže, že by k zodpovedajúcemu zhoršeniu bolo bývalo došlo aj u druhej strany.

Odôvodnenie:

Návrh opúšťa doterajší režim vysporiadania zmlúv zrušených odstúpením v Občianskom zákonníku v podobe nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia a prikláňa sa k obchodnoprávnej koncepcii vysporiadania, v zmysle ktorého má reštitučný nárok charakter osobitného zmluvného nároku na vrátenie toho, čo bolo podľa zmluvy druhej strane plnené. Doterajšia obchodnoprávna úprava sa však neukázala ako postačujúca a niektoré otázky museli byť riešené analogickou aplikáciou ustanovení o bezdôvodnom obohatení v Občianskom zákonníku (povinnosť vydať úžitky, povinnosť vydať náklady vynaložené na vec, postup v prípade, ak nie je možné vydať plnenie poskytnuté zo zmluvy). Mnohé otázky doposiaľ legislatívne neboli riešené vôbec a ani doktrína či judikatúra doteraz neposkytla ich uspokojivé riešenie. Z tohto dôvodu predložený návrh v mnohom dopĺňa a precizuje obchodnoprávny režim odstúpenia hlavne podľa vzoru nemeckej a estónskej občianskoprávnej úpravy.

Návrh je koncipovaný ako všeobecná úprava následkov odstúpenia od zmluvy, ktorá môže byť špecifikovaná, prípadne modifikovaná osobitnou reštitučnou úpravou v rámci jednotlivých zmluvných typov. Predpokladá sa špeciálny

reštitučný režim pre zmluvu o dielo, darovaciu zmluvu, ako aj zmluvu o poskytovaní služieb.

Pre spotrebiteľské vzťahy Návrh predpokladá osobitný vyporiadací režim po odstúpení od zmluvy v rámci špeciálnej spotrebiteľskej regulácie (napr. § 9 a § 10 zákona č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Návrh rovnako opúšťa doterajší koncept odstúpenia od zmluvy s *ex tunc* účinkom a prikláňa sa k *ex nunc* účinku odstúpenia zakotvenom v Obchodnom zákonníku. Napriek tomu, že odstúpenie od zmluvy spôsobuje zánik pôvodných práv a povinností plynúcich zo zmluvy, nespôsobuje zánik celého zmluvného vzťahu medzi stranami, ale zmenu v jeho obsahu, teda zmenu čo do práv a povinností. Reštitučný nárok má preto zmluvný charakter. To, ktoré nároky majúce pôvod v uzavretej zmluve pretrvávajú aj po odstúpení od zmluvy, explicitne rieši ust. § 1 ods. 4 Návrhu.

Ustanovenie v ods. 2 explicitne rieši situáciu, kedy plnenie zo zmluvy zrušenej odstúpením strana vrátiť nevie, najmä preto, že to vylučuje jeho povaha (plnenie malo charakter služby) alebo že strana plnenie objektívne nemá (plnenie je v čase vrátenia napr. spotrebované, zničené, stratené, ukradnuté), alebo ho síce objektívne má, no nebolo by spravodlivé vrátenie plnenia požadovať (napr. náklady na vrátenie by podstatne presahovali hodnotu poskytovaného plnenia). Z pohľadu aplikácie tohto ustanovenia nie je pritom podstatné, či nemožnosť vrátenia nastala pred odstúpením od zmluvy, alebo v čase medzi odstúpením a jeho vrátením druhej strane. V takom prípade má strana povinnosť plniť peňažnú hodnotu plnenia. Za východisko pre určenie peňažnej hodnoty je považovaná jeho zmluvne dohodnutá cena, keďže odstúpenie od zmluvy nemá byť prostriedkom na vyslobodenie sa z nevýhodnej transakcie po tom, čo bolo dojednanie o cene výsledkom konsenzu oboch zmluvných strán.

Ustanovenie je však zámerne koncipované tak, že zmluvné dojednanie o cene je iba východiskom pre určenie peňažnej hodnoty plnenia, čo znamená, že v odôvodnených prípadoch je možné cenu primerane modifikovať (napr. ak sa dodatočne zistí, že strany pri dojednávaní ceny vychádzali z omylu, napr. strany sa dohodli na cene v domnení, že je vec bez väd).

Ustanovenie v ods. 3 rieši inú situáciu, než predpokladá ods. 2 a dopadá na prípady, kedy je síce plnenie možné objektívne vrátiť, avšak v stave zhoršenom oproti stavu v čase splnenia zmluvy. Zhoršenie, na ktoré ustanovenie dopa-

dá, však musí byť nad mieru primeraného opotrebenia (hodnota primeraného opotrebenia sa nenahrádza v podobe nároku na náhradu škody, ale jeho kompenzácia sa predpokladá v rámci povinnosti vydať úžitky). Ak je plnenie v zhoršenom stave, strana povinná vydať plnenie musí nahradiť druhej strane škodu, ibaže preukáže splnenie primeranej starostlivosti. Ustanovenie obracia dôkazné bremeno, preto je na strane povinnej vydať plnenie, aby preukázala zachovanie primeranej starostlivosti. Pre prípad tzv. sankčného odstúpenia od zmluvy (odstúpenie ako prostriedok nápravy pre nesplnenie, pričom je irelevantné, či právo od zmluvy odstúpiť vyplynulo zo zákona alebo zo zmluvy) ustanovenie zavádza sprísnený režim v podobe užšieho vymedzenia možnosti liberácie.

Zhodnotenie veci, naopak, špeciálne rieši ustanovenie § 4 cez povinnosť vydať úžitky a nahradiť náklady vynaložené na plnenie, ustanovenie ods. 1 preto nie je samostatným zaväzovacím dôvodom a nerieši ani zníženie a ani zvýšenie hodnoty plnenia.

Reštitučná úprava má dispozitívnu povahu a je možné sa od nej zmluvne odchýliť a modifikovať vo forme tzv. reštitučnej dohody. Ak je reštitučná dohoda obsiahnutá v zmluve, a s ohľadom na výkladové pravidlá pre právne úkony je zrejmé, že reštitučnou dohodou strany zamýšľali upraviť si vzájomné práva a povinnosti po odstúpení od zmluvy, odstúpenie sa nedotýka (nezrušuje) práva a povinnosti obsiahnuté v reštitučnej dohode.

Návrh na niektorých miestach sprísňuje povinnosti pre tú stranu, ktorej nesplnenie bolo dôvodom odstúpenia od zmluvy (tzv. sankčné odstúpenie). Návrh súčasne predpokladá, že sa úprava pre následky nesankčného odstúpenia subsidiárne použije aj pre iné spôsoby zániku záväzkového vzťahu.

§ 3

(1) Povinnosť poskytnúť peňažnú náhradu nemá strana, ak k nemožnosti vrátenia plnenia došlo z dôvodov nezávislých od vôle povinnej strany a napriek zachovaniu primeranej starostlivosti.

(2) V prípade odstúpenia pre neospravedlnené nesplnenie nemá povinnosť poskytnúť peňažnú náhradu strana, ktorá nesplnila, ak vec zanikla pôsobením vyššej moci a vec by zanikla aj keby bola u odstupujúcej strany.

(3) Zánik povinnosti poskytnúť peňažnú náhradu sa nedotýka povinnosti vydať bezdôvodné obohatenie.

Odôvodnenie:

Podľa doterajšej právnej úpravy v zmysle § 458 ods. 1 druhá veta OZ sa v prípade nemožnosti vrátiť plnenie poskytuje jeho peňažná náhrada bez výnimky. Ustanovenie § 3 zavádza liberáciu z povinnosti vydať peňažnú náhradu plnenia, ktoré nie je možné vrátiť (pozri § 2 ods. 2 Návrhu), čím je zavedený menej prísny režim oproti doterajšej úprave v Občianskom zákonníku. Diferencovaný režim v závislosti od sankčnej povahy odstúpenia je normovaný aj pri možnosti liberácie, ktorá je nastavená prísnejšie pre stranu, ktorej správanie (nesplnenie) bolo dôvodom pre využitie práva od zmluvy odstúpiť. Za splnenia liberačných podmienok strana inak povinná vydať peňažnú náhradu podľa § 2 ods. 2 Návrhu ju poskytnúť nemusí, druhá strana však nie je bez ďalšieho liberovaná z vlastnej povinnosti vydať reštitučný nárok. Liberácia z povinnosti poskytnúť peňažnú náhradu však neoslobodzuje stranu od povinnosti vydať bezdôvodné obohatenie.

§ 4

(1) Spolu s plnením sa vracajú všetky nadobudnuté do času jeho vrátenia.

(2) Strane sa nahrádzajú účelne vynaložené náklady na vec. Ostatné náklady sa nahrádzajú iba vtedy, ak by ich nevrátením došlo k bezdôvodnému obohateniu.

(3) Okrem skutočne nadobudnutých úžitkov sa vracia aj hodnota úžitkov, ktoré strana v rozpore s primeranou starostlivosťou nenadobudla, napriek tomu, že tak mohla urobiť.

[Alt.: Vo vzťahoch medzi podnikateľmi sa okrem skutočne nadobudnutých úžitkov vracia aj hodnota úžitkov, ktoré by boli vznikli pri jeho zhodnotení počas bežného chodu podnikateľskej činnosti.]

(4) Peňažné plnenie sa vracia spolu s úrokmi vo výške dojednanej v zmluve pre tento prípad, inak vo výške ako pri zmluve o úvere.

(5) V prípade odstúpenia pre neospravedlnené nesplnenie má odstupujúca strana právo na vrátenie primeraných nákladov spojených s odstúpením.

Odôvodnenie:

V dôsledku odstúpenia od zmluvy stranám vzniká nielen povinnosť vrátiť si poskytnuté plnenia zo zmluvy, resp. ich peňažnú náhradu, ale aj povinnosť vydať niektoré ďalšie plnenia špecifikované v § 4.

Strany majú vždy povinnosť vrátiť si spolu s plnením reálne vzniknuté úžitky do času jeho vrátenia. Ak je plnenie zo zmluvy poskytnuté v peniazoch, spolu s peňažným plnením sa vracajú komerčné úroky vo výške buď dojednanej v zmluve pre tento prípad, alebo sa subsidiárne aplikuje výška úrokov zo zmluvy o úvere.

Spolu s reálne vzniknutými úžitkami sú si strany povinné vydať hodnotu tzv. hypotetických úžitkov, teda úžitkov, ktoré by boli vznikli, keby strana, pri ktorej sa plnenie nachádzalo počas trvania zmluvy, postupovala s primeranou starostlivosťou pri ich získavaní. Alternatívne je navrhované riešenie, kedy by sa povinnosť vydať hodnotu hypotetických úžitkov dotýkala iba podnikateľských vzťahov, v rámci ktorých by sa vydávali tie hypotetické úžitky, ktoré by boli vznikli počas bežného chodu podnikateľskej činnosti. Povinnosť vydať hypotetické úžitky v podnikateľských vzťahoch je sprísnená, keďže sa predpokladá, že transakcie v podnikateľskom styku sú vo väčšine prípadov ich realizácie uskutočňované s cieľom dosiahnuť zisk či iný prospech.

To, v akej výške, a či vôbec sa má nahrádzať hodnota hypotetických úžitkov, zatažuje stranu, ktorá sa dovoľáva ich vydania.

Povinnosť vydať hypotetické úžitky nie je sankciou, pretože postihuje obidve strany vzhľadom na povahu plnenia a okolnosti konkrétneho prípadu. Je to tak z dvoch hlavných dôvodov. Po prvé bez zákonom zakotvenej povinnosti vydať hypotetické úžitky by boli vo väčšine prípadov v dôkaznej núdzi s ohľadom na to, či úžitky vôbec vznikli, a ak áno, v akom rozsahu. Je zrejmé, že počas doby, kedy sa plnenie zo zmluvy nachádzalo pri druhej strane počas trvania zmluvy, druhá strana často nebude mať ako hodnoverne zistiť (o to menej dostatočne preukázať) reálny vznik úžitkov. Po druhé *ex nunc* účinok odstúpenia spôsobuje, že zmluva nie je zrušená od počiatku, ale odstúpením sa mení obsah zmluvného záväzkového vzťahu medzi stranami. Reštitučný mechanizmus vrátane povinnosti vydať hypotetické úžitky má za cieľ dosiahnuť stav čo najviac podobný tomu, ako keby k uzavretiu zmluvy nikdy nebolo došlo, inak povedané, ako keby mali strany plnenie celý čas vo svojej dispozícii.

Strane, ktorá plnenie aj s úžitkami vydáva, sa však nahrádzajú náklady účelne vynaložené na vec. Náklady, ktoré nemožno klasifikovať ako účelne vynaložené

ložené, sa strane nahradia iba vtedy, ak by sa ich nenahradením druhá strana bezdôvodne obohatila, inak povedané, ak by ich nenahradením sama získala neoprávnený prospech.

Ak bolo dôvodom odstúpenia od zmluvy nesplnenie niektorej zo strán, odstupujúca strana má zo zákona nárok na náhradu primeraných výdavkov spojených s realizáciou odstúpenia a následného vypořádania. Zákon tak podstatne zjednodušuje dôkaznú situáciu odstupujúcej strane, ktorá tak nemusí preukazovať predpoklady pre vznik nároku na náhradu škody. Výdavky však musia byť s prihliadnutím na okolnosti konkrétneho prípadu primerané.

§ 5

Závazky strán vznikajúce v dôsledku odstúpenia od zmluvy sú vzájomné.

Odôvodnenie:

Komentované ustanovenie zavádza synalagmatický charakter reštitučných nárokov vznikajúcich v dôsledku odstúpenia obom zmluvným stranám. Ustanovenie pritom nie je aplikovateľné iba na povinnosť vrátiť plnenie poskytnuté zo zmluvy, ale vzťahuje sa na akékoľvek iné vzájomné nároky strán zrušenej zmluvy (úžitky, náhrada nákladov vynaložených na plnenie, úroky, nárok na náhradu škody a pod.). Ustanovenie je potrebné vykladať v spojení s ustanovením § 21 Návrhu – právo odprieť plnenie.

§ 6

Odstupné

Ak sa strany dohodnú, že niektorá z nich je oprávnená odstúpiť od zmluvy, zaplateniu určitej sumy alebo iného plnenia, platí, že si dohodli odstupné. Účinky odstúpenia od zmluvy nastávajú splnením odstupného.

Odôvodnenie:

Prevzatie časti ustanovenia § 355 ods. 1 ObZ („Ak strany zahrnú do zmluvy dojednanie, že jedna zo strán alebo ktorákoľvek zo strán je oprávnená zmluvu zrušiť zaplatením určitej sumy ako odstupného, zrušuje sa zmluva od doby svojho uzavretia, keď oprávnená osoba oznámi druhej strane, že svoje právo využíva a určené odstupné zaplatí.“) s prispôbením terminologického charakteru, ako aj s via-

cerými podstatnými zmenami. Ide o ustanovenie právne kvalifikujúce dohody medzi stranami pre platenie určitej sumy v prípade odstúpenia od zmluvy. Je tak daná (v rámci individuálneho dojednania) možnosť strany „vykúpiť sa zo zmluvy“ bez toho, aby z nej plnila, prípadne v nej naďalej zotrvala. Odstupné predstavuje určitú formu kompenzácie pre stranu, ktorá od zmluvy neodstúpila. V prípade dohody na odstupnom bude mať jeho zaplatenie vplyv aj na možnosť domáhať sa náhrady škody, resp. ostatné súvisiace nároky. Účinky odstúpenia nenastanú „štandardne“ dôjdením prejavu vôle, ktorým sa odstupuje, ale splnením odstupného, hoci aj prejav vôle odstúpiť od zmluvy ostáva naďalej vyžadovaný, pretože zaplatenie odstupného má vplyv na účinnosť odstúpenia, nenahrádza ho.

Vynecháva sa ods. 2 ustanovenia § 355 ObZ („*Oprávnenie podľa odseku 1 nemá strana, ktorá už prijala plnenie záväzku druhej strany alebo jeho časti, alebo ktorá splnila svoj záväzok alebo jeho časť.*“), pričom sa sa predpokladá, že je jeho obsah vyvoditeľný z navrhovaného textu so zohľadnením ostatných súvisiacich navrhovaných ustanovení o (ne)možnosti odstúpenia pri čiastkovom plnení.

IV. OPONENTÚRA PÔVODNÉHO ZNENIA NÁVRHU

1 MODELOVÁ PRAVIDLA NESPLNĚNÍ A PROSTŘEDKŮ NÁPRAVY – OPONENTURA (MILAN HULMÁK)

Úvod

Hodnocení výsledků výzkumu může být provedeno z různých pohledů. S ohledem na charakter výzkumu lze zkoumat například kvalitu legislativně technického zpracování zákonného textu. Praktik by poměřoval rozsah změn ve vztahu k výslednému efektu, dopad na vynutitelnost práv. Vědec se zaměří na kvalitu argumentace a čistotu vymezení.

Každé hodnocení je ovlivněno tím, co známe, resp. si myslíme, že známe. Každý soud závisí na rozsahu úsilí, které musí být opětovně vynaloženo na seznámení se s něčím novým. Mnohdy se proto neptáme, zda je lepší staré či nové. Přestože by bylo nové lepší, výhodnost a kvalita by musela vyvážit úsilí na pochopení.²⁴¹

Takto je nutné vnímat i předkládanou oponenturu, v níž se odráží veškerá výše uvedená hlediska. Jde o čistě osobní odborný názor, který však není výsledkem žádného rozsáhlého vědeckého bádání.

Předkládané výsledky výzkumu mají do jisté míry výhodu v tom, že jde o řešení, které se prosadilo v některých právních řádech (např. Německo, Estonsko, Maďarsko, Francie), jako vhodné řešení bylo přijato, byť s různou intenzitou, v modelových pravidlech (DCFR, PECL, UNIDROIT Principles) a vychází se z něho v předpisech a návrzích EU.²⁴² Ostatně to odůvodnění Návrhu přiznává. Plusem je proto již snaha o zavedení těchto moderních, ale zároveň už osvěd-

²⁴¹ Nemáme tím na mysli přečtení, ale zodpovězení otázek, které navrhovaná řešení vyvolají, např. v návaznosti na jiné části právního řádu, otázek zodpovězených, třebaže objektivně špatně, podle předchozí úpravy, a to včetně negativ, které absence odpovědí přináší při aplikaci v praxi.

²⁴² K tomu blíže JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právních následkov nesplnění zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In: SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds). Právo, obchod, ekonomika V. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 167an., JURČOVÁ, M. Právo na splnenie a možnosti jeho obmedzenia. *Právnik*, 2017, č. 2, s. 114an.

čených trendů. Nicméně, neznamená to, že zde nejsou kritické hlasy proti konkrétnímu provedení,²⁴³ a stejně tak lze zkoumat předložený návrh úpravy.

1.1 Koncepce

Pro zvolenou koncepci je charakteristická snaha o jednotné a systematické pojetí následků nesplnění dluhu v rámci závazku. Zvolená koncepce proto umožňuje stanovit některá obecná pravidla pro prostředky nápravy nesplnění, např. pravidla pro odstoupení od smlouvy, pravidla kogentnosti, liberace při neplnění. Zároveň často dochází k explicitnímu vymezení případů, kdy věřitel nemá právo na primární plnění a kdy dochází k nemožnosti plnění.

Nemyslím si, že by nutně zvolená koncepce vedla ve svém výsledku k jiným řešením než samostatné propracování jednotlivých následků nesplnění dluhu. Jeví se spíše jako lepší legislativně technické vyjádření, než věcně odlišné řešení (např. bez nutnosti široké analogie). Ani za stávající úpravy není pochyb o tom, že v některých případech bude právo na primární plnění obtížné vynutitelné, např. osobní plnění, nebo při nečinnosti, což se projevuje v rámci procesních předpisů. Otázka nerozumnosti požadavku na plnění dluhu se může projevit v rámci institutu zjevného zneužití práva nebo v následné nemožnosti plnění (ekonomické kritérium – hranice, kdy jde o plnění jen obtížnější a kdy fakticky nemožné – bude také zohledňováno).

Obecně je nutné návrh v tomto přivítat. Umožňuje přehlednější a vnitřně konzistentní úpravu následků nesplnění. Vždy je však nutné pamatovat i na vazby s další úpravou, to se projevuje např.

²⁴³ Jednotlivé národní úpravy je nutné vnímat v kontextu úprav předchozích, např. v jakém rozsahu uznávalo výjimky z práva na splnění dluhu, v jakém rozsahu připouštělo právo jednostranně zrušit smlouvu. Rozšíření těchto práv je vnímáno jako positivum francouzské reformy, na druhou stranu se kritizuje rozšíření možnosti intervence soudů v autonomii stran, neurčitost klíčových pojmů, absence možnosti odstoupit od smlouvy pro anticipované porušení smlouvy (blíže ROWAN, S. *The New French Law of Contract. International and Comparative Law Quarterly*, 2017, vol. 66, č. 4, 805an. [online]. Dostupné na http://eprints.lse.ac.uk/75815/1/Rowan_New%20French%20law_2017.pdf [cit. 7. 8. 2018]). Podobně též In DOWNE, A. *The Reform Of French Contract Law: A Critical Overview*. Revista da Faculdade de Direito – UFPR, Curitiba, 2016, vol. 61, č. 1, s. 43an. [online]. Dostupné na: <https://revistas.ufpr.br/direito/article/download/46003/27886> [cit. 9. 8. 2018]. Poukazuje se například na to, že nově zavedený důvod, kdy nelze požadovat splnění dluhu – nepřiměřenost nákladů na plnění – se prosazoval již dříve v literatuře i judikatuře bez ohledu na znění zákona, např. při zkoumání zjevného zneužití práva. Nová úprava však přináší i nové otázky.

- a) v úpravě promlčení, např. rozdílné promlčení práva na splnění a na náhradu škody,
- b) v možnosti použití i na splnění jiných povinností než dluhů ze závazku,
- c) ve vazbě na jiné instituty, např. možnost naturální náhrady škody, liberační důvody, následky odstoupení od smlouvy,
- d) v procesní úpravě, např. překážka bránící splnění se může objevit i po vyhlášení rozsudku na plnění.

Dosažení konzistentnosti dané úpravy vyžaduje i zohlednění v dalších partiích.

Na tomto místě konkrétně – v § 139 N2015 by se nemělo hovořit o zániku závazku splněním, ale zániku dluhu. V odůvodnění bych se vyhnul použití pojmu „sekundární“ povinnosti, ale použil bych například „ochranné“ či lépe „vedlejší“, o těch se v dalších ustanoveních odůvodnění dále zmiňuje.

1.2 Kumulace prostředků a jejich vyloučení

Návrh stojí na tom, že v zásadě je možná kumulace jednotlivých prostředků nápravy. Platí přitom dvě obecná pravidla – kumulaci prostředků může vyloučit povaha věci a právo na náhradu škody vzniká v zásadě vždy (§ 7 odst. 2 a odůvodnění).

Tato kumulace a výběr různých prostředků nápravy přichází v úvahu i podle klasické úpravy. Sama kumulace prostředků nápravy nečiní problémy, dokonce ani v případě odstranění vad a náhrady škody.²⁴⁴ Možná by se mělo odůvodnění více věnovat případům, kde povaha věci takovou kumulaci vylučuje.

Trochu na okraji tak zůstává obecnější otázka, zda lze pomocí jednoho prostředku nápravy požadovat to, co lze získat prostřednictvím jiného prostředku.²⁴⁵ S ohledem na snahu o sjednocení předpokladů to nebude tak časté. Mohou zde však být různé promlčecí lhůty či předpoklady pro uplatnění, např. věřitel nemůže požadovat opravu, je-li nerozumná (§ 14 Návrhu). Odůvodnění zmiňuje na tomto místě úroky z prodlení a náhradu škody (§ 39). Úprava výslovně řeší vztah práva na slevu a náhradu škody (§ 22 odst. 3) (zde je to zásadní i s ohledem na různý význam ospravedlnění), kde se to zřejmě připouští (jinak by se to nevylučovalo při uplatnění práva na slevu). Mělo by to však zřejmě pla-

²⁴⁴ Srov. odůvodnění § 14 Návrhu.

²⁴⁵ Srov. § 6:174 Maďarského občanského zákoníku, § 1925 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

tit i pro opravu věci atd. (viz § 20 odst. 2). Má například věřitel v případě vadného plnění právo na náhradu škody v podobě nákladů, které sám vynaložil na opravu (a i v případech, kdy opravu nemůže chtít), nebo má pouze právo na slevu, resp. náhradu škody v její výši? A co když bude uplatňovat náhradu škody v naturální podobě?

1.3 Definice podstatného porušení

V § 2 je definováno podstatné porušení smlouvy. Je třeba uvítat stručnější a přísnější vymezení než například v estonském čl. 116 odst. 2 Law of Obligations.

Ustanovení § 2 písm. a) a b) mi splývají ve stejné případy. Ostatně DCFR má na tomto místě jenom jedno vymezení (čl. III.–3:502).

Pokud jde o písm. c), tak je jasné, že se objevuje i v jiných návrzích než v PECL (např. i ve zmíněném čl. III.–3:502 DCFR či rozmělněné v čl. 116 odst. 2 Law of Obligations). Jestliže však připouštíme možnost odstoupení od smlouvy pro antcipované podstatné neplnění (§ 26 Návrhu), přijde mi zbytečné.

1.4 Vyloučení odpovědnosti

Vymezení případů „zodpovědnosti“ za splnění (§ 3 a 4), resp. liberačních důvodů (ospravedlnění) je podle mého názoru otázka právně politická. Vždy je však nutné si uvědomit, že liberace jedné strany znamená odpovědnost (riziko) strany druhé. Já bych z tohoto hlediska byl u plnění závazků opatrný.

Je zřejmé, že různé úpravy řeší rozsah i důvody liberace různě (např. čl. III.–3:104 DCFR). I v případě Návrhu lze zaznamenat určitý vývoj, např. pokud jde o povinnost platit úroky z prodlení.²⁴⁶

Návrh rozlišuje případy, kdy se zodpovídá i za ospravedlněné nesplnění a kdy se zodpovídá s výjimkou ospravedlněného nesplnění (zodpovídá se v obou případech) (§ 4 odst. 1 a 2). V § 7 odst. 3 se vytváří konstrukce, kdy vzniká právo využít prostředky nápravy, i když se nezodpovídá. Zřejmě by se mělo jednat o případy, kdy se v souladu s § 4 odst. 2 zodpovídá bez ohledu na ospravedlnění (takto by mělo být formulováno).

²⁴⁶ JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M., CSACH, K. Jednotný systém právních následkov nesplnenia zmluvy. Vhodné riešenie pre nové slovenské zmluvné právo? In SUCHOŽA, J., HUSÁR, J., HUČKOVÁ, R. (eds). Právo, obchod, ekonomika V. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 171 an.

Z hlediska věcného nerozumím zdůraznění požadavku, že překážka brání cí plnění nastala nezávisle na vůli povinné strany vedle požadavku nepředvídatelnosti a neodvratitelnosti (jestliže nastala z vůle povinné strany, tak asi byla odstranitelná). Apeluji zde na jednotu vymezení s liberačními důvody v jiných částech zákona (zejména výslovné zdůraznění u nepředvídatelnosti na tomto místě – „mohla předvídat“).

Estonská definice (čl. 103 Law of Obligations)²⁴⁷ je v tomto trochu odlišná (neodvratitelnost zkoumá ve vazbě na představu při uzavření smlouvy). Ale chápu, že se objevuje podobný požadavek i v jiných textech a obecně tím může dojít ke zúžení počtu případů ospravedlnění (odpadají některé diskuse, např. o odvratitelnosti úpadku).

Návrh se může v tomto zdát vnitřně nekonzistentní. Právo na slevu z kupní ceny nezávisí na zodpovědnosti (§ 7 odst. 3 Návrhu), zatímco právo na opravu či výměnu ano, když jde o součást práva na splnění (§ 139 odst. 4 N2015). Povahu překážky a její trvání (ospravedlnění) je však zřejmě nutné zkoumat právě ve vztahu k opravě či výměně, nikoliv důvodům vadnosti (nesplnění). Přestože bylo plněno vadně v důsledku vyšší moci, možnost uplatnění práva na opravu to nevylučuje.

Koncepce vychází z práva na plnění jako obdoby sekundárního nároku – prostředku nápravy (tzn. řeší se dočasné liberační důvody obdobně jako u náhrady škody). Z hlediska praktického bude pro věřitele ještě obtížnější se domoci svých práv (když jsou zde nové důvody obrany dlužníka, dočasné ospravedlnění jeho neplnění, např. úpadek subdodavatele, nedostatek oceli na trhu), riziko dočasných překážek plnění dlužníka ponese plně věřitel. Koncepce postavená na výjimce (zneužití práva, výkon práva v rozporu s dobrými mravy, prodloužení lhůty splatnosti v odůvodněných případech), nikoliv pravidle (byť s vyvratitelnou domněnkou), by umožňovala dosáhnout stejného řešení. Dlužník proto může nést nebezpečí škody na věci (nedojde ke splnění), s ohledem na povahu překážky však věřitel stejně právo na splnění mít nemusí (protože neplnění bude dočasně ospravedlněno). Jde právě o jeden z projevů jednotného pojetí prostředků nápravy, přičemž záleží na připuštěné šíři ospravedlnění.

Je však zřejmé, že zatímco překážka brání ve splnění a dotýkající se práva na splnění se může objevit v kterémkoliv okamžiku, např. v rámci exekučního řízení, což je nutné v procesních předpisech zohlednit, jiné nároky (např. pe-

²⁴⁷ Ten chybí v odůvodnění, přestože se na něj odkazuje.

něžitý nárok na náhradu škody) často pozdější překážkou plnění nepeněžitého dotčeny nejsou.

Výše jsem upozorňoval na určitou nekonzistentnost s plněním jiných povinností (řešení by mělo být v určitém rozsahu podobné), dokonce paralelních se závazkem, např. vyklizení nemovitosti po skončení doby nájmu. Zatímco u nájmu se bude dlužník bránit ospravedlněním, u vlastnické žaloby taková obrana půjde zřejmě cestou výjimky podle obecných principů (např. z důvodu akutní nemoci nezletilého dítěte).

Zůstaňme ještě chvíli u nájmu. Užívání po skončení nájmu a neodevzdání předmětu nájmu bude zakládat právo na bezdůvodné obohacení (nemusím prokazovat, že bych hned pronajal, že je zde ušlý zisk apod.), a to bez ohledu na nějaké ospravedlnění (je to obohacení na úkor druhé strany). Podobně i užívání cizí nemovitosti, aniž by zde byl předchozí nájem. Nevracení peněžité půjčky, přestože dlužník může nadále užívat dané prostředky, pokud jsou zde důvody ospravedlnění nesplnění, vylučují právo na zaplacení úroků z prodlení podle Návrhu. Přejde mi to jako nekonzistentní.

Podívám-li se do úpravy maďarské (§ 6:155 Maďarského občanského zákoníku) nebo DCFR (III.–3:101 odst. 2 a III.–3:708), tak platba úroků z prodlení není vyloučena ospravedlněním neplnění, jinak v případě estonské úpravy, která zde zřejmě byla vzorem (čl. 105 Law of Obligations) nebo německé (§ 288 ve spojení s § 286 BGB). Je pravda, že směrnice 2011/7/EU spojuje platbu úroků s případy, kdy dlužník za prodlení odpovídá, SD EU ve vztahu k předchozí úpravě spojil tuto výjimku s problémy při přepravě peněz (C-306/06), tato úprava nebrání ale přísnější úpravě. Tady bych doporučoval ještě zvážení věcného řešení. To tím spíše, že sem spadne řada smluvních pokut (vyjádřených úrokem pro případ neplnění peněžitého dluhu).

Vycházím-li pak z toho, že úprava má z hlediska law and economics odpovídat tomu, co by si strany nejčastěji ujednaly (jen pak jde o úsporu transakčních nákladů) (kritériem dispozitivní úpravy není jenom sjednocený přístup k různým následkům), tak mám o Návrhu své pochybnosti (jde o dispozitivní ustanovení). Např. ustanovení o změně okolností nebo adhezních smlouvách se často vylučuje.²⁴⁸ Skutečnost, že subjekt není povinen plnit, neznamená, že neužívá nad ujednaný rámec.

Z hlediska legislativně technického mi přijdou § 4 odst. 2 a 3 zbytečné. Kongentnost (možnost smluvního odchýlení) je řešena dále a zákon může stanovit

²⁴⁸ Srov. § 1765 a § 1798 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

jinak i bez tohoto ustanovení. Nehledě na to (při neznalosti další úpravy, která by to řešila) se zdá, že se nepřipouští vznik závazku v důsledku jednostranného právního jednání (i to přece může stanovit odchylku).

1.5 Kogentnost

Kogentnost úpravy neplnění je formulována v právních rádech i modelových pravidlech různě. Odůvodnění se hlásí i zde k estonskému Návrhu (čl. 106 Law of Obligations).

Jsou mi zřejmé důvody v podobě úmyslného neplnění.²⁴⁹

Z Návrhu [§ 5 odst. 3 písm. b)] vyplývá oprávnění soudu zkoumat důvodnost vyloučení, a to aniž by zde byla kritériem jakákoliv nerovnost subjektů. Proč zrovna u následků nesplnění? Stejně tak by mohl soud získat oprávnění přezkoumávat důvodnost i jiných odchýlení od právní úpravy. Jednání smluvních stran žádné objektivní odůvodnění nepotřebuje, stačí, že jde o projev jejich autonomie vůle. Obecný soudní přezkum racionality jejich jednání není podle mého názoru odůvodněn. Např. DCFR umožňuje zkoumat nerovnost práv a rozpor s dobrou vírou, tedy i okolnost, zda došlo k individuálnímu ujednání (III.–3:105 DCFR).

Stejnou výhradu lze mít ve vztahu k nemožnosti se odchýlit, jestliže jedna ze stran získá oprávnění plnit v rozporu s očekáváním druhé strany [§ 5 odst. 3 písm. c)]. Nedokážu si představit vhodný příklad. Proč toto má být zakázáno. Mohou se domluvit, že jedna strana bude plnit, zatímco druhá ne, zatímco plnění druhé bude závislé na podmínce, zatímco dlužník bude mít možnost výběru ze dvou diametrálně odlišných plnění, může jít o sázku či hru. Není důvod tomu bránit, pokud samo ujednání o takové možnosti není překvapivé, resp. jde o zneužití slabší strany. Jinou otázkou je obecný zákaz ujednání, kdy obsah závazku závisí pouze na vůli jedné strany.

Naopak mi zde chybí vyloučení omezení, kdy dochází k zásahu do přirozených práv člověka (zejména práva na zdraví), viz DCFR III.–3:105, § 6:152 Maďarského občanského zákoníku).

V § 5 odst. 1 Návrhu bych nezdůrazňoval „vopred“, nepochybně to jde i poté, co došlo k neplnění.

²⁴⁹ Srov. § 2898 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

1.6 Další ustanovení Návrhu

§ 8

Vede k přechodu nebezpečí škody na věci i uplatnění zadržovacího práva?

Odůvodnění by mělo být doplněno. Nestačí odkázat na PECL, ten vlastní výklad neobsahuje.

§ 9

Je zde zřejmá inspirace vzory, např. čl. 8.106 PECL, III.–3:103 DCFR. Je také jasné, že se to má týkat pouze výslovně poskytnuté lhůty (nestačí konkludentní poskytnutí) a nejde o povinnost poskytnout lhůtu.

Ke zvážení dávám možnost požadovat úroky z prodlení po tuto dobu (srov. čl. 114 odst. 3 estonského Law of Obligations), zvláště když je možné požadovat náhradu škody.

Lhůtu je navíc nutné dodržet, přestože bude zřejmé z okolností, že splněno nebude. Návrh totiž vyžaduje oznámení dlužníka, že nesplní (srov. čl. 114 odst. 1 estonského Law of Obligations).

§ 10

Minimálně v odůvodnění by bylo vhodné vyjasnit, jaké jsou následky nedodržení stanovených lhůt (v odůvodnění § 20, nikoliv zde, se píše, že jsou prekluzivní). Zánik práva by přitom vylučoval následné dobrovolné plnění věřitele, proto bych jej nedoporučoval (v odůvodnění se pouze zmiňuje, že lze uplatňovat právo).

V rámci § 10 odst. 3 Návrhu se zmiňuje i „přiměřená lhůta“ od prohlídky, má nějaký význam? V kontextu § 10 odst. 4 Návrhu lze dovozovat, že žádný. V odůvodnění se zmiňuje její pořádkový charakter, na druhou stranu nedodržení může vést ke vzniku práva na náhradu škody. To mi přijde vnitřně rozporné.

Myslím, že i pro právní vady je vhodné stanovit určitou lhůtu (zde se může samozřejmě projevit i další úprava ochrany dobré víry nabyvatele, např. práva třetích osob zaniknou, nemají účinky apod., nemám představu o úmyslech zákonodárce v této oblasti), když často půjde použít výjimku znalosti dlužníka.

§ 11

Myslím, že koncept zjevné vady nemusí být úplně jasný. Z tohoto hlediska by stálo za zdůraznění, že jde o zjevnost (zapsání) při uzavírání smlouvy.

Navíc k vyloučení práv z vad není nutné ujištění, že předmět plnění je bez jakékoliv vady, ale postačí ujištění, že je bez té konkrétní zjevné (zapsané).

§ 16

Podle § 14 má právo volby způsobu nápravy vadného plnění věřitel, a to vedle dalších prostředků nápravy neplnění. V § 16 se dává možnost určit způsob nápravy vadného plnění dlužníkovi (resp. navrhopvat).

Z odůvodnění vyplývá, že § 16 má mít v tomto případě přednost bez ohledu na uplatněné prostředky nápravy podle § 14. V dané věci je tedy zřejmé, že nebylo plněno řádně. Právní řád přitom vyžaduje, aby se strany sporu dohodly a stanoví dlouhý seznam důvodů, kdy nelze odmítnout návrh dlužníka. Nedočká se představit, jak dlužník vynucuje uzavření smlouvy o opravě, přičemž věřitel nemá po celou dobu jiné prostředky nápravy.

Dívám-li se do vzorových úprav, nevšiml jsem si, že by některá obsahovala obdobnou konstrukci dohody o nápravě vad, a jsou omezenější, obecnější (čl. 107 estonského Law of Obligations, 8:104 PECL nebo III.–3:202 DCFR).

Zjednodušení by mohla přinést klasická konstrukce známá z § 437 ObchZ, odstranění vadnosti může provést dlužník, dokud volbu neprovede věřitel. Např. čl. 107 estonského Law of Obligations dává možnost nápravy, za určitých podmínek, pokud věřitel neodstoupil nebo nepožaduje náhradu škody místo plnění. Možných řešení namísto navrhované komplikované struktury je jistě více, např. § 6:159 maďarského občanského zákoníku přiznává právo volby prostředku věřiteli.

§ 19

Na základě odůvodnění jsem pochopil rozdíl mezi pouhou nemožností a ospravedlněním. Nerozumím však, proč se zvlášť vyjímá „protiprávnost“. V odůvodnění se například konstatuje, že nemožnost povede často k zániku závazku podle § 3 odst. 4. Uvedená koncepce by mohla znamenat, že při pouhé protiprávnosti má věřitel jiné prostředky nápravy (že o ní není uvažováno v rámci ospravedlnění).

Myslím, že jedním z řešení je v rámci odůvodnění její zmínění jako důvodu nemožnosti (faktické nebo právní), i ona často může být důvodem pro ospravedlnění (§ 3 Návrhu). Nikoliv ji na tomto místě vyzdvihovat zvlášť. V kontextu Návrhu by se pro oba pojmy na tomto místě hodil pojem překážky bránící ve splnění (viz § 3).

§ 20

Respektuji, že jde o obsah do určité míry převzatý ze stanovených vzorů. Vnitřně se však nemohu ztotožnit s důvodem uvedeným v § 22 odst. 1 písm. a) Návrhu, jestliže taková nepřiměřenost byla zjevná již při uzavření smlouvy (sliby se tedy nemají plnit) (a nejde o změnu okolností). Věřiteli sice zůstanou další prostředky nápravy, ty však nikdy plně nevystihnou ujednané nepeněžitě plnění (v zásadě vznikla škoda ve výši úplaty za nepeněžitě plnění). Lze jen doufat v uvážlivou aplikaci této výjimky.

Právo na splnění má zaniknout, jestliže je místo něho uplatněno právo na náhradu škody (§ 20 odst. 2). To však může platit, pouze jestliže je jako škoda uplatněna hodnota plnění. Byť je to z odůvodnění jasné, nejsem si jist, že použití slova „namísto“ toto plně vystihuje (zvlášť, když § 22 odst. 3 to řeší výslovně, pokud jde o právo na slevu). Navíc by zřejmě mělo mít stejný účinek (zanik práva na splnění) i uplatnění práva na slevu.

§ 21

Odůvodnění řeší otázku, zda se požadavek přiměřenosti odmítnutí plnění má chápat jako příkaz, či možnost. Souhlasím s tím, že se jedná o příkaz (podobně jako v použitých vzorech), pak bych zdůraznil tuto skutečnost v textu Návrhu a nespolehal na jeho smysl.

Odůvodnění bych v tomto směru doplnil například odkazem na úpravu nápravy vad (§ 16 odst. 4), kde by se právo odmítnout plnění mělo v zásadě limitovat vyšší slevy z ceny nebo vyšší náhrady škody.

§ 22

Má být sleva z ceny úměrná snížení hodnoty, nebo má být ve výši snížení hodnoty? Z odůvodnění vyplývá, že ve výši, text Návrhu zmiňuje úměrnost.

§ 23 a 24

Právo na odstoupení od smlouvy je možné využít nezávisle na překážce bránící splnění (§ 7 odst. 3 Návrhu).

Možná by stálo zato v odůvodnění řešit otázku, zda tato možnost je i v případě, kdy prodlení nepředstavuje podstatné nesplnění a je nutné stanovit dodatečnou lhůtu (§ 23 odst. 2 a 24 Návrhu), např. nejde o podstatné nesplnění a dočasná překážka brání ve splnění v dodatečně přiměřené lhůtě. Možnost odstoupení by v těchto případech měla být dána (§ 7 odst. 3). Např. 8: 108 odst. 2

PECL může ale v tomto vyvolat otázky a nabízí se i výklad, že délku přiměřené lhůty je nutné stanovit i s ohledem na tuto překážku.

Možnost odstoupení od smlouvy bez stanovení lhůty (§ 24 odst. 2 Návrhu) by měla přicházet v úvahu nejenom v případě, kdy dlužník prohlásí, že nesplní, ale i pokud tak vyplývá z okolností.

§ 28

Ustanovení § 28 odst. 1 Návrhu vyžaduje jinou formulaci. Nejde o oznámení, že k podstatnému neplnění nedošlo, ale již nedochází (a to musí být prokázáno).

§ 29

V Návrhu se zdůrazňuje, že věřiteli vzniká právo na úroky z prodlení pouze v případě, že je to „veriteľ, ktorý si splnil svoje zákonné a zmluvné povinnosti“.

Tato formulace se však již neobjevuje v § 30. Navíc to takto obecně platit nemůže (nevyžaduje se žádná vazba na nesplnění).

Pokud se tím má na mysli součinnost věřitele nezbytná ke splnění (např. čl. 113 odst. 3 estonského Law of Obligations), tak to by měl pokrývat již § 7 odst. 4 Návrhu.

§ 30 a 33

Vypustil bych dovětek „bez potřeby zvláštního upozornění“. Chápu sice text směrnice, vycházím však z toho, že obecně žádný požadavek zvláštního upozornění není (alespoň jsem si ho nevšiml), proto není nutné zde absenci tohoto požadavku zdůrazňovat (naopak to vyvolává představu, že je třeba).

§ 32

Toto ustanovení se mi jeví zbytečné, protože toto pravidlo musí platit obecně pro všechna ustanovení obecného závazkového práva (nejenom úroky z prodlení), tj. použitelné i na jiné peněžité závazky.

Závěr

Posuzovaný návrh představuje moderní úpravu následků nesplnění vycházející z aktuálních trendů. Z hlediska legislativně technického přináší přehledný, jednotný a ucelený katalog práv při nesplnění. Zároveň je zde vidět i snaha o za-

chování stávajících fungujících pravidel v rámci obchodního zákoníku. V řadě aspektů jde tak i o určitou kontinuitu.

V rámci své oponentury se snažím upozornit na některé dílčí spíše technické nedostatky, mnohdy může jít o výraz mého nepochopení, jindy o názory vybočující ze zvolené koncepce. Nejde o výsledek žádného dlouhodobého výzkumu a nechávám plně na zpracovatelích jejich zohlednění. I použité vzorové úpravy však přináší různá řešení.

2 NÁVRH KONCEPCE A PRÁVNÍ ÚPRAVY: „NESPLNĚNÍ A PROSTŘEDKY NÁPRAVY“

(JOSEF ŠILHÁN)

Návrh se soustředí na komplexní legislativní zpracování problematiky porušení smluvních povinností a jeho právních následků. Vychází z **integrovaného, širokého pojetí**, které se snaží pojímat celou oblast jednotně a konzistentně. Platí to jak o samotném pojetí porušení smluvní povinnosti (v Návrhu nazýváno obecně „**nesplnění**“, tedy včetně porušení vedlejších ochranných norem dle § 1 odst. 2), tak o jednotlivých právních následcích, se kterými se pracuje jako s „**prostředky nápravy**“. Jednotně se upravuje odpovědnost za nesplnění i jeho ospravedlnění. Je otevřena cesta ke smysluplné ucelené aplikaci a hodnotové konzistenci úpravy.

Již v tomto **uceleném systematickém pojetí** je obrovská hodnota celého díla. Návrh je v tomto ohledu promyšlený, oproti stávajícímu stavu právní úpravy je jednoznačným krokem správným směrem – z hlediska systematickosti, vnitřní koherence, sepětí s poznatky současné právní vědy (k některým diskusním bodům zvolené varianty systému viz ovšem dále). Je též **výrazně inspirovaný evropskými unifikačními projekty**, což je výhodou jednak díky jejich vlastní vysoké odborné kvalitě, která se samozřejmě částečně přenáší i do zpracovaného Návrhu, jednak díky potenciálu budoucí vzájemné kompatibility.

Návrh sestává ze čtyřiceti paragrafů a jejich stručného odůvodnění. Ve velké míře vychází zejména z projektů PECL a DCFR, na které často odkazuje. Pozitivně se projevila i inspirace aktuálními národními reformami (Estonsko, Francie). **Odůvodnění** by nicméně mohlo být informačně bohatší. Nežádka je poddimenzované, neposkytuje dostatek informací o všech aspektech řešených problémech, někdy dokonce zcela nekoresponduje s textem Návrhu (např. u § 3). Neobsahuje také rozbor výhod a nevýhod navrhovaných alternativ (např. § 7 odst. 3 či hned § 1 odst. 1 a jinde).

Výhodou by bylo i nějaké úvodní odůvodnění zaměřené na **strukturu**. Jednotlivé pasáže odůvodnění se totiž zaměřují již jen na obsah jednotlivých paragrafů, nikoliv však na jejich celkovou skladbu a pořadí. Čtenář pak není seznámen s důvody jednotlivých dílčích rozhodnutí o pořadí, ani s celkovou strukturou. Bylo by to ku prospěchu věci. Text by mohl být v tomto ohledu úplnější a vysvětlit provedené volby.

Z hlediska celkové struktury by bylo vhodné vysvětlit logiku řazení do oddílů a dalších celků. Bylo by možné i jiné členění.

Je také např. otázkou, zda neprohodit pořadí § 3 a § 4 – nejprve by se ustavil koncept zodpovědnosti a ospravedlnění, a teprve pak by se přistoupilo k vymezení ospravedlnění z důvodu překážky (jako jednoho z možných; smluvně je jistě možno zavést i jiný než tento důvod ospravedlnění; navíc by bylo možné více provázat ospravedlnění se spolupůsobením oprávněné strany, tedy s § 7 odst. 4).

Překvapivě také není vysvětlena absence úpravy smluvní peněžitě sankce, ať již smluvní pokuty či jinak pojmenovaného prostředku. O tom se původně, ale spou dle informací oponenta, v Návrhu uvažovalo.

Měla by být vysvětlena vazba zejména k úrokům z prodlení – naznačeno je jen v odůvodnění k § 29 (a tento směr úvah lze podpořit). Zřejmě je navrhováno zařazení do jiné části předpisu; pak by ale mělo být doplněno v příloze pro uvedení kontextu, podobně jako je doplněna část úpravy odstoupení.

Celkově je vytvořený návrh možno hodnotit pozitivně. Pokud by se z něho v případných vážně míněných legislativních pracích skutečně vycházelo, byl by dobrým základem nové právní úpravy, která by byla svou kvalitou nad úrovní současné právní úpravy, a to nejen slovenské, ale i české. Z hlediska systematickosti, přehlednosti a kompletnosti to lze říci poměrně jednoznačně. Návrh je v tomto ohledu skutečně inspirativní.

Pro další práci na Návrhu by bylo možno vznést následující **podněty**:

K § 1 – Návrh vychází z velmi širokého pojetí nesplnění. Nerozlišuje se porušení samotné primární povinnosti k plnění dluhu (např. dodání zboží a zaplacení ceny) a porušení ochranných norem. Vše je zahrnuto pod souhrnný pojem „nesplnění“. Ust. § 1 odst. 2 působí, jako by bylo inspirováno § 241 odst. 2 BGB. Terminologicky je jistě možno vše označit jako „nesplnění“. Kromě terminologie je ale třeba ujistit se, že z takového spojení nevyplynou nějaké nezamýšlené konsekvence. Jelikož mezi prostředky nápravy patří i právo na splnění (což samo o sobě je zajímavé a inspirativní a je dobře, že bylo vtaženo do celého systému), nabízí se otázka, zda i ve vztahu k § 1 odst. 2 má věřitel právo požadovat jejich splnění samostatnou žalobou (což třeba v režimu BGB nejde). Bylo by záhodno v odůvodnění pro odstranění pochybností vysvětlit, zda pro porušení § 1 odst. 2 platí opravdu všechny prostředky nápravy shodně, jako pro odstavec první. Stejně tak např. uplatnění § 6.

Doporučil bych také pro ochranné povinnosti dle § 1 odst. 2 nepoužívat označení „sekundární“ povinnosti, jak to autoři činí na str. 2. To je zavádějící.

Jako „sekundární“ se tradičně označují právě povinnosti aktivované porušením, nikoliv povinnosti vedlejší či doplňkové. To zrovna v díle s tímto zaměřením působí dosti zavádějícím způsobem.

V poslední větě odůvodnění k § 1 je též zřejmě překlep „... možno uvažovat o plnění neplnění...“

K § 2 – v odůvodnění se hovoří o „alternativách Návrhu“, čímž se ale zřejmě nemyslí alternativy navrhovaných znění, ale alternativy podmínek zakládající podstatné porušení.

K první podmínce by bylo dobré více vysvětlit, proč se na ní staví, když v DCFR od ní tvůrci oproti PECLu upustili. Formulace bodu a) by také mohla být zřejmě preciznější – není úplně přesné hovořit o tom, jaké „dodržení“ je rozhodující pro „smlouvu“. Ta už je uzavřena. Spíše jde o závazek, resp. o očekávání stran vzhledem k tomu, co bylo „esencí“ smlouvy, její podstatnou částí, na které strany založily své rozhodnutí o tom, zda smlouvu uzavřít, či nikoliv.

K § 3 – toto ustanovení je velmi problematické. Patří k těm méně povedeným. Odůvodnění příliš neodpovídá textu Návrhu. V textu úplně chybí zmínka o osobních či hospodářských poměrech dlužníka, stejně jako o prodlení. Zejména u osobních/hospodářských poměrů je to významná změna, jde o velké zmírnění smluvní odpovědnosti. Nezávisle na vůli totiž mohou vzniknout i zcela náhodné události v provozu dlužníka (náhodná porucha stroje, infarkt zaměstnance), které by podle odůvodnění sice neliberovaly, ale podle textu ano. V odůvodnění se na jiném místě akcentuje rozdíl oproti subjektivní koncepci založené na zavinění, ale v textu se úplně stírá. Právě v následcích tzv. vnitřní náhody, oproti náhodě vnější, je v režimu liberace podstatný rozdíl oproti režimu zavinění, což v textu Návrhu chybí. Závěr se bude muset zbytečně složitě dovozovat výkladem. Není zdůvodněno, proč oproti úpravě v ObchZ chybí. Bylo by také vhodné doplnit úvahu ohledně objektivního požadavku „mimořádnosti“ překážky, vedle subjektivně-objektivní předvídatelnosti. Ospravedlňuje jakákoliv nepředvídatelná překážka, anebo pouze ta, která se běžně nestává (která je tedy mimořádná), jako v českém právu?

Jinak je zajímavé, že se liberace pojímá skutečně integrovaně, tedy vnější náhoda nezprošťuje jen od některých následků (typicky od náhrady škody), ale od odpovědnosti za samotné porušení. To je provázáno s celým systémem prostředků nápravy, kdy některé z nich se uplatní bez ohledu na ospravedlnění, jiné ne. To je jistě smysluplné. Je promyšleno, jaké to bude mít důsledky pro smluvní prostředky nápravy? Např. smluvní peněžité sankce, ztrátu výhody splátek, závdavek apod.? Mělo by to být naznačeno.

U § 3 odst. 4 vzniká otázka, kdy zaniká pouze porušená povinnost (spolu s protipovinností), a kdy celý závazek.

V odůvodnění k prvému odstavci v bodě d) se hovoří o vzniku závazku – pokud by byl vznik závazku odložen na splnění odkládací podmínky, nebo odložen v čase (např. na začátek roku), nebyl by spíše relevantní okamžik uzavření smlouvy, než vznik závazku? Tedy doba, kdy strany promítaly známé informace do svého rozhodnutí o ceně, případně do samotného rozhodnutí, zda smlouvu uzavřít?

K § 3 odst. 3 vzniká otázka, zda by taková povinnost neměla být stanovena obecně k očekávanému porušení povinnosti, ne jen k překážce.

Poslední odstavec odůvodnění není příliš srozumitelný.

K § 4 – k úvaze je předržení před § 3

K § 5 odst. 2 – nesdílím optimismus ohledně toho, že slovní spojení „jak stojí a leží“ se osvědčilo a je vhodné k vyvolání tak drastických následků. Nebylo by lepší zvolit nějaké výstižnější znění, aby byla lépe naplněna varující funkce takového úkonu? Zvláště když se ani nepožaduje písemná forma a umožňuje se aplikace i pro individuálně určené jednotlivé věci (nikoliv jen úhrn věcí).

K § 5 odst. 3 – chybí úvaha o tom, zda kromě úmyslu nezahrnout i hrubou nedbalost, což je velmi podstatné (ostatně bylo by to konzistentní i s § 35). Diskutabilní je také koncepce neplatnosti, když se požaduje, aby „dohoda vylučovala nebo omezovala“ odpovědnost v případech úmyslného zavinění. Co když dohoda nebude způsob porušení rozlišovat? Budě obecná. Pak v ten okamžik neplatná nebude. O tom, zda je neplatná, se rozhodne až podle toho, k jakému porušení dojde? Není tedy přesnější napsat, že v případě, že povinnost je porušena úmyslně, k omezující dohodě se nepřihlíží?

Nebylo by u písm. c) vhodné provázat to nějak s podstatným porušením, když už ta kategorie byla zavedena? Jaký je vztah obou těchto okruhů?

V odůvodnění se ohledně ex ante a ex post dohod argumentuje starou úpravou (a domnělým zákazem vzdát se dopředu práv). To příliš nedává smysl. Nová právní úprava by přeci nebyla starou úpravou svázána, ne?

K § 7 odst. 4 – bylo by zajímavé přecíst si v odůvodnění úvahu o tom, zda působení dotčené strany nenavázat spíše již na samotnou odpovědnost za porušení, nikoliv až na nemožnost použít prostředky nápravy (samozřejmě s doplněním do odstavce 3: „ledaže jde o případ podle § X“). Co když budou smluvně další nástroje (např. ztráta výhody splátek či propadnutí závdavku) – uplatní se na ně § 7 odst. 4, anebo směřuje pouze na prostředky nápravy definované v tomto ustanovení (v odst. 1)? (Z toho, jak se s výrazem „prostředky nápravy“

pracuje např. v § 14 to vypadá, že se tím myslí právě jen tento zákonný uzavřený výčet.) Právě u smluvních následků se mohou projevit problémy, pokud není jasné, zda mají či nemají režim „prostředku nápravy“. Jaké jsou v tomto směru úvahy? Co vše ze smluvních nástrojů bude spadat do režimu § 7?

Chybí zmínka o tom, jak se odst. 4 aplikuje u odstoupení – odstoupí se pouze v částečném rozsahu?

U odst. 3 chybí zmínka o smluvní pokutě – jaký bude mít režim? Pro celkový kontext je nutno tuto informaci mít. Nutno doplnit do odůvodnění.

K § 9 odst. 2 – v druhé větě je k úvaze, zda není příliš omezující požadavek explicitního „oznámení“. Někdy zcela jasná informace vyplyne z jiného chování strany, např. sama na sebe podá insolvenční návrh. Lze ale asi překonat výkladem.

K § 10 – nebylo by nejprve vhodné ustanovit, co se považuje za vadné plnění? Rovnou se zde hovoří o reklamaci, ale není ujasněno, co vše je vadným plněním a jaká je vazba na přijetí plnění věřitelem, resp. jeho právo odmítnout plnění. Pokud bude v jiné části předpisu, mělo by to být uvedeno v odůvodnění alespoň stručně.

K § 10 odst. 1 – jaká je přesně sankce za neřádnou či nevčasnou reklamaci? Je to prekluze? Není zde nic o tom, že by se ztrácela jen vymahatelnost u soudu. Anebo má jít o pořádkovou lhůtu? Pak je skoro zbytečný odstavec 4. Doporučil bych jasně stanovit režim.

K § 10 odst. 4 písm. c) – u záruky za jakost je tedy reklamační lhůta daná pouze délkou záruční doby? Uplatní se v rámci této doby ještě i „přiměřená“ lhůty od tehdy, kdy vada mohla být zjištěna? A uplatní se tato přiměřená lhůta i pro právní vady podle písm. b)? Pokud se mi vada projeví v sedmém měsíci, mohu ji reklamovat skutečně kdykoliv v budoucnu (dokud mi neuplyne třeba desetiletá záruční doba)? Mimochodem, uplatní se na tuto reklamaci obecné promlčení? A je zde nějaký konečný limit (např. deset let, pokud se u promlčení navrhuje)? Pokud se např. projeví zatékání do stavby v jedenáctém roce, a jde přitom o vadu, o které zhotovitel musel vědět, lze ji reklamovat?

Mimochodem, za právní vadu se považuje pouze stav, kdy věc je skutečně zatížena právem třetí osoby, anebo již to, že třetí osoba vůči věci uplatňuje nárok „claim“, jako je to např. v koncepci CISG?

K § 11 – nevhodné se zdá být použití výrazu „zjevná vada“. Zřejmě se myslí vada „nápadná a zřejmá již při uzavírání smlouvy“. To je ovšem něco jiného. Zjevná vada se posuzuje až k okamžiku převzetí (resp. přechodu nebezpečí škody na věci), kdežto vada nápadná a zřejmá již k okamžiku uzavření smlou-

vy (nejde tedy vlastně vůbec o „vadu“, jako odchylku od oprávněně očekávaného stavu předmětu smlouvy, ale o známou a akceptovanou vlastnost věci). Doporučoval bych určité přeformulovat. Zjevná vada určitě reklamovat musí jít, i když zde žádné zvláštní ubezpečení dlužníka nebylo.

K § 20 odst. 1 – bylo by dobré vysvětlit vztah druhé varianty písm. b) k písm. a) – posuzovala by se nepřiměřenost stejně, nebo je to specifické? Nestáčílo by jen písm. a), které by se případně u osobních závazků vykládalo se zřetelem k tomu?

Celkově jde, zejména u písm. a), o velmi důležitý posun, přibližující úpravu o kousíček směrem od kontinentálního systému ke common law. Je potřeba zvážit všechny dopady na spoléhání na plnění z kontraktů. Hodně souvisí s tím, jak bude kalkulována a soudy přiznávána náhrada škody. Pokud by byla kategoricky přiznávána jen interese ve výši rozdílu majetkových stavů, mohl by to být problém. Musí být přiznávána náhrada ve výši nákladů nutných pro realizaci plnění třetí osobou. Samozřejmě se uplatní možná změna okolností a omezení naturální restituce jako způsobu náhrady – je nutno provázet, zřejmě nějakou formulací, že je „dobře možná“, jako v § 2951 OZ. Je limit pro vynucení naturální restituce (včetně nákladů nezbytných pro její provedení), shodný, jako zde v § 20? Je třeba pohlídat, aby spolu pravidla náhrady škody a vadného plnění korespondovala, neboť jde jen o případ obecného a zvláštního.

K § 22 – proč se zde mluví jen o vadném plnění? Pak by to mělo být tedy v oddílu 2. Pokud to má být obecné, což dle zařazení do oddílu 3 asi má, pak zde nemá prvá část věty co dělat. Proč nemohu chtít v integrované koncepci slevu v případě pozdního plnění? Je třeba lépe vysvětlit, anebo přeartovat do oddílu 2.

V odůvodnění se uvádí, že je třeba vadné plnění chápat širěji, a jako množstevní vadu chápat i částečné plnění. To je ale velmi závažný posun, který se nezdá být správný. Když přijmu částečné plnění s výhradou neúplnosti, mám přeci možnost ještě podat žalobu na plnění, a to v běžné promlčecí lhůtě. Jde o prodloužení. Pokud je to množstevní vada, musím dodržet krátké reklamační lhůty a navíc mám jen nároky z vad (co když jsou omezené?). To se mi nezdá jako vhodný přístup. Z toho budou adresáti překvapení. Jak je celý návrh systematický a promyšlený, toto působí neorganicky. Anebo to není jasně vysvětleno.

Možný problém je i s navrženou úpravou výše slevy. Sleva koncipovaná jako rozdíl hodnoty plnění bez vad a s vadami je velmi svazující. Ne vždy se vada projeví na obvyklé ceně. Ale přitom výše nákladů, které jsou nezbytné pro odstranění vady, může být vysoká. Pokud mi např. zhotovitel dodá podlahu jiného odstínu šedé, než jsem si objednal, kolik bude sleva? Rozdíl hodnoty (po-

kud se určuje znalcem jako obvyklá cena), bude skoro nula. Přitom když budu chtít, aby mi zhotovitel poskytl slevu, a za tyto peníze si u někoho spolehlivějšího sjednám výměnu podlahy za správnou, budou náklady obrovské. Proč by měla být sleva vždy počítána jako majetková interese? Nemělo by to být provázáno s pravidly náhrady škody? Tzn. za podmínek, kdy by byla naturální restituce „dobře možná“, je možno požadovat i náklady na její provedení v penězích. Podobně i sleva by měla chránit především věřitele, který nic neporušil. Ponechal by prostor pro to, aby se sleva mohla kalkulovat i jinak než jako rozdíl hodnot. Doporučuji vymazat druhou větu prvního odstavce, anebo lépe vysvětlit, proč je tato koncepce slevy nejlepší. Případně odůvodnit, že bude umožněno vymáhat náhradu škody ve výši převyšující obdrženou slevu alespoň v případě, že dlužník neodstranil vadu, i když k tomu byl povinen. Jde o problém řešený v NS ČR 32 Cdo 4980/2015.

A počítá se vůbec s pravidlem, že nelze uplatňovat náhradu škody v rozsahu, v jakém je možno újmu kompenzovat již slevou či jiným právem z vadného plnění? Vzhledem k různým lhůtám a výrazně jinému potenciálu pojištění je to hodně významný rozdíl.

K § 23 – pracuje se se lhůtou „bez zbytečného odkladu“, zatímco u reklamace vad (§ 10) šlo o lhůtu „přiměřenou“. Je to záměr?

K § 24 odst. 2 – bylo by možno lépe provázat s § 9. Anebo je otázka, zda nestačí jen § 9.

K § 27 – je zde nějaká provazba na § 9?

K § 30 odst. 1 – je zde normováno, že právo na úroky z prodlení ve vztazích B2B a B2G vzniká bez potřeby zvláštního upozornění. V jiných vztazích je tedy upozornění potřeba?

K § 31 – doporučoval bych ujasnit, co znamená, že věřitel „si splnil své smluvní povinnosti“. Jde pouze o jeho povinnosti jako věřitele, nebo o všechny jeho povinnosti jako smluvní strany, anebo pouze o ty povinnosti, které ho opravňují požadovat platbu, se kterou je dlužník v prodlení?

Velmi pozitivně lze hodnotit návrh v odůvodnění, že procentuální pokuta se bude považovat za úrok z prodlení. Odstraní to mnoho zbytečných problémů. K úvaze je, zda by nebyla lepší vyvratitelná domněnka („má se za to“), než tvrdší formulace „považuje se“, jak je uvedeno.

K § 32 – nemělo by to platit pro celé závazkové právo? To tedy ostatní prostředky nápravy neplatí u jiných než smluvních závazků?

K § 34 – formulačně se zde projevuje jistá nekonzistence. Namísto toho, aby se zde normoval jen prostředek nápravy, ustanovuje se celá konstrukce porušení

a odpovědnosti za něj. Je zde rozdíl třeba od § 19, kde se také věta nezačíná „ak strana zodpovedá za nesplnenie...“. To je přeci už v § 7.

Navíc je podivná koncepce „obdobných“ jako smluvních povinností. Má jít prostě o „povinnost, která je obsahem závazku“. Je jedno, zda je napsaná v zákoně, smlouvě či vyplývá ze zavedené praxe nebo dobrých mravů. A je také jedno, zda závazek byl založen smlouvou nebo nějak jinak.

Chybí také zmínka o smlouvě s ochranným účinkem vůči třetím osobám. Kdy může náhradu škody pro porušení smlouvy požadovat i jiná osoba než druhá strana smlouvy?

K § 35 – faktorů, které vstupují do omezení náhrady škody v rámci teorie ochranného účelu smlouvy, je mnoho. Zde jsou vybrány dva – předvídatelnost a povaha porušení (úmysl/hrubá nedbalost). Je otázkou, zda to je vhodné. Alespoň v odůvodnění by bylo záhodno zdůraznit, že v úvahu se berou i další okolnosti.

K § 38 odst. 1 – jde jen o jeden z případů, kdy věřitel nemá právo na náhradu té škody, které mohl sám zabránit. Bude někde toto pravidlo upraveno obecně?